

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

MAGISTRSKO DELO

**KOMPLEKSNOST ŽIVLJENJA V REJNIŠTVU
SKOZI PERSPEKTIVO TEORIJE
NAVEZANOSTI**

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Avtorica: Nika Šeruga

Ljubljana, 2016

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Nika Šeruga
Naslov naloge: Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti
Kraj: Ljubljana
Leto: 2016
Št. strani: 182 **Št. tabel:** 6
Mentorica: doc. dr. Nina Mešl
Glavne besede: rejništvo v Sloveniji, socialno delo, individualna projektna skupina, otroci v rejništvu, pridobitev dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, teorija navezanosti, stili navezanosti.

Povzetek: V magistrski nalogi raziskujem predvsem dve temi. Najprej me zanima, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na proces rejništva. Drugo vprašanje, ki se mi zastavlja, je, kako pozitivna družinska izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na stil navezanosti otroka. V prvem poglavju teoretičnega dela sem se osredotočila na rejništvo v Sloveniji. Z njim želim prikazati rejništvo kot pozitivno obliko varstva otrok. V drugem poglavju sem se posvetila teoriji navezanosti in pomembnosti zgodnjih odnosov v otrokovem življenju. Na koncu teoretičnega dela sem opisala izzive, s katerimi se soočajo rejniki, otroci nameščeni v rejništvo ter matična družina otroka. V drugem delu magistrske naloge sem pisala o metodologiji, analizi intervjujev ter rezultatih, ki so pokazali, da pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, omogoči spremembo stila navezanosti iz ne-varnega v varnega.

Title: The complexity of life in foster care through the perspective of attachment theory

Key words: foster care in Slovenia, social work, individual project group, children in foster care, obtaining permit to carry out the activities of foster parenst, attachment theory, attachment styles

Abstract: In my master thesis I am researching especially two topics. I want to know what are the attachment styles that children have at the beginning of the foster care and how they affect the process of the foster care. The second question that I am interested in is how the positive experience that children get in foster care can affect their attachment style. The focus in the first chapter of my theoretical work is on the foster care in Slovenia. I want to present the foster care as a positive form of child care. In the second chapter I am writing about attachment theory and the relevance of the early relations in a child's life. At the end of the theoretical work I described the challenges that foster parents, children in foster care and a biological family face. In the second part of my master thesis I am writing about the methodology, the analysis of interviews and the results which have shown that positive experience that children have in foster care can enable the change of the attachment style from unsafe to safe.

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

MAGISTRSKO DELO

**KOMPLEKSNOST ŽIVLJENJA V REJNIŠTVU
SKOZI PERSPEKTIVO TEORIJE
NAVEZANOSTI**

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Avtorica: Nika Šeruga

Ljubljana, 2016

PREDGOVOR

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. SRS, št. 15/76 z dne 4.6.1976, zad. spr., Ur. l. RS, št. 82/15 z dne 3.11.2015, v nadaljevanju ZZZDR) ter Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur. l. RS, 110/02 z dne 18.12.2002, zad. spr., Ur. l. RS, št. 109/12 z dne 31.12.2012, v nadaljevanju ZIRD), opredeljujeta rejništvo kot »posebno obliko družinskega varstva otrok, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini, tj. pri osebah, ki niso otrokovi starši ali skrbniki« (Novak 2014:259). Gre za začasno namestitvev otroka, ki ne more bivati v svoji biološki družini (Novak 2014:259).

Rejništvo je eno izmed zelo pomembnih področij v socialnem delu, ki se danes izvaja v skladu s sodobno doktrino socialnega dela. Temeljno doktrino socialnega dela zajemata dva socialnodelovna koncepta, koncept delovnega odnosa ter koncept izvirnega delovnega projekta pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2008:26). Delovni odnos definira socialne delavce in uporabnike kot sodelavce v skupnem projektu, ki soustvarjajo deleže pri rešitvi (Op.cit.:17). V delovnem odnosu, skupaj z uporabniki, soustvarimo delovne projekte pomoči. Gre za rešitve, želene razplete, ki jih v sklopu delovnega projekta pomoči prevajamo v akcijo, dejanja in konkretne korake (Op.cit.:21-22). Izvirni delovni projekt pomoči se v procesu rejništva sestavi v individualni projektni skupini, ki vzpostavi in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo ter otrokom, ki je nameščen v rejništvo (Op.cit.:101).

Rejniška družina je posebna oblika družine. Sestavljajo jo otroci, ki zaradi različnih razlogov ne morejo bivati v matični družini, ter rejniki, ki so mu pripravljeni nuditi tisto, kar matična družina v danem trenutku ne zmore. Tako otroci kot rejniki so že takoj na začetku soočeni z nalogo - spoznati se in pričeti z vzpostavljanjem odnosa. Naloga, ki je vse prej kot enostavna, predvsem zato, ker so otroci nameščeni v rejništvo še posebej ranljivi.

Zgodnji odnosi, ki jih imajo otroci s svojimi starši, pomembno vplivajo na njihovo nadaljne življenje. Na podlagi teh odnosov razvijejo določene vzorce vedenja oziroma stil navezanosti, ki je lahko tudi ne-varen. Cilj rejniške družine je, da otroci dobijo priložnost pozitivne družinske izkušnje skozi katero, med drugim, oblikujejo odnose, ki lahko omogočijo preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega.

Ker je področje rejništva delo z najbolj občutljivo skupino ljudi, z otroki, je ta tema velikokrat pod drobnogledom javnosti. V medijih pa ne beremo zgoraj opisanih zgodb. Beremo o nesposobnosti delavcev na centrih za socialno delo, ter o rejnikih, ki imajo otroke samo zaradi denarja. Zgodbe, ki so spodbudile željo, da področje rejništva bolje spoznam.

V magistrskem delu želim prikazati rejništvo kot pozitiven ukrep države. Otroci, ki so nameščeni v rejništvo, pridobijo novo, pozitivno izkušnjo družine, s katero lahko začnejo razreševati posledice zanemarjanja in zlorabe, ki so jo doživeli v preteklosti. Rejniki lahko prispevajo pozitivno družinsko izkušnjo za otroka tudi s poznavanjem teorije navezanosti, ki pomaga razumeti otrokovo vedenje. Z razumevanjem vedenja otroka se v danem trenutku znajo odzvati na način, ki je za otroka primeren. Z novimi, dobrimi izkušnjami v odnosu odpirajo možnosti za preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega.

V začetku teoretičnega dela se bom osredotočila na sistem rejništva v Sloveniji. S tem poglavjem želim prikazati osnovni namen rejništva. Prikazujem tudi postopek za pridobitev potrdila za izvajanje rejniške dejavnosti. V nadaljevanju teoretičnega dela prikazujem pomembnost stilov navezanosti ter izzive, s katerimi se soočajo otroci ter rejniki.

V empiričnem delu naloge raziskujem, ali imajo rejniki znanje o teoriji navezanosti in kako to znanje uporabljajo pri izvajanju rejništva. Zanima me, kako stili navezanosti otrok v rejništvu vplivajo na sam potek rejništva. Glavno vprašanje, ki se mi zastavlja, je, ali lahko pozitivna družinska izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, odpira možnosti za preoblikovanje stila navezanosti iz predpostavljenega ne-varnega v varnega.

Tako kot vsako področje, se tudi področje rejništva še lahko razvija. Kljub temu želim osvetliti, da je zgodb, ki jih beremo v medijih, veliko manj kot zgodb, ki otrokom omogočijo pozitivno družinsko izkušnjo, s pomočjo katere pričnejo razreševati posledice zanemarjanja in zlorabe, ki so jih doživeli v preteklosti.

ZAHVALA

... mentorici doc. dr. Nini Mešl, za vso potrpežljivost, predloge ter nasvete v času nastajanja magistrskega dela.

... vsem rejnicam, ki so z mano delile svoje zgodbe ter s tem omogočile nastanek mojega magistrskega dela.

... socialnima delavkama Marti Tomec ter Aljoši Čop za pomoč pri iskanju rejniških družin.

... mami in očetu, ki sta me skozi celotno študijsko obdobje podpirala.

... Vidu, ki mi je stal ob strani in me spodbujal.

KAZALO

PREDGOVOR.....	4
1. TEORETIČNI UVOD	8
1.1. REJNIŠTVO V SLOVENIJI	8
1.1.1. Zakonski predpisi in statistika.....	9
1.1.1.1. <i>Rejništvo</i>	9
1.1.1.2. <i>Rejnik</i>	11
1.1.1.3. <i>Pogoji za namestitev otroka v rejništvo</i>	12
1.1.2. Individualna projektna skupina	12
1.1.2.1. <i>Otrok v individualni projektni skupini</i>	13
1.1.2.2. <i>Sodelovanje z rejniško in matično družino</i>	15
1.1.3. Socialno delo na področju rejništva	15
1.1.3.1. <i>Sestava ocene primernosti za opravljanje rejniške dejavnosti</i>	16
1.1.3.2. <i>Izdaja odločbe o rejništvu in sklenitev rejniške pogodbe</i>	19
1.1.4. Pravice in dolžnosti staršev ter rejnikov v času rejništva.....	20
1.1.5. Prenehanje rejništva	20
1.2. TEORIJA NAVEZANOSTI, STILI NAVEZANOSTI IN KLASIFIKACIJSKI SISTEM.....	23
1.2.1. Teorija navezanosti	23
1.2.1.1. <i>Faze navezanosti v otroštvu</i>	24
1.2.2. Klasifikacija stilov navezanosti v otroštvu.....	27
1.2.3. Navezanost v odraslosti in notranji delovni model	29
1.2.4. Zgodnja travma in razvoj otroka	33
1.3. VPLIV VZORCEV NAVEZANOSTI NA PROCES REJNIŠTVA	35
1.3.1. Pogosti izzivi, s katerimi se srečujejo otroci, nameščeni v rejništvo	35
1.3.2. Možnost preoblikovanja ne-varne navezanosti v varno	39
2. OPREDELITEV PROBLEMA.....	42
2.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	43
3. METODOLOGIJA	44
3.1. VRSTA RAZISKAVE.....	44
3.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	44
3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE	45
3.4. ZBIRANJE PODATKOV.....	46
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	46
4. REZULTATI	49

4.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	53
5. RAZPRAVA	69
6. SKLEPI.....	75
7. PREDLOGI.....	77
8. LITERATURA	81
9. PRILOGA	84
10. POVZETEK	179

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Podatki o otrocih/osebah v rejništvu	10
Tabela 2: Podatki o rejnicah in rejnikih	12
Tabela 3: Višina rejnine.....	19
Tabela 4: Stili navezanosti v odraslosti	31
Tabela 5: Podatki o populaciji	45
Tabela 6: Kratice, ki označujejo tabele	47

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. REJNIŠTVO V SLOVENIJI

Namestitev otroka v rejništvo je ena izmed zelo pomembnih nalog, ki jo imajo socialne delavke na centrih za socialno delo. Ker so to otroci, ki so velikokrat zanemarjeni in zlorabljeni s strani staršev, je naloga poiskati dobro rejniško družino še posebej pomembna. Sama si predstavljam, da morajo rejniki biti »več« kot samo dobri ljudje, saj so otroci, ki so k njim nameščeni, še posebej ranljivi. Družine, ki sprejmejo otroke, morajo biti čimbolj pripravljene in usposobljene za vzgojo in skrb za otroke. Osebe, ki želijo dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, morajo izpolnjevati določene zakonske pogoje. Menim, da je zraven izpolnjevanja zakonskih pogojev še veliko drugih lastnosti, ki jih rejniki morajo imeti. Izpostavila bi občutljivost rejnika na stisko otroka, sposobnost ravnanja z otrokovo stisko in pa tudi opremljenost z znanjem o psihologiji družine, o razvoju otroka ipd. Pomembno se mi zdi tudi poznavanje teorije navezanosti. Čeprav se je rejništvo v Sloveniji v zadnjih letih zelo razvilo, pa vseeno mislim, da se moramo vedno znova povprašati, ali lahko še kaj naredimo bolje. V rokah imamo namreč življenja otrok, ki si sami še ne zmorejo pomagati. Ravno zato se mi zdi pomembno, da smo do svojega dela kritični in da se ne zadovoljimo besedami »tako pač je«. Ne. Sama menim, da je vedno lahko bolje.

Rejništvo je eno izmed zelo pomembnih področij v socialnem delu z družino. Tema rejništva je pogosto tudi pod drobnogledom javnosti. Je področje, ki se je skozi leta zelo spreminjalo in razvijalo. Čeprav se danes stroka osredotoča na otroka in na to, da otroku poiščejo družino, ki je zanj primerna, pa ima rejništvo v javnosti še vedno slab prizvok. Institut rejništva, ki se je v Sloveniji razvil leta 1926, je sprva veljal kot dobro organiziran. Tako je veljalo do konca druge svetovne vojne, ko je sledilo obdobje tako imenovane »črne reje«. To je obdobje, v katerem so starši dajali otroke kmetom za delo, velikokrat brez plačila. Stanje se je izboljšalo, ko so se začeli ustanavljati centri za socialno delo (Tomec 2012:18-19). Zahteve po kakovostnem rejništvu so začele naraščati konec 80. let. Danes ni več dovolj, da se otroku zagotovi postelja in hrana, ampak se pričakuje, da bo rejniška družina sestavljena iz tako imenovanih »odgovornih odraslih«: »to so ljudje, ki imajo več čustvenih, intelektualnih in

kognitivnih kompetenc na področju razumevanja otrok, travme, zlorab, medčloveških odnosov, kot jih imajo odrasli sicer» (Zaviršek 2012:13). Rejništvo se danes izvaja v skladu s sodobno doktrino socialnega dela, ki vključuje različne spretnosti, metode in tehnike: individualno delo, terensko delo, projektno, skupinsko in skupnostno delo (Tomec 2012:21). Temeljna doktrina socialnega dela zajema dva socialnodelovna koncepta, ki zagotavljata strokovno delo, tudi na področju rejništva, to je koncept delovnega odnosa in koncept izvirnega delovnega projekta pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2008:26). Delovni odnos definira socialne delavce in uporabnike kot sodelavce v skupnem projektu. Njihova naloga je, da soustvarijo deleže pri rešitvi (Čačinovič Vogrinčič 2008:17). Dopolnilo delovnega odnosa je koncept izvirnega delovnega projekta pomoči. V delovnem odnosu, skupaj z uporabniki, soustvarimo delovne projekte pomoči. Gre za rešitve, želene razplete, ki jih v sklopu delovnega projekta pomoči prevajamo v akcijo, dejanja in konkretne korake (Čačinovič Vogrinčič 2008:21-22). Izvirni delovni projekt pomoči se v procesu rejništva sestavi v individualni projektni skupini, ki vzpostavi in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo ter otrokom, ki je nameščen v rejništvo (Čačinovič Vogrinčič 2008:101).

1.1.1. Zakonski predpisi in statistika

V nadaljevanju magistrske naloge bom podrobneje opisala zakonsko podlago na področju rejništva. Zraven bom predstavila še statistične podatke o številu otrok v rejništvu ter podatke o številu rejnic ter rejnikov, ki imajo dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. Opredelila bom pojem rejništva, pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, če želi pridobiti potrdilo za izvajanje rejniške dejavnosti ter pogoje za namestitev otroka v rejništvo. Nato se bom osredotočila na individualno projektno skupino ter opredelila vlogo centrov za socialno delo v samem procesu rejništva. V poglavjih, ki sledijo, bi rada pregledno prikazala celoten postopek za pridobitev potrdila za izvajanje rejniške dejavnosti. Prav tako bi rada prikazala, kako pomembno vlogo imajo pri tem centri za socialno delo ter kako pomembna je za vse udeležene v delovnem odnosu individualna projektna skupina.

1.1.1.1. Rejništvo

V Konvenciji o otrokovih pravicah (Združeni narodi, št. 44/25 z dne 20. 11. 1989) je zapisano, da ima otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali

katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država (ZN 20. člen). Tudi Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991 z dne 28.12.1991, zad. spr., Ur. l. RS, št. 47/13 z dne 31.5.2013, v nadaljevanju URS) zagotavlja otrokom posebno skrb. V njej piše, da »otroci in mladostniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države (URS 56. člen). Ena izmed oblik posebnega varstva države je tudi rejništvo, ki ga v Sloveniji urejata dva zakona, Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) ter Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Oba zakona opredeljujeta rejništvo kot »posebno obliko družinskega varstva otrok, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini, tj. pri osebah, ki niso otrokovi starši ali skrbniki« (Novak 2014:259). Te osebe so lahko tudi otrokovi sorodniki. Rejništvo je namenjeno vsem otrokom, ki začasno ne morejo bivati v svoji biološki družini: lahko se zgodi, da začasno nimajo svoje družine, začasno ne morejo živeti pri svoji starših ali pa je z bivanjem v matični družini ogrožen otrokov telesni in duševni razvoj. V rejništvo se lahko izjemoma namesti tudi otroka s posebnimi potrebami, če ta obiskuje šolo stran od svojega stalnega prebivališča. Zdi se mi pomembno omeniti, da je rejništvo opredeljeno kot začasna namestitvev otroka, vendar pa temu velikokrat ni tako. Pogosto prihaja do trajnega rejništva in večina otrok se ne vrne k biološkim staršem, ampak v rejništvu dočaka polnoletnost (Novak 2014:259).

Iz tabele 1 je razvidno, da imamo v Sloveniji trenutno v rejništvu nameščenih 970 otrok, od tega 508 deklic in 462 dečkov. Število otrok, nameščenih v družine, ki izvajajo rejniško dejavnost kot sorodniki, je 225 (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2015: Rejništvo).

Tabela 1: Podatki o otrocih/osebah v rejništvu

Število otrok/oseb v rejništvu	Skupaj	970
	Deklic	508
	Dečkov	462
Število otrok, nameščenih v družine, ki izvajajo rejniško dejavnost kot sorodniki	225	

Vir: MDDSZ, Rejništvo

1.1.1.2. Rejnik

V ZIRD (5. člen) so opredeljeni pogoji za opravljanje rejniške dejavnosti. Oseba mora:

- biti polnoletna
- imeti stalno prebivališče v Republiki Sloveniji
- imeti zaključeno vsaj poklicno oziroma strokovno izobrazbo (v nekaterih primerih to ni obvezno)

Ob navedenih pogojih za opravljanje rejniške dejavnosti mora imeti rejnik tudi utrezne lastnosti, ki zagotavljajo, da zaradi njih ne bo ogrožena otrokova korist. Rejnik ne more biti oseba, ki (ZIRD 6. člen):

- ji je odvzeta roditeljska pravica
- živi z osebo, ki ji je bila odvzeta roditeljska pravica
- ji je bila odvzeta poslovna sposobnost
- je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepnega kaznivega dejanja
- se preganja po uradni dolžnosti ali zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo ali zoper spolno nedotakljivost
- živi z osebo, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi takega dejanja

Rejnik lahko izvaja rejniško dejavnost tudi kot poklic, ampak v tem primeru ne sme biti v delovnem razmerju (Novak 2014: 261). Vsi rejniki, vključno s sorodniki otroka, se morajo enkrat v petih letih udeležiti usposabljanj, ki jih predpiše minister ter enkrat na leto usposabljanja, ki ga organizira pristojen center za socialno delo. Lahko se udeležijo tudi usposabljanja po lastni izbiri (ZIRD 28. člen). Istočasno lahko ima rejnik največ tri otroke, izjemoma več, če gre za brate in sestre, ali če je to v otrokovo korist (ZIRD 23. člen).

V tabeli 2 lahko vidimo, da je rejnikov, ki imajo dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti skupaj 701, od tega 621 žensk in 80 moških. Od tega je 110 rejnikov, ki izvajajo rejniško dejavnost kot poklic. Rejnikov, pri katerih so trenutno nameščeni otroci, je 561, takšnih pri katerih otrok trenutno ni, je 140. Število rejnikov, ki še lahko sprejmejo otroke, je v tem trenutku 167 (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2015: Rejništvo).

Tabela 2: Podatki o rejnicah in rejnikih

Število rejnic in rejnikov z dovoljenjem za izvajanje rejniške dejavnosti	Skupaj	701
	Rejnic	621
	Rejnikov	80
Število rejnic in rejnikov, ki izvajajo rejniško dejavnost kot poklic		110
Število rejnic in rejnikov, pri katerih so trenutno nameščeni otroci		561
Število rejnic in rejnikov, pri katerih trenutno ni nameščenih otrok		140
Število prostih mest pri rejnicah in rejnikih		167

Vir: MDDSZ, Rejništvo

1.1.1.3. Pogoji za namestitev otroka v rejništvo

Če želi center za socialno delo namestiti otroka v rejništvo, potrebuje soglasje staršev, vendar pa soglasje ni potrebno, če je otrok izločen iz družinskega okolja z odločbo centra za socialno delo ali drugega pristojnega organa. To se zgodi v primerih, ko starši ne dajo soglasja za rejništvo, kljub temu, da je pri njih ogrožen razvoj otroka ter zanemarjajo varstvo in vzgojo otroka, ko se v postopku razveze ali razveljavitve zakonske zveze ugotovi, da noben od staršev ni primeren za vzgojo in varstvo otroka. Namestitev otroka v rejniško družino je lahko tudi vzgojni ukrep, ki ga kazensko sodišče izreče mladoletnemu otroku, vendar največ za eno leto, lahko pa je tudi posledica odvzema roditeljske pravice (Novak 2014:263).

Po namestitvi otroka v rejništvo mora center za socialno delo sestaviti individualno projektno skupino (ZIRD 35. člen). Ob koncu osemdesetih let je potekalo veliko strokovnih razprav na temo sodelovanja z matičnimi družinami v procesu rejništva. Ugotovili so, da namestitivi otroka v rejništvo ni sledilo sodelovanje z matičnimi družinami. »Bil je skrajni čas, da socialno delo razvije jasno doktrino za delo v rejništvu« (Čačinovič Vogrinčič 2008:101). Kot odgovor na to se je razvila individualna projektna skupina. Čačinovič Vogrinčič (2008:101) pravi, da smo v Sloveniji s projektnimi skupinami morda celo korak pred veliko državami, saj imamo projektno skupino, vključeno v zakon kot zahtevan način dela. Socialno delo v rejništvu je delo v projektni skupini. Je nujno potrebna, saj nam omogoča kvalitetno delo na področju socialnega dela v rejništvu.

1.1.2. Individualna projektna skupina

Individualna projektna skupina (IPS) je delo z matično družino, rejniško družino ter z otrokom v rejništvu hkrati. V IPS sodelujejo socialni delavec centra otroka, ki je zadolžen za koordinacijo IPS, socialni delavec centra rejnika, rejnik, biološka družina in otrok, ki je v

rejništvu. Njena nologa je, da »omogoči sodelovanje in zavaruje korist vseh udeležениh« (Čačinovič Vogrinčič 2008:100). »Gre za skrbno načrtovan sistem sodelovanja, kjer nihče od udeležениh ničesar ne dela sam in kjer nihče od udeležениh ne ostane brez pomoči in podpore« (Čačinovič Vogrinčič 2008:104). Znotraj IPS se soustvarjajo izvirni projekti pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2008:101). Konkreten načrt izvajanja rejništva, ki ga pripravi individualna projektna skupina se vedno oblikuje za konkretnega otroka. Pri tem se upošteva otrokovo starost, njegove potrebe, posebnosti družinskega in življenjskega okolja, iz katerega otrok izhaja. Individualen načrt se lahko tudi spreminja glede na otrokov razvoj (Škerlj 2012:121). Center za socialno delo otroka, spremlja otroka, ki je v rejništvu tudi z obiski na domu, pogovoru na centru ter sodelovanjem z drugimi institucijami (Rakar *et al.* 2010:13). V individualni projektni skupini se v potrpežljivem procesu učenja soustvari sodelovanje v delovnem odnosu, ki ga vzpostavi socialna delavka. V dogovoru o sodelovanju mora socialna delavka pojasniti koncept soustvarjanja ter predstaviti in zagotoviti instrumentalno definicijo problema. Potrebno je delati s perspektive moči, zbrati vire, pripravljenost, znanje vsakega, da bi ustvarili otrokovo nosilno socialno mrežo. Otrok, ki živi v rejništvu, potrebuje od socialne službe podporo in pomoč, da bi bil dobro opremljen za življenje med njima in z njima (Čačinovič Vogrinčič 2006:101-102).

1.1.2.1. Otrok v individualni projektni skupini

Sama vidim individualno projektno skupino kot skupino, ki se sestavi predvsem za otroka in matično družino. V njej strokovnjaki iz različnih področij ter osebe, ki so blizu otrokom, odločajo o najboljši možni pomoči zanj. Strinjam se s Čačinovič Vogrinčičevo (2008:106), ki pravi, da »je otrok človeško bitje in da na to velikokrat pozabljamo, ker je majhen«. Tudi moje izkušnje, ki sem jih pridobila na praksi ali pa v privatnem življenju, so mi to potrdile. Bila sem priča strokovnim delavcem in staršem, ki so se ob prisotnosti otroka pogovarjali o njem in ne z njim. Otrok v tem primeru ni bil slišan, ni imel priložnosti, da se izrazi. S tega vidika se mi zdi IPS zelo pomembna, saj je njen namen ravno to – omogočiti odprt prostor, v katerem bo otrok lahko spregovoril o vseh svojih strahovih, potrebah, občutkih in željah za naprej. Ker so v rejništvo nameščeni še posebej ranljivi otroci, se mi IPS zdi na tem področju še toliko bolj potrebna.

»Sodelovanje z otrokom začnemo v težkem času zanj in za njegovo družino, praviloma sredi hude stiske in težke krize« (Čačinovič Vogrinčič 2008:105). Da bo otrok udeležen v

poslavljanju in dobrodošlici, potrebuje potrpežljive sogovornike, ki ga slišijo in hkrati učijo. Pomembno je, da ima otrok sogovornike, s katerimi se uči življenja v dveh družinah. Otroku potrebuje varen prostor, da sodeluje in pove. Potrebuje dovolj dobre izkušnje, da razvije občutek lastne vrednosti, razvije samosvojost, avtonomijo ter neodvisnost. Pomembno je, da ima izkušnje povezanosti, bližine, ljubezni ter prijateljstva. Otroku damo možnost za učenje, da se nauči obvladovanja konfliktov ter pogajanja. Da se lahko umesti v rejniško družino in se v njej tudi znajde, potrebuje veliko raziskovalnih pogovorov. Na drugi strani je matična družina, s katero mora otrok prav tako živeti. Tudi tukaj potrebuje podporo in pomoč. Z otrokom se moramo pogovarjati o izgubi, žalovanju, lojalnosti in dvomih. Vse to se dogaja v projektni skupini, v kateri preko pogovorov damo otroku priložnost, da je viden in slišan. Tako kot vsi naši uporabniki je tudi otrok v rejništvu ekspert iz izkušenj. Jezik socialnega dela, ki ga pri tem uporabljamo, da otroku izkušnjo lastne kompetentnosti (Čačinovič Vogrinčič 2008:104-107).

Tudi Škerlj (2012:121) opredeljuje nekatere pomembne teme za otroka, ki se spremljajo v okviru IPS:

- otrokovo zdravje
- izobraževanje, usposabljanje, zaposlitev
- čustveni in vedenjski razvoj
- odnos do družine in vrstnikov
- skrb zase
- otrokova identiteta
- družbeni vtis

»Otrok ne potrebuje naših vprašanj, potrebuje odrasle, ki bodo občutljivo in potrpežljivo delali z njim na novih, dobrih izidih« (Čačinovič Vogrinčič 2008:106). Otroci, ki so nameščeni v rejništvo, so še posebej ranljivi otroci, katerih stil navezanosti je velikokrat nevaren. Namen rejništva je zagotovitev dobrih življenjskih pogojev, ko jih matična družina ne more zagotoviti (Čačinovič Vogrinčič 2008:104). En izmed ciljev rejništva je tudi ta, da otrok pridobi nove, dobre izkušnje družinskega življenja. Da se to lahko zgodi, morajo rejniki med drugim poznati tudi teorijo navezanosti. Prostor za raziskovanje te teme moramo odpreti že v individualni projektni skupini. Tema je pomembna za matično družino, rejniško družino, še posebej pa za otroka. Moramo mu dati prostor, da nam pove, kdo je, kaj si želi, kaj misli in čuti, kako se vidi in razume v odnosu z obema družinama (Čačinovič Vogrinčič 2008:107).

Tako kot je naloga rejniške družine, da otroku da novo, pozitivno izkušnjo odraslih ljudi, tako je to tudi naloga socialnih delavcev. Naloga, ki se začne že v individualni projektni skupini.

1.1.2.2. *Sodelovanje z rejniško in matično družino*

Matični družini se pridružimo, da bi razumeli pogled, razlago, obup, nemoč, odpore, jezo ter strahove. Skupaj z njo iščemo vire, da utemeljimo prihodnje sodelovanje. Ker je rejništvo definiramo kot začasen ukrep, moramo matični družini pomagati odpraviti vzroke, zaradi katerih je bil otrok nameščen v rejništvo. »Temeljna naloga socialnega dela je raziskovati in soustvariti poti, da nadaljujemo delo v izvirnem delovnem projektu pomoči, dokler ga otrok potrebuje« (Čačinovič Vogrinčič 2006:109). Pomembna naloga projektne skupine je tudi, da soustvarjanje pomoči za matično družino, da se nauči živeti z otrokom, ki je v rejniški družini. Otrok ima v času rejništva namreč pravico do stikov s starši in pa tudi z drugimi osebami, s katerimi je družinsko povezan in nanje osebno navezan (ZZZDR 106. člen). Stike med otroci, ki so namešчени v rejništvo ter njihovimi starši, morajo spodbujati rejniki, razen če so bili stiki staršem odvzeti ali omejeni (ZIRD 26. člen). Individualna projektna skupina tudi v tem smislu sodeluje z rejniško družino ter jo usmerja v ponovno vzpostavitev otrokovih stikov s starši. Rejniki so strokovni sodelavci centrov za socialno delo, zato morajo imeti znanje, da omogočijo otroku dobre izkušnje, ga socialno okrepijo, mu dajo izkušnjo spoštovanja, skrbi in zavzetega zanimanja. Rejnikom mora biti družina bolj razvidna kot drugim. Rejniki se v projektni skupini učijo jezik socialnega dela ter odkrivajo možnosti sodelovanja v delovnem odnosu. Potrebujejo kontinuirano izobraževanje ter podporo in pomoč pri problemih, s katerimi se srečujejo tekom rejništva (Čačinovič Vogrinčič 2006:107-112).

1.1.3. *Socialno delo na področju rejništva*

Temelj rejništva je torej individualna projektna skupina, je uzakonjen način, ki nam omogoča kvalitetno delo na področju rejništva. Sestava in delo v IPS pa ni edina vloga, ki jo ima v procesu rejništva center za socialno delo. V nadaljevanju magistrske naloge bom opisala, kako oseba pridobi dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, kaj se zgodi po izdaji odločbe o rejništvu ter kakšno vlogo ima pri vsem tem center za socialno delo.

1.1.3.1. Sestava ocene primernosti za opravljanje rejniške dejavnosti

Center za socialno delo ima zelo pomembno vlogo v samem procesu rejništva, poleg vseh zadev, ki jih v procesu ureja, je tudi prva institucija, na katero se obrnejo ljudje, ki želijo izvajati rejniško dejavnost. Osebe, ki ne rabijo kandidirati za izvajanje rejniške dejavnosti, so otrokovi sorodniki – babica, dedek, stric, teta, brat, sestra (ministrstvo jim namreč izda dovoljenje na podlagi pisne in obrazložene ugotovitve centra za socialno delo, ki je pristojem za otroka) ter osebe, ki niso otrokovi sorodniki, če je izkazano, da je namestitev otroka k njim v njegovo največjo korist. Po prejemu vloge pristojni center za socialno delo preveri, ali oseba izpolnjuje splošne pogoje za opravljanje rejniške dejavnosti, nato pa izdela oceno o primernosti kandidata ter družine (Novak 2014:261). Izdelava ocene ni tako preprosta, saj center pred tem opravi vrsto pogovorov ter obisk na domu družine, ki je dala vlogo za izvajanje rejniške dejavnosti. Mali (2011:23 - 41) piše o tem, kateri so postopki ravnanja strokovnih delavk in delavcev. Ko pišem o postopkih ravnanja strokovnih delavk in delavcev, povzemam samo Malijevo, saj se mi zdi, da je zelo pregledno predstavila, kako potekajo in kaj je namen posameznega pogovora. Morebitnemu bralcu bo tako omogočena rdeča nit in dobro razumevanje postopka (Mali 2011:23-41).

V prvem, informativnem pogovoru, socialni delavec kandidatu predstavi dejavnosti ter zahteve, ki so potrebne za pridobitev dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti. Cilj prvega pogovora je, da kandidat pridobi osnovne informacije o izvajanju rejniške dejavnosti, spozna, kakšne sposobnosti mora imeti in kakšne naloge bo moral opraviti, da lahko začne z izvajanjem rejniške dejavnosti.

V drugem pogovoru kandidat pridobi dodatne informacije v zvezi z izvajanjem rejniške dejavnosti, socialni delavec sprejme vlogo in preveri, ali so izpolnjeni vsi pogoji ter ali je predložena vsa dokumentacija. Nato preveri kandidatovo dosedanje dejavnost, opravljene naloge in njegova stališča do:

- pripravljenosti za sodelovanje v sistemu rejništva, predvsem z matično družino
- pritegnitve celotne kandidatove družine v sodelovanje
- motiva za izvajanje rejniške dejavnosti
- razumevanje potreb otroka v rejništvu
- razumevanje rejniškega sistema

Na koncu drugega pogovora socialni delavec sklene s kandidatom dogovor o nadaljnjem sodelovanju.

V nadaljevanju postopka sledi obisk na domu, ki ga opravita dva strokovna delavca v paru. Na ta način se strokovni delavci seznani z družino v njenem neposrednem okolju. Ker je cilj obiska na domu spoznati delovanje družine, so strokovni delavci pozorni na odnose v družini, odzive družinskih članov na obisk, pripravljenost za sodelovanje, prav tako pa se preveri delovanje družine – povezanost ter delovanje podsistemov.

Četrty in peti pogovor zajemata strokovni intervju, s pomočjo katerega socialni delavec spozna delovanje družine kandidata. Zraven spoznavanja načina delovanja družine je cilj strokovnega intervjuja tudi ozaveščanje obeh staršev v družini o načinu delovanja njihove družine.

V šestem pogovoru socialni delavec kandidata seznani z različnimi posebnostmi, ki se pojavljajo v sistemu rejništva ter preveri njegov odnos do teh zahtev.

Naslednja stopnja je timsko srečanje, na kateri vsak strokovni delavec, ki je sodeloval pri pogovorih s kandidatom, poda predloge za oblikovanje ocene primernosti. Strokovni tim oceni, ali so kandidat in njegova družina usposobljeni za izvajanje rejniške dejavnosti. Na koncu sprejmejo tudi odločitev, ali je kandidat primeren ali ne.

Nosilec zadeve na podlagi vseh ugotovitev napiše oceno primernosti, ki mora vsebovati vse elemente, kot jih zahteva ZIRD. Posebej poudarjene morajo biti močne strani kandidata in njegove družine ter tudi šibke strani, kjer kandidat in družina potrebujejo pomoč in podporo. Nato strokovni delavec predstavi oceno primernosti kandidatu. Ne glede na to, kakšna je odločitev centra za socialno delo, jo je potrebno ustrezno utemeljiti.

Šele na tej točki center za socialno delo pošlje oceno primernosti ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, kjer posebna komisija izbere ustrezne kandidate za izvajanje rejništva. Če kandidat dobi pozitivno oceno, ga ministrstvo napoti na obvezno usposabljanje. Za rejnike sorodnike usposabljanje ni obvezno. Usposabljanje, ki ga oblikuje Skupnost centrov za socialno delo s Fakulteto za socialno delo, traja od 10 do 12 ur. V pravilniku o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur. l. RS, št. 54/03, 78/08 in 18/13) je zapisan program usposabljanja, ki vsebuje naslednje sklope

(Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti 43. člen):

- koncept rejništva v socialnem delu; predstavitev rejniškega sistema in individualne projektne skupine; sodelovanje z matično družino
- poglavja iz razvojne psihologije; čustvene potrebe otroka; čustvene potrebe otroka nameščenega v rejništvo
- poglavja iz psihologije družine

Po končanem usposabljanju jim ministrstvo izda dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti ter jih vpiše v evidenco izdanih dovoljenj (ZIRD 13. člen). Rejnik se mora enkrat na pet let udeležiti še dodatnih usposabljanj, ki trajajo od 20 do 25 ur. V dodatna usposabljanja se mora vključiti tudi sorodnik otroka, če izvaja rejništvo (Rakar, Boškič, Boljka, idr. 2010:15). Program usposabljanja za rejnike vsebuje naslednje sklope (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti 46. člen):

- poglobljanje znanja o otroku in njegovem razvoju; poglavja o posebnih potrebah otrok; razumevanje posebnosti položaja otrok
- psihologija družine; družina in vzgoja; značilnosti, ki v družinski skupini morajo biti zagotovljene, da bi otrok imel dovolj dobre možnosti za razvoj; rejniška družina; sodelovanje med rejniško in matično družino
- izobraževanje rejnikov kot sodelavcev v socialnodelavskih projektih pomoči; koncept individualne projektne skupine; socialno delo z družino in rejniški sistem; novi koncepti v socialnem delu; pomen skupin za samopomoč

Ob branju literature sem bila pozitivno presenečena nad temami, ki so vključene v program usposabljanja tako kandidatov za pridobitev dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, kot tudi rejnikov. Zdi se mi zelo pomembno, da usposabljanje vključuje tudi toliko psiholoških znanj. Ob tem pa se sprašujem, koliko kandidati in rejniki izvedo o sami temi navezanosti? Še pomembneje se mi zdi vprašanje ali, zmorejo rejniki teorijo, ki jo pridobijo na usposabljanjih, pretvoriti v prakso? Nikjer nisem zasledila, da bi usposabljanje posebej vključevalo tudi temo navezanosti, ki se mi predvsem za otroke, ki so nameščeni v rejništvo, zdi posebej pomembna. Predvidevam, da se tega dotaknejo v sklopu predavanj o razvoju otroka. Glede na to, da predavanja na začetku trajajo 12 ur in vsakih 5 let 25 ur, sklepam, da teoriji navezanosti namenijo premalo časa. Zdi se mi pomembno, da rejniki poznajo teorijo navezanosti, saj si z

njeno pomočjo lahko razložijo vedenje otrok. Kar se mi zdi še pomembneje, je to, da se na dano vedenje znajo primerno odzvati.

1.1.3.2. *Izdaja odločbe o rejništvu in sklenitev rejniške pogodbe*

Po izdanem dovoljenju za izvajanjem rejniške dejavnosti je center otroka tisti, ki izbere rejniško družino, ki ustreza potrebam otroka. Če je le mogoče, center izbere rejnika iz območja svoje pristojnosti razen, če na tem območju ni ustreznega rejnika, ali pa namestitev otroka na to območje ne bi bila v njegovo korist (ZIRD 32. člen).

Ko je odločba, s katero center namesti otroka v rejništvo, izvršljiva, se z rejnikom sklene še pisna rejniška pogodba, v kateri je opredeljeno zlasti (ZIRD 45. člen):

- čas trajanja pogodbe (določen ali nedoločen čas)
- obseg oskrbe otroka in druge obveznosti rejnika
- višina in način plačevanja mesečne rejnine

Rejnina zajema oskrbnino in plačilo dela. Oskrbnino sestavljajo sredstva za materialne stroške ter denarni prejemek v znesku otroškega dodatka.

Tabela 3: Višina rejnine

Rejnina	višina v evrih
sredstva za materialne stroške	291,27
denarni prejemek v višini otroškega dodatka	114,31,
oskrbnina skupaj	405,58 oziroma 291,27 (starejši od 18 let)
plačilo dela rejniku	123,51
rejnina skupaj	529,09 oziroma 414,78 (starejši od 18 let)

Vir: MDDSZ, Rejništvo

Iz tabele 2 je razvidno, da oskrbnina skupaj znaša 405,58 € (sredstva za materialne stroške in denarni prejemek v višini otroškega dodatka), oziroma 291,27 € za osebe starejše od 18 let. Plačilo dela rejniku znaša 123,51 €. Oskrbnina se lahko tudi zviša ali zniža glede na potrebe otroka, prav tako se lahko poveča plačilo dela, če otrok potrebuje posebno skrb. Osnovna mesečna rejnina za enega otroka torej znaša 529,09 €, oziroma 414,78 €, če je oseba v rejništvu starejša od 18 let (MDDSZ 2015: Rejništvo).

Rejniška pogodba lahko preneha zaradi različnih razlogov (ZIRD 47. člen):

- če je prenehalo rejništvo
- če je bila pogodba sklenjena za določen čas in je ta čas potekel
- z odpovedjo (odpove jo lahko rejnik na centru otroka)
- z razvezo (razveže jo zaradi različnih razlogov center za socialno delo otroka)
- s smrtjo rejnika ali otroka, ki je nameščen v rejništvo

1.1.4. Pravice in dolžnosti staršev ter rejnikov v času rejništva

Barbara Novak (2014:267) piše, da za vsakodnevno nego in varstvo otroka poskrbi rejnik (kaj zajema vsakodnevna nega in varstvo je podrobneje opredeljeno v ZIRD v 25. členu):

- Otroka, ki je nameščen v rejništvo mora pravilno vzgajati in mu zagotavljati primerno nastanitev, prehrano, obleko, obutev, šolske in osebne potrebščine.
- Skrbeti mora za zdravje otroka ter mu preskrbeti ustrezno zdravstveno oskrbo prek izbranega osebenega zdravnika.
- Skrbeti mora, da ima otrok pravičen odnos do učenja in dela, privzgojiti mu mora tudi delovne navade.
- Skrbeti mora za oblikovanje lastne identitete otroka.

Rejniki opravljajo tudi naloge, ki presegajo vsakodnevno vzgojo in varstvo. Otroka zastopajo v postopku izdaje osebnega dokumenta ter pridobivanje informacij in sprejemanje odločitev, ki so povezane z otrokovim vsakdnanim življenjem. Vsa pomembnejša vprašanja, ki se tičejo otroka, ki je nameščen v rejništvo, mora rejnik urejati sporazumno s starši otroka in centrom za socialno delo. Dokončna odločitev o vzgoji otroka je prepuščena individualni projektni skupini. Otroka, ki je nameščen v rejništvo, so dolžni preživljati njegovi starši, to ni naloga rejnika. Ker rejnik ne upravlja premoženjskega področja otroka, ostanejo tudi ta upravičenja staršem (Novak 2014:267-268).

1.1.5. Prenehanje rejništva

»Rejništvo preneha, če prenehajo razlogi, zaradi katerih je bila potrebna oddaja otroka v rejništvo (na primer otrok se vrne k staršem, odda se v posvojitev, umre), ali, če rejenc postane sposoben za samostojno življenje. To se navadno zgodi s polnoletnostjo, lahko pa že tudi pred njo, če je otrok prej pridobil popolno poslovno sposobnost« (ZZZDR 170. člen).

Rejništvo se s soglasjem otroka lahko podaljša, če ostane v družini zaradi nadaljevanja šolanja. Podaljša se lahko do 26. leta. Po polnoletnosti lahko, do 26. leta, v rejništvu ostane tudi oseba, ki zaradi težav v duševnem ali telesnem razvoju ni sposobna za samostojno življenje in delo. Tudi v tem primeru potrebujemo soglasje te osebe ali njenega skrbnika (Novak 2014). Po odločitvi centra za socialno delo otroka, da se rejništvo zaključi, je njegova naloga, da pripravi otroka, rejniško ter biološko družino na odhod (ZIRD 41. člen).

Tudi odločitev o končanju rejništva sprejemejo strokovni delavci v okviru individualne projektne skupine. V celotnem procesu skušajo otroku, rejniški družini ter matični družini pomagati, da se bo rejništvo končalo v otrokovo korist. Naloga strokovnih delavcev je, da preverijo okolje, v katerega bo odšel otrok po končanem rejništvu (Mali 2012:135).

Menim, da imamo sistem rejništva v Sloveniji zelo dobro urejen. Celoten postopek je zasnovan tako, da zavaruje koristi vseh udeležениh, predvsem pa otrok. Zaradi tega se sprašujem, kako se lahko zgodi, da navkljub psihološkim testom in pogojem, ki jih morajo izpolnjevati osebe za pridobitev dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, toliko družin, ki niso primerne, padejo skozi »sito« in pridobijo dovoljenje za izvajanje te dejavnosti. Kaj bi bilo potrebno storiti, da se to ne bi dogajalo? Čeprav je sistem rejništva zelo dobro urejen, pa sem mnenja, da imamo v celotnem procesu »luknjo«. Kaj se namreč zgodi z otroki, pri katerih s polnoletnostjo preneha rejniška dejavnost in nimajo druge možnosti za bivanje? Tudi Mali (2012:142) vidi to kot problem. Pravi, da bi bilo treba razmisliti o bivalnih skupnostih za mladostnike, ki potrebujejo sredstva za preživetje prvega meseca samostojnosti. V samem procesu se mi zdi posebej pomembno in nujno delovanje individualne skupine pomoči, ki koordinira celoten proces. Potrebujemo strokovnjake, ki se bodo angažirali na tem področju, ljudi, ki bodo dali vse od sebe, da bodo zavarovali korist vseh udeležениh, predvsem pa otrok. Prvi korak v zavarovanju koristi vseh udeležениh vidim v odpiranju prostora za pogovor, kjer bo vsak prišel do besede, še posebej pa otrok. Pomembno je, da se odzivamo na stiske vseh udeležениh in jih podpremo na njihovi poti do novih, uresničljivih izidov. Naši uporabniki lahko na poti do cilja velikokrat izgubijo upanje in voljo. Socialni delavci moramo videti kozarec, ki je na pol poln. Ohraniti moramo elan, ki ga prinesemo s fakultete. Ohraniti moramo zavedanje, da so spremembe mogoče. Zdi se mi pomembno, da rejniška družina, matična družina in otrok v sodelovanju z nami to vedno znova izkusijo. Prav tako se mi zdi pomembno, da socialni delavci ohranimo vsaj malo kritičnosti do procesa in sistema.

Velikokrat sem že slišala socialne delavce, ki so kakršnekoli nepravilnosti v procesu ali sistemu pospremili z odzivom: »Tako pač je«. Ampak ni bilo vedno tako, kot je danes. Sistem rejništva je bil včasih precej drugačen kot danes, vendar smo to uspeli spremeniti, ker je bilo neučinkovito. Za otroke, pri katerih s polnoletnostjo preneha rejniška dejavnost, trenutno nimamo sistemsko urejenih rešitev. Lahko začnemo tukaj. Z napisanim ne želim kritizirati centrov za socialno delo in socialnih delavcev. Želim zgolj pokazati, da ne glede na to, kako dobro je zastavljen postopek in proces, sem mnenja, da se nekatere stvari še vedno lahko izboljšajo. Menim, da v socialnem delu potrebujemo ljudi, ki se tega zavedajo in na tej poti ne odnehajo.

1.2. TEORIJA NAVEZANOSTI, STILI NAVEZANOSTI IN KLASIFIKACIJSKI SISTEM

V drugem poglavju magistrske naloge se bom osredotočila na teorijo navezanosti. Prikazati želim, kako pomembno vplivajo zgodnji odnosi, ki jih ima otrok s figuro navezanosti, na njegovo nadaljne življenje. Začela bom z osnovnimi značilnostmi teorije navezanosti, predstavila bom stile navezanosti v otroštvu, nato pa stile navezanosti v odraslosti. Na koncu bom spregovorila še o razvojni travmi, ki lahko povzroči resne in dolgotrajne čustvene, socialne in tudi psihične motnje (Kompan Erzar *et al.* 2011:104).

1.2.1. Teorija navezanosti

Teorija navezanosti je bila formulirana, da razloži različne vzorce vedenja, ne samo dojenčkov in malih otrok, ampak tudi adolescentov ter odraslih. Prvi, ki je pisal o teoriji navezanosti, je bil John Bowlby, njegovo delo je skozi raziskave nadaljevala Mary Ainsworth (Bowlby 1988:28). Ko se je teorija navezanosti začela razvijati, so bili strokovnjaki pozorni predvsem na to, kakšen bo odziv otrok, če jih postavijo med neznane ljudi in kakšne posledice bo to imelo na odnose z njegovimi starši. Teorija navezanosti danes zajema veliko drugih stvari, poudarja pa predvsem biološko funkcijo intimnih čustvenih vezi ter to, kakšen vpliv ima odnos s figuro navezanosti na otrokov razvoj (Bowlby 1988:119-120). V zgodnjih tekstih Mary Ainsworth in Johna Bowlbya lahko vidimo, da govorita o materi kot o figuri navezanosti. Sama sem mnenja, da ni samo mama tista, s katero otrok tvori navezanost, niti ni nujno, da je to oče. Izraz mama ali starša v tej povezavi bom zato zamenjala z izrazom »figura navezanosti«.

Menim, da lahko otrok tvori navezanost tudi z drugimi ljudmi, ki so mu v življenju pomembni. Lahko se zgodi, da sta mama in oče otroka čustveno odsotna in neobčutljiva. V tem primeru je možno, da si otrok za figuro navezanosti izbere drugo osebo (lahko so to sorojenci, tete, strici, stari starši, zelo dobri družinski prijatelji ali pa oseba, ki ni povezana s starši – socialni starši).

Siegel (1999 v Poljanec in Simonič 2008:241) opredeljuje navezanost kot »vrojen sistem v možganih, ki se razvija tako, da vpliva in organizira sistem motivacije, emocij in spomina glede na figure navezanosti«. Sistem navezanosti motivira otroka, da išče bližino figur navezanosti in z njimi vzpostavlja komunikacijo (Siegel 1999 v Poljanec in Simonič 2008:242). Navezanost dojenčka na figure navezanosti ima več funkcij. Na najbolj temeljni evolucijski ravni sistem

navezanosti poveča možnost za preživetje. Dojenčku omogoča zaščito pred nevarnostjo, stradanjem in neugodnimi temperaturnimi spremembami. Navezanost vzpostavi medosebni odnos in omogoča dojenčkovim nezrelim možganom, da uporabljajo zrele funkcije možganov figur navezanosti. Na takšen način regulirajo lastne procese (Siegel 1999, v Žvelc 2011:94). Main (1996, v Žvelc 2011:94) povzema osnovne značilnosti navezanosti:

- Zgodnje navezanosti so ponavadi formirane do sedmega meseca starosti.
- Skoraj vsi dojenčki postanejo navezani.
- Otrok se naveže na samo nekaj oseb.
- Te »selektivne navezanosti« izhajajo iz socialne interakcije s figurami navezanosti.
- Vodijo do specifičnih organizacijskih sprememb v dojenčkovem vedenju in možganskem funkcioniranju.

Otrok v odnosu s figurami navezanosti torej doživi, kako se lahko varno, ali pa tudi ne-varno naveže. Dobra navezanost je varno izhodišče za otrokovo (samo)raziskovanje v okolju. Otrok razvija občutek zaupanja vase, občutek nadzora in kompetentnosti. Prva, varna navezanost, je za otroka nujno potrebna, saj je šele takrat dovolj svoboden, da se lahko premakne na drugo razvojno nalogo, raziskovanje zunanjega sveta. Če otrok ne doživi varne navezanosti, jo bo ves čas iskal in se ne bo premaknil na drugo razvojno nalogo. Lahko se zgodi, da bo njegov razvoj zaradi tega zastajal (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:23-24).

1.2.1.1. *Faze navezanosti v otroštvu*

Oblikovanje navezanosti s figurami navezanosti se še vedno šteje kot najpomembnejši zgodnji socialni odnos. Kasnejše navezanosti postanejo pomembne v času odraščanja otroka. Kvaliteta prvega otrokovega odnosa služi kot osnova za vse njegove nadaljne odnose (Howe 1995: 45-46). Figura navezanosti, na katero se otrok naveže, predstavlja čustveno sidro ter vir varnosti, saj mu daje zavedanje, da bo tam, če ga bo potreboval. Za razliko od mnogo živalskih vrst dojenčki ne kažejo očitnih znakov navezanosti, ampak to ne pomeni, da se ne razvija že od samega začetka življenja (Beckett in Taylor 2010:49). O fazah navezanosti v otroštvu je pisalo več avtorjev. Ob branju literature sem ugotovila, da jih veliko povzema Bowlbya. Opazila sem tudi, da njegovim fazam dajejo drugačna imena, vsebina pa je večinoma enaka. Tudi sama bom povzela Bowlbya, saj so temelji njegove teorije aktualni še danes. Bowlby (1969, v Žvelc 2011:94-95) govori o štirih fazah v razvoju navezanosti:

- **Orientacija in signali z omejenim ločevanjem oseb v okolici (0 – 2./3. meseca)**

Za to fazo je značilna nekritična socialna odzivnost. Otrok vsaki osebi v okolici sledi z očmi, se ji smeji in se je dotika. Ko zasliši glas ali vidi obraz, velikokrat preneha jokati. To vedenje vpliva tudi na figuro navezanosti. S tem se poveča čas, ki ga dojenček preživi v njegovi bližini.

- **Orientacija in signali, ki so usmerjeni k eni (ali več) osebam (3. – 6. meseca)**

V tej fazi se otrok še naprej odziva tako, kot se je odzival v prvi fazi. Razlika je ta, da je bolj odziven na figuro navezanosti kot na ostale ljudi v okolici.

- **Vzdrževanje bližine s specifično osebo z gibanjem in s signali (7. meseca – 3. leta)**

Otrok se pričinja vse bolj diskriminatorno vesti do različnih ljudi. Večinoma se odziva na figuro navezanosti, nediskriminajoči odzivi na druge osebe pa počasi izginjajo. Nekateri ljudje so izbrani, da postanejo »pomožne« figure navezanosti. Otroci so do tujcev v tej fazi previdni in se od njih hitro odmaknejo.

- **Oblikovanje partnerstva (od 3. leta naprej)**

V tej fazi otrok začne razumeti, kaj vpliva na vedenje figur navezanosti in začne predvidevati njihove načrte in cilje. Značilno je, da otrok pridobi uvid v njihova čustva in motive. To omogoča bolj kompleksen odnos med njimi.

Potrebno se mi zdi poudariti, da se oblikovanje partnerstva med figuro navezanosti in otrokom razvije v primeru, da v vseh fazah stvari potekajo tako, kot morajo. Ne glede na to, kakšen vzorec pa razvije otrok v tej starosti, bo le-ta postal njegov »notranji delovni model«, skozi katerega bo vstopal v odnose z drugimi ljudmi. Notranji model, ki smo ga dobili kot otroci, bo vplival tudi na naše odnose s partnerji v odraslosti, prav tako pa bo vplival na navezanost z lastnimi otroki (Beckett in Taylor 2010:50).

Teorija objektnih odnosov je tista, ki govori, da ljudje ponotranjimo interakcije s figurami navezanosti in tako postanejo del našega notranjega sveta (Žvelc 2011:27). Ena izmed avtoric, ki je pomembno vplivala na teorijo objektnih odnosov, je Margaret Mahler. Tudi ona je pisala o fazah v razvoju otroka. Razlog, da sem med vsemi avtorji izbrala Mahlerjevo, je ta, da se mi zdi

njena teorija zelo razumljiva in tudi zanimiva. Ker sem faze v razvoju že povzela po Bowlbyu, jih sedaj ne bom še enkrat povzemala po Mahlerjevi. Zdi se mi zanimivo in pomembno omeniti, da je preko eksperimentov raziskovala zgodnji odnos med figuro navezanosti in otrokom, na podlagi katerih je prišla do najpomembnejših razvojnih linij – procesa separacije in individualizacije. To je proces, v katerem otrok razločuje med seboj in figuro navezanosti ter postaja avtonomna oseba. Mahlerjeva pravi, da proces separacije in individualizacije predstavlja psihološko rojstvo otroka, do katerega pride v tretjem letu starosti. Če v procesu separacije in individualizacije prihaja do težav, lahko pride do razvoja psihopatologije. Proces lahko na eni strani ovira preveč zaščitniška figura navezanosti, ali pa preveč odsotna in hladna figura navezanosti (Žvelc 2011:53-57). Ugotovitve se mi zdijo zelo pomembne za temo magistrske naloge, saj želim prikazati negativne posledice, ki jih lahko imajo otroci, ravno zaradi zgodnjih odnosov s figurami navezanosti, ki otroku niso nudili ustrezne opore.

Preden začnem s klasifikacijo stilov navezanosti, bi rada povedala, da nekateri avtorji pišejo o stilih navezanosti v otroštvu, drugi pa o stilih navezanosti v odraslosti. Prav tako med avtorji prihaja do različnega poimenovanja. Stile navezanosti v otroštvu so odkrile Ainsworth, Main in Solomon (Howe 1995:79). Na podlagi njihovih stilov navezanosti sta se razvila dva pristopa za ugotavljanje stilov navezanosti v odraslosti. Prvega je razvila Main (Main 1991, v Žvelc 2011:101), drugega pa Hazan in Shaver (1987, v Žvelc 2011:101). Poimenovanje stilov navezanosti prvega in drugega pristopa je različno. Avtorja, ki prav tako pišeta o stilih navezanosti, sta Bouwkamp in Bouwkamp (2014), ki pa uporabljata enako poimenovanje za stile navezanosti v odraslosti in stile navezanosti v otroštvu. Njuni stili navezanosti pa so drugače poimenovani kot stili navezanosti Ainsworth, Main in Solomon (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:27). V nadaljevanju naloge se bom torej osredotočila na stile navezanosti v otroštvu ter odraslosti. Pri opisu stilov navezanosti v otroštvu se bom ravnala po klasifikaciji Ainsworth, Main in Solomon (Howe 1995:78-81), pri opisu navezanosti v odraslosti pa po modelu Bartholomew in Horowitz (Žvelc 2011:118-123). Stilom navezanosti v odraslosti bom dodala še peti stil, o katerem govorita Bouwkamp in Bouwkamp (2014:33). Sam razvoj teorije na tem področju želim prikazati čim bolj široko in razumljivo.

1.2.2. Klasifikacija stilov navezanosti v otroštvu

Zgodnja sodelavka Johna Bowlbya, Mary Ainsworth, je bila prva, ki je temeljito raziskovala kvaliteto odnosov, ki jih imajo otroci s figurami navezanosti. Bowlby (1988: 11) pravi, da mora figura navezanosti otroku dati tako imenovano »varno osnovo« [secure base]. Otrok, ki ima varno osnovo, ima temeljno zaupanje, da bo pri figuri navezanosti vedno dobrodošel, da bo za njega vedno poskrbljeno, tako fizično kot psihično, da ga bodo potolažili v stresnih situacijah in pomirili, ko bo prestrašen. Otroci, ki varne osnove nimajo, se počutijo negotovo. Odzovejo se lahko na dva načina. Lahko se figure navezanosti oklenejo in iščejo čim več njihove bližine, ali pa se od njih odvrnejo in iščejo čim manj njihove bližine. Ne-varni stili navezanosti se lahko pojavijo tudi v vzgojnih situacijah, ki izgledajo navzven stabilne. Ni nujno, da gre za posledico zanemarjanja ali zlorabe (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:26).

Mary Ainsworth je oblikovala različne eksperimente, med drugim tudi test, kako otroci prilagajajo svoja vedenja v stresnih situacijah. Test se je pokazal pomemben predvsem v dveh točkah: kako se otroci igrajo in raziskujejo ob prisotnosti in odsotnosti figure navezanosti ter kakšna je njihova reakcija, ko figura navezanosti odide iz sobe in se vrne nazaj. Na podlagi zgodnjih eksperimentov je odkrila tri tipe navezanosti: varno, izogibajočo ter ambivalentno (Howe 1995:78-79). Nadaljne raziskave Main in Solomon (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2724160/>) so privedle do odkritja četrtega tipa navezanosti, ki sta jo poimenovali dezorganizirana navezanost. V ekstremnih primerih govorimo še o petem tipu navezanosti, za katerega je značilno, da otrok v svojem otroštvu ni tvoril nobene navezanosti (Howe 1995:79). Bouwkamp in Bouwkamp (2014) prav tako govorita o petih stilih navezanosti, ki pa jih poimenujeta varen, preokupiran, plašljiv, odklonilen ter ambivalenten (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:27). Pri opisu stilov navezanosti v otroštvu se bom ravnala po klasifikaciji Ainsworth, Main in Solomon (Howe 1995:79-81). Ker stili navezanosti v odraslosti izhajajo iz temeljev, ki so jih postavile Ainsworth, Main in Solomon, menim, da bo na takšen način magistrska naloga bolj pregledna.

Skupaj poznamo torej pet stilov navezanosti (Howe 1995: 79-81):

- **Varna navezanost**

Ob separaciji s figuro navezanosti otrok kaže rahlo stisko, ob ponovni združitvi jih sprejme pozitivno, išče tolažbo in kontakt, ampak se hitro vrne nazaj k igri. Otroci, ki so varno navezani,

vzpostavljajo veliko očesnega stika, prav tako pa se vidi očitna razlika v dajanju prednosti figuri navezanosti in ne neznancem. Figura navezanosti je občutljiva na razne signale in poskuse komunikacije otroka. Zmožna je učinkovitega čustvenega uglaševanja. Otrok je samozavesten in prepričan v prisotnost in pomoč figure navezanosti ob strašljivih situacijah.

- **Izogibajoča navezanost (ne-varna navezanost)**

Ob separaciji s figuro navezanosti otrok kaže malo znakov stiske. Ko se vrnejo, jih otroci s takšno navezanostjo ignorirajo ali pa se jih izogibajo. Ne iščejo fizičnega kontakta. Glede stika z drugimi ljudmi kažejo malo kritičnosti, očitne razlike v dajanju prednosti figuri navezanosti ali neznancem, ne kažejo. Figura navezanosti je pogosto brezбриžna in neobčutljiva na otrokove signale in njegove potrebe.

- **Ambivalentna navezanost (ne-varna navezanost)**

Otroci kažejo veliko stopnjo stresa ob ločitvi s figuro navezanosti, prav tako se težko potolažijo ob ponovnem snidenju. Iščejo kontakt, ampak se ne potolažijo, ko ga dobijo. Kljub temu bodo odšli za figuro navezanosti, če bo ta zapustila prostor. Tudi ob ponovnem snidenju s figuro navezanosti se bodo neradi vrnili k igri. Otroci z ambivalentno navezanostjo bodo zahtevali pozornost figure navezanosti in se ji v istem času ježno upirali. Prihaja torej do ambivalentnega vedenja s strani otroka. Prikazujejo potrebo po kontaktu in odvisnost v enem trenutku, v drugem pa se jezijo in upirajo. Ob novih situacijah in ljudeh se lahko pojavi nervoza. Figura navezanosti se na otroka odziva nekonsistentno in neobčutljivo.

- **Dezorganizirana navezanost (ne-varna navezanost)**

Otroci s tem stilom navezanosti kažejo znake izogibajoče in ambivalentne navezanosti. Ko so združeni s figuro navezanosti kažejo, zmedo in dezorganiziranost. To so otroci, ki nimajo učinkovite strategije za spopadanje z občutki tesnobe. Lahko se zgodi, da bodo enostavno »zmrznili« ob ločitvi in ponovnem snidenju, ali pa bodo vzpostavili »mehanski kontakt« in zraven ne bodo kazali veliko čustev. Otroci vidijo figure navezanosti v dvojni luči, zato jim ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Zaradi tega se lahko znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če naj pristopi k figuri navezanosti, ki je ob enem tudi vir tesnobe.

- **Ne-navezanost**

V tej kategoriji se znajdejo otroci, ki tekom svojega otroštva niso imeli priložnosti, da tvorijo navezanost. To so velikokrat otroci, ki so bili vzgajani v različnih institucijah, lahko pa je posledica tega, da so figure navezanosti čustveno nedosegljive in neodzivne. Otroci, ki niso tvorili nobene navezanosti, lahko kažejo resne težave v razvoju. Ob ločitvi s figuro navezanosti kažejo nizko stopnjo stiske. Pojavijo se lahko težave v kontroliranju čustev, predvsem jeze.

Na tej točki bi rada povedala, da ne-varna navezanost še ne vodi nujno v motnjo navezanosti. »Kadar je temeljna navezanost vzpostavljena, vendar zaradi vzgojnega stila staršev nekoliko zamajana, je otrokov vzorec odzivanja precej blag. Kadar pa je temeljna navezanost zmotena že v zgonji stopnji razvoja, se v splošnem razvije motnja navezanosti« (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:34). Otrok ne ve, kako naj dober stik ustvari, če ne doživi, da se je figura navezanosti nanj navezala. Ravno zaradi tega pogosto razvijejo vedenje, ki ga zunanji svet opredeljuje kot »moteno«. Velikokrat so zato motnje vedenja in motnje osebnosti pravzaprav motnje navezanosti (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:35). Ta ugotovitev se mi zdi izredno pomembna za temo magistrske naloge. Pokaže nam, kako je pomembno, da imajo rejniki znanje o teoriji navezanosti, saj jim le-to lahko pomaga pri odzivih na različna vedenja otrok. Pomembno je zavedanje, da so odzivi in vedenja otrok, še posebej otrok, nameščenih v rejništvo, velikokrat lahko posledica ne-varnega stila navezanosti ali pa celo motnje navezanosti.

Različni raziskovalci, ki so nadaljevali delo Johna Bowlbya, so potrdili, da je navezanost vseživljenjski proces. Sicer se značilnosti navezanosti spreminjajo skozi razvoj, vendar jedrne značilnosti, ki so nastale v otroštvu, ostajajo enake skozi celo življenje. Pomeni, da so topli in varni odnosi s figurami navezanosti temelj varne navezanosti v odraslosti. Na podlagi teh ugotovitev so razvili klasifikacijo stilov navezanosti v odraslosti (Žvelc 2006:51).

1.2.3. Navezanost v odraslosti in notranji delovni model

Ko se pogovarjamo o navezanosti v odraslosti, govorimo o dveh različnih pristopih (Žvelc 2011:101). Prvega je razvila Mary Main (1991, v Žvelc 2011:101), ki ugotavlja navezanost v odraslosti skozi poglobljen intervju, drugega pa sta razvili Hazan in Shaver (1987, v Žvelc 2011:101), ki ugotavljata navezanost v odraslosti preko samoocenjevalnih vprašalnikov. Bartholomew in Horowitz (1991:226) sta izhajali iz Hazan in Shaverjevih opisov navezanosti v

odraslosti, vendar sta razvili nov model, ki izhaja iz Bowlbyevega koncepta notranjih modelov. Tekom študija na Fakulteti za socialno delo smo podrobneje spoznali stile navezanosti, o katerih govorita Bouwkamp in Bouwkamp (2014). V svoji teoriji izhajata iz modela, ki sta ga razvili Bartholomew in Horowitz (1991), na katerega se bom osredotočila tudi jaz.

Bowlby je delovne modele definiral kot »posameznikove zavestne in nezavedne mentalne reprezentacije sebe in sveta« (Bowlby 1969, v Žvelc 2011:144).

Opreljuje dve ključni značilnosti delovnega modela navezanosti (Bowlby 1973:203):

- ali je figura navezanosti oseba, ki nudi varnost in zaščito
- dožemanje samega sebe skozi oči figure navezanosti

Skozi prvo značilnost otrok oblikuje temeljna prepričanja o drugih (dostopnost in emocionalna podpora drugega), skozi drugo pa temeljna prepričanja o sebi (kako vredno, ljubljeno in kompetentno se oseba doživlja) (Bartholomew in Horowitz 1991:226). Temeljno prepričanje varno navezanega otroka je: jaz sem v redu in ti si v redu, ker si mi na razpolago, ko te potrebujem. Torej sem vreden. Otrok, ki je ne-varno navezan, bo razmišljal: jaz nisem v redu in ti nisi v redu, ker mi nisi na razpolago, ko te potrebujem. Torej nisem vreden (Bouwkamp in Bouwkamp 2014:26). Na podlagi tega so Bartholomejewa in drugi (2011, v Bouwkamp in Bouwkamp 2014:26) govorili o dveh dimenzijah stika, stik s seboj in stik z drugim. Otrok tako skozi vsakodnevne stike s figurami navezanosti razvije koncept sebe in koncept drugega.

Oba koncepta sta lahko pozitivna in negativna (Bartholomew in Horowitz 1991:227):

- Koncept drugih (pozitiven – ljudem lahko zaupam, negativen – ljudem ne morem zaupati)
- Koncept sebe (pozitiven – vreden sem ljubezni, negativen – nisem vreden ljubezni)

Bartholomew in Horowitz (1991:227) pravita, da lahko model sebe zamenjamo tudi s pojmom »odvisnost«, model drugega pa s pojmom »izogibanje«. Na podlagi teh dveh dimenzij opišeta stile navezanosti v odraslosti. »Za vsak stil je značilna specifična kombinacija dimenzij podobe sebe in drugih« (Žvelc 2011:116). Kombinacijo dimenzij podobe sebe in drugega s stili navezanosti lahko vidimo v spodnji tabeli (glej Tabela 3). Znaki v oklepajih prikazujejo notranji delovni model. Prvi znak označuje model sebe, drugi znak pa model drugega.

Tabela 4: Stili navezanosti v odraslosti

MODEL SEBE			
(odvisnost)			
pozitiven (nizka)	negativen (visoka)		
VAREN (+ +) Udobnost v intimnosti in avtonomiji	PREOKUPIRAN (- +) Pretirano odvisen	pozitiven (nizko)	MODEL DRUGIH (izogibanje)
ODKLONILEN (+ -) Zanikanje navezanosti Kontra – odvisen	PLAŠLJIV (- -) Strah pred navezanosjto Socialno izogibajoč	(visoko)	

Vir: Razvojne teorije v psihoterapiji (Bartholomew 1990:163 v Žvelc 2011:116)

V nadaljevanju magistrske naloge bom opisala značilnosti vsakega od štirih stilov navezanosti v odraslosti. Žvelc (2011:118-123) jih integrira, saj združi značilnosti, ki izhajajo iz modela dveh temeljnih dimenzij (Bartholomew in Horowitz 1991) in opisov Hazana in Shaverja (1987, v Žvelc 2011:118). Različne raziskave iz tega področja kažejo na obstoj dveh nezdružljivih strategij navezovanja. Na podlagi tega Bouwkamp in Bouwkamp (2014:33) dodajata še peti stil navezanosti.

- **Varen stil navezanosti**

Osebe z varnim stilom navezanosti se brez večjih težav čustveno zblížajo z drugimi ljudmi. Model sebe in model drugega imajo pozitiven, kar pomeni, da se zanesejo na druge ljudi in se v odnosih počutijo varne. Straha pred nesprejemanjem s strani drugih ljudi nimajo. Z drugimi so povezani, a vendar vseeno ohranjajo svojo individualnost. To so ljudje, ki poznajo dobre in slabe dele sebe, imajo realistične cilje in načrte za prihodnost. Ko so postavljeni pred problem, se z njim spoprijemajo aktivno. V partnerskih odnosih je za osebe z varnim stilom navezanosti značilna intimnost, bližina, spoštovanje in zaupanje. Drugi ljudje jih opisujejo kot večče v socialnih interakcijah (Kobak in Scerry 1988, v Žvelc 2011:119). Ljudje z varnim stilom navezanosti imajo fleksibilen notranji delovni model, kar pomeni, da ga lahko prilagajajo, če se

trenutne izkušnje ne skladajo z modelom, ki so ga oblikovali v otroštvu (Kobak in Hazan 1991, v Žvelc 2011:119).

- **Preokupiran stil navezanosti**

Osebe s preokupiranim stilom navezanosti se brez tesnih stikov ne počutijo dobro, zato težijo k stikom z drugimi. Ker imajo model sebe negativen, model drugega pa pozitiven, se želijo popolnoma čustveno zblížati z drugimi, vendar imajo ob tem težave, saj ugotavljajo, da si drugi ne želijo takšne bližine kot oni. Ko so takšni ljudje v partnerskih odnosih, so velikokrat zaskrbljeni, če jih ima partner rad, ljubezen doživljajo kot obsesijo. Zaljubijo se hitro in z lahkoto, za druge skrbijo na samopožrtvovalen način, niso pa zadovoljni s skrbjo in podporo, ki jo prejemajo od drugih. Vzpostavljajo konfliktne in burne zveze (Bartholomew, Kwong in Hart 2011, v Bouwkamp in Bouwkamp 2014:29). Imajo negativno samopodobo, jeze pogosto ne morejo kontrolirati, zato jo izražajo nefunkcionalno (Mikulincer in Florian 1999b, v Žvelc 2011:120). Pogosto so prepravljani z občutki nevrednosti in kažejo visoko raven tesnobe (Bartholomew, Kwong in Hart 2011, v Bouwkamp in Bouwkamp 2014:29).

- **Izogibajoč stil navezanosti**

Osebe z izogibajočim stilom navezanosti težko zaupajo drugim ljudem. Če se jim nekdo preveč približa, jim je neprijetno. Občutek imajo, da partnerji želijo večjo intimnost kot oni sami. Za njih je značilna nefunkcionalna jeza, ki jo lahko razumemo kot kontrolni mehanizem, s katerim vzpostavljajo emocionalno mejo v odnosih.

Bartholomew in Horowitz (1991:227) govorita o dveh stilih izogibajoče navezanosti:

- a) *Plašljivo – izogibajoč stil navezanosti***

Ljudje s plašljivo – izogibajočim stilom navezanosti si želijo stika in bližine z drugimi, vendar se bojijo, da bodo prizadeti, če se jim bo kdo preveč približal. Zato pri navezovanju stikov niso sproščeni. Model sebe in model drugega imajo negativen, zato sebe vidijo kot nevredne ljubezni, druge pa kot nevredne zaupanja. Samozaupanje ljudi s takšnim stilom navezanosti je majhno. Zdi se jim, da v odnosih dajejo več kot dobijo. Če se že spustijo v partnersko razmerje, prevzemajo pasivno vlogo. Takšen stil navezanosti pogosto razvijejo ljudje, ki so jih starši kot otroke zavračali. Starši odraslih s takšnim stilom navezanosti so direktno izražali negativna čustva, kar je pripeljalo do plašljivosti in izogibanja medosebnega konflikta.

b) Odkloniln – izogibajoč stil

Osebe s tem stilom navezanosti se počutijo dobro brez tesnih odnosov z drugimi. Nimajo radi, če se ljudje zanašajo na njih, prav tako se neradi zanašjo na druge. So neodvisni in samozadostni. Model sebe imajo pozitiven, model drugega pa negativen. Ker se bojijo razočaranja, se izogibajo odnosov, ki zahtevajo intimnost. Tako ohranjajo občutek neodvisnosti in neranljivosti. Prijateljstva večinoma gradijo zaradi skupnih interesov in aktivnosti, manj pa zaradi čustvene bližine. Za partnerske odnose, v katere so manj vključeni kot njihovi partnerji, je značilno pomanjkanje intimnosti in bližine. Starši oseb, ki imajo odklonilno – izogibajoč stil, niso odobravalni direktnega izražanja negativnih čustev. Bili so hladni, čustveno nedostopni in premalo občutljivi na otrokova čustva in potrebe. Lahko se tudi zgodi, da so spodbujali aktivnosti, ki nimajo povezave z intimnostjo.

- **Ambivalenten stil navezanosti**

V ambivalentnem stilu navezanosti, ki ga dodajata Bouwkamp in Bouwkamp (2014:33), se prepletata dva stila navezanosti. Preokupiran stil ter odklonilen stil. Osebe, ki so ambivalentno navezane, imajo pozitiven model sebe in pozitiven model drugega, ampak ne zmeraj. Hrepenijo po pozornosti drugih ljudi in to jih v pozitivnem in negativnem smislu zaposluje ves čas. Odrasle osebe s takšnim stilom navezanosti težko vzpostavljajo zadovoljujoče in trajne zveze. Na eni strani drugega privlačijo in ga nosijo po rokah (preokupiran stil), na drugi strani pa ga odbijajo, dotolčejo ter prekinejo stik (odklonilna navezanost). Bouwkamp in Bouwkamp (2014:33) pravita, da je ta vzorec navezanosti večinoma osnova za razvoj mejne osebne motnje. Poudarila bi, da ambivalenten stil navezanosti, o katerem govorita Bouwkamp in Bouwkamp (2014:33), ni ekvivalenten stilu navezanosti v otroštvu, o katerem govorijo Ainsworth, Main in Solomon (Howe 1995:79-81).

1.2.4. Zgodnja travma in razvoj otroka

Glavna naloga prvega leta človeškega življenja je oblikovanje varne navezanosti med otrokom in njegovo figuro navezanosti (Schore 2008:109). Figura navezanosti mora biti na otroka ustrezno uglašena, saj tako spodbuja njegova pozitivna čustvena stanja, zmanjšuje negativna in popravlja kakršnekoli motnje, ki nastanejo v kontaktu. Nasprotje dobro uglašениh figur navezanosti so zlorablajoče figure navezanosti, ki so izvor relacijske travme pri otroku. Pri relacijski travmi gre za ponavljajočo se izpostavljenost travmatskim dogodkom v kontekstu odnosa navezanosti

(Schore 2008:110). Zlorablajoče figure navezanosti ne regulirajo otrokovih čustvenih stanj in so neuspešne pri nudenju ustrezne zaščite (Žvelc 2011:133). So čustveno nedostopne in se ne odzivajo ustrezno na otrokovo izražanje čustev in stresa. Ko je otrok razburjen, nudijo minimalno ali nepredvidljivo čustveno regulacijo. Namesto tega lahko v otroku vzbujajo ekstremno visoko stopnjo stimulacije, do katere pride ob zlorabi, ali pa nizko stopnjo stimulacije, do katere pride ob zanemarjanju. Ker ne pride do popravila motnje v kontaktu s strani figure navezanosti, se lahko zgodi, da otrokova negativna čustvena stanja trajajo zelo dolgo (Schore 2008:110-111). »Takšne figure navezanosti ne samo, da ne nudijo varnosti v odnosu, ampak v otroku sprožijo travmatsko stresno reakcijo« (Žvelc 2011:133). Otrok se na travmo odziva na dva glavna načina: s hipervzbujenjem in z disociacijo (Perry et al. 1995; Schore 1997, v Schore 2008:111). Ko otrok zazna grožnjo, pride do aktivacije avtonomnega živčnega sistema, otrok reagira z jokom ali s kričanjem. Začnejo se sproščati velike količine noradrenalina ter adrenalina, ki v možganih sprožita hipermetabolično stanje. »V limbičnem sistemu pride do sproščanja velikih količin kortikotropin sproščujočega faktora in glutamata. Zgodnje travmatske izkušnje, kot je zloraba, se tako dobesedno vžgejo v limbična področja« (Žvelc 2011:134). Drugi odziv na travmo je disociacija, ki vključuje otopitev, zmanjšano čustvovanje in izogibanje. Pri disociaciji pride do sprožanja endogenih opiatov, ki omogočajo otoplitev bolečine, negibljivost ter inhibicijo iskanja pomoči. Aktivirani sta obe veji avtonomnega živčnega sistema (simpatična in parasimpatična) (Žvelc 2011:134). Žvelc (2011:135), povzema Schora (2003), ki zgodnjo relacijsko travmo povezuje z razvojem različnih psihiatričnih motenj v odraslosti, ki jim je skupna motnja v čustveni regulaciji. Žvelc (2011:135) zaključuje, da lahko zgodnja relacijska travma zaradi povečanega izločanja hormonov ob prenizki ali previsoki stopnji stimulacije zelo negativno vpliva na razvoj možganov otroka (Žvelc 2011:135).

Celotno znanje drugega poglavja je za osebe, ki izvajajo rejniško dejavnost, izredno pomembno. Znanje o otrokovem razvoju je temeljno za razumevanje otroka, saj nam pomaga doumeti, kako se kažejo otrokove razvojne značilnosti in potrebe na določeni stopnji razvoja. Na eni stopnji razvoja je lahko nekaj spodbudno in primerno, na drugi stopnji pa postane ista stvar neprimerna in neustrezna. Če želimo podpreti in razumeti otroka, ki je zapustil dom in živi v družini, ki izvaja rejniško dejavnost, so ta znanja nujno potrebna (Križnik Novšak 2012:81).

1.3. VPLIV VZORCEV NAVEZANOSTI NA PROCES REJNIŠTVA

V tretjem poglavju magistrske naloge se bom osredotočila na sam proces rejništva. Predstavila bom težave, s katerimi se soočajo tako otroci, ki so nameščeni v rejništvo, kot tudi rejniki. Na začetku tega poglavja se bom osredotočila na separacijo otroka od primarne družine. Tema se mi zdi zelo pomembna tako za otroka, matično družino, rejnika, kot tudi za sam proces rejništva. Tudi, če je bila figura navezanosti otroka zlorablajoča in zanemarjajoča, ne smemo pozabiti dejstva, da smo otroka z namestitvijo v rejništvo ločili od primarnih staršev, od figur navezanosti. Tudi če je bila navezanost ne-varna, je separacija za otroka stresna. Tudi zaradi tega je sam proces rejništva, vsaj na začetku, otežen. Nadaljevala bom s posledicami, ki jih lahko povzroči razvojna, relacijska travma, o kateri sem pisala v drugem poglavju. Prav tako bom predstavila težave, ki jih lahko imajo otroci pri sklepanju odnosov z rejniki. Na koncu tega poglavja se bom osredotočila na odpravljanje posledic ne-varne navezanosti. Pisala bom o možnosti preoblikovanja ne-varne navezanosti v varno in o tem, kaj lahko rejniki naredijo za otroke, nameščene v rejništvo.

Otroci, ki so nameščeni v rejniške družine, so soočeni z dvema izziovoma: tvoriti pozitiven odnos navezanosti z rejniki in na drugi strani ohraniti odnos navezanosti z biološkimi starši. Oba cilja sta za otroka in njegov psihofizični razvoj izjemno pomembna. Pomembno je, da prepoznamo, kako zahtevno je to za otroka, matično družino in pa tudi za rejnika. Tudi otroci, ki so imeli dober odnos z biološkimi starši, lahko postanejo odtujeni in jezni, če jih od staršev ločimo (Troutman *et al.* 2011).

1.3.1. Pogosti izzivi, s katerimi se srečujejo otroci, nameščeni v rejništvo

Separacija od figure navezanosti je za otroka stresna, tudi če jih je ta zlorabljala ali jim ni nudila ustrezne oskrbe. Bowlby (1973:27) je govoril o treh fazah žalovanja, ki sledijo separaciji od figure navezanosti. V prvi fazi protesta otroka joče, prosi ter izraža jezo. Vse to so poskusi, s katerimi želi prisiliti figuro navezanosti, da se vrne. Naslednja je faza obupa, v kateri se zdi, da je otrok brez volje. Otrok je sicer obupal nad poskusi, da bi prepričal figuro navezanosti, da se vrne, vendar se še vedno kuja. Kljub temu v tej fazi otrok še ni pripravljen tvoriti novih navezanosti. V tretji fazi je otrok pripravljen na tvorjenje novih vezi z rejniki. Če rejnik ni na

voljo, se lahko zgodi, da se otrok ne bo navezal in bo vstopil v stanje trajne nenavezanosti. Na žalost se to včasih zgodi v rejništvu, ko otrok v kratkem času menja več rejnikov. Razlog za to je velikokrat v neizobraženosti rejnikov glede spoprijemanja z vedenjskimi težavami, ki se pojavijo, tudi kot otrokov protest proti separaciji s figurami navezanosti. Otroci so med šestim mesecem in četrtem letom starosti še posebej občutljivi na separacijo od figur navezanosti. Otroci, ki že imajo izkušnjo separacije, lahko interpretirajo namestitev v rejništvo kot zavrnitev s strani figur navezanosti. Takšni otroci se v rejniški družini velikokrat vedejo težavno. Še pri tako odpornih rejnikih se lahko zgodi, da bodo začeli otroka zavračati. Posledice separacije lahko omilimo s tem, da otroka namestimo v okolje, ki mu je čim bolj znano. Prav tako je pomembno, da je obdobje, ko poteka namestitev otroka v rejništvo, čim krajše (Carr 2005:851 – 852).

Vsi otroci potrebujejo možnost za tvorjenje bližnje čustvene vezi s figurami navezanosti. Potrebujejo nekoga, ki jim bo predstavljal varno zavetje v trenutkih stresa in nekoga, ki jih bo cenil (Wotherspoon in Petrowski 2008:1). Žal je velika večina otrok, ki so nameščeni v rejništvo, izpostavljeno travmatičnim in škodljivim odnosom. Izkušnje, kot so zloraba, zanemarjanje, nasilje, odvisnost staršev, psihični problemi staršev, lahko povzročijo resne in dolgotrajne čustvene, socialne in psihične motnje. Izkušnja travme se pri različno starih otrocih kažejo na različne načine (Kompan Erzar *et al.* 2011:104):

- **Otroci do starosti 5 let**

Otrok je prestrašen, veliko joče in kriči. Z držo ne kaže nobenega interesa ali cilja, pogosto drgeta in ima prestrašen izraz na obrazu. Lahko pretirano kaj drži ali objema. Je pod vplivom tega, kako so se na travmatično izkušnjo odzvali njegove figure navezanosti.

- **Otrok med 6. in 11. letom**

Otrok se umika vase, se ne more zbrati in je nemiren. Ima nočne more, težave s spanjem ter neracionalne strahove. Lahko se zgodi, da odklanja šolo ter doživlja izbruhe jeze. Otrok lahko čuti telesne bolečine, ki pa nimajo medicinskega vzroka. Pojavljajo se občutki depresivnosti, tesnobe, krivde ter čustvena nihanja.

- **Otrok med 12. in 17. letom**

Lahko se mu vračajo spomini na travmatični dogodek, doživlja lahko nočne more ter čustveno odrevenelost. Težave ima lahko z depresijo, zlorabo drog in alkohola ter z vrstniki. Pogosto se umika vase, izolira, toži nad telesnimi bolečinami, misli na samomor, izogiba se šoli, težko spi, pojavlja se lahko tudi zmedenost ter antisocialno vedenje.

Ko otroka namestimo v rejništvo, pričakujemo, da bo z rejnikom tvoril varno navezanost. Na žalost temu ni vedno tako, saj pretekle izkušnje navezanosti vplivajo na to, kako se bo otrok povezal z rejnikom. Otrok, ki je ne-varno navezan, ima težave tudi z bližino in intimnostjo. Na podlagi preteklih izkušenj je naredil zaključke, da se je najbolje zanesti na sebe, saj drugi niso vredni zaupanja. Rejnikom bo zaradi tega težko zaupal. Lahko se tudi zgodi, da jih bo testiral na različne načine. Če se bodo rejniki odzvali z jezo in ga bodo zavrnil, se bodo otroku zaključki, ki jih je naredil o drugih, potrdili (Howe 1995:110). Otroci, ki so bili prestrašeni, zanemarjeni ali zlorabljeni s strani svojih primarnih figur navezanosti, oziroma so te večkrat zamenjali, lahko imajo torej težave pri sklepanju odnosov z novimi skrbniki (Wotherspoon in Petrowski 2008:1-2):

- Otrok, ki v preteklosti ni imel zadovoljenih čustvenih potreb, lahko ima težave pri uzražanju le-teh. To lahko povzroči zmedo pri rejniku, ki lahko dobi občutek, da otrok ne potrebuje ali ne želi pozornosti. Otrok lahko sporoča rejniku, da ga potrebuje preko joka, jeze in trme.
- Rejniki so lahko velikokrat zmedeni, saj se otroci lahko v nekaterih situacijah vedejo na način, ki je bil smiseln v njihovem prejšnjem okolju (postanejo razburjeni, ko jih želimo dati spat). Če niso seznanjeni z otrokovo zgodovino, so lahko zmedeni glede tega, kaj so otrokove resnične potrebe.
- Lahko se zgodi, da rejniki vidijo nekatera otrokova dejanja kot namerna, čeprav v resnici niso. Na primer, izbruh jeze med časom kosila lahko deluje manipulativno in neubogljivo, vendar mnogo otrok, ki so nameščeni v rejništvo, težko zdrži čas kosila zaradi preteklih izkušenj deprivacije.

- Rejniki lahko nevede za otroka postavijo pričakovanja, ki so primerna za njegovo starost, ampak jih otroci ne morejo izpolnjevati zaradi slabih samoregulacijskih sposobnosti. Če rejenik postavi posledice za vedenja, ki jih otrok v tistem trenutku ni zmožen narediti, lahko to sproži negativen cikel med otrokom in rejnikom.

Leve in drugi (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3505234/>) določajo tri glavna področja, kjer se kažejo ranljivosti pri otrocih v rejniških družinah. Kot primarno področje določijo težave v čustvenem in vedenjskem razvoju (depresija, vedenjske težave, ADHD itd.). Drugo področje, na katerem se pojavljajo težave, je možganski in nevro-biološki razvoj. Raziskave kažejo, da imajo otroci, nameščeni v rejništvo, večje težave pri vizualnem procesiranju, da imajo slabše spominske sposobnosti, manj razvite jezikovne sposobnosti ter dosegajo nižje točke na inteligenčnih testih. Kot že povedano v drugem poglavju, na razvoj možganov močno vpliva razvojna travma. Lahko se zgodi, da se možgani ne razvijajo tako, kot bi se morali, zaradi dolgotrajne izpostavljenosti otroka stresnim razmeram. Ob doživljanju stresa se izloča stresni hormon kortizol, ki je v majhnih količinah koristen, pretirano sproščanje tega hormona dan za dnem pa je za dojenčkove nežne možgane še posebej škodljivo. Otrok ima lahko težave pri razvoju kognitivnih sposobnosti ter sposobnosti kontroliranja čustev in vedenja med odraščanjem (Siegel 1999, Schore 2003, v Kompan Erzar *et al.* 2011:104). Tretje področje, na katerem imajo otroci, nameščeni v rejništvo, lahko težave, so socialni odnosi s figurami navezanosti in vrstniki. Otroci z zgodovino zanemarjanja lahko imajo težave pri reguliranju čustev v vsakdanjih stresnih situacijah. To lahko vpliva na odnos z rejnikom, pa tudi na druge socialne kontekste. Raziskave kažejo, da otroci z izkušnjo zanemarjanja težje vzpostavljajo in vzdržujejo pozitivne vrstniške odnose (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3505234/>). Ena izmed pomembnih komponent socialno-emocionalnega razvoja je samoregulacija, s katero se otrok uči, kako se poistovetiti z drugimi. Nanaša se na sposobnost kontroliranja pozitivnih in negativnih čustev, vedenja in pozornosti. Otrok se samoregulacije nauči že zgodaj v življenju preko interakcij s svojimi skrbniki (Wotherspoon in Petrowski 2008:1).

Ob vsej predstavljeni literaturi lahko vidimo, da je varstvo in vzgoja otrok, ki so nameščeni v rejništvo, še posebej zahtevna. Strinjam se s Čačinovič Vogrinčič (2008:102), ki pravi, da rejniki niso le dobri starši, ampak da so sodelavci centrov za socialno delo. Ne samo enkrat, ampak

vedno znova morajo biti usposobljeni in šolani za to posebno delo. Rejniki so soočeni z izzivi, na katere se morajo odzvati tako, da bo otrok pridobil novo, pozitivno družinsko izkušnjo.

1.3.2. Možnost preoblikovanja ne-varne navezanosti v varno

Erzar in Kompan Erzar (2011:170) pravita, da bo otrok, ki je žrtev zlorabe, lahko rešil posledice travme, če ima kompetentne skrbnike, ki so mu čustveno na voljo in mu bodo ponudili oporo in zaščito. V rejniških družinah ima otrok možnost za zdravo rast in razvoj. Raziskave in izkušnje na področju dela z rejniškimi družinami kažeta dve stvari. Na eni strani otroke z izkušnjo zlorabe in zanemarjanja, ki so z namestitvijo v rejniško družino izjemno psihično napredovali (Marcus 1991, v Kompan Erzar *et al.* 2011:106), na drugi strani pa otroke, ki so ne glede na namestitev v rejniško družino razvili in doživljali resne psihosocialne motnje (Chrisholm 1998, v Kompan Erzar *et al.* 2011:106). Od rejnikov se pričakuje, da bodo »terapevtski« starši otrokom, saj jim morajo pomagati, da se spoprijemo z izgubo primarne družine in da razvijejo pozitivno samopodobo in samospoštovanje. Pokazati jim morajo model pozitivnih odnosov in jim omogočiti, da se na njih varno navežejo (Kompan Erzar *et al.* 2011:107). Levy in Orlans (2003, v Kompan Erzar *et al.* 2011:107-108) pišeta o izhodiščih za rejnike in kaj lahko ti naredijo za otroke, ki so nameščeni v rejništvo:

- **Pomagati pri razumevanju notranjih delovnih modelov**

Otroci z ne-varno navezanostjo dojemajo starše kot nekoga, ki jim ni mogoče zaupati in so ogrožujoči. Na podlagi izkušenj otrok razvije notranji delovni model in oblikuje prepričanja o sebi, drugih in o svetu. Pomembno je, da rejniki omogočijo otroku drugačno izkušnjo odnosov. S tem, ko bodo to naredili, bodo vplivali tudi na preoblikovanje otrokovega dojemanja in prepričanja.

- **Ravnovesje med povezanostjo in nadzorom**

Pomembno je, da rejniki otroku zagotovijo pravo mero ljubezni in meje, kar pomeni, da se na eni strani uspejo povezati z otroki, na drugi strani pa zagotavljajo strukturo, s pomočjo katere otrok dobi izkušnjo varnosti, spoštovanja in zaupanja.

- **Spoštovanje posameznikovih potreb**

Rejniki se vedno znova trudijo prepoznavati vzorce navezanosti vsakega otroka. Pomembno je, da razumejo njihove potrebe in s pomočjo uglasenosti na otroka spodbujajo varno navezanost. Poznavanje preteklih vzorcev navezanosti pri otroku je zelo pomembno, saj lahko le tako zagotavljajo rahločutno zadovoljevanje potreb.

- **Ravnanje s čustvi**

Otroci, ki so nameščeni v rejništvo, se soočajo z jezo, strahom, žalostjo in sramom, kar je posledica nerazrešene izgube in slabega ravnanja z njimi v preteklosti. Otroci se niso naučili prepoznavati, uravnavati in izražati svojih čustev. To se velikokrat kaže v njihovem vedenju. Pomembno je, da se rejniški starši na takšna vedenja odzovejo primerno in z razumevanjem. Otroke lahko naučijo, da prepoznajo občutja in da o njih spregovorijo.

- **Razumevanje stilov navezanosti**

Zelo pomembno je, da rejniki poznajo teorijo navezanosti in običajne odzive otrok pri različnih vrstah ne-varne navezanosti. Otroci, ki imajo izogibajočo navezanost, se bodo izogibali bližini in ne bodo iskali tolažbe. Rejniki se lahko odzivajo tako, da imajo otroke v bližini in jim zagotavljajo primerno podporo in udobje. Ambivalentno navezani otroci bodo viseli na rejnikih in bodo zahtevni. Bali se bodo zavrnitve in ločitve. Prav tako jih bo težko pomiriti. Takšnim otrokom je potrebno določiti primerne meje, spodbujati je potrebno njihovo avtonomijo ter biti dosleden in predvidljiv. Otrokom, ki so dezorganizirano navezani, manjka organizirana strategija pri vstopanju v odnose. Takšni otroci so lahko nevarni in napadalni. Pomembno je, da rejniki vzpostavijo sistem, ki bo tako za otroka kot za njih, varen. Lahko poiščejo tudi dodatno pomoč.

- **Povečanje občutka pripadnosti**

Otroci, ki so nameščeni v rejništvo, doživljajo izkušnje izgube in zapuščenosti. Manjkajo jim identifikacija z družino, kulturnim okoljem in skupnostjo. Rejniki lahko pomagajo tako, da spodbujajo vključenost in povezanost otroka v rejniško družino in skupnost. Hkrati omogočajo in pomagajo otroku pri stikih z biološko družino.

Zdi se mi pomembno razumevanje rejnikov, da je vedenje otrok, nameščenih v rejništvo, pogosto obramba, ki so jo razvili zaradi zlorabljanja in zanemarjanja v preteklosti. Odpravljanje

posledic ne-varne navezanosti zahteva več kot le odpravljanje vedenja, ki je neustrezno in neprimerno. Velikokrat prijazna skrb in sočutje otrokom, nameščenim v rejništvo, ne zadoščata, saj ne moreta preglasiti čustvene neuglašenosti, ki jo je otrok doživljal. Da odpravimo posledice ne-varne navezanosti, je potrebno dolgotrajno in konsistentno prizadevanja za varno navezanost v novi družini. Otrokova »prepričanja o odnosih in pripadnosti so zakoreninjena v primarnih odnosih izkoriščanja in zlorabe, zato nehote vsak stik z odraslim doživljajo kot polje spopada, v katerem bo nekdo uničen, zavržen in zlorabljen« (Erzar in Kompan Erzar 2011:34).

Socialni delavci smo v procesu rejništva osredotočeni na otroka in delamo, kar je najboljše za njega. Ne smemo pa pozabiti, da delamo tudi z rejniki, ki se prav tako soočajo s svojimi strahovi, željami in potrebami. Delamo pa tudi z matično družino. Tudi če so primarni skrbniki otroka zanemarjali in zlorabljali, se jim v procesu instrumentalne definicije problema pridružimo. Pomembno je, da razumemo njihov pogled, razlago, obup, nemoč, odpore, jezo in strahove (Čaćinović Vogrinčič 2008:108). Strinjam se s Čaćinović Vogrinčič (2008:113), ki pravi, da je socialno delo na področju rejništva trdo delo, saj potrebujemo potrpežljivost in pogum, da vztrajamo. Kot socialni delavci vzpostavimo in vzdržujemo odnose, v katerih je v ospredju sodelovanje. Tudi mi smo tisti, ki rejnikom posredujemo znanje. Znanje, s pomočjo katerega omogočijo otroku dobro izkušnjo, ga znajo socialno okrepiti, ga zmorejo sprejeti in mu dati izkušnjo spoštovanja ter zavzetega zanimanja (Čaćinović Vogrinčič 2008:110). Ni dovolj, da rejniki izpolnjujejo samo zakonske pogoje za opravljanje rejniške dejavnosti. Potrebujemo ljudi, ki imajo psihološka znanja, ki so pripravljeni nameniti otroku veliko svojega časa, predvsem pa ljudi, ki so empatični in sočutni. Kljub temu, da so rejniki sodelavci centrov za socialno delo, pa so na koncu dneva samo ljudje. Ljudje, ki se lahko znajdejo v stiski, ki lahko naredijo napako. So ljudje s svojimi izkušnjami družine in s svojimi izkušnjami navezanosti. Delujejo iz svojega referenčnega okvira. Bolj kot ostalim jim mora biti razvidno, kdo so, kje so njihove prednosti in kje so njihove pomanjkljivosti. Tudi oni jih imajo. Predstavljam si, da je tudi rejnikom včasih težko in da ne razumejo odzivov otrok. Ravno zaradi tega se mi zdi znanje o teoriji navezanosti tako zelo pomembno. Njeno poznavanje na eni strani omogoča rejnikom razumevanje otrokovih vedenj. Na drugi strani jim omogoča, da se v danem trenutku znajo odzvati na način, ki je za otroka primeren. Tako bodo rejniki dali otroku pozitivno družinsko izkušnjo, s pomočjo katere prične razreševati posledice zanemarjanja in zlorabe, ki jih je doživel v preteklosti.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Teorija navezanosti in rejništvo. Dve pomembni temi, ki sta povezani, vendar pa v Sloveniji še nismo veliko raziskovali uporabe teorije navezanosti v procesu rejništva, vpliva stilov navezanosti na potek rejništva ter posledice, ki jih ima rejništvo na otrokov stil navezanosti. V literaturi lahko velikokrat zasledimo, kako pomembno vplivajo zgodnji odnosi, ki jih imajo otroci s svojimi starši, na njihovo nadaljnje življenje. Na podlagi teh odnosov otroci razvijejo različne vzorce vedenja oziroma stil navezanosti, ki je lahko varen ali ne-varen. Otroci, nameščeni v rejništvo, so velikokrat žrtve zlorabe ali zanemarjanja, kar lahko povzroči razvoj ne-varnega stila navezanosti. Rejništvo med drugim daje otroku možnost za zdravo rast in razvoj. Erzar in Kompan Erzar (2011:170) pravita, da bo otrok, ki je žrtev zlorabe, lahko rešil posledice travme, če ima kompetentne skrbnike, ki so mu čustveno na voljo in mu bodo ponudili oporo in zaščito. V magistrskem delu bi rada opozorila na to, da samo izpolnjevanje zakonskih pogojev ni dovolj za opravljanje rejniške dejavnosti. Potrebujemo ljudi, ki imajo psihološka znanja, ki so pripravljeni nameniti otroku veliko svojega časa, predvsem pa ljudi, ki so empatični in sočutni. Prav tako si želim predstaviti rejništvo kot pozitivno obliko varstva otrok. Menim, da lahko pozitivna izkušnja družine, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega.

Glavno vprašanje, na katerega želim v raziskavi odgovoriti je, ali lahko pozitivna družinska izkušnja, ki jo otroci dobijo v rejništvu, odpira možnosti za preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega. Otroci, nameščeni v rejništvo, so velikokrat žrtve zlorab ali zanemarjanja, kar je med drugim, lahko razlog za razvoj ne-varnega stila navezanosti. Procesi rejništva se med seboj zelo razlikujejo, na kar lahko vpliva tudi stil navezanosti, ki ga je razvil otrok nameščen v rejništvo. Z raziskavo želim ugotoviti, kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo in kako različni stili navezanosti vplivajo na proces rejništva. Kot že povedano, morajo biti rejniki »več« kot samo dobri ljudje. Če želijo otroku dati pozitivno družinsko izkušnjo, morajo biti opremljeni z različnim, predvsem psihološkim znanjem o razvoju otrok. Z raziskavo želim prav tako odgovoriti na vprašanje o tem, kakšna znanja imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako to znanje uporabljajo v praksi.

2.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo?
2. Kako pozitivne izkušnje v rejništvu vplivajo na otroke, ki vstopajo v rejništvo z nevarnim stilom navezanosti?
3. Kako na proces rejništva vplivajo različni stili navezanosti?
4. Kakšno znanje imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako ga uporabljajo v praksi?

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je empirična, kvalitativna ter aplikativna. Glede na odnos do neposredenega izkustvenega gradiva je raziskava empirična. Gradivo, ki sem ga zbrala je novo, neposredno in izkustveno. Glede na vrsto podatkov je raziskava kvalitativna, saj sem zbrala besedne opise rejnic oziroma zgodbe otrok nameščenih v rejništvo. Ker se bom pogovarjala z rejnicami, bo poudarek na njihovih osebnih intepretacijah, pomenih in doživljanjih. Glede na uporabnost je raziskava aplikativna, saj je neposredno uporabna za potrebe prakse. Med drugim sem pridobila tudi podatke o znanjih, ki jih imajo rejnice za izvajanje rejniške dejavnosti, podatke o tem, kje različna znanja pridobijo in podatke o tem, kaj pogrešajo v samem procesu rejništva (Mesec 2009: 84-86).

3.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Podatke sem pridobila s pomočjo polstrukturiranega intervjuja. Vprašanja so bila vnaprej pripravljena in odprtega tipa, kar pomeni, da so rejnicam pustila prosto pot za odgovore. Polstrukturiran intervju je prav tako omogočil prostor za dodatna vprašanja in nove teme (Mesec 2009: 216-217). Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj, pripravljena pa sem imela tudi podvprašanja v primeru, da se z rejnico pri posameznem vprašanju ne bi vsega dotaknili. Uporabila sem dva različna intervjuja oziroma intervjuja, ki se razlikujeta samo pri enem vprašanju (oba prilagam v prilogi magistrskega dela). Kateri intervju sem uporabila je bilo odvisno od tega, koliko so bili otroci stari ob namestitvi v rejništvo (intervju »a«, sem uporabila pri otrocih, ki so bili ob namestitvi stari manj kot eno leto, intervju »b« pa pri otrocih, ki so bili ob namestitvi stari več kot eno leto). Intervju je malenkost drugačen, če je bil otrok ob namestitvi v rejništvo star več kot eno leto. Fokus intervjuja je bil pogovor o enem otroku nameščenem v rejništvo. Tekom intervjuja sem raziskovala 3 teme. V prvem sklopu sem spraševala po procesu rejništva na splošno, v drugem sklopu sem raziskovala vedenje otroka v času, ko je prišel živeti v rejniško družino in vedenje danes. S tem sklopom sem želela opredeliti stil navezanosti otroka. V zadnjem sklopu sem raziskovala znanja, ki jih imajo rejnice za izvajanje rejniške dejavnosti.

3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE

V raziskavo sem vključila rejniške družine, v katerih je otrok nameščen vsaj 5 let. Menim namreč, da je to minimalno obdobje, ki je potrebno za morebitno preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega. Do družin sem prišla preko centrov za socialno delo v Ljubljani. Želela sem pridobiti zgodbe vsaj desetih otrok. Socialne delavke sem prosila, če lahko kontaktirajo družine, ki ustrezajo kriterijem in jih vprašajo, če bi sodelovali v raziskavi. Ko sem imela vse potrebne podatke, sem rejnice poklicala ter se dogovorila za lokacijo, datum in uro srečanja. Vzorec je priložnostni, neslučajnostni in namenski. Priložnostni zato, ker je priročen, pogovarjala sem se namreč z rejnicami, do katerih sem imela dostop. Vzorec je neslučajnostni, ker vsaka enota populacije pri izboru ni imela enakih možnosti, da bi prišla v vzorec. Vzorec je prav tako namenski, ker sem izbrala udeležence, ki mi bodo o proučevani zadevi dali največ podatkov (Mesec 2009:153-154). Ker me zanima predvsem stil navezanosti otroka, menim, da bo o tem največ vedela rejniška družina. Ker so otroci, ki so nameščeni v rejniške družine posebej ranljivi, sem se odločila, da intervjujev z njimi ne bom delala, saj nisem želela, da bi skozi intervju podoživljali težke življenjske izkušnje

Tabela 5: Podatki o populaciji

INTERVJUJANKE	OTROK, NAMEŠČEN REJNIŠTVO	ČAS TRAJANJA REJNIŠTVA	UPORABLJEN INTERVJU
Rejnica 1	Petra	6,5 let – še traja	B
Rejnica 2	Marta	15,5 let – še traja	A
Rejnica 3	Blaž	8 let - še traja	B
Rejnica 4	Jaka	5,5 let – še traja	A
Rejnica 5	Marko	6 let – še traja	B
Rejnica 6	Jan	15 let – še traja	B
Rejnica 7	Miha	5 let – še traja	B
Rejnica 8	Vesna	7 let – še traja	B
Rejnica 9	Špela	5,5 let – še traja	A

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Podatki so bili zbrani tekom treh tednov, od 21. 3. 2016 do 11. 4. 2016. Po prejemu seznama rejnic, ki imajo otroke nameščene vsaj pet let, sem vsako izmed njih poklicala ter se dogovorila za datum in uro. Pridobila sem zgodbe devetih otrok, saj se je pri enem izkazalo, da v rejniški družini še ne živi pet let. Z osmimi rejnicami sem se pogovarjala pri njih doma, z eno rejnico pa sem se dogovorila v lokalu v bližini njenega doma. Pred vsakim intervjujem sem se predstavila, povedala, kakšen je namen mojega magistrskega dela ter opisala intervju. Poudarila sem, da bodo kakršnikoli podatki, s katerimi bi lahko bila njihova družina prepoznana, spremenjeni. Prav tako sem jih vprašala, če jih lahko posnamem. Menim, da so rejnice na vprašanja odgovarjale premišljeno in zbrano.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Zbrane podatke, ki sem jih pridobila s pomočjo intervjujev, sem obdelala kvalitativno. Ob tem sem si pomagala s knjigo Blaža Mesca, Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu (1998). Obdelava in analiza intervjujev je potekala po naslednjih korakih:

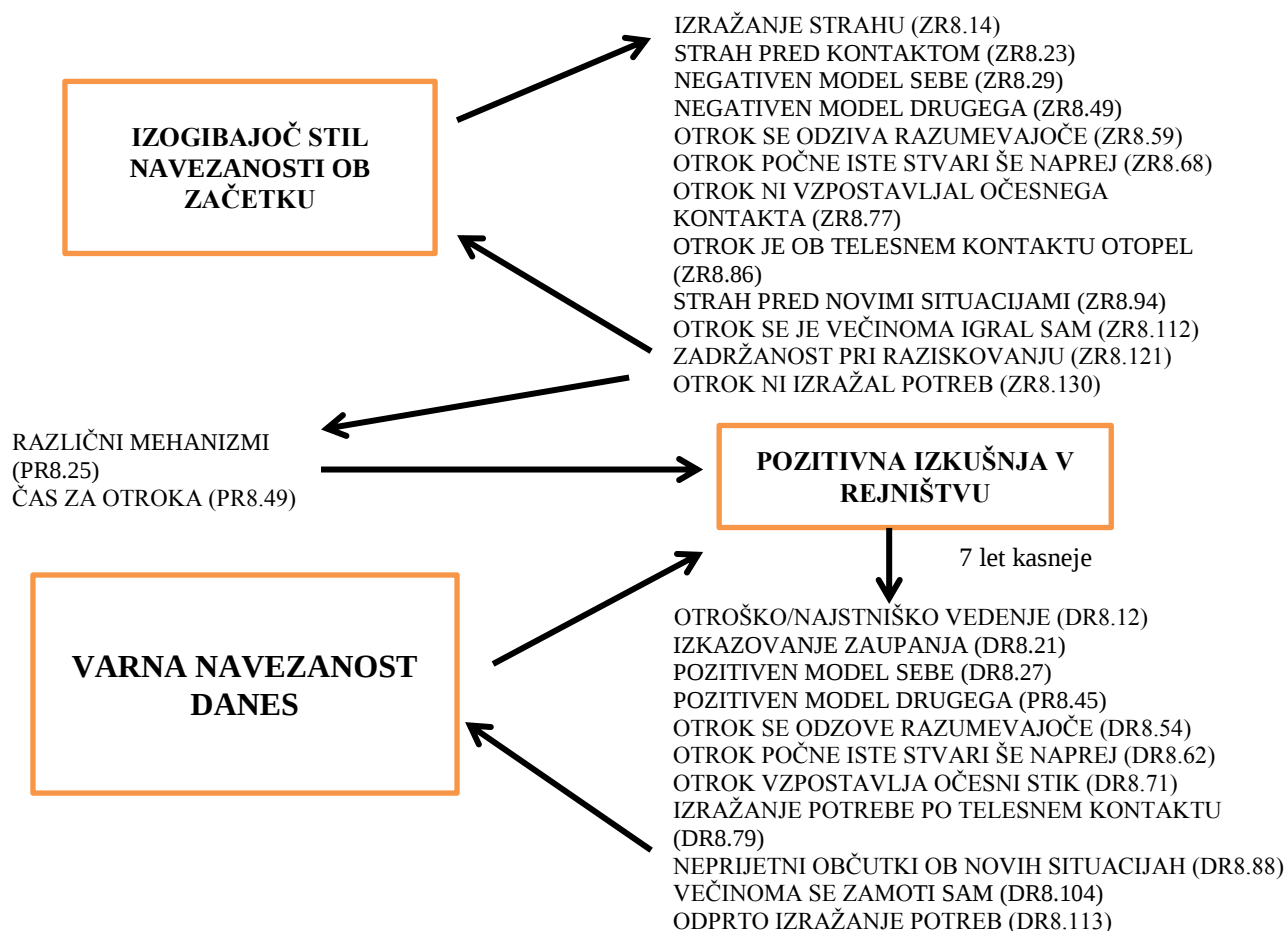
1. Transkript intervjujev. Intervjuje sem snemala, zato sem jih najprej v obliki transkripta prepisala v Word. Zaradi anonimnosti sem spremenila imena oziroma katerekoli podatke, preko katerih bi družina lahko bila prepoznana.
2. Razčlenitev besedila na enote kodiranja. V tej fazi sem naredila 4 razpredelnice (dodajam jih v prilogi), vsaka od njih predstavlja svojo temo, ki izhajajo iz intervjujev. Prva razpredelnica predstavlja temo procesa rejništva, druga razpredelnica predstavlja temo vedenja otroka ob začetku rejništva, tretja razpredelnica predstavlja temo, vedenje otroka danes ter četrta razpredelnica predstavlja temo znanja rejnikov za izvajanje rejniške dejavnosti. Nato sem na podlagi izjav rejnic, v katerih sem prepoznala skupno vsebino, opredelila podteme in jih razvrstila v eno izmed štirih razpredelnic. Izjavam sem pripisala kratice, da sem vedela, v katero izmed štirih tem spadajo. Vsaki kratici sem pripisala številko (od 1 do 9), ki označuje rejnico. Na koncu te faze sem vse izjave oštevilčila z zaporednimi številkami ter jim pripisala pojme.

Tabela 6: Kratice, ki označujejo tabele

PR	označuje prvo tabelo, ki se nanaša na proces rejništva
ZR	označuje drugo tabelo, ki se nanaša na začetke rejništva
DR	označuje tretjo tabelo, ki se nanaša na rejništvo danes
IR	označuje četrto tabelo, ki se nanaša na znanja rejnikov za izvajanje rejniške dejavnosti

3. Združevanje sorodnih pojmov v kategorije (odprto kodiranje). Pojme, v katerih sem prepoznala skupno vsebino, sem združila v širše kategorije, ki sem jih prav tako poimenovala.
4. Osno kodiranje (dodajam ga v prilogi). V tem koraku sem združila izjave rejnic, ki sem jim znotraj teme pripisala enako kategorijo. Pod posamezno kategorijo sem prepisala pojme, ki sem jih v predhodnji fazi napisala pri posameznih izjavah vprašanih. Dodala sem številke izjav, ki pripadajo določenemu pojmu.
5. Izbor in definiranje relevantnih pojmov. V tem koraku sem iz vseh kategorij izbrala tiste, ki so relevantne glede na namen raziskave.
6. Naslednji korak je odnosno kodiranje, ki ga nisem naredila med vsemi intervjuji, ampak znotraj posameznega intervjuja. Ugotavljala sem stil navezanosti otrok ob začetku rejništva in stil navezanosti, ki ga imajo otroci danes. Zanimalo me je, kako se stil navezanosti ob predpostavljeni pozitivni izkušnji v rejništvu spreminja. Kategorije sem med seboj primerjala ter jih razporejala v domnevne odnose. Dodajam primer odnosnega kodiranja enega intervjuja, ostale dodajam v prilogi.

Intervju: b, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

Stil navezanosti ob začetku rejništva in danes sem opredeljevala po različnih kriterijih: vedenje otroka, odnos do figure navezanosti, odnos do samega sebe, odnos do drugih ljudi/neznancev, vedenje ob navezovanju stikov, odziv, ko figura navezanosti zapusti prostor in se vrne, vzpostavljanje očesnega stika, potreba po telesnem kontaktu, vedenje v novih situacijah, način igranja, raziskovanje okolja ter izražanje potreb. Rada bi poudarila, da so rezultati, ki sem jih dobila, posledica perspektive rejnic ter moje subjektivne ocene.

- Skozi korake sem pripravila vse potrebno, da sem na koncu lahko oblikovala poskusno teorijo. Ob tem sem posamezne izjave, ki sem jim pripisala enako kategorijo združevala in jih opisala.

4. REZULTATI

Z magistrsko nalogo sem želela prikazati rejništvo kot pozitiven ukrep države za zaščito in varstvo otrok. Raziskovala sem življenja otrok, ki so nameščeni v rejništvo in življenja rejnikov. Ker sem opravila intervjuje z rejnicami, bodo rezultati govorili o njihovi perspektivi. Stil navezanosti otrok ob začetku rejništva in danes sem opredelila na podlagi moje, subjektivne ocene. Želela sem pridobiti odgovore predvsem o tem, kako rejništvo vpliva na življenje otrok in na življenje rejnikov. Prav tako me je zanimalo, kakšno znanje imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako ga uporabljajo v praksi.

V nadaljevanju tega poglavja bom opisala rezultate, ki sem jih pridobila z analizo intervjujev. Dobesednih izjav rejnic v tem sklopu ne bom pripisovala, saj bi bili rezultati v tem primeru preobsežni. Morebitni bralec lahko dobesedne izjave rejnic najde v dodatku pod »razpredelnice po temah«. Vsaki temi bom pripisala kodo, da bo iskanje dobesednih izjav lažje. Zraven predvidenih raziskovalnih tem bom spregovorila še o eni temi, ki je na začetku nisem predvidela, ampak se je izkazala kot pomembna. Več rejnic je namreč omenilo spremembo pri vedenju otrok, ko so ti prišli iz stikov z biološkimi starši. Na koncu poglavja bom odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja, ki pa jih bom podkrepila z dobesednimi izjavami rejnic.

Prva tema, o kateri smo se z rejnicami pogovarjale, je proces rejništva na splošno (PR). V sklopu te teme smo spregovorile o začetkih rejništva, vzpostavljanju odnosa z otrokom, ravnanjih rejnikov ter o tem, s kakšnimi težavami so se soočali tekom rejništva in kako so se z njimi spopadale. Pri temi o začetku rejništva so rejnice govorile predvsem o težavah, ki so jih imeli otroci, ko so prišli živeti k njim. Izpostavile so predvsem zdravstvene težave, s katerimi so se otroci soočali (*PR2.11, PR4.13, PR5.14*), načine, s katerimi so otroci izražali stisko (*PR3.12, PR6.15, PR8.17*) ter otrokov strah, da bi rejnice izgubili (*PR7.16, PR9.18*). Rejnice so z otroki vzpostavljale odnos na različne načine. Prevladovali so predvsem vzpostavljanje odnosa preko igre (*PR3.20, PR6.23*) ter telesnega stika (*PR4.21, PR9.26*). Dve rejnici sta izpostavili še pogovor, toplino, lepe besede, pohvalo otroka (*PR4.21, PR9.26*). Ob vprašanju, kako so se odzvale, če so želele, da otrok spremeni vedenje, je večina odgovorila z besedami, kot so tolaženje, pogovor, vztrajnost, učenje mehanizmov spoprijemanja z jezo, večkratna

opozorila itd. Sama sem takšnim odgovorom pripisala kategorijo »čas za otroka« (PR1.35, PR1.37, PR2.39, PR4.44, PR5.45, PR6.46, PR7.47). Naslednja pogosta odgovora sta bila, da so spremembo vedenja dosegle s strogostjo, predvsem s postavljanjem meja (PR3.42, PR4.43, PR7.48) in s telesnim kontaktom, tako, da so otroka objele (PR1.36, PR3.41). Velika večina rejnic se je v samem procesu rejništva soočala z različnimi psihičnimi pritiski. Govorile so o dnevih, ko niso verjele, da otrokom pomagajo. Ena izmed rejnic se je na začetku velikokrat umaknila v sobo in jokala. Ob tem so se po pomoč zatekle k pristojnemu centru za socialno delo (PR2.54, PR2.55, PR6.59, PR7.60, PR8.61). Težave, ki so jih imele z vedenjem otroka (PR3.56) ter s sorodniki otroka (PR2.51, PR5.58), so reševale predvsem z večjo pozornostjo do otroka in s pogovorom (PR1.50, PR2.52, PR2.53, PR9.62). V tem sklopu vprašanj se je odprla tema, ki je nisem predvidela, vendar se mi za mojo magistrsko nalogo zdi zelo pomembna. Veliko rejnic je govorilo o spremembi vedenja pri otrocih, ko so prišli iz stikov z biološkimi starši (PR1.2, PR2.3, PR2.4, PR3.5, PR3.6, PR5.8). Povedale so, da so otroci zelo jokali ob razhodu z biološkimi starši in da so se težko potolažili. Opisovale so spremembo vedenja pri otroku, od razbijanja z vrati, grdega govorjenja, apatičnosti, oteženemu opravljanju opravil, do takšne raztresenosti, da otrok ni mogel prve dni po stiku v šolo.

V naslednjem sklopu vprašanj sem se z rejnicami pogovarjala o otroku ob začetku rejništva (ZR). Sklop je razdeljen na veliko tem, saj sem, skozi perspektivo rejnic, preverjala, kakšen je bil stil navezanosti otroka ob začetku rejništva. Na tej točki bom opisala samo prvo temo tega slopa, vedenje otroka ob začetku rejništva, saj bom ostale teme bolj podrobno razdelala ob odgovorih na zastavljena raziskovalna vprašanja. Kar šest otrok od devetih je ob začetku rejništva izražalo strah (ZR1.1, ZR3.7, ZR4.9, ZR6.12, ZR7.13, ZR8.14). Rejnice so povedale, da so otroci imeli nočne more, da so veliko jokali in se ponoči v kričanju zbujali. Veliko časa so spali pri luči ter se soočali z občutkom, da se niso počutili varno. Dva otroka sta imela na začetku zelo malo potrebo po kontaktu (ZR2.3, ZR2.4, ZR2.5, ZR9.15). Poudariti želim, da ima en izmed teh otrok mišično hipotomijo. Mala potreba po kontaktu je lahko tudi posledica te bolezni. Dva izmed otrok sta izražala veliko agresijo do predmetov. Rejnici sta povedali, da sta se igrala tako, da sta stvari uničevala (ZR5.10, ZR6.11). En otrok je po besedah rejnice bil zelo nepredvidljiv (ZR3.6, ZR3.8). Imel je težave pri postavljanju mej, ob tem je lahko postal fizično nasilen. Slačil se je na neprimernih mestih, imel različne izbruhe, metal stvari ob zid ter razmetaval.

V tretjem sklopu vprašanj smo se z rejnicami pogovarjale o otroku danes (DR). Skozi perspektivo rejnic sem ugotovljala, kakšen je stil navezanosti otroka danes. Tudi tukaj bom opisala samo prvo temo tega sklopa, vedenje otroka danes. Ostale teme bom podrobno razdelala ob odgovorih na zastavljena raziskovalna vprašanja. Veliko otrok je tekom rejništva doseglo izjemno spremembo. Ko sem analizirala odgovore rejnic, sem ugotovila, da lahko večino odgovorov dam v kategorijo otroško/najstniško vedenje (*DR1.1, DR2.2, DR2.3, DR5.8, DR6.10, DR8.12, DR9.13*). S to kategorijo sem želela ponazoriti vedenje, ki je običajno za otroka/najstnika. Rejnice so govorile o tem, da so otroci leni za šolo, se kregajo v primeru, da ni kaj po njihovo, da vedo, pri komu bodo kaj dosegli, da so zgovorni, odprti, občutljivi, uporniški, da ne premislijo, preden kaj naredijo, da jim je neprestano dolgčas in da so nezadovoljni. Nekaj rejnic je povedalo, da so otroci še vedno nepredvidljivi, se hitro razjezijo, težko prilagajajo na hitre in nove situacije, lahko udarijo ali vgriznejo ter se smejiijo v trenutkih, ko bi pričakovali, da bodo resni (*DR3.4, DR4.6, DR4.7, DR5.9*). Dve rejnici sta govorili o tem, da otroka še danes zelo hitro zaupata ter mislita, da so vsi poštena in sta v tem pogledu naivna (*DR3.5, DR6.11*).

V zadnjem, četrtem sklopu vprašanj, sem se z rejnicami pogovarjala o znanjih, ki jih imajo za izvajanje rejniške dejavnosti in kako to znanje uporabljajo v praksi (IR). Na obe vprašanji bom odgovorila ob odgovorih na raziskovalna vprašanja. Kljub temu smo se v tem sklopu pogovarjale o različnih drugih temah, ki jih bom opisala tukaj. Ob vprašanju, kje so rejniki pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti, je večina rejnic odgovorila, da iz lastnih izkušenj (*IR1.6, IR1.7, IR1.8, IR3.10, IR3.11, IR7.15*). Ob tem so imele v mislih predvsem izkušnje, ki so jih pridobile s svojimi biološkimi otroki ter izkušnje iz življenja. Veliko znanja so rejnice pridobile tudi na obveznih in dodatnih izobraževanjih ter na raznih drugih predavanjih, ki so se jih udeležile (*IR2.9, IR4.12, IR4.13., IR6.14, IR8.16, IR9.17*). Na obveznih in dodatnih izobraževanjih so rejnice pridobile predvsem znanja iz vzgoje, predstavljene so jim bile »najbolj v nebo vpijoče težave«, s katerimi se otroci soočajo, pridobile pa so tudi znanja o tem, da morajo postavljati ostre meje ter znanja o načinu dela z otroki (*IR2.18, IR6.22, IR8.24, IR9.25*). Ena izmed rejnic je izpostavila, da je pridobila veliko znanja s področja zakonodaje (*IR4.20*). Rejnice so si poleg znanja, ki so ga pridobile iz osebnih izkušenj in na dodatnih ter obveznih izobraževanjih, pomagale še s knjigami,

rejniškimi skupinami, internetom, socialnimi delavkami na centrih, raznimi drugimi strokovnjaki ter s starši, ki imajo enako stare otroke. Nekaj se jih je obračalo tudi na Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani (*IR3.29, IR4.30, IR5.31, IR5.32, IR6.33, IR7.34, IR9.35*). Ena izmed rejníc je povedala, da ji veliko pomeni sodelovanje celotne družine (*IR3.28*). Rejníc so si otrokovo vedenje razlagale na različne načine. Najpogosteje so si ga razlagale kot posledico nečesa kar se je zgodilo v biološki družini (obdobje in geni, ni bila slišana v svoji družini, ni zaupala staršem, ni imela možnosti bo bližini, varnosti itd.) (*IR4.37, IR8.40, IR9.41*). Ena rejnica je povedala, da se je na začetku samoobtoževala (*IR2.36*), druga pa, da je otrokovo vedenje bilo posledica njegovega strahu, da bo spet moral menjati rejniško družino (*IR7.39*). V tem sklopu sem prav tako spraševala po temah, ki se jim zdijo pomembne. Odgovori so večinoma zajemali teme o otrocih, predvsem glede vzgoje, pristopa do otroka ter teme o razvojni psihologiji (*IR2.42, IR7.47, IR8.48, IR9.49*). Druge teme, ki sem jim še zdijo pomembne, so sodelovanje z vsemi pomembnimi osebami, ki so vključene v življenje otroka (*IR2.43*) ter pomoč vsem v procesu, da so slišani in razumljeni (*IR4.44*). Dvema rejnícama se zdi še posebej pomembna tema, kako sodelovati z biološkimi starši (*IR5.45, IR6.46*). Ob koncu intervjuja smo se z rejnícami pogovarjali o tem, kaj bi jim še olajšalo sam proces rejništva. Nekaterе rejníc so izpostavile potrebo po osebi, ki bi bila vedno dosegljiva in na voljo, tudi ponoči (*IR1.80, IR7.86*). Večina rejníc bi v tem trenutku potrebovale konkretne informacije o otrocih s posebnimi potrebami in njihovem šolanju, o tem, kaj se zgodi z otrokom, ko dopolni 18 let ter o vzgoji otroka v obdobju pubertete (*IR2.81, IR3.82, IR8.87*). Ena izmed rejníc je poudarila, da bi bilo potrebno uvesti večje varovanje rejnícov, ker ne vedo, do kje »lahko gredo«. Hitro jih namreč lahko obtožijo, da so šli predaleč v vzgoji otroka. Rejnica pravi, da je to posledica slabega poznavanja zakonodaje (*IR4.83*). Z rejnícami smo se pogovarjale tudi o njihovi pripravi na izvajanje rejniške dejavnosti. Rejnica je povedala, da bi lahko bila priprava boljša. Sama ima namreč izkušnjo, da ji na predavanjih ni bila predstavljena realna slika (s kakšnimi težavami se soočajo otroci, kakšne težave lahko pričakujejo v procesu rejništva) in da je veliko stvari bilo olepšanih (v smislu, da so bile situacije predstavljene manj težke, kot v resnici so, premalo poudarjanje ostrih mej, ki jih morajo imeti otroci). Posledično sama ni bila dovolj pripravljena (*IR6.85*).

4.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

a. *Kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo?*

Stile navezanosti otrok skozi perspektivo rejnic sem preverjala z drugim sklopom vprašanj, ki so se nanašala na otroka ob začetku rejništva. Stil navezanosti otroka ob začetku rejništva sem ugotavljala tako, da sem analizirala vsak intervju posebej. Ob tem sem izjahala iz različnih kriterijev: vedenje otroka ob začetku rejništva, odnos otroka do figure navezanosti, odnos otroka do sebe in do drugih, odziv, ko figura navezanosti zapusti prostor in se vrne, vzpostavljanje očesnega stika, potreba po telesnem kontaktu, vedenje v novih situacijah, način igranja in raziskovanja okolja ter izražanje potreb. Rada bi poudarila, da namen analize ni »predalčkanje« otrok. Želela sem raziskati možne, dobre izide procesa rejništva in raziskati morebitno razliko med »prej« in »potem«. Hotela sem prikazati, da nova, dobra družinska izkušnja, ki jo otrok dobi v rejništvu, lahko vpliva pozitivno na življenje otrok. Osredotočila sem se na vedenje otrok in s tem posledično na stile navezanosti. Menim, da sem na takšen način lahko lepo prikazala, kako pozitivna izkušnja v rejništvu vpliva na otroka samega. V nadaljevanju bom predstavila teme, ki jih bom podkrepila z dobesednimi izjavami rejnic, na podlagi katerih sem sklepala o varni ali ne-varni navezanosti otroka.

Na podlagi odgovorov rejnice prvega intervjuja sklepam, da je punčka ob namestitvi v rejništvo imela varen stil navezanosti. Rejnica je povedala, da je punčka ob namestitvi sicer izražala strah (*... imela je nočne more, se je zbujala, jokala, tega je bilo veliko. Kar ni nehala. ZR1.1*), vendar je imela pozitiven model sebe in pozitiven model drugega.

- *Ni bila sramežljiva, niti do otrok niti do starejših ljudi. (ZR1.25)*

Ko je rejnica zapustila prostor, se je punčka odzivala razumevajoče, prav tako je izražala srečo in potrebo po telesnem kontaktu, ko se je rejnica vrnila.

- *Tudi nič, ko sem jo pri sestri pustila, me je objela in rekla adijo. Ni bilo težav, ni jokala, se je dalo lepo z njo. (ZR1.51)*

- *Ja tudi tako, čisto normalno. Kot da bi mami prišla. Se je razveselila, me je objela in lepo šla domov. (ZR1.61)*

Punčke ni bilo strah vzpostaviti očesnega stika (*Ni imela težav s tem. Ni se nič bala. Tudi neznance je gledala lepo v oči. Nič ni imela strahu. ZR1.70*), in je rada prišla sedet v naročje (*A to je pa rada. U, rada je prišla v naročje sedet, da si jo pobožal pa stisnil. ZR1.79*). V novih situacijah ni izražala strahu (*Kot sem že rekla, brez problema se je vklopila, ni je bilo strah. ZR1.88*), igrala se je sama ali pa z drugimi otroki. Prav tako ni imela težav z izražanjem potreb (*Če je bilo kaj narobe, je povedala. Ni tega tiščala v sebi. ZR1.123*)

Tekom intervjuja sem rejnicam prebrala štiri zgodbe, vsaka od njih je opredeljevala en stil navezanosti. Rejnice so izbrale zgodbo, ki je najboljše opisovala otroka, ko je prišel živeti k njim. Mislila sem, da bo zanimivo videti, ali bo prihajalo do razkoraka med odgovorom rejnice in mojo oceno glede stila navezanosti otrok ob začetku rejništva. Rejnica je odgovorila, da je imela punčka ob začetku rejništva varen stil navezanosti, kar se sklada z mojim sklepanjem in opažanjem.

Na podlagi odgovorov druge rejnice sklepam, da je imela punčka ob namestitvi v rejništvo izogibajočo navezanost. Za takšno navezanost sem se odločila, ker je imela punčka zelo malo potrebo po kontaktu (*Kako vam naj povem, nismo zaznali nobene stvari, ampak nam je bilo čudno, ker je zelo pozno shodila. Dolgo ni znala govoriti. Je hodila tudi k defektologinji. Ampak, ko je prišla k nam, ko je bila stara 3 mesece, je bila zelo neodzivna. Saj sem rekla, da sem vedela, da je nekaj narobe. Ni se sploh odzivala na nikogar. ZR2.3*), ob odhodu in vrnitvi figure navezanosti se prav tako ni odzivala (*Se je zelo jokala pa drla. Zelo me je iskala. Ko pa je bla čisto majčkена, pa se sploh ni odzivala, če sem kam šla. ZR2.53*). Punčka očesnega stika ni vzpostavljala in je bila ob telesnem kontaktu otopela. Prav tako ni izražala potreb.

- *Na začetku ni. Takrat se sploh ni zavedala. Saj sem rekla... ni te niti gledala, njej je bilo vseeno. Niti ni to dojemala. Lahko si delal karkoli, pa te ni pogledala. Na začetku to ne. (ZR2.71)*

- *Ko smo jo dobili pa ni blo nič tega no. Ni stegovala rokič, da bi jo prijeli. Na začetku je bilo težko ja, ko še nismo vedeli, kaj je narobe. Smo mislili, da mi delamo nekaj narobe. Niti ni dajala pozitivnih odzivov, ko si jo prijel, nič. (ZR2.80)*

- *Ja...izkušnje z mojimi otroki so take. Da so jokali, če so kaj rabli. Dojenčki to, ne. Ona pa je to zelo malo. Bla je pokakana, pa ni jokala. Recimo. Zelo smo tudi mogli bit pazljivi, da se ji ne bi kaj zgodilo ne. Ker nas ona ni opozorila, da bi bilo kaj narobe. (ZR2.124)*

Na podlagi odgovorov sem torej sklepala, da je punčka ob namestitvi v rejništvo imela izogibajoč stil navezanosti. Ob tem bi rada poudarila, da je to punčka, ki ima mišično hipotomijo. Njena neodzivnost je lahko tudi posledica te bolezni. Rejnica je po prebranih zgodbah odgovorila, da je bila punčka ob namestitvi v rejništvo navezana ambivalentno. Sama se nisem odločila za ambivalentno navezanost, neodzivnost na okolico in ljudi se mi zdi pokazatelj izogibajoče navezanosti.

Na podlagi odgovorov rejnice tretjega intervjuja sem sklepala, da je bil fantek ob namestitvi v rejništvo ambivalentno navezan. Rejnica je njegovo vedenje ob začetku označila kot nepredvidljivo.

- Igriv je bil ne, ampak je mel trenutke. Predvsem ob postavljanju mej. Takrat se je začel ne. Če se je on igral in sem rekla, da je že kosilo, je blo že preveč za njega. Ni hotel niti slišat. Da me je porinil, kričal. V šoli je, v razredu, je vzel mizo in jo je obrnil stran od drugih. Pa slačenje ... to je bil največji problem. On se je kar slekel. Pred hlevom je stal, hlače dol in je lulal na cesto. Doma se je pol kar vnesel, v razredu pa ... tam do četrtega je blo pogosto. Pa bil je na stranišču in je opravil zadeve zraven školjke. Pa ko je bil sam je vedno nekaj všpičil. V momentu je nekaj blo. Tko, zlo nepredvidljiv je bil. Tako, da je mel vedno en tak nadzor. (ZR3.6)

Fantek se je ob rejnici hitro počutil varno (*Ampak me je hitro sprejel za svojo. Največkrat se je tudi skregal z mano, ker sva bla največ skupaj, ampak tudi, ko je prišel noter, me je iskal. Mene. Če me ni blo doma, je bil čist drug. Midva sva se hitro ujela, sama. Ampak to je bilo individualno. ZR3.18*), vendar je kljub temu na začetku izražal strah (*Zlo dolgo je tudi pri luči spal, v predprostoru je bla luč. Kar zlo pogosto je mel more. Je kričal, zlo je kričal. ZR3.7*). Rejnica je povedala, da je fantek velikokrat želel telesni kontakt, ki se je njej zdel neprimeren (*Je bil zlo prijazen. Zlo se pa je rad dotikal. Ta dotik smo mi omejili. Ja, objet in lupčki za spat, več pa ne. On se je hotel nonstop poljubljat. ZR3.17*). Fantek ni imel strahu pred drugimi ljudmi, imel pa je težave z vzpostavljanjem očesnega stika (*Na začetku nič. Je gledal stran. ZR3.72*). Prav tako je občutil strah ob novih situacijah (*Preplašen, zlo zvedav, rad je spraševal, ampak iztirile so ga nove situacije. ZR3.89*). Strahu pred raziskovanjem ni imel, tudi potrebe je izražal odprto.

Po prebranih zgodbah je rejnica odgovorila, da je bil fantek ob namestitvi v rejništvo navezan ambivalentno, kar se sklada z mojim opažanjem.

Na podlagi odgovorov rejnice četrtega intervjuja sem sklepala, da je fantek bil navezan ambivalentno. Fantek je ob namestitvi v rejništvo izražal strah, kljub temu pa se je ob rejnici hitro začel počutiti varno (*Od začetka je iskal, nekaj mu je manjkalo. Zaradi tega je očitno tolko jokal. Potem, ko se je navezal, se je zelo navezal na mojo mamo. Se je pa kar lepo vnesel, se je lepo umirjal. Zelo te je iskal, je komuniciral, sledil z očmi, z govorom, poskušal govorit. ZR4.19*). Imel je negativen model drugega (*Kot sem rekla. Z drugimi ljudmi je kot dojenček bil zelo prestrašen. Je začel jokati. Potem, ko je bil malo starejši, je bil tudi zelo oprezen. Gledal je izza vogala in proučeval situacijo. ZR4.44*). Ko je rejnica zapustila prostor, je fantek jokal in se je težko potolažil. Tukaj bi rada poudarila, da je takšen odziv za otroka, starega manj kot eno leto, običajen. Ko se je rejnica vrnila, je vidno izražal strah, da bo spet odšla (*Takoj je hotel v naročje. Potem, ko je šel v naročje, se je pomiril, ampak je sedel v naročju še naprej. Kot en strah, da bom spet odšla. ZR4.64*). Kljub temu fantek ni vzpostavljaj očesnega stika, imel pa je veliko potrebo po telesnem kontaktu (*Zelo. Ko je prišel k nam, je zelo stegoval rokice proti meni. Zelo se je tudi umiril, ko sem ga vzela v naročje. ZR4.82*). Ob novih situacijah je izražal strah in se držal rejnice, situacija je bila podobna ob raziskovanju okolja (*Zelo je bil radoveden in pogumen. Doma. Če pa smo kam šli, pa je bilo čisto drugače. Ga je bilo strah, je bil pri meni al pa pri mojemu možu v naročju. ZR4.116*). Potrebe je izražal odprto.

Po prebranih zgodbah se rejnica ni vedela odločiti, kam bi umestila fantka. Razmišljala je o varni in ambivalentni navezanosti in se na koncu odločila za varno. Sama sem se odločila za ambivalentno navezanost, predvsem zaradi odziva, ko figura navezanosti odide in se vrne. Fantek je bil ob namestitvi star manj kot eno leto, tako da je jok ob odhodu figure navezanosti običajen odziv. Kar me je prepričalo v ambivalentno navezanost, je to, da se je ob prihodu težko potolažil in se je še kar nekaj časa oklepal rejnice.

Na podlagi odgovorov rejnice petega intervjuja sklepam, da je bil fantek ob namestitvi v rejništvo navezan izogibajoče. Imel je negativen model sebe in pozitiven model drugega.

- *On se je kar znal, ni mel dobre samopodobe. Tudi, ko so bile težave, je bil vedno, vedno je nekaj uničeval, ni bil agresiven, da bi pokazal na zunaj, ampak pri sebi. (ZR5.26)*

- *Hitro je navezal stike, vedno. Ni bilo problema. Pristopil je do osebe in se začel z njimi pogovarjati. Bil je spoštljiv, je pomagal, če je bilo potrebno. (ZR5.46)*

Ko je rejnica zapustila prostor, se ni odzival, tudi ko je prišla nazaj, je fantek iste stvari počel še naprej (*Normalno se je igral dalje. Saj pravim, mislim, da niti ni opazil, da sem odšla. ZR5.65*). Potrebo po telesnem kontaktu je imel veliko. Ob novih situacijah je izražal nervozo, prav tako je imel težave z izražanjem potreb.

- *Ja, tako zelo je bila očitna hiperaktivnost. Vsaka sprememba, tudi novi ljudje, so povečali njegovo hiperaktivnost. Kot da bi v teh trenutkih postal zelo nervozen in posledično zelo hiperaktiven. (ZR5.91)*

- *O svojih občutkih pa ni dosti govoril, niti zdaj ne govori dosti o tem. (ZR5.127)*

Rejnica je na podlagi prebranih zgodb odgovorila, da je bil fantek ob namestitvi v rejništvo navezan izogibajoče. Sama se strinjam z njo.

Na podlagi odgovorov šestega intervjuja sklepam, da je imel fantek ob namestitvi ambivalentno navezanost. Rejnica se spomni, da je fantka bilo na začetku velikokrat strah (*To se ne spomnim, samo blo ga ja pa zlo strah, če je grmelo, če je bla nevihta. Tudi, ko smo hodli taborit, njemu to ni blo všeč. Smo šli taborit, on pa je spal v avtu. Ni se počutu varnega v šotoru. ZR6.12*), kljub temu se je ob rejnikih hitro počutil varno. Imel je negativen model sebe (*Ni imel dobre samopodobe. Vedno je blo, da kaj ne bo zmogu. Nizko samopodobo je mel vedno. Nikoli si ni zaupal. ZR6.27*) in pozitiven model drugega (*Je pristopil do osebe, če ga je zanimala in jo nekaj spraševal. Tudi če ga je kdo nagovoril, ni imel težav. ZR6.47*). Z vzpostavljanjem očesnega stika ni imel težav, potrebo po telesnem kontaktu je imel samo z rejnico (*Ne da ne bi hotu, no, ampak ene posebne želje pa tudi ni mel, no. Z mano ja, z možem pa sploh ne. ZR6.84*). Fantek je ob novih situacijah doživel zelo velik strah (*Pred novimi situacijami zlo velik strah. Tudi na začetku, če smo šli. Če poti ni poznal, da smo šli z avtom v kakšno drugo smer, to ga je bilo tako strah. Kam gremo, kam gremo, kam gremo. Velik strah. ZR6.92*). Z raziskovanjem ni imel težav, prav tako je odprto izražal potrebe.

Tudi rejnica je na podlagi prebranih zgodb odgovorila, da je bil fantek ob namestitvi v rejništvo navezan ambivalentno.

Na podlagi odgovorov rejnice sedmega intervjuja sklepam, da je bil fantek ob namestitvi navezan ambivalentno. Fantek je imel negativen model sebe in negativen model drugega.

- Ja, on, se je zelo, vedno je govoril, glej, kako me gleda. Tudi v šoli recimo, se je kar izmikal in bil sam zase. Ni se dosti družil s sošolci, prvo leto. Mel je strah pred tem, da ga ne bi sprejeli. (ZR7.28)

- Ja bolj mu je blo nerodno kot kar drugega, no. Ni kar sam od sebe pristopil, mu je blo kar težko to. (ZR7.48)

Fantek je na začetku velikokrat izražal strah, predvsem pred nesprejetostjo (*Men se je zdel, tko, jz ne vem no, mal me je opazoval, tko kot je vse druge. Jaz sem ga večkrat opazila, kako me od strani malo gleda, kot da me proučuje. V redu bi rekla, mel me je rad, hitro me je začel klicat mami, je slišal pri mojih otrocih. Tudi poslušal me je, če sem kaj ukazala.* ZR7.22)

Ko je rejnica zapustila prostor, se je odzival razumevajoče, prav tako je izražal srečo in potrebo po telesnem kontaktu, ko se je vrnila. Težav z vzpostavljanjem očesnega stika ni imel, prav tako je imel potrebo po telesnem kontaktu. Pri raziskovanju je bil zadržan in se je držal rejnice, prav tako ni izražal potreb.

- Ja, od začetka je bolj rabu mene zraven. Pejva to, dajva to, pridi bova tole delala. Ni rad šou sam na začetku. (ZR7.120)

- Ja ... velik stvari sem mogla jaz izvlečt iz njega. Je bil bolj zaprt, no, saj je še danes. (ZR7.129)

Tudi tukaj se je rejnica po prebranih zgodbah odločala med varno in ambivalentno navezanostjo. Tudi sama sem imela težave. Na koncu sem se odločila za ambivalentno navezanost, saj je fantek bil na začetku zelo previden, vse je opazoval, ni bil preveč odprt, po drugi strani pa je imel veliko potrebo po telesnem kontaktu, prav tako pa se je oklepal rejnice.

Na podlagi odgovorov rejnice osmega intervjuja sem se odločila za izogibajočo navezanost. Punčka je ob začetku rejništva kazala velik strah pred kontaktom (*Ko je prišla k nam živet, je Vesna bla mirna, tiha, ni si upala povedat, vprašat, od začetka nobene stvari.* ZR8.14). Imela je negativen model sebe in negativen model drugega. Ko je rejnica zapustila prostor, se je odzvala razumevajoče, ko je prišla nazaj, je punčka iste stvari počela še naprej (*Ma ... nič posebnega, no. Je delala nalogo še naprej.* ZR8.68). Punčka ni vzpostavljala očesnega kontakta in je bila ob telesnem stiku otopela (*Ona ga ni mela ... en čas bi rekla, da se ni hotla sploh stisnt. Jaz sem jo objela, ona pa je čisto tko sedela, ko da jo noben ni objel. Čisto mehka*

je bla naprej. Ni dala nobenega znaka, da si jo objel. ZR8.86). Pred novimi situacijami je izražala strah (V novih situacijah je pa bla zmedena, zlo. Ona se je na hitro vstrašila stvari zelo. (ZR8.94), prav tako je bila zadržana pri raziskovanju. Potreb ni izražala (Ni veliko govorila, ne. Sem rekla. Je tiščala v sebi na začetku stvari. Ni vedla, če nam lahko zaupa. Tudi, če je kaj rabla, lahko rečem, da tega ni povedala. ZR8.130).

Rejnica se je po prebranih zgodbah odločila, da je bila punčka ob začetku rejništva navezana ambivalentno. Sama sem se odločila za izogibajočo navezanost, predvsem zaradi otopelosti ob telesnem kontaktu in njene neodzivnosti na okolico in ljudi.

Pri zadnjem, devetem intervjuju, sem se prav tako odločila, da je bila punčka ob namestitvi v rejništvo navezana ambivalentno. Punčka je ob začetku imela malo potrebe po kontaktu in je pred kontaktom imela celo strah (*Em ... u bistvu, mislim, čist v redu, za tko majhnega otroka, ampak ta bližina ne ... to je mela pa skoz en zid, tud do mene, pa sem bla skoz z njo, ne. ZR9.24*). Imela je negativen model sebe in negativen model drugega (*Ja, u bistvu vsakič, k je nekoga, da jo je nekdo ogovoril, je prou stran, prou tko je nardila, stran se je umaknila, al pa se je obrnla pa kr šla. Tud, če jo je kdo kej spraševal al pa ogovarjal, sploh ni hotla ne, navezat tega stika. ZR9.50*). Ko je rejnica zapustila prostor se je odzvala razumevajoče, ko je prišla nazaj, je izražala strah, da bo ponovno odšla. Punčka ni vzpostavljala očesnega stika in je bila ob telesnem kontaktu otopela (*Ja, ni je mela ne. Ni bla tega navajena. Ji je blo kar neprijetno, ko si jo dvignu in vzel v naročje. Ni dajala nobenih odzivov, da pa ji zdej to paše ne. ZR9.87*). Pri raziskovanju je bila zadržana, potrebe je izražala odprto.

Navezanost punčke ob začetku rejništva sem ocenila enako kot rejnica, ki je po prebranih zgodbah odgovorila, da je bila punčka ob namestitvi v rejništvo navezana ambivalentno.

Skupaj sem torej opravila 9 intervjujev, skozi katere sem pridobila zgodbe devetih otrok. Na podlagi odgovorov sem ugotovila, da je bil samo en otrok od devetih ob začetku rejništva varno navezan, ostali so bili navezani ne-varno. Trije otroci, so bili navezani izogibajoče, pet otrok pa je bilo navezanih ambivalentno. Dezorganizirano navezan ni bil noben izmed otrok.

b. Kako pozitivne izkušnje v rejništvu vplivajo na otroke, ki vstopajo v rejništvo z ne-varnim stilom navezanosti?

Drugo raziskovalno vprašanje je temeljno vprašanje, ki sem si ga zastavila v magistrski nalogi. Zanimalo me je, ali pozitivna izkušnja omogoči preoblikovanje stila navezanosti iz predpostavljenega ne-varnega v varnega. Da sem lahko odgovorila na to raziskovalno vprašanje, sem uporabila odnosno kodiranje. Odnosov nisem ponazarjala med intervjuji, ampak znotraj posameznega intervjuja. Ko sem ugotovila stil navezanosti otroka ob začetku rejništva, sem preverjala, ali je bila izkušnja v procesu rejništva pozitivna za otroka. Na koncu sem preverjala stil navezanosti, ki ga ima otrok danes. Prikazala bom rezultate osmih intervjujev, saj se je pri prvem intervjuju stil navezanosti ob začetku rejništva izkazal za varnega in se tekom rejništva ni spremenil. Ker sem večino dobesednih izjav o otrokovem vedenju ob začetku rejništva dodala že pri prvem raziskovalnem vprašanju, bom tukaj dodala dobesedne izjave o otrokovem vedenju danes.

O pozitivni izkušnji otroka v rejništvu sem sklepala na podlagi tega, kako so rejnice vzpostavljale odnos z otrokom in na kakšen način so se odzivale, če so želele, da otrok spremeni vedenje. Rejnice so vzpostavljale odnos z otrokom preko igre (PR3.20, PR6.23), s telesnim stikom (PR4.21, PR9.26), tako, da so otroku dale občutek družine in so z njim ter z ostalimi družinskimi člani sedeli kot »grozd« pred televizijo (PR5.22) ter z lepimi besedami, pogovorom, toplino in pohvalami (PR7.24, PR8.25). Če so želele, da otrok spremeni vedenje, si je večina za to vzela veliko časa. Otroka so tolažile, se z njim pogovarjale, ponavljale opozorila, bile vztrajne ter se skupaj z njim učile različnih stvari (PR1.35, PR1.37, PR2.39, PR4.44, PR5.45, PR6.46, PR7.47). Nekatere so se zatekle k telesnemu kontaktu, če so želele, da otrok spremeni vedenje (PR1.36, PR3.41), nekatere pa so povedale, da ni šlo drugače kot, da so bile stroge in da so otroku veliko postavljale meje (PR3.42, PR4.43, PR7.48). Na podlagi tega sklepam, da je vsak izmed devetih otrok, ki so bili nameščeni v rejništvo, imeli pozitivno izkušnjo v rejniški družini.

Menim, da je punčka v drugem intervjuju imela ob začetku rejništva izogibajoč stil navezanosti. O tem sem sklepala predvsem na podlagi male potrebe po kontaktu. Punčka se namrš ni odzivala, ko je figura navezanosti zapustila prostor, ni vzpostavljala očesnega stika,

ob telesnem kontaktu je bila otopela, prav tako ni izražala potreb. Tukaj bi ponovno rada opozorila, da je to punčka, ki ima mišično hipotomijo. Mala potreba po kontaktu je lahko tudi posledica te bolezni. Punčka je v tem trenutku v rejništvu 15,5 let. Po predvideni pozitivni izkušnji, ki jo je imela, sklepam, da je danes varno navezana. Vso vedenje, ki se mi je za otroka zdelo povsem običajno, sem dala pod kategorijo otroško/najstniško vedenje (*Ona je zelo vztrajna, če si kaj zamisli, hoče to tudi dobit, ne. Zelo tudi lahko izkorišča. Ve, h komu more stopit, da bo kaj dobila. Včasih tudi hoče kaj z ihto doseči. Ona hoče vedno ne, usmerit v ja. Pol začne ihtarit in kriči. Zdaj je začela tudi zelo grdo govorit. Pri sebi ma dobro razčiščeno, kaj lahko pri dediju, kaj lahko pri mamici in kaj lahko pri nas. Ma zelo splanirano vse. DR2.2*). Punčka izkazuje veliko zaupanje do rejnice, prav tako ima pozitiven model drugega. Ko rejnica odide, se odzove razumevajoče, prav tako izraža veselje ob prihodu. Punčka vzpostavlja očesni stik in ima potrebo po telesnem kontaktu.

- *Ne bi rekla, da ma težave s tem. Normalno. Zdaj normalno pogleda v oči. In nas doma, pa tudi druge ljudi. (DR2.65)*

- *Bom rekla kar tako no, takrat, ko ona hoče. Zlo dosti se carta pa objema, no. Ampak takrat, ko je ona na volji. Drugače ne. (DR2.74)*

Z novimi situacijami nima težav, potrebe prav tako izraža odprto (*Zdaj pa to čisto drugače ne. Če bi kaj mela, ona to pove in se tudi bori, da bi to dobila. DR2.107.*)

Ocenila sem, da je bil fantek v četrtem intervjuju ob začetku rejništva navezan ambivalentno. V tem trenutku je v rejništvu 8 let. Po predvideni pozitivni izkušnji je danes med ambivalentno in varno navezanostjo. Fant se še vedno vede nepredvidljivo (*Še vedno je nepredvidljiv. DR3.4*) in se počuti zelo neprijetno ob novih situacijah (*Zmede se, če je brez spremstva. Najrajši ma, da gre z nekom, ki ga pozna. Tudi na tabore ga pol niso jemali zraven. Takrat, ko je bil nazadnje, niti ni svojih oblačil poznal. Za nove ljudi ni takega problema, ampak nove situacije pa so za njega nekaj groznega. DR3.83*). Rejnici izkazuje veliko mero zaupanja in ima pozitiven model drugih (*Je tko, vljuden, pozdravi, kar je pa novega, se pa zmede. Rad ma eno spremstvo, no. Za nove ljudi ni takega problema. DR3.40*). Nima težav z vzpostavljanjem očesnega stika, potrebe prav tako izraža odprto.

Fantek v četrtem intervjuju je ob začetku rejništva bil navezan ambivalentno. V rejništvu je že 5,5 let. Po predpostavljani pozitivni izkušnji je danes fantek med ambivalentno in varno

navezanostjo. Fantek se je začel vesti nepredvidljivo (*On je bolj precizen in bolj natančen. Če se nekaj dogovorijo, pol more tako it. Ne more bit igra vmes kar spremenjena. In pol se on razjezi ne. Pri otrokih pa je tko, da se hitro igre spreminjajo ne. In to je prav, saj se morejo igre spreminjat. On se pa zelo težko prilagodi na hitre, nove situacije, ki jih imajo med sabo. Ja, težko se prilagodi. Ponavadi se skrega in pol lahko koga udari ali pa ugrizne. DR4.7*) in ima negativen model drugega. Ko rejnica odide za več časa, izraža strah (*V redu. Rad ostane doma, pri atu in pri mami. Seveda pa more vedet, če pridem kmalu in kdaj pridem. Če pa bi šla za več dni, pa ne vem, če bi prenesel. Že če bi šla čez noč kam, bi ga blo zelo strah. DR4.50*). Fantek s tujci umika pogled (*S tujci se umakne. DR4.67*) in ima potrebo po telesnem kontaktu, vendar samo takrat, ko to želi on. Težav z novimi situacijami in izražanjem potreb nima (*Nima težav s tem bi rekla. Če kar rabi kar pove. Saj sem že prej rekla, pove, ampak ne zahteva. Pa tudi sem že omenla, da, če je žalosten al pa kaj tudi pove. Me kar obrne in reče naj ga poslušam. DR4.109*).

Opredelila sem, da je imel fantek v petem intervjuju ob začetku rejništva izogibajočo navezanost. Sedaj je v rejništvu že 6 let. Po predpostavljeni pozitivni izkušnji je fant danes navezan varno. Trenutno se pri njemu kaže najstniško vedenje, kot pravi rejnica (*Zdej pa ni tolko spoštljiv, je najstnik, bolj uporniški in te lahko tudi pošlje nekam. Vse grde besede zna. Skrbi pa me to, da ne premisli preden kaj naredi. DR5.8*). Ima pozitiven model sebe in pozitiven model drugega.

- *Ima kar visoko samopodobo, definitivno boljšo kot včasih. Je uspešen in zadovoljen. Je velika sprememba. (DR5.24)*

- *Nima problemov. Bi kar rekla, da je enako kot takrat, ko je bil majhen. (DR5.42)* – izjava se nanaša na vedenje ob drugih ljudeh/neznancih.

Z vzpostavljanjem očesnega stika nima težav, potrebe po telesnem kontaktu nima (*Uh, zdaj pa sploh ne. Ga lahko malo pobožam, ampak več od tega pa skorajda ne. DR5.76*). Prav tako nima težav z novimi situacijami (*Se znajde, ni problema. Včasih so bile to situacije, ko se je pojavila hiperaktivnost, danes tega ni. DR5.85*), o svojih občutkih pa še danes ne govori veliko.

Ocenila sem, da je imel fantek v šestem intervjuju ob začetku rejništva ambivalentno navezanost. Danes je v rejništvu 15 let. Po predpostavljani pozitivni izkušnji je danes med ambivalentno in varno navezanostjo. Fant ima še vedno negativen model sebe (*Zelo nizko samopodoba ima. Da nič ne zna, da to ne bo dobro naredu. Zlo se nizko ceni no. Je pa rad zrihtam pa lep. To ma, se gleda, umiva, češe. DR6.25*), ima pa pozitiven model drugega. Z vzpostavljanjem očesnega stika nima težav, potrebe po telesnem kontaktu nima, vendar pusti rejnici, da ga objame (*Pusti, ampak nima pa ne vem kake potrebe po tem. DR6.77*). V novih situacijah se še vedno pojavljajo neprijetni občutki, prav tako je zadržan pri izražanju potreb.

- *V novih situacijah je zelo prestrašen. Negotov je zelo, boji se, da bo izpadel bedak, da bodo s prstom za njim kazali. Sram, strah. Res ta, nizka samopodoba. Vedno je prisoten strah, ko je kaj novega. Strah ga je enostavnih stvari. (DR6.86)*

- *Tišči v sebi, dolgo, ti pa že na daleč vidiš, da nekaj ni v redu. In pol pove, ko pride že do roba in čez. In pol izbruhne. (DR6.111)*

Za fantka v sedmem intervjuju sem opredelila, da je imel ob začetku rejništva ambivalentno navezanost. Danes je v rejništvu 5 let. Ob predpostavljani pozitivni izkušnji je fant danes navezan varno. Na rejnico je zelo navezan (*Odnos imava, sej pravim, se mi zdi, da je čedalje bolj navezan. Eden brez drugega sva težko. DR7.20*) in ima pozitiven model sebe ter negativen model drugega (*Je zlo odprt in vljuden. Ampak to od teh, ki jih pozna no. Pristopi in je zraven nas v kuhnji, če recimo pridejo na obisk. Ampak, če so pa čist neznanci pa se raj umakne, ne bo navezal stika. Ma še tuki mal tega straha, se pa je zelo izboljšalo. DR7.44*). Težav z vzpostavljanjem očesnega stika nima, potrebo po telesnem kontaktu ima zelo veliko (*Ja, še zmeraj no. Se ne izogiba in se celo rad objema pa carta. Je malo nenavadno za tolko staro osebo, ampak ja, se objema ja, rad. Zelo, zelo rab on to no. DR7.78*). Težav z novimi situacijami nima, prav tako odprto izraža potrebe.

Ocenila sem, da je punčka v osmem intervjuju ob namestitvi v rejništvo imela izogibajoč stil navezanosti. Danes je v rejništvu že 7 let. Ob predpostavljani pozitivni izkušnji ima punčka danes varen stil navezanosti. Vedenje, ki ga je opisala rejnica, sem dala pod kategorijo otroško/najstniško vedenje (*Ja dons je ona, sicer zlo tko, prijazna, nežna in tko vse, ampak je zelo odločna, zelo samosvoja. Če ne doseže, ampak, če ona misli, da se to kar da, zna tečart no. Pa se kregat. DR9.13*). Rejnici zaupa in ima pozitiven model sebe ter pozitiven model drugega (*Je pa tudi tko, če so kakšne nove prjatlce, je tudi povedla zadnjič. Veš mami...pol pa*

stojim v krogu in gledam, pa gledam, pol pa začnem govorit, neki povem, pa je v redu. Tako, da nima težav no. DR8.45). Z vzpostavljanjem očesnega stika nima težav (*Čisto običajno me gleda bi rekla. In druge tudi. Nisem zasledila, da bi mela težave s tem. DR8.71*), prav tako ima potrebo po telesnem kontaktu. Ob novih situacijah se še vedno sooča z neprijetnimi občutki (*Večinoma pa smo skupaj no, tko, da ni velikokrat, da pride do kakih novih stvari. Ampak, če bo mela možnost se bo umaknila. Tudi v nekih novih stvareh. DR8.88*). Potrebe izraža odprto.

Za punčko v zadnjem intervjuju sem opredelila, da je bila ob začetku rejništva navezana ambivalentno. Danes je v rejništvu 5,5 let. Po predpostavljeni pozitivni izkušnji je danes punčka med ambivalentno in varno navezanostjo. Punčka ima še vedno negativen model sebe (*Em...u bistvu tko večrat reče, sem grda, pa sem škrba. Se mi zdi, da neki ji manjka. Ma mal skazeno to samopodobo, sigurno. DR9.28*) in negativen model drugega (*Še vedno je zadržana, še vedno. Recimo, če je kdo ogovori pa ji ne paše, ne bo odgovorila. Eno pozornost bo hotla vzpodbudit, da bi jo ta oseba opazla. Nebi direkt pristopila. DR9.46*). Z vzpostavljanjem očesnega stika nima težav, prav tako ima veliko večjo potrebo po telesnem kontaktu (*Večjo k jo je mela. Dosti večjo, ja. V bistvu se zlo rada crkla no. Tud večkrat pride ponoč k nama. DR9.80*). Ob novih situacijah se še vedno sooča z neprijetnimi občutki (*Napreduje no, ni pa še to tko ko bi kdo drug naredu no. Pri takih stvareh zmrzne še vedno ne. Tud se lahko prestraši. Če kej na hitr pride, te maske pa to, še zmer bi začela jokati ne. DR9.89*), tudi pri izražanju potreb je bolj zaprta (*Bl pokaže kukr pove. Moreš zlo vn z nje vlečt. Kaj je narobe, moreš zlo velik govorit z njo o tem. Je bol zaprta v tem smislu. DR9.114*).

Analiza intervjujev je pokazala, da so vsi otroci uspeli narediti spremembo. Menim, da se je pri štirih otrocih stil navezanosti v celoti preoblikoval iz ne-varnega v varnega. Ostali štirje otroci so vsi ob začetku imeli ne-varen stil navezanosti, danes so vmes, med ne-varnim in varnim stilom, kar pomeni, da se tudi pri njih stil navezanosti počasi preoblikuje v varnega.

c. Kako na proces rejništva vplivajo različni stili navezanosti?

Pri tretjem raziskovalnem vprašanju nisem dobila neposredne povezave glede stila navezanosti in samega procesa rejništva. Ugotovila pa sem, da so rejnice velikokrat čutile stisko in bile pod velikim psihičnim pritiskom.

- Velikokrat sem se v začetku zavlekla v sobo in jokala. So bili zelo težki trenutki. In takrat, ko sem imela notranje stiske sem se obrnila na center. Še danes sem jim hvaležna, saj sem dobila odgovore. (PR2.55)

- Prov to, ko misliš, da ga boš mogoče v enih 4ih letih približno spremenil. Mislim spremeni, spremenit se ne da...da bo malo prevzel te naše navade ne. In, ko vidiš, da jim to nič kaj ne pomeni. To mi je blo zmeraj hudo. Vse kar se matraš, vse je brezveze in, da je pri nam vse brezveze. (PR6.59)

- Mela sem pa primer, k je bil poskus samomora. In to ne enkrat, to je blo večkrat. In sem na koncu res rekla, da pa ne morem več. To je blo najhujše. Tam sem pa mogla nardit, dala sem ji vedet, da, če bo še enkrat, da bo pa šla. Nismo več zdržali tega. Malo me je tudi pol socialna delavka, dajte še malo zdržat. Ker sem prinesla že odpoved ne. In pol me je socialna delavka spodbujala. (PR7.60)

- Sej pravim, težko mi je bilo na začetku. Ko nisem vedla kaj naj nardim, da se nas bo nehala bat. Nisem vedla kako se ji naj približam. Pa skrbi me še danes zlo za njo. (PR8.61)

Punčki v drugi in osmi zgodbi sta imeli izogibajoč stil navezanosti, fantka v šesti in sedmi zgodbi pa sta bila navezana ambivalentno. Rejnica, katere punčka je bila ob začetku rejništva navezana varno, ni govorila o težkih trenutkih ali kakšnih drugačnih pritiskih. Zanimivo se mi zdi tudi to, da je rejnica, katere punčka je bila ob začetku navezana varno, edina izmed rejníc, ki se ni samoizobraževala (tukaj imam v mislih predvsem branje različne literature). Sama pravi, da po tem ni imela potrebe. Dobila sem torej povezavo, kakšna je razlika v procesu rejništva, če je otrok navezan varno ali ne-varno, nisem pa dobila povezave, kako konkretni stil navezanosti vpliva na proces rejništva.

d. Kakšno znanje imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako ga uporabljajo v praksi?

Znanja rejnikov in uporabo v praksi sem preverjala v četrtem sklopu intervjuja. Spraševala sem po tem, kakšna znanja imajo za izvajanje rejniške dejavnosti. Na to vprašanje so mi konkretno odgovorile samo tri rejnice. Večina odgovorov je bilo, da pridobiš kvalitetna znanja in da so pridobljena znanja splošna. Tri rejnice, ki pa so odgovorile, so povedale, da imajo znanja predvsem iz vzgoje.

- *Ko sem začela, nula. Zdaj pa sem pridobila znanje kako pravilno ravnati z otroki, če so razburjeni, živčni. Kako pristopiti k otroku. To je največ. Kakšen pristop je treba ubrat. Začela sem z nič zdaj pa mam pristop. (IR2.2)*

- *Mam pa seveda, znanja iz vzgoje predvsem ne. Predvsem to sem pridobila. Kako, na kakšen način postopat. (IR3.3)*

- *Ja..predvsem glede vzgoje bi rekla da mam znanje. (IR8.4)*

Nadaljne me je zanimalo, kakšna znanja so pridobile na obveznih in dodatnih izobraževanjih. Štiri rejnice so odgovorile, da so pridobile znanja o vzgoji, ena rejnica pa je odgovorila, da je pridobila znanja s področja zakonodaje.

- *Predvsem o vzgoji no. (IR2.18)*

- *Nakažejo na teh predavanjih najbolj v nebo vpijoče probleme, sam ja povejo ti, generalno, da ti otroci rabijo zlo ostre meje. Ja, ampak znanje glede vzgoje dobiš no. Predvsem to. (IR6.22)*

- *Pa tudi na predavanjih sem to dobila. Kako delat z otroki. (IR8.24)*

- *Ja, o vzgoji ne. Ta izobraževanja pa so bolj tematska ne. Pa bolj se osredotočajo na obdobje najstništva ne. To meni ne koristi najbolj, tako, da ne bi rekla da sem ne vem kakšna znanja pridobila (IR9.25)*

- *Kar se pa tiče teh zakonikov, teh stvari, ki so, pravnih stvari no, se pa največkrat tam lahko pozanimas, lahko vprašaš za nasvet, ko si v kakšni stiski. Na teh predavanjih lahko to vprašaš. To je povsem neuradno in ti lahko povejo. Lahko poveš tudi svoj primer in ti prav svetujejo. (IR4.20)*

Naslednji del raziskovalnega vprašanje je, kako rejnice vso pridobljeno znanje uporabljajo v praksi. Dobila sem odgovor, ki sem ga pričakovala; večina je odgovorila, da so s pomočjo znanja prilagodile svoje odzive v določenih situacijah.

- *Mi je pol to vse pomagalo, da sem se vedla odzvat. Bolj sem lahko razumela otroka. Vedla sem v določeni situaciji kaj moram nardit. (IR2.50)*

- *Ja, definitivno ti pomaga, da razumeš otroka. To je zlo pomembno, da razumeš neke njegove reakcije mogoče. Pa pol tudi to, da lahko sam sebe nadziraš ne. V neki situaciji se spomniš naučenega in probaš tako delovat. (IR4.52)*

- *In potem smo ravnali tako kot se ravna z otrok, ki je hiperaktiven. Pomagajo ti pri tvojih odzivih. Sigurno se včasih spomniš kar si se naučil in uporabiš. (IR5.53)*

- *Ja, predvsem to, da bolj razumeš otroka. Bolj razumeš zakaj dela neke stvari. Pa seveda tudi tebi je lažje ne. (IR6.54)*

S tem vprašanjem sem dobila še en odgovor, ki pa me je zelo presenetil. Dve rejnici sta povedali, da jima vso znanje daje občutek normalizacije.

- Velikokrat kakšna huda stvar ni bla več tako huda. Zavedanje ne, da nisi sam v tem. Da sem ne dogaja samo tebi. (IR3.51)

- Ne vem, če bi zdržala. So mi dale podporo, eno psihično pomoč. Mi je zelo pomagalo. Sem vidla, da nisem edina, da nisem sama v tem. (IR6.55)

Spraševala sem tudi po tem, kako konkretno so jim pomagale knjige in izobraževanja. Odgovori so bili zelo podobni. Rejnice so s pomočjo knjig in izobraževanj prilagodile odzive v določenih situacijah, ali pa jim je pridobljeno znanje dalo občutke normalizacije. Dve rejnici sta povedali, da jima izobraževanja niso pomagala.

- Moreš it tja ane. To je obvezno, ampak ne vem no. Velikokrat se znajdeš v drugi stiski kot ti tam govorijo. V enemu dnevu, ko ti slišiš toliko stvari, je preveč. Pozabiš. Ja, preveč je. To si zjutraj od 9ih pa do 5ih popoldan, meni se to kar preveč zdi. Pa to so tri sobote zapored. (IR1.65)

- Ta izobraževanja pa so bolj tematska ne. To meni ne koristi najbolj, tako, da nebi rekla da sem nevem kakšna znanj pridobila. (IR9.70)

Veliko rejnic se je ob takšnih in drugačnih stiskah obračalo na razne strokovnjake, predvsem na pristojni center za socialno delo in njihovo socialno delavko.

- Meni so največ bom rekla pomagale delavke na centru. Če sem rabla smo se vsedli skupaj, z otrokom smo se vsedli in smo se pogovorili. To se mi zdi, da je bilo največ. Ali pa, če je bil problem z otrokom, sem šla na center in so mi pomagali. Sama nebi mogla. (IR1.72)

- Zelo, zelo. Center, to je bil moj vodnik. Karkoli sem rabla. Al sem se v kakšno zadevo zapletla, al pa nisem znala sama razvozlat. Sem poklicala in sem šla na center in osebno, iz oči v oči, sem se pogovorila. Po tem kar so mi povedali sem se pol tudi ravnala. Saj pravim, jaz sem iz nule začela. Nisem imela pojma o rejništvu. (IR2.73)

- Vedno sem mela zelo pozitivne izkušnje s centrom. Če sem bla v stiski sem poklicala in stvar ni bla več tak huda. (IR3.74)

- Ja psihologi in pedopsihiatri so mi zelo pomagali razumet kaj se dogaja z njim. Pa center mi je tudi ogromno pomagal. Skoz sem bla z njimi v stiku. Velikokrat ko je bila težka situacija sem poklicala na moj in na njegov center. Veliko so mi pomagali. Jaz sem imela vedno dober

odnos z njimi in sem vedno dobila kar sem želela. Včasih pride kriza in si res na tleh. Pokličeš in če ne drugega, dobiš vsaj kako besedo, ki te malo dvigne spet ne. (IR5.75)

- So pomagali no. Čisto ene praktične zadeve so ti povedali kako pa kaj. Isto center. Si mel en problem, pa si poklical. Pa vprašal konkretno kaj nardit. Eno voljo so mi dali no. (IR6.76)

- Ja smo sodelovali s svetovalnim centrom, je ena gospa kar dost pomagala. Da ti je ena opora ane. Drugače pa bolj na tak način, zdržite, sej bo šlo. (IR7.77)

- Tudi moja socialna delavka je zelo dobra, vprašaš za nasvet in ti pove. (IR8.78)

Po odgovorih rejníc sklepam, da njihova znanja obsegajo predvsem znanja iz vzgoje. Največ znanj so pridobile na obveznih in dodatnih izobraževanjih, kjer so jim predstavili najbolj splošne težave, s katerimi se srečujejo otroci. Pridobile so predvsem znanja glede postavljanja ostrih mej, glede tega, kako delati z otroki ter kako pristopiti do otroka. Pomagale so si tudi s knjigami in raznimi strokovnjaki. Povedale so, da jim je vse to pomagalo prilagoditi svoj odziv v določeni situaciji. Menim, da so rejnice najbolj od vsega cenile pomoč ob konkretnih težavah in vprašanjih, ki so jih naslovile na svojo socialno delavko.

5. RAZPRAVA

V tem poglavju povzemam glavne ugotovitve raziskave in raziskovalnih vprašanj ter o njih razpravljam. Na koncu poglavja bom podala oceno o veljavnosti in posplošitvi rezultatov raziskave.

Prvo raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila: **»Kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo?«** Literatura velikokrat poudarja, kako pomembno vplivajo zgodnji odnosi, ki jih imajo otroci s svojimi starši, na njihovo nadaljnje življenje. Glavna naloga prvega leta človeškega življenja je oblikovanje varne navezanosti med otrokom in njegovo figuro navezanosti (Schore 2008:109). Figura navezanosti mora biti na otroka ustrezno uglasena, saj tako spodbuja njegova pozitivna čustvena stanja, zmanjšuje negativna in popravlja kakršnekoli motnje, ki nastanejo v kontaktu. Nasprotje dobro uglasenih figur navezanosti so zlorablajoče figure navezanosti, ki so izvor relacijske travme pri otroku. Pri relacijski travmi gre za ponavljajočo se izpostavljenost travmatskim dogodkom v kontekstu odnosa navezanosti (Schore 2008:110). Na podlagi teh odnosov otroci razvijejo različne vzorce vedenja oziroma stil navezanosti, ki je lahko varen ali ne-varen. Stil navezanosti je še posebej zanimivo raziskovati pri otrocih, ki so nameščeni v rejništvo, saj so to otroci, ki so velikokrat žrtev zlorabe ali zanemarjanja, kar lahko povzroči razvoj ne-varnega stila navezanosti. S prvim raziskovalnim vprašanjem sem preverjala, ali to drži. Skupaj sem opravila 9 intervjujev, skozi katere sem pridobila zgodbe devetih otrok. Le en izmed teh otrok je ob namestitvi v rejništvo bil navezan varno, drugi so bili navezani ne-varno. Trije otroci so ob začetku rejništva bili navezani izogibajoče, pet otrok pa je bilo navezano ambivalentno. Med analizo intervjujev se mi je odprla tema, ki je sprva nisem predvidela. Rejnice so veliko govorile, kakšni so otroci, ko pridejo iz stikov z biološkimi starši. Povedale so, da so otroci zelo jokali ob razhodu z biološkimi starši in da so se težko potolažili. Opisovale so spremembo vedenja pri otroku, od razbijanja z vrati, grdega govorjenja, apatičnosti, oteženemu opravljanju opravil, do takšne raztresenosti, da otrok ni mogel prve dni po stiku v šolo. Takšnemu vedenju bi lahko pripisala dezorganiziran tip navezanosti, ki pa se ni pokazal pri nobenem izmed otrok nameščenih v rejništvo.

Drugo raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila: **»Kako pozitivne izkušnje v rejništvu vplivajo na otroke, ki vstopajo v rejništvo z ne-varnim stilom navezanosti?«** Vprašanje je

temeljno vprašanje moje magistrske naloge. Raziskave in izkušnje na področju dela z rejniškimi družinami kažeta dve stvari. Na eni strani otroke z izkušnjo zlorabe in zanemarjanja, ki so z namestitvijo v rejniško družino izjemno psihično napredovali (Marcus 1991, v Kompan Erzar *et al.* 2011:106), na drugi strani pa otroke, ki so ne glede na namestitev v rejniško družino razvili in doživljali resne psihosocialne motnje (Chrisholm 1998, v Kompan Erzar *et al.* 2011:106). Menim, da ob predpostavljeni pozitivni izkušnji daje rejništvo med drugim otroku možnost za zdravo rast in razvoj. Z raziskavo sem želela odgovoriti na to, ali lahko pozitivna družinska izkušnja, ki jo otroci dobijo v rejništvu, odpira možnosti za preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega. Pri tem vprašanju sem analizirala vsak intervju posebej. Ugotovila sem, da je vsak otrok imel pozitivno izkušnjo. O pozitivni izkušnji sem sklepala na podlagi tega, kako so rejnice vzpostavljale odnos z otrokom in na kakšen način so se odzvale, če so želele, da otrok spremeni vedenje. Zavedam se, da pozitivno izkušnjo tvori še marsikatera sestavina, vendar sama vidim tudi širšo sliko kot morebitni bralec, saj sem se z vsako rejnico pogovarjala več kot eno uro. Videla sem osebe, ki so empatične in sočutne ter pripravljene otroku nameniti veliko svojega časa. Pomembno se mi zdi, da sem spoznala razumevajoče osebe, ki vedo ločiti vedenje od osebe. Videla sem zavzetost rejnic, ki se je pokazala tudi v četrtem sklopu intervjuja, ko smo se pogovarjale, s čim vse so si še pomagale tekom rejništva. Vsaka rejnica si je pomagala na svoj način, nekatere so veliko hodile v knjižnico in na rejniške skupine, druge so si pomagale z internetom, raznimi drugimi strokovnjaki ter starši, ki imajo enako stare otroke kot one. Ko sem opredelila, da je vsak izmed otrok imel pozitivno izkušnjo v rejništvu, sem preverjala, kakšen je stil navezanosti otroka danes. Analiza intervjujev je pokazala, da je vsem otrokom uspela neverjetna sprememba. Pri štirih otrocih se je stil navezanosti v celoti preoblikoval iz ne-varnega v varnega. Ostali štirje otroci so prav tako ob začetku imeli ne-varen stil navezanosti. Njihove navezanosti danes nisem mogla opredeliti čisto kot varne, zdi se mi, da so nekje vmes. Ugotovila sem, da sta dve punčki med izogibajočo in varno navezanostjo, dva fantka pa sta med ambivalentno in varno navezanostjo. Tudi pri njih se torej stil navezanosti počasi preoblikuje v varnega. Tudi Erzar in Kompan Erzar (2011:170) pravita, da bo otrok, ki je žrtev zlorabe, lahko rešil posledice travme, če ima kompetentne skrbnike, ki so mu čustveno na voljo in mu bodo ponudili oporo in zaščito.

Tretje raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila: **»Kako na proces rejništva vplivajo različni stili navezanosti?«** Izhajala sem iz predpostavke, da se procesi rejništva med seboj razlikujejo, na kar lahko vplivajo tudi različni stili navezanosti. Pri tem raziskovalnem vprašanju nisem dobila neposredne povezave glede stila navezanosti in samega procesa rejništva. Čeprav povezave s stilom navezanosti nisem našla, pa sem ugotovila, da so rejnice velikokrat čutile stisko in bile pod velikim psihičnim pritiskom. Otrok, ki v preteklosti ni imel zadovoljenih čustvenih potreb, lahko ima težave pri izražanju le-teh. To lahko povzroči občutke zmedenosti pri rejniku, saj lahko dobi občutek, da ga otrok ne potrebuje ali ne želi. Lahko se zgodi, da rejniki nevede za otroka postavijo pričakovanja, ki so primerna za njegovo starost, ampak jih otroci ne morejo izpolnjevati zaradi slabih samoregulacijskih sposobnosti (Wotherspoon in Petrowski 2008:1-2). O podobnih pritiskih so pripovedovale rejnice v drugem, šestem, sedmem in osmem intervjuju. Stil navezanosti punčk ob začetku rejništva v drugem in osmem intervjuju je izogibajoč, fantka v šestem in sedmem intervjuju pa sta bila navezana ambivalentno. Povezave s stilom navezanosti torej nisem našla, je pa iz intervjujev razvidno, da je bilo rejnicam v procesu rejništva velikokrat težko. Ko sem delala primerjavo med intervjuji, sta se pokazali dve razliki. Rejnica punčke, ki je bila ob namestitvi v rejništvo navezana varno, ni govorila o težkih trenutkih ali kakršnih drugačnih pritiskih, prav tako pa je to edina rejnica, ki se ni samoizobraževala (tukaj imam v mislih predvsem branje različne literature). Tudi sama pravi, da po tem ni imela potrebe. Dobila sem torej povezavo, kakšna je razlika v procesu rejništva, če je otrok navezan varno ali ne-varno, nisem pa dobila povezave glede tega, kako konkretni stil navezanosti vpliva na proces rejništva.

Četrto raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila: **»Kakšno znanje imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako ga uporabljajo v praksi?«** Na podlagi odgovorov, ki so jih podale rejnice, sklepam, da njihova znanja obsegajo predvsem znanja iz vzgoje. Pridobile so predvsem znanja glede postavljanja mej, znanja glede tega, kako delati z otroci ter kako pristopiti do otroka. Večina rejnic je znanja pridobila iz lastnih izkušenj z biološkimi otroci ter z izkušnjami iz življenja. Veliko jih je znanja pridobila na obveznih in dodatnih izobraževanjih, kamor jih po pozitivni oceni napoti ministrstvo. Izobraževanje oblikuje Skupnost centrov za socialno delo s Fakulteto za socialno delo in traja od 10 do 12 ur. V pravilniku o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Ur. l. RS, št. 54/03, 78/08 in 18/13) je zapisan program usposabljanja. Rejnicam je predstavljen

koncept rejništva, rejniški sistem, individualna projektna skupina ter sodelovanje z matično družino. Pogovarjajo se o čustvenih potrebah otroka, nameščenega v rejništvo, čas pa namenijo tudi psihologiji družine (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti 43. člen). Rejnik se mora enkrat na pet let udeležiti še dodatnih usposabljanj izobraževanj, kjer poglobljajo znanja o otroku in njegovem razvoju. Predstavljene so jim značilnosti, ki morajo biti zagotovljene v družini, da ima otrok dovolj dobre možnosti za razvoj. Pogovarjajo se tudi o sodelovanju med rejniško in matično družino ter izobražujejo rejnike kot sodelavce v socialnodelavskih projektih pomoči (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti 46. člen). S tem raziskovalnim vprašanjem sem želela ugotoviti tudi, ali imajo rejnice kakšna znanja o teoriji navezanosti. Nobena izmed rejnic ni teorije navezanosti omenila, nekatere celo niso vedele, kaj je teorija navezanosti in so me po tem vprašale takoj, ko sem povedala naslov magistrskega dela. Teorije navezanosti prav tako nisem našla v programu obveznega in dodatnega izobraževanja, predvidevam, da se te teme dotaknejo v sklopu poglavij iz razvojne psihologije. Kljub temu, da ne poznajo teorije navezanosti, pa so si rejnice večinoma razlagale otrokovo vedenje kot posledico nečesa, kar se je zgodilo v biološki družini, ali posledico nečesa, kar je otrokom v biološki družini primanjkovalo. Menim, da bi na izobraževanjih morali rejnikom predstaviti teorijo navezanosti, saj bi jim le-ta omogočila večje razumevanje otroka in njegovega vedenja. Menim, da lahko njeno poznavanje prispeva k pozitivni izkušnji otroka v rejništvu. Levy in Orlans (2003, v Kompan Erzar *et al.* 2011:107-108) prav tako pravita, da je zelo pomembno, da rejniki poznajo teorijo navezanosti in običajne odzive otrok pri različnih vrstah ne-varne navezanosti. Otroci, ki imajo izogibajočo navezanost, se bodo izogibali bližini in ne bodo iskali tolažbe. Rejniki se lahko odzivajo tako, da imajo otroke v bližini in jim zagotavljajo primerno podporo in udobje. Ambivalentno navezani otroci bodo viseli na rejnikih in bodo zahtevni. Bili se bodo zavrnitve in ločitve. Prav tako jih bo težko pomiriti. Takšnim otrokom je potrebno določiti primerne meje, spodbujati je potrebno njihovo avtonomijo ter biti dosleden in predvidljiv. Otrokom, ki so dezorganizirano navezani, manjka organizirana strategija pri vstopanju v odnose. Takšni otroci so lahko nevarni in napadalni. Pomembno je, da rejniki vzpostavijo sistem, ki bo tako za otroka kot za njih, varen. Znanje, ki so ga rejnice pridobile tekom rejništva, so uporabile na dva načina. V prvi vrsti jim je znanje pomagalo, saj so v določenih situacijah prilagodile svoj odziv na vedenje otroka. Znanje jim je prav tako pomagalo pri občutkih normalizacije (veliko rejnic se ni počutilo tako samo,

stvari so postale manj hude, ko so videle, da se enako dogaja tudi ostalim). V magistrski nalogi sem želela opozoriti tudi na to, da samo izpolnjevanje zakonskih pogojev ni dovolj za opravljanje rejniške dejavnosti. Mislim, da se je predvsem v četrtem sklopu vprašanj pokazalo, da so rejnice zelo zavzete za otroke, ki so nameščene v rejništvo. Skoraj vse se namreč poleg obveznih in dodatnih izobraževanj še samoizobražujejo. Posegajo po različnih knjigah, o psihologiji otroka berejo na internetu, prav tako se po pomoč zatekajo k različnim strokovnjakom. Rejnice, s katerimi sem se pogovarjala, imajo veliko psihološkega znanja o razvoju otrok ter vzgoji in namenijo otroku veliko svojega časa. So empatične in sočutne. So »več« kot samo dobri ljudje. Strinjam se s Čačinovič Vogrinčič (2008:102), ki pravi, da rejniki niso le dobri starši, ampak da so sodelavci centrov za socialno delo. Ne samo enkrat, ampak vedno znova morajo biti usposobljeni in šolani za to posebno delo. Rejniki so soočeni z izzivi, na katere se morajo odzvati tako, da bo otrok pridobil novo, pozitivno družinsko izkušnjo.

Z rezultati intervjujev sem zelo zadovoljna, saj so se mi predvidevanja, ki sem jih imela ob začetku magistrskega dela, potrdila. Seveda je, tako kot drugje, še vedno prostor za izboljšave. Konkreten primer so otroci, ki dopolnijo 18 let in niso vključeni v proces šolanja. Kaj se zgodi z njimi? Rejnicam bi v procesu rejništva pomagala oseba, ki bi bila neprestano dosegljiva. Veliko rejnic je imelo težave z otroki popoldan in ponoči, ko socialne službe ne delajo. Menim, da je predlog, ki so ga podale rejnice, zelo dragocen za stroko in vreden premisleka. Področja rejništva pred pisanjem magistrskega dela nisem dobro poznala. Verjamem, da je bil moj pogled in pogled javnosti velikokrat oblikovan s strani medijev, ki pa večinoma pišejo o disfunkcionalnosti, ne samo rejništva, ampak tudi same stroke. Ravno zaradi tega so me še posebej razveselila pripovedovanja rejnic, da so največ pomoči iskale pri socialnih delavkah. Iz tega sklepam, da so socialne delavke odprte, na razpolago in pripravljene pomagati. Podoba, ki je mediji ne prikazujejo. Menim, da je iz magistrskega dela razvidno, da je rejništvo pozitiven ukrep države, saj so nekateri otroci s pomočjo rejnikov uspeli preoblikovati stil navezanosti iz ne-varnega v varnega v celoti. Stil navezanosti nekaterih otrok pa je še vedno v procesu spreminjanja. V prihodnosti bi se ti otroci lahko soočali z marsikaterimi težavami, ki so posledica ne-varnega stila navezanosti. Rezultati so mi pokazali, da se stroka socialnega dela na tem področju, premika v pravo smer. Rezultate

intervjujev vidim kot zelo dragocene za stroko. Na eni strani prikazuje dobro delo, uspehe, s katerimi se stroka lahko pohvali, na drugi strani pa odpira možnosti za nadaljno soustvarjanje.

Če bi imela še eno možnost opravljanja intervjujev, bi jih zastavila malenkost drugače. V prvem sklopu bi se bolj osredotočila na ravnanja rejnikov ob otrokovem vedenju. Menim, da bi v tem primeru dobila bolj jasno sliko o tem, kako je potekal proces rejništva. Pozitivno izkušnjo, ki so jo otroci imeli v rejništvu, bi lahko bolj konkretno potrdila. Prav tako bi več spraševala o težavah, ki so jih imeli rejniki tekom rejništva. S tem bi mogoče dobila neposredno povezavo o vplivih različnih stilov navezanosti na proces rejništva. Težave so se mi pojavljale v intervjujih, pri katerih je bil otrok star manj kot eno leto. V tem primeru rejniki niso mogli odgovoriti na vprašanje kot je recimo, kakšen odnos ima otrok do samega sebe. V tem primeru bi intervju zastavila drugače. Prav tako bi drugače zastavila tretji sklop vprašanj, ki se je nanašal na otroka danes. Veliko je bilo vprašanj, ki so bila nepotrebna (kako se otrok odziva, ko rejnik zapusti prostor in ko pride nazaj, na kakšen način se otrok igra, kako raziskuje okolje), saj so to vprašanja, ki so primerna za mlajše otroke. Veliko otrok je danes v obdobju najstništva in so nekateri njihovi odzivi v skladu z njihovim razvojnim obdobjem in seveda drugačni kot odzivi otroka, ki je star 6 let. Pri analizi intervjujev sem skušala odzive starejših in mlajših otrok čim bolj razmejiti, vendar sem pri tem imela težave. Če bi bili otroci v podobnem razvojnem obdobju, bi bili rezultati bolj posplošljivi kot sedaj. V četrtem sklopu intervjuja, ki se je nanašal na znanja rejnikov in uporabo v praksi, bi dodala dve vprašanji. Posebej bi vprašala, kakšna znanja imajo rejniki o teoriji navezanosti. Trenutno lahko samo sklepam, da jim na izobraževanjih ta tema ni bila posebej predstavljena, saj o njej rejnice niso govorile. Da teorije navezanosti ne poznajo dobro, sem sklepala že čisto na začetku intervjujev. Ko sem povedala naslov magistrske naloge, me je veliko rejnic namreč vprašalo, kaj točno je teorija navezanosti. Vprašanje, ki bi ga dodala, je še vprašanje o individualni projektni skupini. Zanimalo bi me, koliko se srečujejo v okviru IPS, kdo se srečuje, o katerih temah se pogovarjajo in koliko jim je v pomoč. S tem bi lahko še bolj konkretno odgovorila, kakšno pomoč predstavlja stroka rejnicam, otroku in tudi biološki družini.

6. SKLEPI

Rezultate intervjujev, ki sem jih opravila z rejnicami, lahko strnem v naslednje ugotovitve.

- Zgodnji odnosi pomembno vplivajo na nadaljnje življenje otrok, saj je bilo osem od devetih otrok z izkušnjo rejništva navezano ne-varno. Otroci, ki so bili navezani ne-varno, so se na začetku rejništva soočali z različnimi težavami. Zelo opazno je bilo izražanje strahu. Otroci so imeli nočne more, v spanju so kričali, spali pri luči ter izražali občutke ne varnosti. Otroci so prav tako izražali strah pred izgubo rejnikov. Dva izmed otrok sta imela zelo malo potrebo po kontaktu.
- Vedenje otrok se po mnenju rejnic, ki so sodelovale v intervjujih, spremeni po stikih z biološkimi starši. Rejnice so povedale, da so otroci zelo jokali ob razhodu z biološkimi starši in da so se težko potolozaili. Opisovale so spremembo vedenja pri otroku, od razbijanja z vrati, grdega govorjenja, apatičnosti, oteženemu opravljanju opravil, do takšne raztresenosti, da otrok ni mogel prve dni po stiku v šolo.
- Vedenje otrok so si rejnice razlagale kot posledico nečesa, kar se je zgodilo v biološki družini. Govorile so o genih, o tem, da otrok ni imel možnosti biti slišan v svoji biološki družini in da ni imel možnosti po bližini in varnosti.
- Otroci, vključeni v raziskavo, so v rejništvu dobili pozitivno družinsko izkušnjo. O tem sklepam na podlagi dveh tem, o katerih smo se z rejnicami pogovarjale. Prva tema je vzpostavljanje odnosa z otrokom, za katerega so si rejnice vzele veliko časa. Nekatere so vzpostavljale odnos preko igre, druge pa z lepimi besedami, pogovorom, toplino, pohvalami ter objemom. Druga tema, ki se mi za sklepanje o pozitivni izkušnji zdi pomembna, je ravnanje rejnic, če so želele, da otrok spremeni vedenje. V takšnih situacijah so se rejnice z otrokom veliko pogovarjale, ga tolažile, ponavljale opozorila, bile vztrajne, se skupaj z njim učile. Nekatere so se zatekle tudi k strogosti in so otroku veliko postavljale meje.
- Pozitivna izkušnja v rejništvu jim je v veliki meri omogočila preoblikovanje stila navezanosti iz ne-varnega v varnega.
- Rejništvo otrok, vključenih v raziskavo, je bila pozitivna oblika varstva otrok, ker je otrokom dala priložnost za zdravo rast in razvoj. Stil navezanosti se je v procesu rejništva preoblikoval pri vseh otrocih, razen pri punčki, ki je že ob namestitvi v rejništvo bila navezana varno.

- Samo izpolnjevanje zakonskih pogojev ni dovolj za izvajanje rejniške dejavnosti. Veliko otrok je imelo ob začetku rejništva nočne more, jih je bilo strah, so veliko jokali, niso imeli potrebe po kontaktu, ali pa je bila potreba po kontaktu prevelika.. Rejnice so morale pokazati veliko mero razumevanje, empatije in sočutja, saj bi v nasprotnem primeru lahko dale otroku še eno negativno izkušnjo.
- Proces rejništva se razlikuje, če je otrok ob namestitvi navezan varno. Ugotovila sem, da rejnica, katere punčka je bila ob namestitvi v rejništvo navezana varno, ni čutila stiske ali bila pod tolikšnim pritiskom tekom rejništva. Prav tako je edina izmed rejnic, ki ni čutila potrebe po samoizobraževanju.
- Rejnice velikokrat čutijo stisko in so pod pritiskom. Govorile so o težkih trenutkih, ko so bile brez upanja in so hotele rejništvo prekiniti. Ena izmed rejnic se je na začetku velikokrat umaknila v sobo in jokala, drugi je bilo težko, ker ni vedela, kako se naj približa otroku, ki se je boji.
- Rejnice so se veliko samoizobraževale. Posegale so po različnih knjigah, o psihologiji otroka brale na internetu, prav tako so se po pomoč zatekale k različnim strokovnjakom.
- Rejnice imajo znanje predvsem s področja vzgoje, ki so ga pridobile na obveznih in dodatnih izobraževanjih.
- Rejnice, s katerimi sem se pogovarjala, imajo veliko psihološkega znanja o razvoju otrok ter vzgoji in namenijo otroku veliko svojega časa.
- Rejnice ne poznajo teorije navezanosti. Nobena izmed rejnic je ni omenila, nekatere celo niso vedele, kaj je teorija navezanosti in so me po razlagi vprašale takoj, ko sem povedala naslov magistrskega dela.
- Pridobljeno znanje je rejnicam pomagalo predvsem pri prilagoditvi odzivov. Rejnice so bolj razumele otroka, v določeni situaciji so se spomnila teorije in prilagodile svoj odziv. Vso pridobljeno znanje pa jim je prav tako pomagalo pri občutkih normalizacije. Povedale so, da velikokrat kakšna stvar ni bila več tako huda, zavedati so se začele, da niso same v tem in da se težke zadeve ne dogajajo samo njim.
- Rejnice so pridobile znanja predvsem iz lastnih izkušenj. Ob tem so imele v mislih predvsem izkušnje, ki so jih pridobile s svojimi lastnimi otroci, ter izkušnje iz življenja.
- Rejnicam so najbolj v pomoč socialne delavke na pristojnih centrom za socialno delo.
- Rejnicam bi proces rejništva olajšala dežurna oseba, ki bi bila dosegljiva v času, ko socialne službe ne delajo.

7. PREDLOGI

V nadaljevanju bom predstavila predloge, ki izhajajo iz rezultatov raziskave. Razdelila jih bom na tri dele. V prvem delu bom predstavila predloge glede na ugotovitve raziskave, v drugem delu predloge glede metodologije raziskave, v tretjem delu pa predloge glede nadaljnjega raziskovanja.

Predlogi glede na ugotovitve raziskave

- Med analizo intervjujev se je odprla tema, ki je sprva nisem predvidela, niti o tem nisem imela posebnega vprašanja v intervjuju. Veliko rejnic je govorilo o vedenju otrok, ko pridejo iz stikov z biološkimi starši. Povedale so, da so otroci zelo jokali ob razhodu z biološkimi starši in da so se težko potolažili. Opisovale so spremembo vedenja pri otroku, od razbijanja z vrati, grdega govorjenja, apatičnosti, oteženemu opravljanju opravil, do takšne raztresenosti, da otrok ni mogel prve dni po stiku v šolo. Takšna sprememba se je ponavadi zgodila po stiku, pri katerem so otroci s starši preživeli celi vikend. Strinjam se, da je pravica otrok in pravica bioloških staršev, da se stiki nadaljujejo in vzdružujejo. Rejniki in socialni delavci so dolžni spodbujati stike, če je to v otrokovo korist. Sprašujem se, ali so stiki v zgoraj omenjenem primeru, zares v korist otroka. Menim, da so otroci z vedenjem, ki so ga opisale rejnice, izražali stisko. Kljub temu, pa so še naprej imeli »vikend« stike s starši brez premisleka in dodatne podpore, da bi bila stiska manjša. Sama menim, da se je na otrokovo izražanje stiske potrebno odzvati hitreje ter raziskati in soustvariti načine, da bo otroku prehajanje iz ene družine v drugo manj stresno. V individualnem projektu pomoči je potrebno podpreti vse udeležene, da bodo te prehode zmogli. Če bo otrok še naprej izražal, da dogovorjeni način stikov ni v njegovo korist, moramo še naprej skupaj iskati načine in ustvarjati nove dogovore.

- Rejnice so izražale tudi stisko in psihični pritisk. Same so povedale, da so se veliko obračale na pristojni center za socialno delo, kjer so dobile pomoč, kaj narediti v konkretnem primeru. Kljub temu menim, da rejnice poleg pomoči v konkretnih primerih potrebujejo tudi en del delovnega odnosa, ki bo namenjen pogovoru o njih samih in ne otrocih. Socialne delavke bodo ob upoštevanju instrumentalne definicije problema ter soustvarjanja rešitev, skupaj z rejnicami izdelale načrt možnih, uresničljivih korakov, s pomočjo katerih bo breme rejnic manjše. Delale bodo na perspektivi moči in poiskale pozitivne vire rejnic ter jih

naredile razvidne. Spraševale bodo po obdobjih, ko so bile v stiski, vendar so kljub temu zmogle. Na takšen način bo potekala krepitev moči rejnic. Dobile bodo občutek, da niso same, in da se težke stvari ne dogajajo samo njim. Ta občutek so rejnice velikokrat iskale na srečanjih rejniških skupin, ki pa se sestajajo samo enkrat mesečno. Zelo bi jim pomagala tudi dežurna oseba, ki bi bila dosegljiva v času, ko socialne službe ne delajo, popoldan, ponoči, ob vikendih in praznikih. Ob teh trenutkih jim je najhujše, saj ne vedo, kaj narediti, veliko jih niti ne ve, kaj lahko naredijo in jih je strah, da bodo šle predaleč. Te osebe bi lahko bile socialne delavke zaposlene na centru za socialno delo. Izmenično bi bile dežurne vsak teden. Rejnice so povedale, da jim že misel na takšno osebo, ki bi lahko nudila pomoč ob kateremkoli času, z ramen dvigne veliko breme.

- Na koncu predlogov glede na ugotovitve raziskave bi se opredelila do obveznih in dodatnih izobraževanj. Nekaterim rejnicam izobraževanja niso pomagala, nekaterim so se zdela predolga in preobsežna. Ena izmed rejnic je povedala, da je preveč tem iz najstniškega obdobja otroka, ki njej ne pomagajo, saj je njena punčka še mala. Povedala je, da bi potrebovala več znanja iz razvojne psihologije in da jo zanima, kaj je v katerem razvojnem obdobju za otroka običajno in kaj ne. Zanima jo, kakšne potenciale imajo otroci, glede na to, da jim teh potencialov v zgodnjem obdobju ni nihče pomagal razvijati. Menim, da bi bilo dobro, da v programu izobraževanja ostane nekaj stalnih tem. Ostale teme izobraževanja bi se morale soustvariti s centri za socialno delo in rejnicami, ki že imajo otroke v rejništvu. Mogoče bi se lahko o teh temah govorilo na dodatnih izobraževanjih, medtem ko bi na obveznih izobraževanjih govorili o stalnih temah. Prav tako se mi zdi pomembno, da v izobraževanje vključijo temo o teoriji navezanosti. Analiza intervjujev je pokazala, da rejnice na poznajo dobro te teme, nekatere o njej ne vedo ničesar. Poznavanje teorije navezanosti se mi zdi dragoceno, saj pripomore k razumevanju otroka, prilagoditvi odzivov in tudi občutkih normalizacije, o katerem so rejnice veliko govorile.

Predlogi glede metodologije raziskave

- Raziskavo bi v prvi vrsti izboljšala tako, da bi malenkost spremenila intervju. Na začetku bi več spraševala o ravnanjih rejnikov ob otrokovem vedenju. S tem bi dobila bolj jasno sliko o tem, kako je potekal proces rejništva, prav tako bi lahko bolj konkretno potrdila pozitivno

izkušnjo, ki so jo imeli otroci v rejništvu. V nadaljevanju bi več spraševala o težavah, ki so jih imele rejnice tekom rejništva.

- Velike težave sem imela pri intervjujih, v katerih je bil otrok star manj kot eno leto. Nekatera vprašanja so v tem primeru bila neuporabna (kot je recimo vprašanje, kakšen odnos ima otrok do samega sebe). Za otroke, ki so bili ob namestitvi stari manj kot eno leto, bi drugi sklop vprašanj prilagodila in bi bil drugačen od vprašanj za otroka, ki so bili ob namestitvi stari več kot eno leto.

- Prav tako bi drugače zastavila nekatera vprašanja v tretjem sklopu, ki se je nanašal na otroka danes. Tudi tukaj je bilo veliko vprašanj, ki so bila nepotrebna oziroma neprimerna za starejše otroka (kako se odziva, ko rejnik zapusti prostor in ko pride nazaj, na kakšen način se igra, kako raziskuje okolje). Menim, da so to vprašanja, ki so primerna za mlajše otroke, veliko otrok pa je danes starih več kot 13 let. Njihovi odzivi so v skladu z njihovim razvojnim obdobjem in so seveda drugačni kot odzivi 6 let starega otroka. Intervju sem imela zastavljen tako, da sem zelo težko razmejila odzive enih in drugih. Ob analizi stilov navezanosti danes sem se osredotočala na stile navezanosti, ki jih je opredelila Mary Ainsworth, kar pa je spet neprimerno za starejše otroke. Menim, da bi pri njih lahko uporabila klasifikacijo stilov navezanosti v odraslosti in ne v otroštvu.

- V intervjuju bi se prav tako bolj osredotočila na znanja, ki jih imajo rejnice o teoriji navezanosti. Ob začetku naloge sem namreč predvidevala, da ta znanja imajo in da bodo to omenile same od sebe. Zaradi tega posebej vprašanja o teoriji navezanosti nisem zastavljala. Da nimam odgovora na to, sem se zavedala šele ob analizi intervjujev. Vprašanje, ki bi ga še dodala, je vprašanje o individualni projektni skupini, saj je osrednji koncept rejništva. Zanima me, ali je IPS uspešna, koliko se srečujejo, kdo se srečuje, o katerih temah se pogovarjajo in koliko jim je v pomoč. S tem bi znala še bolj konkretno odgovoriti, kakšno pomoč predstavlja stroka rejnicam, otroku in tudi biološki družini.

Predlogi glede nadaljnega raziskovanja

- Pogoji za vzorec sem imela samo en. Želela sem otroke, ki so v rejništvu vsaj 5 let, saj sem želela raziskati, če se je stil navezanosti v času trajanja rejništva preoblikoval. Za nadaljne raziskovanje bi predlagala populacijo, ki je danes v enakem razvojnem obdobju. V tem

primeru bi za določanje stila navezanosti ob namestitvi otroka v rejništvo uporabila klasifikacijo stilov navezanosti v otroštvu. Za določanje stilov navezanosti danes, bi uporabila klasifikacijo stilov navezanosti v otroštvu, ali pa klasifikacijo stilov navezanosti v odraslosti, odvisno od starosti otroka. V tem primeru bi bila analiza veliko lažja, še bolj pomembno pa je, da bi rezultati bili bolj posplošljivi kot sedaj. Kar je v enem razvojnem obdobju običajno, je v drugem neobičajno in obratno (za primer lahko podam kategorijo, »otrok še naprej počne iste stvari«, ki se nanaša na temo, ko figura navezanosti pride nazaj v prostor). Otroka v tem primeru sta bila stara 5 let in 18 let. Zdi se mi povsem običajno, da oseba stara 18 let počne še naprej iste stvari, medtem ko se mi to ne zdi v skladu z razvojnimi obdobjem za otroka starega 5 let. Odzive različno starih otrok sem skušala čimbolj razmejiti, vendar menim, da bi bilo bolje, da bi bili otroci danes stari enako, saj bi rezultate v tem primeru lažje posplošila.

- Zanimivo bi bilo raziskovati zgodbe, kjer otrok večkrat zamenja rejniško družino. V intervjuju smo se z rejnicami pogovarjale o primerih daljšega rejništva, kjer se je otrok lahko umestil v rejniško družino ter imel priložnost za dobre izkušnje. Predvidevam, da je ne-varen stil navezanosti v primerih, kjer otrok večkrat menja rejniško družino, pogosta tema. Otroci v takšnih primerih nimajo priložnosti za dobre izkušnje. Ko je otrok odšel iz biološke družine, je lahko naredil zaključek; jaz sem slab (starši me nimajo radi) ali drugi ljudje niso vredni zaupanja (ne zdržijo z mano). Ob menjavanju rejniških družin se mu takšna prepričanja samo potrjujejo.

- Za nadaljnje raziskovanje predlagam pogovor z biološkimi starši, s katerimi bi se prav tako pogovarjala o vedenju otroka. Tako bi dobila stil navezanosti otroka pred namestitvijo v rejništvo. Menim, da bi rezultati bili drugačni kot sedaj, ko sem se pogovarjala samo z rejniki, saj bi dobila širšo sliko otrokovega vedenja in s tem tudi stila navezanosti. Rejnice so povedale, da je bilo vedenje otroka drugačno, ko so prišli iz stikov z biološkimi starši. Glede na opis vedenja bi nekaterim otrokom lahko določila dezorganiziran stil navezanosti, ki ga po moji raziskavi ni imel noben. Prav tako bi bilo zanimivo videti, ali so biološki starši opazili spremembo v vedenju otroka po nekaj letih rejništva.

8. LITERATURA

Bartholomew, K., Horowitz, L. (1991). *Attachment styles among young adults: A test of a four- category model*. Dostopno na: <http://members.psyc.sfu.ca/documents/doc/144> (4.1.2016).

Benoit, D. (2004). *Infant-parent attachment: Definition, types, antecedents, measurement and outcome*. Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2724160/> (21.1.2016).

Bouwkamp, R., Bouwkamp, S. (2014). *Blizu doma*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta UL in Inštitut za družinsko terapijo.

Bowlby, J. (1960). *Grief and mourning in infancy and early childhood*. Dostopno na: <http://icpla.edu/wp-content/uploads/2012/10/Bowlby-J.-Grief-and-Mourning-in-Infancy-and-Early-Childhood-vol.15-p.9-52.pdf> (20.1.2016)

Bowlby, J. (1965). *Child Care and the Growth of Love*. Baskerville: Penguin Group

Bowlby, J. (1988). *Clinical Applications of Attachment Theory: A Secure Base*. London: Routledge.

Bowlby, J. (1973). *Separation: Anxiety and Anger*. United States of America: A division of HarperCollins Publishers.

Beckett, C., Taylor, H. (2010). *Human Growth and Development: Second Edition*. London: SAGE publications Ltd.

Carr, A. (1999). *Child and adolescent clinical psychology: A contextual approach*. London: Routledge.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Erzar T., Kompan Erzar K. (2011). *Teorija navezanosti*. Celje: Društvo Mohorjeva družba.

Erzar Kompan, K., Rožič, T., Simonič, B. (2011). *Vloga in pomen navezanosti pri razvoju otrok v nadomestnih družinah*. Socialno delo, 50(2), 103 – 111.

Howe, D. (1995). *Attachment Theory for Social Work Practice*. London: MACMILLAN PRESS LTD.

Konvencija o otrokovih pravicah. Generalna skupščina združenih narodov, št. 44/25.

Kuzmanič Korva, D. (ur.). (2012). *Kaljenje: rejništvo*. Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

Leve, D. L., Harold, T. G., Chamberlain, P., Landsverk, L. A., Fisher P. A., Vostanis, P. (2012). *Children in foster care – vulnerabilities and evidence-based interventions that promote*

- resilience processes. Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3505234/> (27.1.2016).
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave (skripta)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2 (skripta)*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2015). *Rejništvo*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/ (10.12.2015).
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2015). *Rejništvo*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/rejnistvo/ (10.12.2015).
- Novak, B. (2014). *Družinsko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Poljanec, A., Simonič B. (2008). *Starševstvo za tretje tisočletje v luči teorije navezanosti*. Socialno delo, 47 (3/6), 241 – 248.
- Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti. Ur. l. RS, št. 54/03, 78/08 in 18/13
- Rakar, T., Čačinovič Vogrinčič, G, Zaviršek D, Boškić, R., Boljka, U, Smolej, S. idr. (2010). *Postopki, organizacije in standardi na področju rejništva: končno poročilo*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/rejnistvo_raziskava_konc_poroc.pdf (3.12.2015).
- Schore, A. (2008). *Attachment trauma and developing right brain: Origins of pathological dissociation*. Dostopno na: http://www.allanschore.com/pdf/_SchoreDissociation09.pdf (4.1.2016)
- Troutman, B. (2011). *The effects of foster care placement on young children's mental health: Risks and opportunities*. Dostopno na: <https://www.healthcare.uiowa.edu/icmh/child/documents/Effectsoffostercareplacementonyoungchildren.pdf> (20.1.2016)
- Ustava Republike Slovenije. Uradni list Republike Slovenije, št. 33/1991.
- Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti. Ur. l. RS, 110/2002.
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Ur. l. RS, št. 542-08/90-1/28.
- Žvelc, G. (2011). *Razvojne teorije v psihoterapiji: integrativni model medosebnih odnosov*. Ljubljana: IPSA
- Žvelc, M., Žvelc, G. (2006). *Stili navezanosti v odraslosti*. Ljubljana: IPSA

Wotherspoon, E., Petrowski, N. (2008). *Supporting the social – emotional development of infants and toddlers in foster care*. Dostupno na:
<http://cwrp.ca/sites/default/files/publications/en/EmoNeedsFoster60E.pdf> (20.1.2016)

9. PRILOGA

a. INTERVJU

- starost otroka je manj kot eno leto

Sem Nika Šeruga, študentka dodatnega leta na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom »Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti«. V nalogi želim ugotoviti predvsem kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo in kako to vpliva na potek rejništva. Glavno vprašanje, ki se mi zastavlja je, ali lahko otroci, nameščeni v rejništvo, na podlagi nove, pozitivne družinske izkušnje, spremenijo stil navezanosti.

Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bomo se pogovarjali o procesu rejništva na splošno, ampak o procesu Žanovega rejništva. Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Rada bi poudarila, da napačnega odgovora ni. Če se med pogovorom pojavi kakršenkoli zadržek ali vprašanje, lahko to brez težav poveste in vprašate. Svoje vloge ne vidim samo v usmerjanju pogovora. Želim si biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala, kako je potekal Žanov proces rejništva, ter s kakšnimi izzivi ste se srečevali vi in Žan. Zdi se mi pomembno, da vas povabim v varen prostor, v katerem lahko govorimo brez zadržkov. Naš pogovor bo uporabljen samo v namene magistrske naloge. Vsi podatki, s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo spremenjeni.

Imate mogoče še vi kakšno vprašanje o moji raziskavi preden začneva z intervjujem? A bi želeli še kaj drugega dodati? Če vam je okej, bi kar začeli.

1.

a) Kako bi opisali proces rejništva z Žanom?

Podvprašanja (če ne bodo že sami povedali, se bom orientirala po naslednjih temah):

- Kakšni so bili začetki rejništva?
- Na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Žanom?
- Kako je Žan sprejel življenje v rejniški družini?
- Kako ste se odzvali, če ste želeli, da Žan spremeni vedenje?
- S čim vse ste se morali spopadati? Na kakšen način ste se s tem spopadali?

b) Kako bi opisali Žanovo vedenje ob začetku rejništva?

Podvprašanja:

- Kakšen odnos je imel Žan do vas?
- Kakšen odnos je imel Žan do sebe?
- Kakšen odnos je imel Žan do drugih ljudi?
- Kako se je vedel ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?
- Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?
- Kako se je odzival, ko ste se vrnil?
- Koliko je vzpostavljaj očesni stik z vami in z drugimi?
- Kakšno potrebo je imel po fizičnem kontaktu?
- Kako se je vedel v novih situacijah?
- Kako se je vedel ob novih ljudeh?
- Kako se je potolažil, ko je bil razburjen? Na koga se je v takšni situaciji obrnil?
- Kako se je vedel, če je bil obkrožen z neznanci?
- Kako se je igral?
- Kako je raziskoval okolje?
- Kako je izražal potrebe?

V tem sklopu smo se pogovarjali o Žanovem vedenju ob začetku rejništva, v nadaljevanju pa se bomo pogovarjali o tem kakšno je Žanovo vedenje danes. Imate mogoče kakšno vprašanje? Povabila bi vas, da se prestavite iz preteklosti v sedanost. Vmes je stekel ves proces Žanovega rejništva.

c) Kako bi opisali Žanovo vedenje danes?

Podvprašanja:

- Kakšen odnos ima Žan do vas?
- Kakšen odnos ima Žan do sebe?
- Kakšen odnos ima Žan do drugih ljudi?
- Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?
- Kako se odziva, ko zapustite prostor?
- Kako se odziva, ko se vrnete?
- Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in z drugimi?
- Kakšno potrebo ima po fizičnem kontaktu?
- Kako se vede v novih situacijah?
- Kako se vede ob novih ljudeh?
- Kako se potolaži, ko je razburjen? Na koga se v takšni situaciji obrne?
- Kako se vede, če je obkrožen z neznanci?
- Kako se igra?
- Kako razisuje okolje?
- Kako izraža potrebe?

2. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Žana umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Žanovo vedenje ob začetku rejništva. Dodala bi, da sem ob besedi starš, ki se v zgodbah velikokrat pojavi, imela v mislih vas.

- a) Žan je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor, joče, vendar se lahko potolaži. Ob ponovnem snidenju s starši išče pri njih tolažbo, a se hitro vrne nazaj k temu, kar je počel. Ob interakciji z drugimi ljudmi Žan vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.
- b) Žan je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Žan pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci.
- c) Ob ločitvi s starši kaže Žan veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Žan kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Žan znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost.
- d) Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Žan velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

3.

a) Kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

Podvprašanja:

- Kje ste pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti?

- Kakšna znanja ste pridobili na obveznih izobraževanjih?
- Kakšna znanja ste pridobili na dodatnih izobraževanjih?
- Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?
- Kako ste si razlagali Žanovo vedenje?
- Katere teme so za vas pomembne?

b) Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili pomagalo v procesu Žanovega rejništva?

Podvprašanja:

- Kako so vam pomagale morebitne knjige, ki ste jih prebrali?
- Kako so vam pomagala izobraževanja?
- Kako so vam pomagali morebitni storkovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?
- Kaj vam je še bilo v pomoč?

4. Kaj bi še potrebovali tekom Žanovega procesa rejništva, da bi vam bilo lažje?

S tem vprašanjem smo prišli do konca intervjuja. Bi mogoče še kaj dodali, vprašali? Zahvaljujem se vam za pomoč in sodelovanje.

- starost otroka je več kot eno leto

Sem Nika Šeruga, študentka dodatnega leta na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom »Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti«. V nalogi želim ugotoviti predvsem kakšne stile navezanosti imajo otroci, ki so nameščeni v rejništvo in kako to vpliva na potek rejništva. Glavno vprašanje, ki se mi zastavlja je, ali lahko otroci, nameščeni v rejništvo, na podlagi nove, pozitivne družinske izkušnje, spremenijo stil navezanosti.

Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bomo se pogovarjali o procesu rejništva na splošno, ampak o procesu Žanovega rejništva. Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Rada bi poudarila, da napačnega odgovora ni. Če se med pogovorom pojavi kakršenkoli zadržek ali vprašanje, lahko to brez težav poveste in vprašate. Svoje vloge ne vidim samo v usmerjanju pogovora. Želim si biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala, kako je potekal Žanov proces rejništva, ter s kakšnimi izzivi ste se srečevali vi in Žan. Zdi se mi pomembno, da vas povabim v varen prostor, v katerem lahko govorimo brez zadržkov. Naš pogovor bo uporabljen samo v namene magistrske naloge. Vsi podatki, s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo spremenjeni.

Imate mogoče še vi kakšno vprašanje o moji raziskavi preden začneva z intervjujem? A bi želeli še kaj drugega dodati? Če vam je okej, bi kar začeli.

1.

a) Kako bi opisali proces rejništva z Žanom?

Podvprašanja (če ne bodo že sami povedali, se bom orientirala po naslednjih temah):

- Kakšni so bili začetki rejništva?
- Na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Žanom?
- Kako je Žan sprejel življenje v rejniški družini?
- Kako ste se odzvali, če ste želeli, da Žan spremeni vedenje?
- S čim vse ste se morali spopadati? Na kakšen način ste se s tem spopadali?

b) Kako bi opisali Žanovo vedenje ob začetku rejništva?

Podvprašanja:

- Kakšen odnos je imel Žan do vas?
- Kakšen odnos je imel Žan do sebe?
- Kakšen odnos je imel Žan do drugih ljudi?
- Kako se je vedel ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?
- Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?

- Kako se je odzival, ko ste se vrnili?
- Koliko je vzpostavljaj očesni stik z vami in z drugimi?
- Kakšno potrebo je imel po fizičnem kontaktu?
- Kako se je vedel v novih situacijah?
- Kako se je vedel ob novih ljudeh?
- Kako se je potolažil, ko je bil razburjen? Na koga se je v takšni situaciji obrnil?
- Kako se je vedel, če je bil obkrožen z neznanci?
- Kako se je igral?
- Kako je raziskoval okolje?
- Kako je izražal potrebe?

V tem sklopu smo se pogovarjali o Žanovem vedenju ob začetku rejništva, v nadaljevanju pa se bomo pogovarjali o tem kakšno je Žanovo vedenje danes. Imate mogoče kakšno vprašanje? Povabila bi vas, da se predstavite iz preteklosti v sedanjost. Vmes je stekel ves proces Žanovega rejništva.

c) Kako bi opisali Žanovo vedenje danes?

Podvprašanja:

- Kakšen odnos ima Žan do vas?
- Kakšen odnos ima Žan do sebe?
- Kakšen odnos ima Žan do drugih ljudi?
- Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?
- Kako se odziva, ko zapustite prostor?
- Kako se odziva, ko se vrnete?
- Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in z drugimi?
- Kakšno potrebo ima po fizičnem kontaktu?
- Kako se vede v novih situacijah?
- Kako se vede ob novih ljudeh?
- Kako se potolaži, ko je razburjen? Na koga se v takšni situaciji obrne?
- Kako se vede, če je obkrožen z neznanci?
- Kako se igra?
- Kako razisuje okolje?
- Kako izraža potrebe?

2. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Žana umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Žanovo vedenje ob začetku rejništva. Dodala bi, da sem ob besedi starš, ki se v zgodbah velikokrat pojavi, imela v mislih vas.

- a) Žan je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnili. Ob interakciji z drugimi ljudmi Žan vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.
- b) Žan je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Žan pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci.
- c) Ob ločitvi s starši kaže Žan veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Žan kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse

vzpostavljanja stika. Ko se Žan znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost.

- d) Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Žan velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

3.

a) Kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

Podvprašanja:

- Kje ste pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti?
- Kakšna znanja ste pridobili na obveznih izobraževanjih?
- Kakšna znanja ste pridobili na dodatnih izobraževanjih?
- Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?
- Kako ste si razlagali Žanovo vedenje?
- Katere teme so za vas pomembne?

b) Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili pomagalo v procesu Žanovega rejništva?

Podvprašanja:

- Kako so vam pomagale morebitne knjige, ki ste jih prebrali?
- Kako so vam pomagala izobraževanja?
- Kako so vam pomagali morebitni storkovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?
- Kaj vam je še bilo v pomoč?

4. Kaj bi še potrebovali tekom Žanovega procesa rejništva, da bi vam bilo lažje?

S tem vprašanjem smo prišli do konca intervjuja. Bi mogoče še kaj dodali, vprašali? Zahvaljujem se vam za pomoč in sodelovanje.

b. POGOVOR Z REJNICAMI

INTERVJU ŠT. ENA

N: Okej, sem torej Nika, vpisana sem v dodatno leto na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo. Glavna zadeva, ki me v magistrski nalogi zanima je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva. Glavno vprašanje, ki se me zastavlja je, ali lahko pozitivna in nova družinska izkušnja v rejništvu, vpliva na preoblikovanje otrokovega stila navezanosti.

Intervju si predstavljam kot skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bova se pogovarjali o rejništvu na splošno, ampak o Petrinem rejništvu. Intervju je sestavljen iz 4 obsežnih vprašanj, v primeru, da se ne bova vsega dotaknili, imam pripravljena podvprašanja. Posebej bi rada poudarila, da ni napačnih odgovorov in, da, če bo med pogovorom prišlo do kakršnihkoli zadržkov ali vprašanj, bi si tudi želela, da to tudi poveste ali vprašate. Moja vloga je vodenje intervjuja, ampak si tudi želim, da bi bila vaša sogovornica, ki bi skupaj z vami raziskovala izzive s katerimi ste se tekom rejništva soočali vi in Petra. Na koncu bi vas povabila v varen prostor v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana bodo spremenjeni. Okej, to je za začetek vse. Imate vi mogoče kakšno vprašanje, bi kaj dodali?

R: Ne, saj bova sproti, če bo karkoli prišlo.

N: Okej, pol pa lahko kar začneva. Kako bi opisali proces Petrinega rejništva?

R: Kako bi ga opisala, za Petro?

N: Ja.

R: Za Petro bom rekla, da je zelo pozitivno za njo. Imamo tudi stike z biološkimi starši. Oči pride enkrat na mesec zdaj bodo šle z njim dol na obisk, bodo tam tudi čez praznike. Ker to podpiramo ane. Smo odprta družina, bom rekla, da res ni problem. Podpiramo, da ima stike s starši in s svojci. Čim več, da ima tega, da ve kje ima korenine. To more vedet.

N: Okej. Vem, da je kar nekaj let nazaj prišla k vam, ampak, če se mogoče spomnite, kako so potekali začetli rejništva, ko je prišla živeti k vam?

R: Začetki. Mi smo hodili tle dol v Palčico, ker ona je bila odvezeta, tako na hitro. Starši so se šli zdraviti. Oči se je odločil za zdravljenje, mamu pa so preko pretveze spravili noter, in je mogla iti. Obe, Petra in sestra sta morali iti, in sta šli v Palčico. Mi smo hodili za vikende v Palčico in smo jo sem vozili tako, da se je malo navadila. Pol sem pa dobila vrtec, pol je bla pa v vrtcu, potem pa tukaj. Tako da, se je zelo lepo vklopila v vrtec.

N: Super. Kako pa bi rekli, da ste vi vzpostavljali odnos z njo?

R: Uuuu je blo zelo hudo. Je blo zelo hudo. Od začetka smo meli, res. Je bil jok ponoči, je bilo vse. Potem sva pa enkrat z možem rekla, pa daj no, tako pa tudi ne more vedno iti. In sva rekla, čeprav nebi smel ane, kaj, če jo vzameva k nama v posteljo? In se je otrok umiril. Tako se je umirila, in smo spali. Potem sva pa videla, da je to to. Na taki način sva jo midva ja. Tudi moji dve hčerki sta ju zelo lepo sprejeli, kot sestro. Gresta tudi z njo na morje in izlete. Saj smo rekli, če smo jih vzeli, so zdaj naše.

N: Kako bi rekli, da je Petra sprejela življenje v vaši družini?

R: Ja, ona je bla majčkена in je takoj vse sprejela. Imela je veliko otrok s katerimi se je družila. Ona je bila takoj tukaj doma. Je pa res, da pride kdaj, da ji je kakšen od otrok rekel, ti nisi tukaj doma. Tudi to je blo že. Pa smo jo pol potolažili in ji rekli: »Petra ti imaš dva doma. Tukaj ga maš in pri očetu ga imaš«. Vedno smo bli zelo strogi glede tega in smo vsem povedali, da je Petra tukaj doma in ona bo tudi tukaj odločala. Delamo na tem, da se čim manj pozna.

N: Bi rekli torej, da se je hitro vklopila?

R: Hitro, hitro. Saj pravim, v vrtcu dolgo niso vedli, da je v rejništvu. Mi tega nismo razlagali. V šoli so pa zvedli komaj v tretjem razredu. Povedala jim je Petra, ko so bili prej njej na rojstnodnevni zabavi.

N: Če se malo spomnite nazaj. Kaj bi rekli, kako ste se odzvali, če ste želeli, da Petra spremeni vedenje?

R: Uuuu to je blo pa tudi, sva imela tudi v vrtcu. Je bla trmasta. Tudi eno uro sva sedeli v vrtcu. Se ni hotela obuti. Pa sem rekla, bova pa sedeli toliko časa, da se ne boš obula. In sva sedeli, da se je umirila, pa gremo. Pa za učit, za učit imava probleme. To se ne rada, to je muka. Jaz rečem, Petra, se imava za učit. In se noče in piše 1. Ko ji rečem, da se mora iti učit, se užali in potegne nos do tal. In imava za popravljati stvari, in se skupaj učiva in pripravljava. Sama se noče učit. Moreš bit kar zraven prisoten. Ko jaz ne znam, potem gre gor k hčerki. Vozim jo tudi v Lukovico na inštrukcije, tako, da gre tudi malo ven in tako.

N: Kaj bi rekli, s čim vse ste se morali spopadati? So bli kakšni trenutki ko je bilo zelo težko?

R: So bli ja, so bli.

N: Na kakšen način ste se s tem spopadali?

R: Kot si vedo, kot si se kaj potrudil pa pomatral. S Petro nismo imeli takih problemov, bolj smo s taveliko imeli probleme. Petra, je bila mlajša. Smo, se pogovarjali, smo se vsedli in pogovorili. S taveliko pa je blo čuda. Ni, da ni. Se ji je poznalo, da je prišla starejša k nam. Samo ves poudarek gre za nazaj. To mene najbolj moti.

N: Kako to mislite?

R: Kamor greš z njo, težko življenje je imela. To sva imeli pa s taveliko punco. Daj pusti, pusti tisto za nazaj. Pol pride otrok, ki se sam sebi smili. Sem rekla glej, vsak, ki je na svetu ima en križ nad sabo. Vsak ga ima. Zdaj pa pojdi v sobo, ven stopi in zapri vrata. In sem rekla. Tam je preteklost, tukaj je sedanost. Na ta način tudi. Saj pravim, imela smo toliko tega. In smo hodile po psihologih in povsod. Vsi so rekli ja razumite jo, ona je revica, glejta kakšno življenje je imela prej. Pa nehajte s tem no. Dajmo jo pripravljati za naprej, kako bo naprej ona to. Važno je kako bo naprej letelo. To se mi zdi, da stroka veliko poudarja za nazaj. To me moti. Petro so poslali k psihologu. Rekli so, da je v rejništvu, da ne vejo kaj je z njo in kaj se dogaja. Jo bomo dali k psihologu. In jaz sem šla. Otrok je veliko znal, vse je bilo v redu. Ampak, ker je bila v rejništvu, bo šla še k logopedu. Pa sva šle. Pol sem pa vidla, da ona dobro dela, da je dobro izgovarjala. Pa je logopedinja rekla, boste še prišla s Petro gospa. Sem rekla, da ne, ker smatram, da dovolj dobro govori. Ne bo je več. V redu govori in vse je v redu. Dajte govorit s tistim otrokom, ki rabi pomoč. Zakaj bi jo kam vozila, če je otrok v redu. V šoli so ji želeli dati pogodbo, pa nisem želela. Petra ni neumna, ampak je lena. S tem, ko otrok dobi pogodbo, so mu marsikatera vrata zaprta. Povedala sem, da ji bomo pomagali doma in pa, če ji imajo kakšno možnost pomagati v šoli. Samo zato, ker je lena.

N: Naslednja vprašanja se bodo nanašala na Petrino vedenje. En sklop se nanaša na Petrino vedenje, ko je prišla k vam živeti, en sklop pa na Petrino vedenje danes. Najprej se bova pogovarjali o obdobju, ko je prišla živeti k vam. Pa bi kar vprašala, kako bi opisali njeno vedenje ob začetku rejništva?

R: Na začetku. Bila je zelo živahna, trmasta. Imela je nočne more, se je zbujala, jokala, tega je bilo veliko. Kar ni nehala. Dudo je imela, jedla je fajn, imela je apetit. Že v Palčici so jo naučili samostojnosti.

N: Kaj pa bi rekli, kakšen je imela odnos do sebe?

R: Petra je bila majčkена, jah, otroke je imela rada. Ni bila sramežljiva, niti do otrok niti do starejših ljudi. Nikoga se ni bala. Lahko bi jo odpeljal kdorkoli bi jo hotel. Je bila zelo odprta.

N: Kako se je vedla ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Nič ni imela težav. Tudi ko sva šli prvič v vrtec bi jo komot tam samo pustila. Že prvič ni bilo problema. Zelo je bila komunikativna. Bolj kot zdaj. Bolj je zdaj sramežljiva. Lušna punca je bila.

N: Okej, lepo. Kako se pa je Petra odizvala, ko ste vi zapustili prostor?

R: Kaj pa jaz vem. Toliko sva bili skupaj, da. Tudi nič, ko sem jo pri sestri pustila me je objela in rekla adijo. Ni bilo težav, ni jokala, se je dalo lepo z njo.

N: Kaj pa, ko ste se vrnili?

R: Ja tudi tako, čisto normalno. Kot, da bi mami prišla. Se je razveselila, me je objela in lepo šla domov.

N: Koliko je vzpostavljala očesni stik z vami in drugimi?

R: Ni imela težav s tem. Ni se nič bala. Tudi neznance je gledala lepo v oči. Nič ni imela strahu. Zlo odprta punca je bila.

N: Kakšno potrebo je imela po telesnem kontaktu?

R: A to je pa rada. U, rada je prišla v naročje sedet, da si jo pobožal pa stisnil. Saj zato sva pa pol midva študirala, kaj, če jo vzameva v postelljo. Ker to nismo spali. Še zdaj rada pride. Vsaka ima svojo sobo, pa pride vseeno k nama pa se stisne in spi pri nama.

N: Kako se je vedla v novih situacijah?

R: Kot sem že rekla, brez problema se je vklopila, ni je bilo strah.

N: Tudi ob prisotnosti novih ljudi ni imela težav?

R: Ne nikoli. Bolj zdaj gleda na to kot pa takrat.

N: O tem, kako se je potolažila, ko je bila razburjena ste že malo spregovorili. Bi mogoče tukaj še kaj dodali?

R: Tu smo imeli vse sorte. Ponavadi je bilo tako, da je prišla k nama v posteljo. Drugače pa je šla k hčerki.

N: Na koga se je v takšnih situacijah največ obračala?

R: Kateri je bil prvi in pri roki.

N: Kako se je igrala?

R: Je, motorično je zlo. Doma tudi gledamo na to, da se otroci čim več igrajo. Plavala je, s punčkami se je igrala, na trampolinu je skakala, guncala se je. Igrala se je sama, ali pa s kom drugim. Bolj sem se bala, če sta bile sami s starejšo in sta se igrali. Spomnim se prve igre. Privezala jo je kot konja. Starejša Petro. In jo je zavezala s trakom okoli vrata. Tako, da smo pol mogli to preprečit. Pa povedat zakaj se gre. Pa trampolin, pa rolarje, kolo. V hribe gre rada.

N: Kako bi rekli, da je raziskovala okolje, ko je bila mala?

R: Nič je ni to zanimalo kaj dosti.

N: Kako je izražala potrebe?

R: Tamle smo meli smo rekli tam je hladilnik in vzami vse kar rabiš. Če je bilo kaj narobe je povedala. Ni tega tiščala v sebi.

N: Okej. To je bil prvi sklop vprašanj, ko sva se pogovarjali o Petrinem vedenju ob začetku rejništva. Sedaj se premikava na drugi sklop v katerem se bova pogovarjali o Petrinem vedenju danes. Vmes je torej stekel ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje preden začneva?

R: Ne zdaj zaenkrat ne.

N: Kako bi opisali Petrino vedenje danes?

R: Danes je pridna, samo za šolo je pa lena. Ma kolegice, pospravlja ne rada oblek. To je kar naprej treba za njo pospravljati. Pa šolsko torbo je treba kdaj odpret. Je tipični otrok.

N: Kakšen ima odnos do vas?

R: Kot do mame. Me tudi kliče mami, se pride pocartat, mi zaupa stvari, tako no.

N: Kaj pa do drugih ljudi?

R: Ni taka, da bi koga žalila je kar pridna, nimam kaj rečt. Zelo rada ima dojenčke. Tudi lepo pozdravi, jo pohvalijo tudi starejši. Tudi z navezavanjem stikov nima težav, ko ste me že prej vprašali. Pristopi do človeka. Sicer jo je bolj sram kot takrat ko je bila mala, ampak mislim, da je to tudi z leti povezano.

N: Kakšen odnos pa ima Petra do sebe?

R: Kaj pa jaz vem. To pa ne znam odgovoriti. Rada je lepa, pleše rada. Je samozavestna.

N: Kako se odziva, ko zapustite prostor in, ko se vrnete?

R: Tako kot takrat, ko je bila mala. Normalno. Reče adijo in me objame, ko pa pridem nazaj se pa tudi razveseli in me objame.

N: Okej. Kaj bi rekli, koliko vzpostavlja očesni stik z vami in z drugimi?

R: Normalno se mi zdi da. Se mi zdi da ja. Zdaj je že malo bolj sramežljiva, ampak normalno.

N: Kakšno ima potrebo po telesnem kontaktu?

R: Pride se pocartat, ko ji je dolgčas, pride se v naročje vst. Zvečer preden gre spat mi da lupčka se objameva, z atijem jabolko poje, in tako.

N: Kako bi rekli, da se vede v novih situacijah?

R: Malo je sramežljiva, bolj kot, ko je bila mala. Je razlika. Je ravno v tistih letih.

N: Kako se potolaži, ko je razburjena?

R: Malo gre na tablico, malo k televiziji, tudi zajoka, skuha mulo. Je pa enako kot takrat, ko je bila mala. Obrne se na tistega, ki je bližje. Pa tisti, ki ni jezen. Če sem jaz huda bo šla k hčerki, če je ona huda, bo prišla k meni.

N: Kako se vede, če je obkrožena z neznanci?

R: To pa že dolgo ni bilo takšne situacije. Težko to povem. Ni v takšnih situacijah, da bi bila obkrožena z neznanci. Predvidevam, da bi ji bilo malo nerodno, ampak bi se hitro sprostila.

N: Kako pa se igra?

R: Skače rada. Glih koncentracije prave nima, da bi rekel, da bi se znala zaigrat. Ne igra se rada sama. Rada je v družbi in želi vse voditi.

N: Kako pa izraža potrebe?

R: Jaz to rabim. Zdaj mi to kupi. Ona kar pove, če je kaj takega, da lahko sama vzame pol to naredi sama.

N: Okej. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Petro umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Petrino vedenje, ko je prišla živeti k vam. V zgodbah se velikokrat pojavi beseda starš. Ob tem sem imela v mislih vas. Lahko začnem?

R: Kar

N: Okej. Prva zgodba. Petra je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozorna je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnil. Ob interakciji z drugimi ljudmi Petra vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.

R: Tukaj jo že kar precej vidim.

N: Okej, druga zgodba. Petra je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Petra pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njo in, da ji bodo pomagali, ko jih bo potrebovala. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajala prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci.

R: Ne, to me pa pogleda. Ko vidi da pridem reče o, mama.

N: Okej. Ob ločitvi s starši kaže Petra veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerada vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Petra kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Petra znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. In še zadnja zgodba. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Petra velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmedena in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato ji ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njene tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskala tolažbo.

R: Ne. Rekla bi čisto prvo. Najbolj jo tam noter vidim.

N: Okej, v redu.

R: Je blo tudi tako, ko sta oči in mami prišla na obisk. Bolj se je k očetu stiskala ko k mami. Za mami ni nikoli jokala, tudi stika z njo ni imela. Kot dva tujca. Z očetom je bilo drugače. Je velikokrat jokala, ko je odšel.

N: Okej. Zdaj se bova osredotočili na vaše znanje za izvajanje rejniške dejavnosti. Pa me kar zanima no, kaj bi rekli kakšna znanja imate?

R: Kaj pa jaz vem kakšna znanja. Saj hodiš tja na tista predavanja pa tako. Ampak vzameš znanje po svojemu srcu. Delaš tako kot misliš da je prav. Tako kot sem jaz svoje otroke vzgajala. Ne gledam nič drugače.

N: Kje drugje bi rekli, da ste še pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Največ iz življenja, tako kot sem rekla.

N: Kakšna znanja bi rekli, da ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Moreš it tja ane. To je obvezno, ampak ne vem no. Velikokrat se znajdeš v drugi stiski kot ti tam govorijo. V enemu dnevu, ko ti slišiš toliko stvari, je preveč. Pozabiš. Meni več pomeni, če jaz nekaj rabim, da pokličem na center pa se pogovorim. To je meni več. Tisto pač zahteva država. Ko pa jaz mislim, da rabim, pokličem socialno delavko, se pogovarjamo na timskih sestankih. Vsedemo se in se pogovorimo. Pa tudi te sestanke, ki jih imamo rejnice vsak mesec. Tudi tisto pomaga. Saj pravim, probavaš vse sorte. Včasih si zoprni, pa siten, saj mu dopoveš na koncu. Razume otrok, če se z njim pogovarjaš.

N: Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili pomagalo v procesu Petrinega rejništva?

R: Sproti se učiš. Od otroka do otroka. Vsak otrok te posvoje uči. Noben proces ti ne more toliko dat. Vsak otrok je drugačen. Veliko ni blo drugače. Malo spreminjaš sebe, sproti delaš na tem. Drugače pa delam tako kot sem delala s svojimi otroci. Ni preveč drugače.

N: Kako so vam pomagale morebitne knjige, ki ste jih prebrali?

R: To nisem nikol, saj nimam časa.

N: Glede izobraževanj ste rekli, da vam je bilo preveč časa in si je bilo težko zapomnit?

R: Ja, preveč je. To si zjutraj od 9ih pa do 5ih popoldan, meni se to kar preveč zdi. Pa to so tri sobote zapored.

N: Kako so vam pomagali razni strokovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?

R: Meni so največ bom rekla pomagale delavke na centru. Če sem rabla smo se vsedli skupaj, z otrokom smo se vsedli in smo se pogovorili. To se mi zdi, da je bilo največ. Ali pa, če je bil problem z otrokom, sem šla na center in so mi pomagali. Sama nebi mogla. Druge pa nisem dosti iskala pomoči.

N: Je bilo mogoče še kaj takega za kar bi še izpostavili, da vam je bilo v pomoč?

R: Ne vem, se ne spomnim.

N: Okej, približujeva se koncu, samo eno vprašanje še imam. Kaj bi še potrebovali tekom Petrinega rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Jaz najbolj pogrešam eno osebo, neglede na kateremu centru bi bila. Najbolje bi bilo, da na temu centru, ko si ti. Da ti pomagajo tisti moment, ko to potrebuješ in nujno rabiš. Recimo maš problem z otrokom. Ko ti gre zvečer ven in ne pride pravi čas nazaj. Ti potrebuješ tisti moment pomoč. In si živčen, se ti ne oglasi na telefon, kaj nardit. Ker se bojiš. Bilo bi fajn imet nekoga, ki ti je neprestano na voljo. Da ga hitro pokličeš in ti pomaga.

N: Okej, s tem sva prišli do konca intervjuja. Bi mogoče še kaj dodali vprašali?

R: Ne, nič ni takega zdaj.

N: Okej, potem se pa vam zahvaljujem za pomoč in sodelovanje, res hvala.

R: Ni problema, če boste pa še kaj potrebovali kar pokličite. Upam, da sem kaj pomagala.

N: Ste pomagali, dobila sem veliko uporabnih informacij. Še enkrat hvala gospa. Nasvidenje.

R: Adijo.

INTERVJU ŠT. DVA

N: Najprej bi povedala, kaj sploh počnem, da boste okvirno vedeli.

R: Tako, ja.

N: Sem študentka dodatnega leta na Fakulteti za socialno deo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. V nalogi se mi zastavljata dve vprašanji. Prvo vprašanje je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva, drugo vprašanje pa je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bova se pogovarjali o procesu rejništva na splošno, ampak o procesu Martinega rejništva. Intervju je sestavljen in štirih obsežnih vprašanj. Če se med pogovorom pojavijo kakšni neprijetni občutki, zadržki ali vprašanja, bi si želela, da to tudi podelite z mano. Rada bi pa poudarila, da ni napačnih odgovorov. Kot sem rekla, svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in s kakšnimi Marta. Povabila bi vas v varen prostor, v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo spremenjeni.

N: Imate mogoče še kakšno vprašanje, bi kaj dodali prede začneva?

R: Ne, ne...jaz nevem, vi kar vprašajte pa vam bom jaz odgovarjala. Kakšnih takih zadržkov jaz nimam ane, jaz sem imela zelo odprto rejništvo. No vprašajte...

N: Kako bi opisali proces rejništva z Marto?

R: Marta je otrok s posebnimi potrebami. Dobili smo jo pri treh mesecih. Je pa bila sad mamice, ki, kako vam naj rečem...mamica je tudi duševno bolna no. In je bila mamica posiljena, nekdo jo je spolno zlorabil. Dedek, ki je živela pri njemu ni opazil, saj je hodil v službo, bil je zelo zaposlen in ni opazil. Ko je prišlo do tega, da se je začelo videt, je bilo že prepozno. In potem se je Marta rodila. Dedek in mamica nista zmogla skrbeti za Marto. Zato so se odločili, da jo dajo v rejništvo. In tako je prišla k nam s tremi meseci. Punčka je bila krasna, lepa, kot angelček. Potem smo šli na preglede v poslovalnico. Se mi je tako čudno zdelo, da se Marta nič ne odziva. Taka mlahava je bla. Marta skoraj ni premikala rok, nič ni plazila, shodila je z dvema letoma. Dali smo skozi razne preiskave, šli smo tudi h genetiku, ki je na podlagi preiskav ugotovil, da ima Marta mišično hipotomijo. To pa je ena taka huda bolezen. Navzven se nič ne vidi, ampak možgani ne delajo tako kot ostali sistem. Bolj je počasna, hitreje se utruji, razdražena je.... Potem je šla v vrtec s posebnimi potrebami, ampak je preveč posnemala ostale

otroke pri negativnih stvareh. Začela se je recimo grist, imela je histerične napade. Bilo je še slabše. Zdaj Marta hodi tretjo stopnjo razvojne šole. Doma se je bilo potrebno veliko z njo ukvarjat, da je dosegla to kar je sploh dosegla. Hodi tudi k flavti, glasbeno je zelo nadarjena. Je zelo izražala, da bi rada imela harmoniko in smo ji jo tudi kupili. Je pa zelo zgovorna, odprta. Zdaj se strašansko spreminja. Rada je lepa, ja v takem obdobju je. Vse hoče vedet, vse hoče videt. Je pa taka, vse samo z lepo besedo, bog ne daj, da se kregaš na njo, ali, da jo kaj ponižuješ. Že če zjutraj, ko odpreš oči in si tečen, že ni dobro za njo. Moreš jo že zjutraj lepo pozdravit. Zelo je občutljiva na to. Ne smeš malo slabe volje na njo pokazat. Marta ima tudi babico, ki jo je zapustila. Pred nekaj časa je prišla babica nazaj in je naenkrat hotela biti ljubeča babica. In to se seveda ni dalo. Marta je bila na vse druge navezana, na njo pa ne. Ker je Marta ni marala, smo bili vsi drugi krivi. In je na sodišče vložila tožbo, da jaz zaviram obiske in stike z Marto. Tako da sem jaz mogla na sodišče hodit. Imeli smo pa tudi sodnega izvedenca, ki je vse zaslišal. Vključno z babico. Sodni izvedenec je dal izjavo, da babica niti ni sposobna za samostojno življenje in ni primerno, da je Marta sama z njo. Imela je namreč težave z mamil. Ja, to je bilo to. Marta pa gre dvakrat na mesec k mamic, drugo pa je pri nas. Ampak zdaj smo že začeli opaziti, da pride nazaj vsa razštelana. Naslednji dan je taka, tudi v šoli so to opazili. Ko domov pride to samo treska z vrati. To zdaj, zadnje čase. Ne vem kaj se ji mota po glavic, tudi ne pove. Jaz jo pol vedno vprašam, pol mi pa govori ne. No zdaj pa še naprej...

N: Kakšni so bili začetki rejništva?

R: Ooooo, so bili pa zelo lepi. Sem mela že veliko otrok pred Marto. Ona pa je prišla, ko je bila samo tri mesece stara. Lepi so bili začetki, čeprav me kar stisne, ko se spomnim kakšen dojenček je bla. Zaradi te mišične hipotomije je bila, čisto je bila negibna in neodzivna. Ni se veliko premikala, če si hotel kaki kontakt z njo vzpostaviti ane, nič ni dajala od sebe.

N: Kako ste vzpostavljali odnos z Marto?

R: Ja, saj Marta je bila tri mesece stara. Ona je mislila, da sem jaz njej mamica. Tako kot s svojimi otroki sem vzpostavljala. Nič ji nismo vsiljevali, tako kot se je punčka odločila a veste. Marta naju kliče po imenu, noben ne vsiljuje, da naju mora mami ali oči klicat. Marta je bla naša igračka, čist tko po pravici vam povem. Je bla tazadna, lepa, mala, v redu je bla. Sem pa jaz skozi drezala. Vidla sem, da s to punčko razvojno ni vse v redu. Vidla sem svoje otroke kako so se odzivali in vidla sem njo. Vedela sem, da je nekaj narobe. Drugače pa ja, ona je bila še dojenček, ko je prišla. Nismo imeli težav z njo. Nas je vse lepo sprejela. Mi smo bili takoj njena družina. No, lahko naprej...

N: S čim vse ste se morali spopadati tekom rejništva?

R: A veste kaj, spopadat...Bla sem psihologinja, zdravnica, kuharica, mamica, pa grda teta sem bla, če je blo kaj narobe. Problemov z otroci nismo meli takih. V kuhni smo meli včasih eno okroglo mizo in smo meli sestanek za to okroglo mizo. Ko smo meli nedeljsko kosilo, smo sedeli za to mizo in smo si pripovedovali vse kar nas je žulilo ves teden. In to so otroci vedli in so tudi pričakovali. Včasih smo zvedli stvari, ki jih drugače sploh nebi. Odprti smo bli, otroci so nam zaupali. Vedli so, da se lahko obrnejo na nas, da jih bomo zagovarjali. Nikoli jih nismo pred drugimi sekirali, v šoli smo se vedno postavili na stran otroka. Smo se tudi skregali, saj normalno. Je blo včasih tudi težko. Ampak so ti pomagali socialni delavci, če si jih rabil si jih poklical. Je blo pol lažje ne. Največje plačilo pa je to, da se ti otroci vračajo. Vse punce, ki sem jih mela me pokličejo, se vračajo nazaj domov. In to je plačilo.

N: Okej. Zdaj se premikava na naslednji sklop vprašanj, ki se nanaša na Martino vedenje. Pogovarjali se bova o Martinem vedenju ob začetku rejništva. Mogoče bo katera vprašanja težko odgovoriti, ker je bila tako mala, ko je prišla živeti k vam. V tem primeru si lahko predstavljate, da je malo starejša, ampak vseeno bi vas prosila, da imate čim bolj v mislih Marto, ko je prišla k vam živet. Okej, zanima me, kako bi opisali Martino vedenje ob začetku rejništva?

R: Kako vam naj povem, nismo zaznali nobene stvari, ampak nam je bilo čudno ker je zelo pozno shodila. Dolgo ni znala govorit. Je hodila tudi k defektologinji. Ampak, ko je prišla k nam, ko je bila stara 3 mesece, je bila zelo neodzivna. Saj sem rekla, da sem vedela, da je nekaj narobe. Ni se sploh odzivala na nikogar. Ni izkazovala nobene brutalnosti. Razen tega je bilo normalno vse.

N: Kakšen odnos je imela Marta do vas?

R: Na začetku, ko je prišla k nam nebi rekla, da je to sploh bil odnos. Kot sem rekla je bila zelo neodzivna. Hotel si biti z njo v kontaktu pa nisi mogel. Je gledala stran, roke je zelo malo premikala, tudi zvokov je zelo malo spuščala. Saj pravim, pri njej je bilo razvojno vse zamaknjeno. Ona je pri dveh letih komaj dosegla to kar otroci dosežejo lahko že pred enim letom. Ampak potem je pa imela zelo ljubeč odnos do mene. Zelo je bila navezana na mene. Vedno je bla zelo prilepljena na mene. Skozi je bla z mano. Ko sem jo peljala v vrtec se je drla, jokala, pogrešala je mene ne.

N: Kakšen odnos bi rekli, da je imela do drugih ljudi?

R: Tudi ljubeč, njo so imeli vsi radi. Tudi v šoli...aja, ampak to bova pol ne. Ja nič, težko govorim kako je bilo ko je prišla k nam. Sem rekla, da je bilo težko z njo karkoli, ker se ni odzivala nič. Zelo malo je jokala tudi.

Čustev je malo kazala ja. Kdorkoli je lahko prišel in bil z njo. Lahko rečem, da je bila takrat zelo neodzivna no, tudi čustveno. Potem pa, ko je bila malo starejša pa smo se malo bali. K vsakemu je šla takoj v naročje. Ni se sploh nič bala.

N: Kako se je odzivala, ko ste zapustili prostor?

R: Večinoma je tako šla z nama z možem. To za vrtec pa sem že rekla. Se je zelo jokala pa drla. Zelo me je iskala. Ko pa je bila čisto majčkена pa se sploh ni odzivala, če sem kam šla.

N: Kako pa se je vedla, ko ste se vrnili?

R: Ko je bila starejša se je pol zakadila vame in me objela. Začela me je pol spraševati kje sem bila pa kaj sem tam delala.

N: Kaj pa, ko je prišla živeti k vam?

R: Jah, ni blo odziva ne. Isto ko sem šla ni dajala nobenih znakov, niti, ko sem prišla.

N: Koliko je vzpostavljala očesni stik z vami in drugimi?

R: Na začetku ni. Takrat se sploh ni zavedala. Saj sem rekla... ni te niti gledala, njej je bilo vseeno. Niti ni to dojemala. Lahko si delal karkoli, pa te ni pogledala. Na začetku to ne.

N: Okej, kakšno pa je imela potrebo po telesnem kontaktu?

R: Takrat, ko je bila malo starejša zelo. Ampak vedno takrat, ko je ona htela. Ko smo jo dobili pa ni blo nič tega no. Ni stegovala rokic, da bi jo prijeti. Na začetku je bilo težko ja, ko še nismo vedeli kaj je narobe. Smo mislili, da mi delamo nekaj narobe. Niti ni dajala pozitivnih odzivov, ko si jo prijel, nič.

N: Kako se je vedla v novih situacijah in novih ljudeh?

R: Sem vam rekla, je bila zelo radovnedna, k vsakemu je šla. Nič ni bila prestrašena. Še zdaj je enako. Pa tudi, ko je bila 3 mesece stara, je lahko bil z njo kdorkoli. Redko je zajokala. Ni se bala novih ljudi, nič. Saj pravim, jaz mislim, da niti ni dojemala takrat vsega tega.

N: Kako se je potolažila, ko je bila razburjena?

R: Veste kako. Mela je en vogal od deke in pol premika deko po obrazu, dvakrat, trikrat in pol je boljše. Ko je bila mala je to delala in še zdaj to dela. Danes pa jo mi kar pustimo. Tudi, če je jezna pustimo da se kar sama pomiri. Ker nič ne dosežeš, če začneš takrat rinit v njo. More se sama pomirit pol pa pride.

N: Kaj pa ko je prišla živeti k vam? Če je jokala, kako se je potolažila?

R: Joj, saj sem rekla... tako je redko jokala, da težko to povem..hm..ne vem odgovoriti na to.

N: Kako se je igrala?

R: Mela je kocke, računalnik, pa samo enega medvedka, ki ga je stiskala, pa še enega mucija. S tistim še zdaj hodi spat.

N: Kako je izražala potrebe?

R: Ja... izkušnje z mojimi otroci so take. Da so jokali, če so kaj rabli. Dojenčki to, ne. Ona pa je to zelo malo. Bila je pokakana, pa ni jokala. Recimo. Zelo smo tudi mogli bit pazljivi, da se ji nebi kaj zgodilo ne. Ker nas ona ni opozorila, da bi bilo kaj narobe. Zdaj pa to čisto drugače ne. Če bi kaj mela on to pove in se tudi bori, da bi to dobila.

N: Okej. V tem sklopu sva se pogovarjali o Martinem vedenju ob začetku rejništva. V nadaljevanju se bova pogovarjali o njenem vedenju danes. Vmes je torej stekel ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne, kar vi vprašajte..

N: Kako bi opisali Martino vedenje danes?

R: Ona je zelo vztrajna, če si kaj zamisli, hoče to tudi dobiti ne. Zelo tudi lahko izkorišča. Ve h komu more stopiti, da bo kaj dobila. Včasih tudi hoče kaj z ihto doseči. Ona hoče vedno ne, usmerit v ja. Pol začne ihtarit in kriči. Zdaj je začela tudi zelo grdo govoriti. Jaz to ne vem kje to ona sliši. Po ustih sem jo. Sem rekla, meni to ne boš govorila. Jaz te mam rada, zelo te mam rada, ampak to meni ne boš govorila. Ona je zdaj tako velika ne. Pri sebi ma dobro razčiščeno kaj lahko pri dediju, kaj lahko pri mami in kaj lahko pri nas. Ma zelo splanirano vse. Jaz pa ji ne pustim, da tako grdo govori. To ma včasih take dneve no.

N: Kakšen odnos ima Marta do vas?

R: Saj vam pravim. Ljubeč, mamica moja mi govori. Zjutraj greva, se oblečeva, zrihtava, jaz jo peljem v šolo. Ona, ko pride iz šole takoj plane v mene in me začne nekaj spraševati. Če pa me slučajno ne vidi, takoj vpraša kje sem.

N: Aha. O tem kakšen ima odnos do drugih ljudi sva tudi že veliko povedali ne. Rekli ste, da ni nič boječa, da takoj pristopi k ljudem in se začne z njimi pogovarjati. Povedali ste, da se včasih celo boji, ker je tako odprta.

R: Ja, tako ja.

N: Okej, kako se danes vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Sladka je ko sto vragov, res. Stopi k človeku, če kdo njo kaj vpraša, odgovori in se pogovarja. Nima nobenega straha no. Pred ničemer in pred nikomer. Kot sem rekla, nas je blo kar malo strah tega, ko je bila mala ne.

N: Kako se danes odziva, ko zapustite prostor?

R: Če ji povem je vse v redu. Večinoma tako gre z nama. Če ji ne povem se prestraši, kam sem šla ne. Morem ji povedat.

N: Kako se odziva, ko se vrnete?

R: Ja skoči vame ne. Zelo se me razveseli in me začne takoj spraševat kje sem bla pa kaj sem delala. Tudi, če ji povem me pol preverja, če je to res kar sem povedala. Zelo vesela.

N: Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: Nebi rekla, da ma težave s tem. Normalno. Ko je bla mala ni blo tega no. Ampak zdaj pa normalno pogleda v oči. In nas doma, pa tudi druge ljudi.

N: Kakšno potrebo ima po telesnem kontaktu?

R: Bom rekla kar tako no, takrat, ko ona hoče. Zlo dosti se carta pa objema no. Ampak takrat, ko je ona na volji. Drugače ne.

N: Okej. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Marto umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Martino vedenje ob začetku rejništva, torej, ko je prišla živeti k vam.

R: Okej.

N: Super. Pa bom kar začela s prvo zgodbo. Marta je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozorna je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor, joče, vendar se lahko potolaži. Ob ponovnem snidenju s starši išče pri njih tolažbo, a se hitro vrne nazaj k temu, kar je počela. Ob interakciji z drugimi ljudmi Marta vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.

R: Ja, to je prav ja.

N: Pa druga.. Marta je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Marta pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njo in, da ji bodo pomagali, ko jih bo potrebovala. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajala prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci.

R: Hm...delno je tudi ta zgodba. Bomo vidli no, kar preberite še naprej.

N: Okej. Ob ločitvi s starši kaže Marta veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerada vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Marta kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Marta znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost.

R: Ja, to je res. Točno to velja, ko pride iz stikov, ki jih ma z mamico. Taka je pol. Razbija z vrati, živčna je, grdo govori.

N: Pa še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Marta velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmedena in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato ji ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njene tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskala tolažbo.

R: Marta, ko je prišla je bila stara tri mesece. To jaz res zelo težko govorim. Takrat, ko jo je dedek pripeljal ona ni nič tega kazala ne. Njej je bilo vseeno kje je. Je šla k meni, je šla k dedku, povsod je šla. Rekla bi vseeno, da najbolj paše prva no. Ko pa je prišla od mame pa je bla zelo podobna temu kar ste brali v tretji zgodbi.

N: Okej, v redu. Počasi se premikava proti koncu. Zanima me, kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Ko sem začela, nula. Zdaj pa sem pridobila znanje kako pravilno ravnati z otroci, če so razburjeni, živčni. Kako pristopiti k otroku. To je največ. Kakšen pristop je treba ubrat. Začela sem z nič zdaj pa mam pristop.

N: Kje bi rekli da ste pridobili ta znanja?

R: Na izobraževanjih, zelo veliko. Na teh obveznih in dodatnih. In pa na raznih drugih izobraževanjih o vzgoji in o otrocih s posebnimi potrebami. V glavnem izobraževanja. Potem pa tudi lastne izkušnje ne. Ki sem jih pridobila že s svojimi otroci. Pa razmišljala sem, po predavanjih, kaj je zame. Kaj si jaz lahko vzamem. Predvsem o vzgoji no. Super. Ta predavanja so največ.

N: Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?

R: Knjige smo recimo, v knjižnico smo šli pa sem brala. Tudi socialne delavke so priporočale katero knjigo lahko preberem. Sem dosti sama prebrala. Mi je pol to vse pomagalo, da sem se vedla odzvat. Bolj sem lahko razumela otroka. Vedla sem v določeni situaciji kaj moram narditi.

N: Kako ste si razlagali Martino vedenje?

R: Ja, ko je prišla k nam mi je bilo zelo čudno. Mislili smo na začetku, ko še nismo vedeli za bolezen, da mi kaj delamo narobe. Nismo vedeli kaj naj nardimo, da bi jo malo vzpodbudili. Pol pa smo šli k genetiku ne. Pa nam je povedal kaj je narobe. Je blo na eni strani olajšanje. Pol smo vedli zakaj je taka.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Celostno življenje, otroka kot celoto. Kako ga vzgajati ne. Kako pol naprej otroka za življenje pripraviti. Za Marto vemo, da bo pri nas. Ampak druge punce pa niso ostale. Kako njih pripraviti na življenje in pasti. Kako otroka prilagoditi, da bo lahko živel v prihodnosti, ki ga čaka.

N: Kako so vam pomagali morebitni strokovnjaki, ki ste jih prosili za pomoč?

R: Zelo, zelo. Center, to je bil moj vodnik. Karkoli sem rabla. Al sem se v kakšno zadevo zapletla, al pa nisem znala sama razvozlat. Sem poklicala in sem šla na center in osebno, iz oči v oči, sem se pogovorila. Po tem kar so mi povedali sem se pol tudi ravnala. Saj pravim, jaz sem iz nule začela. Nisem imela pojma o rejništvu. Velikokrat sem se v začetku zavlekla v sobo in jokala. So bili zelo težki trenutki. In takrat, ko sem imela notranje stiske sem se obrnila na center. Še danes sem jim hvaležna, saj sem dobila odgovore.

N: Kaj bi še potrebovali tekom Martinega procesa rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Nič, ne. Iz centra sem imela zelo pomoči. Konkretno za Marto ja...ne vem kaj bo, ko bo šlo končala.

Pravico ima biti v šoli do 26. leta. Da bi mi to nekdo malo bolj razložil kaj bo po tem, ko bo stara 26. let. To me zelo obremenjuje. Ne vem kaj bo pol. Upam, da bo lahko kaj delala. Res me skrbi, kaj bo recimo z njo čez 10 let.

N: Okej, prišli sva do konca. Najlepša hvala za sodelovanje in pomoč.

R: Ni problema, jaz se zelo rada pogovarjam. Mi je blo zelo prijetno.

N: Super, me veseli. Tudi jaz sem se mela fajn. Lep dan še naprej.

R: Enako, adijo.

N: Adijo.

INTERVJU ŠT. TRI

N: Okej, da vam najprej povem, kaj počnem. Sem študentka Fakultete za socialno delo in pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. Zastavljata se mi dve glavni vprašanji. Prvo je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva. Drugo vprašanje, ki se mi zastavlja pa je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Intervju je sestavljen iz štirih vprašanj. Ne bova se pogovarjali nasploh o procesu rejništva ampak o procesu Blaževega rejništva. Če se med pogovorom pojavijo kakršnikoli zadržki, slabi občutki ali pa vprašanja, bi si želela, da to poveste in vprašate. Svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si prav tako želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in s kakšnimi Blaž. Zdi se mi pomembno, da vas povabim v varen prostor v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana bodo spremenjeni. Imate mogoče še vi kakšno vprašanje, bi kaj dodali preden začneva?

R: Ne, sej to bova sproti.

N: Kako bi opisali proces rejništva z Blažem?

R: Blaža smo dobili, ko je začel hoditi v tretji razred. So me obvestili, da so že ble težave v vrtcu in v šoli. Šlo je za rahlo psihozo, beganje, kričanje. In pol smo mi tega fanta dobili, šlo je za odvzem. Vzeli so ga v vrtcu in ga pripeljali sem. Na začetku je bil en tak prijeten fantič. Kar mi je prec padlo v oči je bla ta, objemanje. Tujca je takoj in objem in poljub. To je bla ena taka novost. Pa tudi socialen stik. Midva sva šla, kamorkoli sva šla skupi...ko sem jaz zaprla avto je bil že 50 metrov stran. Tako, da sem ga učila, da ko se zaklepa se počaka. To je bilo prvih par dni. Saj ni zbežal, ampak je odfrčal. S tem sem imela velike težave.

N: Na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Blažem?

R: Hm.. z igro. Z igro največ. Zelo je bil, od vsakem puku je kričal, pobegnil, šel. Tako, da sem leteta za njim, sem ga mogla najprej prijeti in stresti in vprašati kaj je blo. Pa največ se je tudi z drugimi otroki. Da se je igral z njimi pa sem bla jaz zraven. Kmalu je ugotovil, da čuti eno varnost, ko sem jaz zraven. Midva sva se kmalu. Tudi, ko sem kuhala se je igral, pa mi je ušel za vogal. Pa smo celi čas ponavljali: do tuki, da te vidim. Pa je v naslednjem trenutku spet šel. In smo ponovili: do tuki, da te vidim. To so bili prvi trenutki odnosa. Jaz mu tudi nisem zaupala tko hitro, ker, saj pravim, ko raketa je bil. Šele sčasoma se je pol vnesel. Po 14 dneh je šel tudi v šolo. Tam je blo pa težje.

N: Kako bi rekli, da je Blaž sprejel življenje v vaši družini?

R: Ja eno stalnico je pol sprejel. Dan je mogel bit podoben dnevu. Če je bla kaka sprememba mu že več ni blo všeč. To mu je blo najlažje. Mama je pol čez en mesec že prišla na obisk. Na začetku je rad hodil k njej, jokal je, ko se je vračal. Tuki so ble pol druge težave. Drugače pa mislim, da se je on kar hitro vživel. Veliko smo bli skupi, jaz sem bla tko doma... Pol v puberteti pa se je začelo..ampak to bomo pol ne?

N: Ja, bova kasneje prišli do tja. Kako ste se odzvali, če ste želeleli, da Blaž spremeni vedenje?

R: Največkrat tko, da sem ga ustavla...pa ta očesni stik. Ker on, ko je kričal, je vedno stran gledal. Ampak izpadi so bili tako močni, da sem pol klicala pedopsihiatrinjo, on je že bil voden takrat, in mi je to blo v veliko pomoč. Mi je malo razložila. Ko je bil manjši in je bil agresiven si ga lahko objel in ustavil. Fizično si ga mogel ustavit, ker drgač je metal stvari okoli. To so bili izpadi. Drugače vmes je bil on, ko je bil umirjen je bil v redu. Zelo rad se je igral, zelo se je zamotil z živalmi, pogovarjal se je. Rad je bil zunaj. Igriv je bil ne, ampak je mel trenutke. Predvsem ob postavljanju mej. Takrat se je začel ne. Če se je on igral in sem rekla, da je že kosilo, je blo že preveč za njega. Ni hotel niti slišat. Tega ni blo tolko doma, kolko je blo med vrstniki. Da me je porinil, kričal. V šoli je, v razredu je vzel mizo in jo je obrnil stran od drugih. Pa slačenje...to je bil največji problem. On se je kar slekel. Pred hlevom je stal, hlače dol in je lulal na cesto. Doma se je pol kar vnesel, v razredu pa...tam do četrtega je blo pogosto. Pa bil je na stranišču in je opravil zadeve zraven školjke. Pa ko je bil sam je vedno nekaj všpičil. V momentu je nekaj blo. Tko, zlo nepredvidljiv je bil. Tako, da je mel vedno en tak nadzor.

N: Kaj bi rekli, kakšen odnos je imel Blaž do vas?

R: Je bil zlo prijazen. Zlo se pa je rad dotikal. Ta dotik smo mi omejili. Ja, objet in lupčki za spat, več pa ne. On se je hotel nonstop poljubljat. To smo pol tudi mamo opozorili, ker z mamo je bil tak odnos, to sta mela, sem jaz tudi vidla. Šlo je za neke vrste spolno zlorabo pri njemu. Z mamo je velikokrat gledal pornografijo no. Od tu je pol prišlo tako vedenje. Tko je bil prijazen, prijeten otrok. Na trenutke je blo pa težko. Ampak me je hitro sprejel za svojo. Največkrat se je tudi skregal z mano, ker sva bila največ skupaj, ampak tudi, ko je prišel noter me je iskal. Mene. Jaz sem mu zlo strogo postavljala meje. Veliko sva se pogovarjala o stvareh, ki jih ne sme počet (slačiti se v trgovini, odtavat, jezikat). In on je to vse zelo hitro dojel. In tega ni delal, ko sem bila jaz zraven. Poleg drugih pa ja. Če me ni blo doma, je bil čist drug. Midva sva se hitro ujela, sama. Ampak to je bilo individualno.

N: Kakšen je imel odnos do drugih ljudi?

R: Ah... Tko je bil tak, prijazen fantič. On je takoj stik navezal z vsakmu, tudi z neznanci. Govoril je z vsemi, tudi, če je kdo vprašal za pot me je prišel poklicat, ampak ni bil boječ tukaj, da bi rekla, da se je umikal.

N: Na kakšen način bi rekli, da je navezoval stike z neznanci?

R: Preveč. Zlo je bil odprt. Čisto zaupljiv do vsakega. Ko se je kakšen vstavil in ga nekaj vprašal je pristopil takoj, ni blo problema.

N: Kako se je odzival, če ste zapustili prostor?

R: Ja...če sem mu povedala se je igral. Drugače pa je jokal, zelo. In se je težko potolažil. Blo ga je tudi zelo strah. Mi mamo en tak dolg hodnik in, če sem jaz tam nekaj pucala se je tam igral. In mu je blo zlo grozno, če sem recimo zaklenila vhodna vrata, je kar jokat začel. Zlo dolgo je tudi pri luči spal, v predprostoru je bila luč. Kar zlo pogosto je mel more. Je kričal, zlo je kričal.

N: Kako se je odzival, ko ste se vrnili?

R: Spraševal je. Se pa je hitro navadil na ostale družinske člane no, tko da sploh ni opazil. To je blo čisto na začetku, prvi tedni. Pol smo pa tko, če sem šla sem rekla, da grem in je blo vse v redu. Niti ni opazil, da me ni, se je igral naprej. Pa tudi veliki otroci so ga pol pazili. Sam pa ni on...še zdaj tko, kakšno urco. Še vedno je nepredvidljiv. Tko da je fajn, da smo velika družina. Ni ga treba puščat.

N: Koliko je vzpostavljala očesnega stika z vami in drugimi?

R: Na začetku nič. Je gledal stran. Pol se je kar hitro navadil. Jaz, če sem se pogovarjala, sem ga vedno opozarjala...eej, pogledaj me. Še danes. Ker drugače je drugje on. Trenirali smo te stvari.

N: Kakšno potrebo je imel po telesnem kontaktu?

R: Na začetku sem rekla, smo to omejevali. To je bila ogromna težava tudi v šoli, do petega razreda. Objemanje, bližina, ta varnostni prostor človeka. On tega ni mel. Določene si je zbral, ko so meli težave s tem. Doma smo to takoj razčistili. Prvi dan, ko sta prišla...meni je blo to čisto tuje. Ampak pol sem vidla, to je blo v njihovi družini čisto normalno. Njegova mama je rekla: a pri vas se nimate nič radi? On se je stuširal in je kar hodil nag po hiši...dobro, ko je otrok čisto mali. Ampak pri njegovih letih več to ni blo okej. Njemu je blo to čisto normalno, da če se stuširaš, da hodiš nag okrog.

N: Kako so stiki z matično družino?

R: Oh to pa niha. Z očetom nima stikov, niti ga ne pozna. Samo z mamo jih ma. Na začetku nič, pol je bil vsaki drugi vikend. Mama je zelo vztrajna. Jaz jo gledam tko. Ona ni, da bi bila nesramna ampak določene stvari ne dojame. Vedno, ko je šou od nje je jokal zelo, ampak ne dolgo. Pol je blo po enkrat na mesec, pol se je enkrat sam uprl. Zlo so bili tej stiki različni no. On se je zmerej vračal čisto apatičen. Šou je v petek, tak razigran, vračal se je tak, da je bil 2 ali 3 dni odsoten. Velikokrat ga niti v šolo nisem poslala v ponedeljek. Je recimo šou v kopalnico pa je pozabil, da je šel v kopalnico. Čisto raztreščen.

N: Kako se je vedel v novih situacijah?

R: Preplašen, zlo zvedav, rad je spraševal, ampak iztirile so ga nove situacije. Še vedno ga. Eno in isto. To osvoji in to mu je fajn. Veliko sprememb, se zmede, se zbega, pojavijo se očesni tiki. Na začetku je blo to zlo močno. Prišel je že z zdravili. Najhujše je blo pol 6. razred.

N: Kako se je potolažil, ko je bil razburjen?

R: Ko je bil razburjen je bil jezen. Kričanje, tako močno, mislim, da bi kdo poklical policijo, če nebi tako na samem živeli. Ker, ko sta bla z mamo so jo poklicali. On, ko se je razburil je stisnil pesti in tisti moment so mu vse žilce popokale tako se je drl. Ko je bil manjši sem ga lahko vzela v naročje. Takrat je vrgel kar je blo. Ko je bil stisnjen ob zid, takrat je razmetal vse kar je prišlo pod roke.

N: Kaj pa mu je v takšnih situacijah pomagalo, da se je potolažil?

R: Velikokrat smo ga mogli pustiti na miru. Nič ni pomagalo, pustil si ga. Tudi, če je kaj jaz odneham. Ga ne prepričujem v nekaj, če on trdi drugače....ker pol se preveč razburi. Pol, ko se ohladi, zdaj se zlo hitro ohladi. Plus zdravila, plus injekcije...danes je to čisto drugače kot včasih. Se hitreje ohladi.

N: Kako se je igral?

R: Rad se je igral, zelo. Se je zamotil sam, kakšne palce, pa z živalmi se je igral. Zlo jih ma rad, še danes. Tudi umiri se. Ko je bil jezen je šel do akvarija pa je ribe gledal. Ampak je pa bil dosti on v svojem svetu. Še danes je.

N: Na kakšen način je raziskoval okolje?

R: Plezal je dosti. No, pa to sem tudi že rekla. Kar odtaval je. Zlo je bil radoveden.

N: Kako je izražal potrebe?

R: Povedal je. To je blo kar, saj pravim. Hitro smo se navadli. Najhujše, najbolj moteči so bli stiki. Pol je blo najhujše. Ampak se je hitro vklopil.

N: Okej. V tem sklopu sva se pogovarjali o Blaževem vedenju ob začetku rejništva. V Nadaljevanju se bova pogovarjali o Blaževem vedenju danes. Vmes je torej stekel ves proces rejništva. Imate kakšno vprašanje?

R: Ne, zaenkrat ne.

N: Okej, kakšen odnos bi rekli, da ima Blaž danes do vas?

R: Mislim, da je zlo spoštljiv, brez izpadov. Velika razlika je od takrat, ko je prišel. Veliko mi pomaga tudi okoli gospodinjskih opravil. Midva sva ves čas skupaj no. Mamo pa en tak nadzor nad njim, sploh s to deklico, ki je maljša od njega nista nikoli sama. Tudi ta spolnost je pri njemu nekaj zbrklana. On zelo rad o tem govori. Tudi eni deklici iz zavoda je enkrat nekaj začel mal, ampak smo zlo hitro to omejili. Ker je povedala. Drugače pa v šoli, pa je skozi to na tapeti. Zlo lepo se, tudi, ko ga pošljem k sosedu, zelo lepo pozdravi. Tudi do drugih ma tak spoštljiv in prijazen odnos. Do sošolcev pa je naiven zelo. On za svoja leta ma malo drugače obnašanje ne. Hoče zaupat, pol ga pa zafrkavajo. Zelo hitro zaupa. Rad bi se pogovarjal z njimi, ampak on bi se o drugih stvareh kot oni, in pol ga izločijo.

N: Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Isto hitro. Ampak zdaj pride noter, me pokliče. Noče se zapletat. Pravi, da bo teta. Je tko, vljuden, pozdravi, kar je pa novega se pa zmede. Rad ma eno spremstvo no.

N: Kako se pa dans odziva, ko zapustite prostor?

R: Nobenega problema ni. Če me celi dan ni, se ne počuti dobro no, mu je kar dolgčas. So bli vsi doma, ampak mu ni blo fajn, zdolgočasi se. Jaz ga vedno zaposlim in me zlo pogreša no. Eden se mu more pol posvetit. Ne da je prepuščen, on se ne zna organizirat.

N: Koliko pa danes vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: V redu, To je veliko boljše. Tiki se pa pojavijo, ko pa kakšne skrbi, ali pa, če se kaj hitro dogaja. Drugače pa s tem zdej nima problema takega kot ga je mel včasih.

N: Kakšno ima potrebo po telesnem kontaktu?

R: Ni tega zdej. Sploh zdej, ko ma te injekcije tega ni. Inekcije ma za psihozo, enkrat mesečno.

N: Kako se vede ob novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Zmede se. Brez spremstva. Najrajši ma, da gre z nekom, ki ga pozna. Tudi na tabore ga pol niso jemali zraven. Takrat, ko je bil nazadnje niti ni svojih oblačil poznal. Tudi zdaj za birmo, zdej gre ne. Ampak se je vmes upiral. Že to je bla prevelika sprememba, da je bil drugi župnik. Za nove ljudi ni takega problema, ampak nove situacije pa so za njega nekaj groznega.

N: Kako se potolaži, ko je razburjen?

R: Zdaj, ko so zdravila se samo skrega. Prej je blo tudi fizično. Ko ga več nisi mogel prijet v naročje, ker je bil prevelik ne, je blo grozno. Ko si ga htel prijet, objet, te je kar užgal. Je kar fizično obračunal. Zdaj pa več ni tega. Sej ga vidiš, ko je nemiren, ko začne. Pustiš ga, da se sam pomiri. Ne moreš drugače. Potem pa se pogovorimo.

N: Na kakšen način izraža potrebe?

R: Pove, včasih celo zahteva. Nima težav s tem.

N: Okej. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Blaža umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Blažovo življenje ob začetku rejništva. Imate kakšno vprašanje?

R: Ne, kar preberite..

N: Okej, prva. Blaž je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnil. Ob interakciji z drugimi ljudmi Blaž vzpostavlja veliko

očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem. Okej, druga. Blaž je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Blaž pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja. Ob ločitvi s starši kaže Blaž veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Blaž kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Blaž znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. In še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Blaž velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

R: Ja, tretja bi bla za takrat, ko je prišel. Tretja definitivno.

N: Okej. Sva pri zadnjem sklopu, ki se nanaša na vaše znanje. Pa bi vas kar vprašala, kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Mislim, če se spomnim sem imela srečo, da sem imela prvo deklico tako, da ni imela težav. Še vedno se učim, ampak sem veliko pridobila v teh letih. Me zanima, vsaka stvar mi je izziv. Sodelovanje cele družine, to mi ogromno pomeni. Mam pa seveda, znanj iz vzgoje predvsem ne. Predvsem to sem pridobila. Kako, na kakšen način postopat.

N: Kje ste pridobili največ znanj za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Že moja stara mama me je veliko naučila. Tašča me je veliko naučila. Jaz sem odrasčala pri tujih ljudeh ne. Ob teh izkušnjah sem veliko pridobila. Pri svojih otrokih. Oni so mi dali ogromno znanja. Pa strokovni delavci, pedopsihiater. Jaz sem pobrala vse kar sem dobila. Še danes. Vsak nasvet je dobrodošel. Naučila sem se tudi, da mi sami ne odločamo. Ne o stikih ne o ničemer. Vsak otrok posebej, pa njihovi starši so me ogromno naučili. To je trd oreh, ampak te naučijo. Pa tudi življenje me je naučilo. Tudi jaz sem mela vzpone in padce. Tukaj je potrebna kilometrina ne. Izkušnje te naučijo. Pa ta čut mi je dan.

N: Kakšna znanja ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Velik. Čeprav se ponavlja to, ampak je fajn da kakšno stvar večkrat slišiš. Čeprav v praksi je drugače. Živet po tem je težje.

N: Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?

R: Ja, veliko sem brala. Od nekdaj rada berem. Veliko pogovoror z ostalimi rejnicami.

N: Na kakšem način vam je vso to znanje pomagalo?

R: Velikokrat kakšna huda stvar ni bla več tako huda. Pa to, da lahko nekoga pokličeš, pa ti da upanje. Vsaj malo te za trenutek dvigne. Vedno sem mela zlo pozitivne izkušnje s centrom. Če sem bla v stiski sem poklicala in stvar ni bla več tak huda. Al pa sem se spomnila na predavanja ali pa kaj iz knjige kar sem prebrala. Zavedanje ne, da nisi sam v tem. Da sem ne dogaja samo tebi.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Ja, tudi to, če se otrok vrne v matično družino. Kako takrat postopat, kako ga pripraviti na to. Pa kako s starši delat, to je zelo pomembna stvar. Pa to ja...strah, da ti bodo otroka kar vzeli. Tega jaz na začetku nisem vedela. Pa strahovi, pa tvoja nemoč. Pa sodelovanje s šolo.

N: Okej, imam samo še eno vprašanje. Zanim me, kaj bi še potrebovali tekom Blaževega rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Ja, poskrbet za polnoletne. Niso vsi nadarjeni, zelo fajn je poskrbljeno za tiste, ki hodijo v šolo. Ampak tisti, ki pa jim ne gre šola....in pol prvi dan po 18ih..kaj je z njimi. No saj center poskrbi za to, ampak je vseeno stiska. Kaj bomo zdaj. Čez noč ga ravno ne moreš ven vržt. Za te stvari še ni poskrbljeno. To bi mogli no.

N: Okej, prišli sva do konca. Hvala za pomoč in vprašanje.

R: Hvala vam, lep dan, adijo.

N: Enako, adijo.

INTERVJU ŠT. ŠTIRI

N: Torej, sem študentka na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. Zanima me predvsem, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva. Glavno vprašanje, ki pa se mi zastavlja je, ali

lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Želim si biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izivi ste se tekom rejništva srečevali vi in s kakšnimi Jaka. Pomeni, da se ne bova pogovarjali o rejništvu na splošno, ampak o procesu Jakovega rejništva. Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Če bo prišlo do kakršnihkoli zadržkov ali vprašanj, bi si želela, da to tudi poveste in vprašate. Zdi se mi zelo pomembno, da vas povabim v varen prostor v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo namreč spremenjeni. Imate še mogoče vi kakšno vprašanje, bi kaj dodali?

R: Ne, kar začenja.

N: Kako bi opisali proces rejništva z Jako?

R: Rejništvo z Jako je zelo v redu, ker lahko sodelujemo s centrom in tudi imamo zelo odprte stike z njegovo biološko družino. Se pravi z mamico, njegova mamica je shizofrenik, duševni bolnik, ima stike takrat, ko ona zmore. Samo zdaj smo stike uvedli tako, da mi hodimo na 14 dni k njim domov na obisk. Z dedkom in babico, ter z dvema tetama imamo stike po dogovoru. Dedek in babice in tete, in tudi mama, so nam dali odprte roke, kako vzgajati otroka. Ko je bil nameščen v rejniško družino je bilo to mišljeno kot začasen ukrep, da se potem najde posvojiteljsko družino. Ampak Jaka je bil zelo revček. Kljub temu, da je bil star par dni, ko je prišel k nam, je imel zelo hudo abstinenčno krizo po zdravlilih. Mišične krče, mislim, te trebušne krče in mišični tonus je imel povišan. Na podlagi tega je mogel hoditi v razvojno ambulanto na terapije, vsak teden dvakrat. Jokal je noč in dan. Zadremal je za 15 minut, jedel je kar, no potem, ko pa je začel gosto hrano jest pa je bilo boljše. Sicer ima desno stran malo zamaknjeno, to se pozna, ko je utrujen, malo mu nogica ostane vzadaj. Drugače pa je zelo razgiban, zelo je navezan na nas, zelo je navezan na dedija in babi, in celo svojo Majo, ki je ne kliče mami, ima zelo rad. Vsako leto imamo sestanke, enkrat na leto, zaradi tega, ker v naši družini ni problemov, ni težav in tudi pri treh letih smo imeli taki udarni sestanek. Ker do tretjega leta je ta čas, ko se otrok navaja družine, mislim navaja družine. Da dobi občutek varnosti, da se počuti zaželenega in tako naprej. Pri treh letih je njegov matični center izpostavil, da bi se poiskalo posvojiteljsko družino, ki bi želela imeti stike z nami in z njegovo biološko družino. Da bi bila odprta posvojitev. Je izredno brihten in v določenih trenutkih je zelo občutljiv. Ima tako posebno jezo, kar na hitro se razburi. In takrat sem jaz zelo jokala, ker mi smo zelo navezani na tega fanta, ga imamo zelo radi, on ima nas zelo rad. Nas smatra kot družino, tukaj smatra kot dom. Tudi nikamor noče it v tabor, dočim moji lastni otroci grejo povsod, on pa nikamor noče od nas. In po tistem sestanku sva se z možem dogovorila, da smo mi tista družina, ki ga bomo v bodoče posvojili, takoj, ko bodo mamiči odvzete osnovne roditeljske pravice. Ampak ona bi vseeno imela stike. Zdaj je fantek že starejši, lepo se razvija, je zelo brihten, v njegovi družini so tudi visoko izobraženi ljudje. Ko je mamica pod vplivom zdravil, ko je nekaj časa zdravljena, je zelo v redu ženska, super ženska. Ampak ne priznava sodobne medicine, tako, da ko ne jemlje tablet je v svojem magičnem svetu čarovnije in barv. Ko pridemo tja smo mi v mavrici. Je zelo lepo, ampak za otroka je to eno uro in je dovolj. Mi smo zelo navezani na njega, je pa tako, težave ne. Ko pridemo kamorkoli, vsi te takoj vprašajo, kateri je tvoj. In jaz vedno rečem, da so vsi moji. Hodiva tudi k psihologinji in logopedinji. Psihologinja se zelo pogovarja z njim o mamiči pa o očiju in o teh stvarih. Mi je rekla, da mu bom mogla povedati, da nisem njegova mami. Saj ona nekako to ve, da jaz nisem njegova mami in sem mu poskušala povedati in rekla, da ma še eno mamico. In je rekel meni on, da o tem pa noče govoriti. Da sem jaz njegova mami in konec. On je zelo, veliko razmišlja. Zelo povezuje stavke, zelo rad se z drugimi ljudmi pogovarja, je komunikativen, noče pet, risat, pisat doma. Tako, da kar se tega tiče je zelo trmast. Tako, da bomo meli težave v osnovni šoli. Z mojim sinom sta neločljiva. Zelo je zaščitniški, do mojega sina in pa tudi do nas.

N: Okej, hvala za takšen izčrpen odgovor. Kaj bi rekli, kakšni so bili začetki rejništva?

R: Začetek, že prvi začetek je bil dva meseca pred rojstvom. Iz centra so me poklicali, da bodo potrebovali rejniško družino, kjer je možnost kasnejše posvojitve. Povedali so mi, da ni mogoče, da bi gospa imela otroka in, da je pripravljena na to, da bo otroka dala in, da ni navezana na njega. Prvi dan ko sem jaz njega vidla je bil srce parajoč. Prideš v bolnišnico in ženski, ki se joka na ves glas, vzames otroka. In potem celo pot do doma jokaš tudi ti, ker ti je hudo za tisto žensko. In..potem tista ženska reče, glejte, to je moj sin. Dajte ga vi oblečt, da bom vidla, če ga boste imeli dovolj radi. Ko smo ga pripeljali domov, mi je bilo žal samo to, da nisem od mamice vzela kakšno majčko. Pravijo, da tisti vonj, bi moral met. Ker ona je kadilka, pač, svoj vonj ima. Da bi mel v pojestci pri sebi. Mogoče bi bilo bolje. V glavnem, ponoči je začel jokati. In potem smo ga nosili sem pa tja. Bilo je zelo težko, ker nisi vedel kako mu pomagat. Ker moji otroci niso jokali, so spali. Jokali so samo takrat ko so bili bolani. On pa ni bil bolan, ampak vseeno »bolan«. Na nek način ne. In je skozi jokal. Pa si ga nosil, pa gor pa dol, pa si mu dal čaj, pa kapljice. Zelo težek začetek je bil no. En mesec smo kar rabili, da smo se vsi eden na drugega navadili. Zelo dobro pa se je počutil v naročju pri mojemu možu. Moj mož je namreč kadilec. In je pri njemu takoj zaspal. Po enem meseceu sta prišla na obisk mamica in dedek. Ona se je bala, da ji ga ne bom dala v naročje. Ker ona ima že starejšega sina, ki je tudi v rejništvu in ji ga niso hoteli dati v naročje. To je tudi

napaka rejniških družin, čedalje bolj pogosta. No in je bila zelo vesela, ker ji ga nisem jemala, ker ga je imela v naročju. Hodila sva v razvojne ambulante. Je zelo lepo napredoval. Shodil je pravi čas, razvojno je pol bil v redu.

N: Aha, kako pa bi rekli, da je on sprejel življenje v vaši družini?

R: Se mi zdi, da je malo rabil. Kljub temu, da je bil kot dojenček oddan v rejništvo, to ne igra nobene vloge. Ona mu je skozi pela, otrok čuti, tudi v trebuhu. Je rabil, je rabil, kakšne tri tedne, pa tudi, da je iz tiste krize ven prišel no...ampak ja, kakšne tri tedne je rabil.

N: S čim vse bi rekli, da ste se morali spopadati in na kakšen način ste se s tem spopadali?

R: Če gledava samo Jako, je bilo predvsem zdravstvo. On je imel večinoma te zdravstvene težave. Samo z otrokom bi rekla niso bile takšne težave, nekako to prebrodiš. S starši pa tudi nisem imela težav. Otroku je imela pa zdravstvene težave. To je bilo treba postopoma odpravljat. S pomočjo zdravstvenih delavcev. Pa tudi tako, da sem socialno delavko vprašala, če je še kaj takega pri mami in dedku kar bi morala vedeti. Nekako smo šli, smo kar prišli skozi. Če gledam zdaj, s temi težavami, ki jih ima on zdaj, ki so se začele nekje pri dveh letih, se pravi tej hitri izbruhi, nikakor nobena stvar na silo, niti na ihto ne, da bi ga prijel in bi ga kam dal sedet. Ga kar pustim, da se umiri, potem se je pa treba, ne tisto dolgovežit, ampak glej, tole je prav, tole ni prav. To se ne dela. Jasne in kratke meje. Vsake dolgoveženje potem otrok izkoristi za svoje mišljenje, tako.

N: Okej, sedaj se premikava na sklop v katerem se bova pogovarjali o Jakovem vedenju. Osredotočili bi se na obdobje, ko je prišel živeti k vam. Mogoče bo nekatera vprašanja težko odgovoriti za tako malega otroka. Lahko si predstavljate, da je malo starejši, ampak vseeno skušajte imeti v mislih Jako, ko je prišel k vam. Bi mogoče kaj vprašali?

R: Ne, lahko kar greva naprej.

N: Okej, kakšen odnos je imel Jaka do vas?

R: Od začetka je iskal, nekaj mu je manjkalo. Zaradi tega je očitno tolko jokal. Potem, ko se je navezal, se je zelo navezal na mojo mamo. Se je pa kar lepo vnesel, se je lepo umirjal. Zelo te je iskal, je komuniciral, sledil z očmi, z govorom, poskušal govoriti. Je šlo kar na začetku no. Ni blo nekih posebnih izstopanj, razen tega mišičnega tonusa no. Aja, pa pleničko je mel zelo dolgo. Še, ko je bil 4 leta star je močil posteljo. Je kar sam prosil za pleničko ponoči, da se mu slučajno nebi kaj zgodilo.

N: Kakšen je imel odnos do drugih ljudi?

R: Do drugih je bil tako. Do domačih jih je imel vse zelo rad, do tujih je bil pa previden, kar je še vedno previden. On se nekako boji, da bi kje ostal, da ga bomo pustili. Tudi, ko mu rečem, da bodo nekoč drugi otroci mogli it nazaj k svojim staršem on reče, ne nočem, oni so tu doma. Jaz sem tu doma in tudi oni so tu doma. To je naš dom. On nas zelo smatra kot svoj dom. In tudi prav je tako, to je njegov dom. Ampak ja, lahko rečem, da je bil kar prestrašen, ko je prišlo do interakcije z drugimi.

N: Kako bi rekli, da je navezoval stike z drugimi?

R: Kot sem rekla. Z drugimi ljudmi je kot dojenček bil zelo prestrašen. Je začel jokati. Potem, ko je bil malo starejši je bil tudi zelo oprezen. Gledal je izza vogala in proučeval situacijo. Potem je prinesel svoje traktorje. Od takrat naprej pa ni več nihče prišel do besede. Je zavzel prostor.

N: Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?

R: Jok. Zelo težko se je pomiril v takšni situaciji.

N: Kaj pa, ko ste prišli nazaj?

R: Takoj je hotel v naročje. Potem, ko je šel v naročje se je pomiril, ampak je sedel v naročju še naprej. Kot en strah, da bom spet odšla.

N: Kako je vzpostavljala očesni stik z vami in drugimi?

R: Sem imela otroke, ki so bilo bolj zvezdavi kot Jaka. Bolj so iskali pogled človeka. Če povem za takrat, ko je prišel k nam no. Bolj je gledal to kaj bo tisti človek naredil, kako je. Ne pa toliko v oči.

N: Kakšno je imel potrebo po telesnem kontaktu?

R: Zelo. Ko je prišel k nam je zelo stegoval rokice proti meni. Zelo se je tudi umiril, ko sem ga vzela v naročje. To je še zdaj enako. Zelo se carta in in pride tudi spat k nama. Zelo je imel in še vedno ima potrebo po tem.

N: Kako se je vedel ob novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Takrat, ko je bil čisto majčken ga je bilo drugih ljudi strah. Ni mu bilo fajn. Je lahko jokal. Pol, ko pa je bil malo starejši, pa je še vedno bil zelo oprezen. Če smo kam šli se je zelo držal mene in moža za krilo in hotel biti v naročju. On ni hotel nikamor it. Tudi kakšna neprijetna vprašanja od tujih ljudi, se je kar umaknil.

N: Na kakšen način se je potolažil, ko je bil razburjen?

R: Ja, če je jokal smo ga vzeli v naročje in hodili gor pa dol po sobi. Saj sem rekla, ko je prišel k nam se je tudi tako zelo težko umiril. Najboljše je bilo pri možu. Ampak je kar jokal in jokal. Ko je bil starejši pa smo ga objeli. On more do konca povedat tisto kar ga teži. Ne bo dovolil da ga prekineš. Tako, da smo se zdaj že navadili, da on more do konca povedat. Če mu ne pustiš se zelo razburi.

N: Kako se je igral?

R: Na to pa zelo težko odgovorim, če si ga predstavljam takrat ko je prišel k nam. Takrat se ni igral. Težko si ga tudi zamislil s stvarmi. Ko je jokal je pač jokal. Takrat ni nič pomagalo. Nisi ga mogel zamisliti. Mogel se je sam umiriti. Drugače pa se je zelo rad igral s traktorji in kockami. Lepo se tudi zatopi v igro. In se je znal zaigrat.

N: Aha, na kakšen način pa bi rekli, da je raziskoval okolje?

R: Vse sorte, z buškami. Zelo je bil fribčen. Rekla bi, da je bil preveč pogumen. Zdej spet težko povem, ko je prišel, ampak lahko rečem, da, ko je že začel plaziti po tleh je kar šou. Zelo je bil radoveden in pogumen. Doma. Če pa smo kam šli pa je bilo čisto drugače. Ga je bilo strah, je bil pri meni al pa pri mojemu možu v naročju. Al pa v tej, kako se reče...jajčki.

N: Kako je izražal potrebe?

R: Oh...je začel jokati ne. In pol smo mogli ugotavljat kaj bi rad. To je bilo takrat, čisto na začetku. Včasih je bilo kar težko ugotoviti kaj bi rad. Ko pa je bil malo starejši, pa je povedal. Nikoli ni bil preveč zahteven. Je povedal, ampak ni zahteval.

N: Okej. V tem sklopu sva se pogovarjali o Jakovem vedenju ob začetku rejništva. V nadajevanju se bova pogovarjali o Jakovem vedenju danes. Vmes je minil ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne.

N: Okej, če posmislite, kakšen ima Jaka danes odnos do vas?

R: Zaščitniški, sploh do mene. Ker jaz se njegova mami, je tudi zelo hud na drugo punco, ki jo imamo, če kaj vpije na mene. In, je tudi rekla grdo besedo in jo je kar vdaril. Ker on tega ne dovoli. On nas smatra kot družino, on smatra to hišo kot dom. In tudi reče. Na morje grem rad, ampak grem rad tudi domov. Zelo je zaščitniški no. Tudi na tabor al pa h kakšnemu sošolci gre težko. Zelo tišči to, da je doma.

N: Kakšen odnos ima do drugih ljudi?

R: Ima zelo rad, tiste, ki jih pozna. Recimo, da pridejo na obisk. Do tujih ljudi pa ni tako. Se umakne. Ja.

N: Kako se vede ob navezovanju stikov z neznanci?

R: Je zelo previden. Se umakne. Odvisno je koliko so tej neznanci tudi pripravljeni z njim. Če so taki, da nebi nič, se on tudi čisto umakne. Ko pa ga malo spodbudijo, je tukaj, opazuje, potem pa mogoče bi, se kej. Tukaj so 4 otroci, z dvema se zelo igra, jih pozna od prej. Dva pa je spoznal komaj sedaj, pa se ne razume najboljši s tistima dvema. Pravi, da govorita preveč grde besede in se jima čisto umakne. Če se bosta grdo obnašala se on razburi. Kar vzkipi. In veliko delava na tem, da tako nesme, da je boljše da se umakne.

N: Kako se dnes odziva, ko zapustite prostor?

R: V redu. Rad ostane doma, pri atu in pri mami. Seveda pa more vedet, če pridem kmalu in kdaj pridem, pa potem, ko domov pridem, ga tudi vse zanima. Če pa bi šla za več dni, pa ne vem, če bi prenesel. Že če bi šla čez noč kam, bi ga blo zelo strah.

N: Kako vzpostavlja očesni stik z vami in z drugimi?

R: S tujci se umakne.

N: Kaj pa z vami?

R: Če kakšno bedarijo ušpiči umika pogled. Če pa mu je hudo al pa kaj, me kar obrne in reče, da naj ga poslušam. Mami, poslušaj me. Obrne me in mi reče naj ga poslušam.

N: Kakšno potrebo ima po telesnem kontaktu?

R: Zelo rad se stisne, objame. Je pa tako. Samo kadar je on pripravljen. Če bi jaz prišla do njega pa bi ga objela, to ne.

N: Kako je ob novih ljudeh in v novih situacijah?

R: Ob novih ljudeh sem rekla, je zelo sramežljiv. V novih situacijah pa opazuje. Nekaj časa opazuje, potem se pa kar hitro, če je situacija njemu zanimiva, se bo kar hitro vključil. Če mu pa ni zanimiva se bo umaknil. Bo pa ostal pri meni pa bo gledal, če smo na tujem terenu. Če smo doma pa se bo umaknil.

N: Kako se potolaži, ko je razburjen?

R: Zadnje čase smo opazili, da se nekam skrije. Ponavadi kar v dnevno za kavč. To zlo ni vedu. Se zelo razjezi. On bi kar nekaj vdaril, to pa tudi ni vedu. To je tisto kar me skrbi recimo pri njemu. Ta hitra jeza. Na hitro se razburi in v tistem razburjenju nekaj nardi.

N: Kaj pa vi naredite v takšni situaciji?

R: Velikokrat precenim, ali ga je pametno pustit, lahko pa tudi koga ugrizne, tu pa ga ni pametno pol kar pustit. In to me malo skrbi. Zdaj bo šou v šolo in bo tam drugačna situacija.

N: Če je obkrožen z neznanci ste rekli, da se umakne..

R: Ja, pa tudi prestrešen je. Noče bit z neznanci sam. Tudi, če ga pustim s kom reče...sem se bal, da te ne bo nazaj. Zlo ma strah, da me več nebo. Takrat se ponavadi zvečer zgodi, da pride spat k meni.

N: Kako se igra?

R: Zelo lepo se igra. Na igralih. Do mlajših je zelo skrben. Se boji za njih, da se jim ne bo kaj nardil. Se igra sam, zelo se rad igra v družbi, ampak je rad dominanten. Tudi pri starejših. Rad bi nadvladoval starejše in rad bi

vodil igro. To pa ne gre vedno. Tudi drugi morajo voditi igro. Takrat je pol velikokrat razočaran in se kar neha igrati. In se gre igrati po svoje. Malo se igra drugače kot drugi otroci, malo je drugačen.

N: Na kakšen način drugačen?

R: On je bolj precizen in bolj natančen. Če se nekaj dogovorijo pol more tako bit. Ne more bit igra vmes kar spremenjena. In pol se on razjezi ne. Pri otrokih pa je tko, da se hitro igre spreminjajo ne. In to je prav, saj se morejo igre spreminjati. On se pa zelo težko prilagodi na hitre, nove situacije, ki jih imajo med sabo. Ja, težko se prilagodi. Ponavadi se skrega in pol lahko koga vdari ali pa ugrizne.

N: Kako raziskuje okolje?

R: Zelo je, njega ful zanimajo stvari. Vsaka stvar mora bit do potankosti razložena. Drugače pa on vse sam razišče. Tko ne...velik stvari sam razišče.

N: Kako izraža potrebe?

R: Nima težav s tem bi rekla. Če kar rabi kar pove. Saj sem že prej rekla, pove, ampak ne zahteva. Mu je jasno, da vsega ne more dobit. Drugače pa zelo lepo pove, je zelo artikuliran otrok. Pa tudi sem že omenila, da, če je žalosten al pa kaj tudi pove. Me kar obrne in reče naj ga poslušam.

N: Okej. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Jako umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih njegovo vedenje, ob začetku rejništva. Velja?

R: Ja.

N: Okej, bom kar začela s prvo zgodbo. Jaka je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor, joče, vendar se lahko potolaži. Ob ponovnem snidenju s starši išče pri njih tolažbo, a se hitro vrne nazaj k temu, kar je počel. Ob interakciji z drugimi ljudmi Jaka vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.

R: Okej...

N: Pa druga... Jaka je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Jaka pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja. Ob ločitvi s starši kaže Jaka veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Jaka kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Jaka znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Jaka velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

R: Od vseh štirih zgodb se mi najbolj zdi prva no. Čeprav najdem ga povsod malo. Najbolj v prvi, pa nekaj tudi v tretji no. Ne vse, ampak nekaj pa je v tretji.

N: Okej. Zdaj pa bi vas povprašala, kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Drugače so na vsake 5 let so ponovitvena izobraževanje. So pa tri sobote zapored. Celodnevne. Tam je veliko predavateljev, kar je fajn. Enkrat na leto so tudi obvezna predavanja. Enkrat mesečno mam skupino, na kateri izmenjamo vse novosti, med sabo si izmenjamo izkušnje in težave. Pa tudi v šoli je veliko predavanj od otrok no. Je pa tudi v srečni hiši so predavanja, večkrat. Na katere nas pošle naša socialna delavka iz centra, če imamo željo, pa če se vidimo, da bi nam tista tema prišla prav. Tam se jaz kar dosti udeležim bi rekla.

N: Kakšna znanja bi rekli, da ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Predvsem, zdej je tko. Glede te vzgoje je vsak otrok specifičen in se sproti uči pri otroku. In s pomočjo pedopsihiatrov in psihologov. Kar se pa tiče teh zakonikov, teh stvari, ki so, pravnih stvari no, se pa največkrat tam lahko pozanimaš, lahko vprašaš za nasvet, ko si v kakšni stiski. Na teh predavanjih lahko to vprašaš. To je povsem neuradno in ti lahko povejo. Lahko poveš tudi svoj primer in ti prav svetujejo. Včasih tudi centri delajo napake in pač vprašaš, kaj je prav, kaj ni prav in kakšne so tvoje pravice, pa kako daleč lahko greš. Ker je tako, včasih nas tudi socialne delavke hočejo ustavit, ko ti otroku hočeš pomagat. Ja starši majo pravice, samo je treba videt, če so sploh v korist otroka. Veliko je treba poslušat in veliko spraševat. Ti ga moreš vprašat kaj tebe skrbi?

N: Kako ste si poleg izobraževanja še pomagali?

R: Ja...tko iz interneta no. Drugače pa veliko rajši pokličem socialno delavko. So na razpolago, če si v stiski. In se z njimi posvetuješ.

N: Okej, kaj bi rekli, katere teme so za vas pomembne?

R: Prva stvar je pomoč otroku, da bo otrok slišan in razumljen. Druga stvar je pomoč rejnicam, da bodo slišane in razumljene. Nekateri otroci so izredno težavni. Zdaj je tak čas, ko je internet in vse. In otroci zelo radi grozijo rejnikom in svojim staršem. Je tudi zdaj obdobje, ko v rejništvo dobiš scrkljanega otroka, tudi takega, ki je svojega starša tepel. In te lahko prijavi, ko ni nekaj po njegovo. Vedet je treba, da so meje. Ne moreš preko teh mej in, da more tudi socialna delavka vedet, če se otroku postavi mejo, da ne more reči ne, tole pa ne bo šlo. Morajo bit pravila in meje. Ko pride ta puberteta, se velikokrat zgodi ane. Je pa v tem reništvu tudi tako. Ko pogorijo po celi črti, potem najdejo odvetnika in si prec na sodišču, obsojen za psihično nasilje nad otrokom. Tko sem bla jaz.

N: Kako si vi razlagate Jakovo vedenje?

R: Jaz si to razlagam tako. On ni slab fantek, to je nekaj v njemu. Jemljem ga takšnega kot je. Vsak otrok je drugačen. Ne moreš ti veliko spremenit. Je obdobje, plus njegovi geni. Pač takšen je. Pomirit ga je treba, treba ga je učiti, kaj narditi takrat, ko je tako razburjen. Ne ga karat in ne ga kregat. Pokazati mu je treba kako drugače. Drugače se lahko hitro počuti, jaz sem slab. In potem se to lahko stopnjuje. On ma pač nekaj v sebi. Nekaj je prinesel zraven.

N: Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili, pomagalo v procesu Jakovega rejništva?

R: Ja, definitivno ti pomaga, da razumeš otroka. To je zlo pomembno, da razumeš neke njegove reakcije mogoče. Pa pol tudi to, da lahko sam sebe nadziraš ne. V neki situaciji se spomniš naučenega in probaš tako delovat.

N: Kaj bi še potrebovali tekom Jakovega rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Ne spomnim se zdaj nič takega v tem trenutku. Mogoče pa to no....rejnike nas je velikokrat strah, ker ne vemo do kje lahko gremo. Takoj nas lahko obtožijo, da smo šli predaleč ne. In pol nas je strah. Ne poznamo dosti zakonodaje. To..rejnike bi morali bolj podpirati, da bi se mi počutili bolj varno.

N: Okej, s tem vprašanjem sva prišli do konca intervjuja. Bi mogoče še kaj dodali, vprašali?

R: Ne, upam, da sem vam kaj pomagala.

N: Ste. Dobila sem veliko koristnih informacij. Hvala za pomoč in sodelovanje.

R: Hvala vam, nasvidenje.

N: Adižo.

INTERVJU ŠT. PET

N: Okej, da vam za začetek povem, kaj sploh počnem. Študiram na Fakulteti za socialno delo, vpisana sem v dodatno leto in pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. Glavni dve stvari, ki me zanimata sta, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva. Druga stvar, ki me zanima je, ali je možno, da dobra izkušnja, ki jo otroci dobijo v rejništvu omogoči preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Intervju je sestavljen iz 4 obsežnih vprašanj, pripravljena imam tudi podvprašanja v primeru, če se česa ne bova dotaknili. Intervju sem si zamislila kot skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bova raziskovali procesa rejništva na splošno, ampak bova raziskovali Markov proces rejništva. Moje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in s kakšnimi Marko. Če bo med intervjujem prišlo do slabih občutkov, zadržkov ali vprašanj bi si želela, da to tudi poveste ali vprašate. Zdi se mi zelo pomembno, da vas povabim v varen prostor, v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana bodo spremenjeni.

Imate še mogoče kakšno vprašanje, bi kaj dodali preden začneva?

R: Ne, predvidevala sem, da bo to vse anonimno, tako, da je to super. Lahko kar začneva.

N: Okej. Kako bi opisali proces rejništva z Markom.

R: Na splošno je bil precej težaven. Že od začetka. Bila so obdobja, ko je bil malo manj, drugače pa kar.

N: Aha. Če se spomnite nazaj, na začetek, ko je Marko prišel živeti k vam. Kaj bi rekli, kakšni so bili začetki rejništva?

R: Joj, zelo težki. Bil je hiperaktiven. Ni bil nič voden še pri pedopsihiatru in psihologu, niti še ni imel diagnoze. Res je bil revež.

N: Revež? Na kakšen način?

R: Ni zmoget biti pri miru, ni zmoget biti sam, samo frčal je, pravzaprav vsi trije, sploh tavelika dva. Marko je prvi razred naredil že, ko je prišel k nam. V šoli ni zmoget ne pisat ne nič. V ustih je nonstop imel radirko. Na koncu mu je učiteljica šla pisat, ker je bil v zaostanku, ker ni zmoget.

N: Kako ste vi vzpostavljali odnos z Markom?

R: Ja, midva sva kar, ni blo kakšnih hudih težav v odnosu. Mi kot družina smo kar vzpostavili, smo se kar navezali eden na drugega. Marko se je navezal, je bil nežen po naravi, zelo rad se je crkljal. Velikokrat je cela družina sedela pred televizijo kot grozd. Nam je dalo občutek ene celote. Nisem imela nobenih težav z vzpostavljanjem odnosa, hitro se je navadil in mene in družine. Lepo nas je sprejel.

N: Kako ste se odzvali, če ste želeli, da Marko spremeni vedenje?

R: Vidla sem, da ne morem z besedo, z enkratnim opozorilom nič doseči. To je blo treba večkrat ponavljat in ponavljat. In, ko je že osvojil, je bilo treba znova. Ko je šel domov na vikend k staršem je bilo vse spremenjeno. Zelo se je čutilo, da je drugačen. Niti osnovne higiene ni več vzdrževal. Vsakih 14 dni je takrat hodil k staršem, ampak je bilo prehudo. Prepogosto. Tako, da smo se pol odločili za enkrat mesečno. Tudi danes hodi k njim enkrat mesečno in jim je dovolj. Takrat je blo pa res pred vikendom so bili zelo vznemirjeni. Predvsem Marko, ki je bil najbolj oškodovan. Še v šoli, po vikendu, en dan al dva, je bil čisto nesposoben, da bi kaj delal. Pol se je pa malo umirilo in je bil že naslednji vikend.

N: S čim vse ste se morali spopadati tekom Markovega rejništva?

R: Ja...Tukaj je bila ta hiperaktivnost in vse stvari z njim, pol pa tudi njegova družina. Mama je na začetku neprestano klicala in se je njemu potožila o tem kaj je narobe. Ga je imela kot enakovrednega družinskega člana in mu je tožila svoje probleme. Tudi telefonske stike je mama želela imeti in ga je nosnostop klicala. Imeli so babico, ampak starši niso pustili, da bi imela z njimi stike. Najprej jih je sama izsiljevala, potem je šla v tožbo in potem sem mogla pa jaz k sodnemu izvedenecu, da je pol dobila stike. Tukaj se je pol vse skupaj izjalovilo, po parih letih, ko je njen mož umrl. Je tudi ona prekinila stike. In je spet en manjko. To se je zgodilo 5 let nazaj. Tako, da mu je bilo takrat zelo hudo. Izgubil je dedija, potem pa še babico. Ona je šla živeti v drugo državo in jih niti ne pokliče več. Drugače pa si ga vedno vedno mogel imeti na očeh. Nisi mogel predvideti kaj se bo zgodilo, da bi ga pustil sam. Na kolo je šel, pa direktno pred avto. Nikoli nisi bil brez skrbi. Dejanja so bila pred razmislekom in to je še danes. To me pa skrbi. Danes hodi v srednjo poklicno šolo, je priden, ampak se bojim kaj bo, če bo to skozi prevladovalo. Kako bo v službi...

N: Sedaj bi se bolj osredotočile na Markovo vedenje. Sledi sklop vprašanj, ki se nanaša na obdobje, ko je Marko prišel živeti k vam. Imate mogoče kakšno vprašanje preden začneva s tem sklopom?

R: Ne.

N: Kakšen odnos je imel Marko do vas, ko je prišel živeti k vam?

R: Prej, ko je bil otrok, pa hiperaktiven, je velikokrat kaj ušpičil, ampak ni bilo hujšega. Imel nas je rad. Pri njemu se ni dalo kaj, potreben je bil red, to smo vedno držali. Pri šoli, pri nalogah, povsod smo se striktno držali reda. Tko pa je bil kar spoštljiv do mene, bil je nežen, rad se je crkljal. Zdej pa ni tolko spoštljiv, je najstnik, bolj uporniški in te lahko tudi pošlje nekam. Vse grde besede zna.

N: Kakšen odnos je imel Marko do sebe?

R: On se je kar znal, ni mel dobre samopodobe. Je blo kar treba pomagati. Tudi sošolci so se norca delali, ker nikoli ni mogel biti pri miru. Je morala tudi učiteljica pomagati, da mu je malo dvignila samozavest. Tudi, ko so bile težave je bil vedno, vedno je nekaj uničeval, ni bil agresiven, da bi pokazal na zunaj, ampak pri sebi. Ali je uničeval radirko, lomil avtomobičke, Eno škodo je delal skoz.

N: Kakšen je imel odnos do drugih ljudi:

R: Ni bil nikoli nesramen, nespoštljiv ali agresiven. Vedno je vse lepo pozdravil in bil prijazen.

N: Kako se je vedel ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Hitro je navezal stike, vedno. Ni bilo problema. Pristopil je do osebe in se začel z njimi pogovarjati. Bil je spoštljiv, je pomagal, če je bilo potrebno. V višjih razredih OŠ so bili malo problemi, bil je malo problematičen glede ocen predvsem, ampak se je pol v srednji šoli to obrnilo. Kaj ste me že...aja...navezovanje stikov. Saj pravim, v redu je bil. Ni ga bilo strah ob tem.

N: Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?

R: Sploh nisem upala ga samega pustit. Čisto nič, ker je vse šlo takoj, saj pravim, povsod ga je bilo dosti. Samo vem, ko so jih prpeljali, socialna, to je samo šlo po sedežni sem in tja, sem in tja. Ko smo ga na dvorišče peljali in ven. To je samo po vejah plazil in uničeval. Tako da, absolutno jih nismo puščali samih čisto nič.

N: Kaj pa, če ste jih pustili samo toliko, da ste šli v kopalnico?

R: Nekaj je že ušpičil takrat. Čisto je bil noter v igri, niti ni opazil, da sem odšla.

N: Kaj pa, ko ste se vrnili nazaj?

R: Normalno se je igral dalje. Saj pravim, mislim, da niti ni opazil, da sem odšla. Če je opazil je nekaj ušpičil, ampak, ko sem prišla nazaj ni dajal znakov, da bi me opazil.

N: Koliko je vzpostavljaj očesni stik z vami in drugimi?

R: To se pa tolko ne spomnim. Nebi vedela povedati, se opravičujem. Mislim, da ni imel nekih problemov s tem. Verjetno bi opazila in si zapomnila.

N: Kakšno potrebo je imel po telesnem kontaktu?

R: Ja kar, je kar. Zelo rad se je crkljal, velikokrat je rabil, da se je stisnil. Je prišel in se vsedel na noge, al pa se je prišel pocrklat. Zelo je to rabil.

N: Okej, kaj pa bi rekli, kako se je vedel v novih situacijah?

R: Ja, tako, zelo je bila očitna hiperaktivnost. Vsaka sprememba, tudi novi ljudje so povečali njegovo hiperaktivnost. Kot, da bi v teh trenutkih postal zelo nervozen in posledično zelo hiperaktiven.

N: Na kakšen način pa bi rekli, da se je potolažil v takšnih trenutkih?

R: Največkrat, tudi na kakšne športne dneve sem ga jaz spremljala. Ko sem vedla, da je kakšna nova situacija sem šla jaz z njim, mu je bilo takoj lažje. Ko sem bila zraven je bil pomirjen.

N: Kako se je vedel, če je bil obkrožen z neznanci?

R: Ni bilo nič posebnega, samo, če so bili ljudje mirni. Takoj, ko pa je bil nekdo, ki je bil njemu podoben, takrat je bilo pa konec, čisto. Če ma okolje mirno je dobro, ko pa je drugače pa je čisto...

N: Na kakšen način se je igral?

R: Veliko se je igral z avtomobilčki, vozil je kolo, bil je v pesku. Samo je polomil vse kar je bilo plastike.

N: Kako bi rekli, da je raziskoval okolje?

R: Ni bilo tukaj nobenega straha, saj pravim, prej nasprotno. Nismo ga želeli pustiti samega, ker je kar odtaval, bil je radoveden in pogumen.

N: Na kakšen način je izražal potrebe?

R: To je kar, ni bil zahteve, da bi prav rabil nekaj. Nikoli ni izsiljeval niti nič, to ne. Pač povedal je, če je kaj rabil, če si je kaj želel. Ni pa bil nesramen, nikoli. O svojih občutkih pa ni dosti govoril, niti zdaj ne govori dosti o tem.

N: Okej, v tem sklopu sva se pogovarjali o Markovem vedenju ob začetku rejništva, v nadaljevanju pa se bova pogovarjali o Markovem vedenju danes. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne.

N: Okej, vmes je torej stekel ves proces Markovega rejništva. Kaj bi rekli, kakšen odnos ima Marko danes od vas?

R: Danes je pa malo drugače. Je spoštljiv, če kaj rabi, drugače pa je bolj tako no. Še vedno je oče najboljši.

N: Njegov biološki oče?

R: Ja, biološki oče. Očeta zelo ceni, pravi, da je idealen. Pokaže tudi, da mu ni vseeno zame, ampak se vidi, da ima očeta zelo rad. Vidi se tudi, da je najstnik in, da je v takem obdobju. Zna biti tudi malo nesramen do mene.

N: Kakšen odnos bi rekli, da ima danes do sebe?

R: Zdaj je kar, mislim, da se je kar, glede na prejšnja leta, da se je kar popravil. Ima kar visoko samopodobo, definitivno boljšo kot včasih. Že srednja šola mu je dala to, saj je kar uspešen. Skrbi pa me to, da ne premisli preden kaj naredi. To me zelo skrbi, kako bo on to. V šolo pa hodi rad. Z veseljem dela, zelo mu je všeč, ima dobre ocene. Velika razlika z osnovno šolo. Je uspešen in zadovoljen. Je velika sprememba. Ko je bil manjši, je bil s tisto hiperaktivnostjo tako bogi, da so ga tudi otroci gledali drugače. Pol je bila samopodoba tudi temu primerna.

N: Kakšen odnos im do drugih ljudi?

R: Včasih ima tudi, saj je spoštljiv do nekaterih, včasih sem pa kar malo začudena, saj je kar malo čuden. Veliko zna preklinjati. In včasih lahko tudi pošlje koga kam.

N: Kako danes navezuje stike z drugimi ljudmi?

R: Nima problemov. Bi kar rekla, da je enako kot takrat, ko je bil majhen.

N: Kako se danes odziva, ko zapustite prostor?

R: Ni problema. Je isto kot takrat, ko je bil majhen, ampak zdaj večkrat zazna, da odidem in, da pridem nazaj. Počne pa dalje iste stvari.

N: Kako vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: Ja, ga. Ga vzpostavi. Nima s tem težav da nebi gledal v oči.

N: Kakšno ima potrebo po telesnem kontaktu?

R: Uh, zdaj pa sploh ne. Ga lahko malo pobožam, ampak več od tega pa skorajda ne.

N: Kako se vede ob novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Se znajde, ni problema. Včasih so bile to situacije, ko se je pojavila hiperaktivnost, danes tega ni. Nima problema nobenega. Edino, če spozna, da je kakšen takšen kot on, to pa je še enako kot takrat, ko je bil majhen. Še vedno ga odnese.

N: Na kakšen način se danes potolaži, ko je razburjen?

R: Danes ga pa težko, ker ga jaz ne morem k sebi potegniti in umiriti, edino, če ga tako, da mu dam znak z očmi, da se naj umiri in neha. Se včasih recimo smeji v trenutkih, ko bi mogel biti resen.

N: Kako se obnaša, če je obkrožen z neznanci?

R: Nima problemov. Če je situacija taka tudi naveže stik z njimi.

N: Kako se zamoti?

R: Danes je glaven telefon in računalnik, največ. Zdaj mu ni vel žoga toliko pomembna. Gre tudi malo ven, ampak največ telefon pa računalnik.

N: Kako izraža potrebe?

R: Isto. Pove, ampak ne izsiljuje.

N: Okej, v nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi, da Marka umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Markovo vedenje ob začetku rejništva. Lahko začneva.

R: Ja.

N: Prva. Marko je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnil. Ob interakciji z drugimi ljudmi Marko vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem. Okej, to pa je druga. Marko je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Marko pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja. Ob ločitvi s starši kaže Marko veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Marko kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Marko znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Marko velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

R: Mmm, zadnje dve ne. Del prve mi je bil, ampak bi bolj rekla drugo no. Ni čisto vse v drugi, ampak največ pa je. Druga ja.

N: Okej, zdaj pa bi se osredotočile na to, kakšna znanj imate za izvajanje rejniške dejavnosti.

R: Hja, pridobila sem veliko na teh izobraževanj, ko smo bli. Veliko. Ampak, velikokrat pa moraš delati to kar čutiš. Intuicija je zelo pomembna. Velikokrat. Tudi moje izkušnje z biološkimi sinovi so mi velikokrat dale. Velikokrat moram presoditi kaj je prav in kaj ne. Brez, da vklapljam zraven izobraževanja.

N: Kakšna znanja ste pridobili na dodatnih in obeznih izobraževanjih?

R: Fajn, so. Znanja so dobra, sigurno, predavanja so dobra. Dobiš veliko. Jaz sem iskala pomoč pri psihologu in pedopsihiatru. Sama nisem zmogla. Dajo ti veliko predavanja, ampak s prakso pa dobiš največ.

N: Kako ste si vi razlagali Markovo vedenje?

R: Na začetku nismo vedli. Ignoriral me je, bil je zelo živ, sploh ni poslušal. Vedela sem, da nekaj mora biti narobe. Pa sem pol šla k psihologu pa pedopsihiatru. In so mi pol povedali, da je hiperaktiven. Pa brala sem veliko na to temo. Dobila sem čtivo iz knjižnice in sem brala. In potem smo ravnali tako kot se ravna z otrok, ki je hiperaktiven.

N: Kako vam je pomagalo vso znanje, ki ste ga pridobili v procesu rejništva?

R: Jah, seveda pomaga, sigurno. Teme, ki so izbrane prav za tebe, k maš take otroke, primerne teme. Sigurno, da pomagajo. Pomagajo ti pri tvojih odzivih. Sigurno se včasih spomniš kar si se naučil in uporabiš.

N: Katere teme bi rekli, da so za vas pomembne?

R: Pomembna tema je, kako zdaj, ko so že otroci odrasli, ko grejo, kako s tem. Pa tudi kako sodelovati s starši in vse to.

N: Kako pa so vam pomagale knjige, ki ste jih prebrali?

R: Ja malo da sem vedla, da sem se vedla orientirati kako se obnašati v kakšnem določenem primeru. Da sem vedla kako ravnati v situacijah.

N: Kako so vam pomagali sotočkovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?

R: Ja psihologi in pedopsihiatri so mi zelo pomagali razumeti kaj se dogaja z njim. Pa center mi je tudi ogromno pomagal. Skoz sem bla z njimi v stiku. Velikokrat ko je bila težka situacija sem poklicala na moj in na njegov center. Veliko so mi pomagali. Jaz sem imela vedno dober odnos z njimi in sem vedno dobila kar sem želela. Včasih pride kriza in si res na tleh. Pokličeš in če ne drugega, dobiš vsaj kako besedo, ki te malo dvigne spet ne.

N: Okej, sva pri koncu intervjuja. Imam še eno vprašanje. Kaj bi še potrebovali tekom rejništva, da bi vam bilo še lažje?

R: Nisem o tem nič razmišljala. Jaz sem kar to sprejela, sistem takšen kot je. Mi je všeč. Nisem o tem preveč razmišljala. Jaz sem zadovoljna, da imam dar materinstva in, da imamo rejništvo in jaz sem srečna in ne razmišljam o drugem. Zdaj ko ste rekli, da je zadnje vprašanje sem se spomnila. Vmes sploh nisem razmišljala o

tem. V višjih razredih osnovne šole se je pokazala tudi manjša zloraba pri Marku. Bil je zlorabljen, ni blo hudega, ampak se je pol, ko je začel odraščat pokazalo. Veliko je govoril o seksu, odprto, neprimerno. Tudi v šoli, v razredu, vsaki sadež je imel asociacijo na kaj. Tudi zasmehovali so ga v razredu. On si je mislil, da se je pohvalil, ampak se ni ne. In pol sem se obračala na razne strokovnjake in sem iskala rešitev kaj naj. Sestankovali smo timsko na osnovni šoli s pedopsihiatrinjo in z obema centroma. To sem še mogla povedat, sem se spomnila. Najbolj je bil Marko bogi ja, od vseh, ki so bli pri nas. Je bil največ tudi star, ko je prišel k nam. Ni bil nikoli agresiven. Imamo pa enega, ki je zelo. Je kar lomil pohištvo in tako. Marko pa ne, agresiven ni pa bil nikoli ne. To sem še želela.

N: Okej, zelo se vam zahvaljujem za pomoč in pa sodelovanje. Sem dobila kar veliko koristnih informacij. Hvala. Lepo se imejte.

R: Ni problema, z veseljem. Enako tudi vam. Adijo.

N: Adijo

INTERVJU ŠT. ŠEST

N: Okej, sem Nika Šeruga, študentka dodatnega leta na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. V nalogi želim ugotoviti dvoje. Prvo vprašanje, ki se mi zastavlja je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam potek rejništva. Drugo vprašanje, ki se mi zastavlja pa je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Namen je skupno raziskovanje procesa rejništva. Svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in s kakšnimi Jan. Ne bova se pogovarjali o rejništvu na splošno, ampak o procesu Janovega rejništva. Če se med pogovorom pojavi kakršnikoli zadržek ali vprašanje, bi si želela, da to poveste in vprašate. Za na konec se mi zdi pomembno poudariti, da sva v varnem prostoru, v katerem lahko govoriva brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo namreč spremenjeni.

To je iz moje strani vse. Imate še mogoče vi kakšno vprašanje, bi kaj dodali?

R: Ne, saj bova sproti, če bo kaj. Lahko kar začneva.

N: Okej. Kako bi opisali proces rejništva z Janom?

R: Prišel je zelo zanemarjen, živel je z mamo, sta klošarla. Živela sta v Ljubljani v eni podrti bajti. Prišel je k nam ranjen. Med sabo so se pijanci topli in je mama v enega hotla krožnik vržt in je zadela Jana. In je prišel ves krvav, porezan nad obrvmi. Ampak pri nas je pol kr, je bil kr vesel, prve dneve, prvi mesec, nič ni jokalo. Samo, da ga mamica išče, kje je mamica, mamica me išče. Ponoči se je še polulal. Navajen je bil samo, karkoli je videl je zagrabil in hotel pojest. Kamorkoli smo šli, če so bla kje jabolka je kar na hitro vzel in pojedu. Bil je zlo na malo hrane navajen. Jedu je čokolino pa po flaši, čeprav je že bil prestar za flaško. Tako, da so socialne delavke rekle, da ne smemo tega takoj odvezet, da moremo še nalo pustit. Zobe je mel čisto naprej zaradi te dude in flaše. Skoraj ni govoril, zelo slabo. Motorično je bil pa zelo spreten. Aja...pa zlo je preklinjal. Saj to je slišal ne.

Ampak je pol to nehal v mescu, dveh mescih.

N: Okej, na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Janom?

R: Mi smo se zlo veliko igrali. Moj nečak mu je prinesu kocke, ki jih je že prerastel. In pol smo se igrali s tem pa z avtomobilčki. Ampak on je kuj vse hotu, karambole in trke. In je dosti stvari na začetku uničil. Najrajši je mel to igro, da se dva avtomobila trčita skupaj. Začela sva v knjižnjico hodit, s knjigicami smo bli pol vsak večer v postli skupaj, sem se vsedla k njemu v postlo in sem brala. To so ble take čisto začetne knjige, ki sem jih jaz pri enemu letu gledala. Slikanice, kaj je kaj....smo kar veliko z njim prebrali, ampak ni bil on tako navdušen nad tem. Je poslušal, ampak ni bil skoncentriran.

N: Kako je Jan sprejel življenje v rejniški družini?

R: Ni mel tko težav, samo skoz kaže, da ni zadovoljen. Prav to, da sva midva drugačna kot drugi starši. Pravi, da je drugje tko, da so enkrat zlo prijetli se majo zlo fajn, pol se pa tudi fino skregajo. Ampak njemu je to všeč...ko so oni prijetli je to boljše ko pri nas. Velikokrat reče, da mu v naši družini ni všeč. Da če bi mogu, da bi kam šou. Pravi, da sva preveč resna in, da ne žurava in tko. Ker drugi hodijo po gostilnah, tudi starši in tko, pri nas pa ne a ne. Že ko je prišel k nam je govoril zakaj ne gremo po gostilnah malo. Je bil očitno tega navajen. Mislim, da zlo tko, premišluje kako je v naši družini in kako je drugod. Ko pa je prišel k nam je kar rabu nekaj časa no. Kot sem rekla, ni nič govoril, bošček je bil.

N: Kako ste se odzivali, če ste želeli, da Jan spremeni vedenje?

R: Zmerm tko, da se ne sme razbijat pa žgat avtomobilov. Nismo bli hudi, ampak smo povedali. Drugače pa, da bi bil on disciplinsko kaj problematičen pa ni bil. So zmeraj rekli, da z njim ni problem. Da je bolj problem, da je

tak, brez volje, da mu je vseeno kaj... Nič ni z njim no. Tudi vidim tko...njega tudi težko motiviraš. Za nekaj se navduši zlo in pol se mu več ne da. Takoj odneha vse. Na začetku se vrže, pol pa neha in ga mine. Tudi če dobi kako novo stvar, je enako ne. Zanimivo je 14 dni, pol pa ni več zanimivo. Ko se je on naveličal, je kar prodal. Pa je vedno manjše stvari kupoval, vedno manj je mel.

N: S čim vse ste se morali spopadati, na kakšen način ste se s tem spopadali?

R: Prov to, ko misliš, da ga boš mogoče v enih 4ih letih približno spremenil. Mislim spremeni, spremenit se ne da...da bo malo prevzel te naše navade ne. In, ko vidiš, da jim to nič kaj ne pomeni. To mi je blo zmeraj hudo. Vse kar se matraš, vse je brezveze in, da je pri nam vse brezveze. Sem mislila, da se bo kaj spremenil, ampak se nič kaj ne spreminja no. Skoz okoli mene hodi in me, najeda me, name se spravi in mene muči, ker mu je dolgčas in je nezadovoljen. Neprestano je nezadovoljen. Prav pije.

N: Kako bi opisali Janovo vedenje ob začetku rejništva?

R: Takrat je zvečer, k se je v postlo vlegu se je zibal z glavo levo desno, dal prst v usta in se zibal tolko časa, da je zaspal. To je vztrajno počel, do 15. leta je to počel. Zdaj pa nič več. Dosti stvari je razbijal, drugače ni blo nič kaj posebnega no. Ja, vse kar je vidu za pojest, gotovo je bil večkrat lačen, je zgrabu. Hodila sva v vrtec eno leto, na pravljice. Tam so meli otroci neke čokolado nastavljen. Takoj se je zakadu, ko je to videl in pojedel. Take stvari.

N: Kakšen je imel odnos do vas?

R: Mel nas je rad. Zlo hitro nas je začel klicat mami in ati ne, da bi sploh midva kaj rekla. Ko je začel hodit v vrtec ja. K je tam slišal, da pride mami pa ati po otroke in je še on začel. Takrat smo se meli kar lušten no.

N: Kakšen pa je imel odnos do drugih ljudi?

R: On ma zlo dobre odnose, zlo je prijazen, ga imajo vsi radi. Vedno je pozdravljal, z ljudmi ni imel težave nikol.

N: Okej, kakšen pa je imel odnos do sebe?

R: Ni imel dobre samopodobe. Vedno je blo, da kaj ne bo zmogu. Še zdaj ima s tem probleme. Ko je blo treba it v srednjo šolo, pa na vlak. Sem šla z njim, pa sem mu pokazala. Zlo ga je blo sram no. Ni si nikoli zaupal, še danes ja tako. Zadnjič je ravno blo, da bo delal nekaj preko študenta. In ni sam upal na banko it, ga je blo strah, da nebo kaj razumel. Nizko samopodobo je mel vedno. Nikoli si ni zaupal.

N: Kako se je vedel ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Hm...ni imel s tem težav no. Je pa res, da je bil vedno bolj s takimi, nikoli ni bil s ta brihtnimi ane...vedno se je povezal s sebi podobnimi. Ko pa je prišel k nam. Hm...ni, normalno je on to vedno. Je pristopil do osebe, če ga je zanimala in jo nekaj spraševal. Tudi, če ga je kdo nagovoril ni imel težav.

N: Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?

R: To se ne spomnim, samo blo ga ja pa zlo strah, če je grmelo, če je bla nevihta. To je blo še dve leti nazaj, je pršu k nama spat. Tako, da bog ne daj, da bi ga pustili samega. Tudi, ko smo hodli taborit, njemu to ni blo všeč. Smo šli taborit, on pa je spal v avtu. Ni se počutu varnega v šotoru. Se pa ne spomnim kako se je odzival, ko sem kam šla.

N: Okej, se mogoče spomnite kako se je odzival, ko ste se vrnili v prostor?

R: To je že toliko časa nazaj, res se ne spomnim tega.

N: Okej, ni problema. Mogoče, še bo mož kaj dodal, ko se nama pridruži. Koliko bi rekli, da je vzpostavljaj očesni stik z vami in drugimi?

R: Ne vem, ker jaz to zmerm opozarjam, da je treba v oči gledat. Ampak mislim, da gleda tega ni mel težav no. Je kar gledal v oči, če pa kdaj ni, sem ga jas vedno opozarjala, da mora. Ampak načeloma je gledal v oči.

N: Kakšno je imel potrebo po telesnem kontaktu?

R: Ne kej preveč, samo z mano je še kar navezan, z možem pa ne tko. Tudi moj mož pravi, da ima boljši stik z drugimi otroci, ki so tukaj, ko pa z njim. Midva pa sva bla zvečer v pojstli, ko sva brala knjigo in se je stisnil k meni in tudi objel no. Ne da nebi hotu no, ampak ene posebne želje pa tudi ni mel no. Z mano ja, z možem pa sploh ne.

N: Kako se je vedel v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Pred novimi situacijami zlo velik strah. Tudi na začetku, če smo šli. Če poti ni poznal, da smo šli z avtom v kakšno drugo smer, to ga je bilo tako strah. Kam gremo, kam gremo, kam gremo. Velik strah. Z novimi ljudmi...pa nebi rekla, da je imel težave. Vedno je iskal take, da so imeli skupne interese. So kaj športali ali pa kaj takega. Ni imel težav z novimi ljudmi.

N: Kako se je potolažil, ko je bil razburjen?

R: Ni bil glih tko, da bi bil ne vem kako razburjen. Pa rekla bi kar to no...ni bil razburjen v teh situacijah, vsaj ni blo videt, ampak s tem, no, ko je dal prst v usta pa migal z glavo sem in tja. S tem se je zelo umiril.

N: Kako se je vedel, ko je bil obkrožen z neznanci?

R: Ne vem. Res ne vem, se opravičujem. Se ne spomnim.

N: Ni problema. Ste tudi že nekaj malega povedali o tem kako se je igral. Rekli ste, da je bila najljubša igra to, da se je zaletaval z avtki in jih žgal?

R: Ja, tako ja. Celi čas je nekaj uničeval. To je bla njemu igra no.

N: Na kakšen način je raziskoval okolje?

R: Ja...mulci so hodili skupaj pa so raziskovali. To so...drugače pa, da bi kaj zlo raziskoval pa ni. On je tak, še danes, zlo na hitro in površno si ogleduje stvari.

N: Okej, kaj pa bi rekli, da se je bolj držal vas, al je bil pogumen pa je šel sam raziskovat?

R: Ne, se je bolj mene držal no.

N: Kako je izražal potrebe?

R: Ja, on je potrebe z govorom izražal, samo mi ga na začetku nismo razumeli kaj sploh želi povedat, ker je tako slabo govoril. Povedal je, pa nismo dojeli. Pa spet povedal, pa spet povedal. Ja, te ne razumemo, daj na drugačen način. Pa ni znal. Je hotu z govorom no. Če nismo razumel nam je pokazal. Se pa je zlo jezil, ker ga nismo razumel no.

N: To je zdaj bil prvi sklop, v katerem sva se pogovarjali o Jakovem vedenju ob začetku rejništva. V nadaljevanju se bova pogovarjali o Jakovem vedenju danes. Vmes je torej minil ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne.

N: Okej, kakšen odnos ima Jan danes do vas?

R: Ma me rad, sam se pa tudi, kadar je jezen, mi lahko reče tudi kaj grdega. Ko jaz nikoli svoji mami nobene stvari rekla, on lahko kaj mimogrede izusti. Drugač pa, hoče bit pocrkkan velikokrat. Pa velikokrat lahko reče kako bi bilo fajn, če bi bil on pri kakšnih bogatih. Gleda v hladilnik in, če nimamo tega kar njemu paše smo takoj revni. Ste revni, ste revni. Kako bi bilo fajn, da bi bil pri komu bogatemu. Kako pa je tukaj težko. Vsi majo že izpite in jim plačajo, meni pa ne. Jaz sem mu rekla, polovico midva prispevava, polovico pa si lahko ti zaslužiš v naši delavnici. Ampak je mogoče šou kdaj, tolko, da je mel za svoje potrebe. Ampak pol pa mu nisva hotla dat za cel izpit.

N: Kakšen odnos ima do sebe?

R: Zelo nizko samopodobo ima. Da nič ne zna, da to ne bo dobro naredu. Zlo se nizko ceni no. Je pa rad zrihtam pa lep. To ma, se gleda, umiva, češe. Drugač pa on bi kr neki delu, če drugi lahko neki delajo pa neki ustvarijo, pol lahko jaz tudi. On ne bo odvisen od drugih, on bo drugim dnar dajal. Da bi bil on šef ane.

N: Kakšen odnos ima do drugih ljudi?

R: Še zmerj je tko no. Do tistih, ki pridejo k nam, je od naših otrok najbolj prijazen, pozdravi, pa tudi če samo za 5 sekund, reče doberdan. Je zlo vljuden. Tudi s prijatljji se pokličejo...so ga sprejeli mogoče takega kot je no.

N: Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Tok mal smo zdej skupaj, tko, da sploh ne vem. Pomoje kar hitro zaupa pa misli kako so vsi poštenei. Predstavljam si, da nima težav. Je zlo naiven.

N: Kako se odziva, ko zapustite prostor in, ko se vrnete?

R: Ja, zdej velikokrat si spet prišla, spet štefnš. Drugače je cel čas okoli mene, pa na živce mu grem. Odziva se pa normalno. Jaz mu povem kam grem pa reče samo ok. Ko pridem pa me velikokrat niti ne pozdrav. Je pa blo lani, ko smo šli na smučanje in ni šou z nami. Je bil zlo vesel, ko smo prišli. Nas je lepo pozdravu, vse je blo pospravljeno, tipitopi. Če nas ni, pol nas pogreša. Če pa smo, pa bi on šou, pa hišo bi čist spremenu. To bi podru pa novo naredu.

N: Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: Ja tko, kr pogleda v oči ja. Nima težav s tem.

N: Kakšno potrebo ima po telesnem kontaktu?

R: Kej dosti ne, ampak, če ga pa kdaj kaj stisnem pa tud ni hud no. Pusti, ampak nima pa nevem kake potrebe po tem.

N: Kako se vede ob novih situacijah in novih ljudeh?

R: V novih situacijah je zelo prestrašen. Negotov je zelo, boji se, da bo izpadel bedak, da bodo s prstom za njim kazali. Sram, strah. Res ta, nizka samopodoba. Vedno je prisoten strah, ko je kaj novega. Strah ga je enostavnih stvari. Tako kot to, ko je mogel na banko it...niti to ne more. Ga je strah. Morem it jaz zraven. Z drugimi ljudmi pa nima težav no, vsaj mislim. Bolj ga te...nove situacije plašijo.

N: Kako se potolaži, če je razburjen?

R: Tudi kaj razbije, če je razburjen. Tako lahko butne, da razbije šipo. Če je zlo razburjen gre tudi na cigaret, tako se potolaži. Lahko tudi tko nardi no, gre v sobo, naredi temo in gre spat. To sem tko huda no. Kar prespat hoče stvari, noče se soočit. Prou tko malo, depresiven no, strah ma pred realnostjo.

N: Kako se Jan zamoti?

R: Ja, hodijo s prijatli okoli, popravljajo motorje, zadnjič so podkvice metali, pa tudi v gostilne grejo, na kafe hodijo. Pa ven gre v soboto zvečer. Če pa je doma, pa je na računalniku al pa telefonu. Lahko tudi računalnike popravlja, igra igrice. On bi rad nekaj delal, ampak ne ve kaj.

N: Kako izraža potrebe?

R: Zdej je pa to...mel bi to, pa mel bi to. Izpit bi mel, vsi majo motorje, jaz pa nimam nič. Dolgo časa nič ne reče. Tišči v sebi, dolgo, ti pa že na daleč vidiš, da nekaj ni v redu. In pol pove, ko pride že do roba in čez. In pol izbruhne. Ne zna se vstati pa dat vn kaj bi rad. In pol, da bi skupaj vidli kaj lahko pa kaj ne mormo. Ne zna planirat stvar, ne zna sklepat kompromisov. Tišči v sebi in izbruhne.

N: V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Jana umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih Janovo vedenje ob začetku rejništva. Pa bom kar začela. Jan je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnil. Ob interakciji z drugimi ljudmi Jan vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem. Okej, druga... Jan je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Jan pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja... Ob ločitvi s starši kaže Jan veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Jan kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Jan znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja.. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Jan velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

R: Jaz bi ga najbolj dala v tretjo no. Bi blo kar prau to ja. Sploh to z novimi situacijami no. Pa tudi to...obešen na tebe, po drugi strani pa te je zavračal.

N: Okej. Prehajamo na zadnji sklop intervjuja, ki se nanaša na vaše znanje. Pa bi kar vprašala, kakšno znanje imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: V začetku absolutno premalo. Ja, premal si pripravljen na to, ker to res niso običajni otroci.

N: Kje ste pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Različno. Nekaj na teh izobraževanjih, nekaj tudi v šoli, vrtcu k hodijo razni predavatelji. Nekaj prebereš, drugače pa so izkušnje. Pa vsak je drugačen ne. Nakažejo na teh predavanjih najbolj v nebo vpijoče probleme, sam ja povejo ti, generalno, da ti otroci rabijo zlo ostre meje. Takoj, ko majo vse ohlapno, če majo možnost izbire, ni več v redu. Rekla bi, da je to premalo poudarjeno na teh predavanjih. Bi mogli bolj poudariti te ostre meje. Pa bolj bi te mogli prirpavit na to, da je težko dosežt kakšne spremembe. Zlo dosti smo pričakovali ne, preveč. Bi nas mogli postaviti na realna tla.

N: Kakšna znanja ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Mal si opozorjen, ampak vseeno premalo. Bi mogli kar realno povedat kako je na stvari. Pa velikokrat zmanjšujejo pomen neke zadeve, je pa v resnici ogromna. Ja, ampak znanje glede vzgoje dobiš no. Predvsem to.

N: Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?

R: Ja, s knjigami. Na Gotsko je hodil tudi, v Ljubljano. Lansko leto sva šla tudi k Mrgoletu. Sva šla na pogovore za njega no, da bi nama pomagal malo.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Tukaj lahko tako različne otroke dobiš, da jz sploh ne vem. Če bi za sebe rekla, prou to...da te izšolajo za to, da si pripravljen sprejet, da tudi, če te potlači, totalno pohodi, da moreš to sprejet. Da te čisto ne potre. Ker oni to delajo ne. In pol se ti slabo počutiš. Mogoče tudi kakšne pare na ta predavanja, da bi iz svojega izkustva povedal kako je to. Saj socialne delavke približno vejo kako je, samo ne živijo pa s tem no.

N: Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili tekom rejništva pomagalo?

R: Aja še to sem želela. Kljub temu, da jaz nsiem poklicna rejnica hodim vsak mesec na to rejniško skupino. Jaz mislim, da sem največ tam pridobila, ker slišiš ženske kakšne probleme imajo doma. Če jaz tistega nebi slišala, jaz bi mislila, da smo čist...ne vem no. Ne vem, če bi zdržala. So mi dale podporo, eno psihično pomoč. Mi je zelo pomagalo. Sem vidla, da nisem edina, da nisem sama v tem. So pa še obiski staršev ne. To se mi zdi ena tudi pomembna tema....včasih bi se mi zdelo boljše da nebi blo tega. Sem mela ene slabe izkušnje s tem. To je tudi pomembna tema ja, da bi nam bolj povedali kako pa kaj. Drugače pa ja...kaj ste že vprašali?

N: Kako vam je vso znanje, ki ste ga pridobili tekom rejništva pomagalo?

R: Ja, predvsem to, da bolj razumeš otroka. Bolj razumeš zakaj dela neke stvari. Pa seveda tudi tebi je lažje ne. Se ob trenutkih spomniš kaj si slišal na predavanjih in skušaš tako nardit.

N: Kako so vam pomagale knjige, ki ste jih prebrali?

R: Iz vsake knjige sigurno nekaj zase potegneš ven. To kar sem rekla ne. Ti pomaga pri razumevanju otroka. Pa to, da ti veš kaj nardit. Dobil si navdih za naprej. Mogoče pa morem to nardit, pa bo on odreagiral drugače.

N: Kako so vam pomagali strokovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?

R: Pri Mrgoletu sva bla samo enkrat, pa se nama pol finančno ni izšlo, da bi hodila. So pomagali no. Čisto ene praktične zadeve so ti povedali kako pa kaj. Isto center. Si mel en problem, pa si poklical. Pa vprašal konkretno kaj nardit. Eno voljo so mi dali no.

N: Kaj vam je še bilo v pomoč?

R: Ne, sej pravim. Zame je bla najbolj rejniška skupina. Bolj kot tista predavanja. Bolj mi je blo pomembno da grem enkrat na mesec in, da tisto slišim.

N: Kaj bi še potrebovali tekom Janovega rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Meni je že to dosti, da so na centru tko v redu socialne delavke, da lahko pokličeš, ko maš problem, pa ti svetujejo. Pa to, da bi ti bolj realno sliko predstavlja. Se mi zdi, da se včasih kar olepšuje stvari no in pol nisi pripravljen.

N: Okej, to bi blo z moje strani vse. Hvala za sodelovanje in pomoč.

R: Ni problema, lep dan.

N: Enako, nasvidenje.

R: Adijo.

INTERVJU ŠT. SEDEM

N: Okej, da vam za začetek povem kaj sploh delam. Sem študentka na Fakulteti za socialno delo in pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. V zvezi z nalogo se mi porajata dve glavni vprašanji. Prvo vprašanje je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam proces rejništva. Drugo vprašanje, ki se mi zastavlja je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega. Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bova se pogovarjali o procesu rejništva na splošno, ampak o procesu Mihovega rejništva. Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Če se med pogovorom pojavijo kakšni neprijetni občutki, zadržki ali vprašanja, bi si želela, da to tudi podelite ali vprašate. Svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja. Želim si biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in pa Miha. Zdi se mi pomembno, da vas povabim v varen prostor v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana bodo namreč spremenjeni.

Imate mogoče še vi kakšno vprašanje, bi še kaj dodali preden začneva?

R: Ne, lahko kar začneva.

N: Okej, kako bi opisali proces rejništva z Miho?

R: Ja, od začetka je bil bolj zaprt vase, ko je prišel. Kako bi rekla, pa nemiren je bil, zelo nemiren. Ni povedal dosti stvari, pa ni bil, tudi dve minuti ni bil pri miru. Ni mogel delat naloge. Potem sčasoma, ko sem ga tudi spraševala po tem je rekel, da nas je pač opazoval ane, kako ga bomo sprejeli. In potem je videl, da smo ga sprejeli brez predsodkov, ker on je pa še temnopolt, oče je slovenec, mama pa ne. In tega ga je blo strah ane. Videl je, da ga drugi opazujejo in gledajo. In ga je blo strah kako bo v šoli. Pa vedno je preverjal kje smo. Je prišel v kuhno, samo odprl vrata in pogledal noter, pol pa je šel nazaj televizijo gledat. Vsako minuto je hodil sem in tja. Ja, taki so bli začetki. Pol pa se je počasi umiril. Kakšno leto je to trajalo. Ne pove pa še danes ne. Ni preveč zgovoren. V bistvu pove, ampak da bi pa nevem kaj razlagal pa ne. Je bolj redkobeseden.

N: Na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Miho?

R: Midva sva zelo navezana. Mogoče je to ne, da sem ga jaz, kaj jaz vem, pristopila sem bolj k njemu. Z lepimi besedami, sem ga pobožala, stisnila, na ta način je tak odnos nastal. In danes je tak odnos, da ne gre v šolo brez, da bi me pozdravil ali objel.

N: Kako je Miha sprejel življenje v vaši družini?

R: Ja, on je kr, on je opazoval, opazoval kako ga bojo moji sinovi sprejeli. Pa veselilo ga je zlo, da mammo kmetijo, rad dela zunaj. In to je pomagalo se mi zdi.

N: Kako ste se odzvali, če ste želeli, da Miha spremeni vedenje?

R: Jah, veste včasih si tudi malo neroden ane. Nisi vedno dobre volje ane. Sva na primer, sva se pogovorila no. Če sem se odzvala narobe sem šla k njemu, sem se opravičila. Na ta način. In on tudi, se je prišel opravičit.

Vzpostavlja sva vse preko pogovora in opravičila. Na tak način sva to delala. Ampak saj pravim, ne komentira on veliko. Bolj tišči v sebi zadeve.

N: S čim vse ste se morali spopadati?

R: Najtežje je blo, zdaj bom povedala o drugih otrocih primer. Pri Mihi ni blo nekih takih izpadov al pa da bi rekel, da je blo kaj hudga. Mela sem pa primer, k je bil poskus samomora. In to ne enkrat, to je blo večkrat. In sem na koncu res rekla, da pa ne morem več. To je blo najhujše. Tam sem pa mogla nardit, dala sem ji vedet, da če bo še enkrat, da bo pa šla. Nismo več zdržali tega. In se mi zdi, da je to malo pomagalo. Malo me je tudi pol socialna delavka, dajte še malo zdržat. Ker sem prinesla že odpoved ne. In pol me je socialna delavka spodbujala. So stvari, ki so težke, pa k so tudi lepe. Danes je ta punca zelo hvaležna. Tako no, meje je treba postaviti. Tle jih je pa treba no. Ne glede na to kakšen je ane. Je treba postaviti meje.

N: Kako bi opisali Mihovo vedenje ob začetku rejništva?

R: To kar sem povedala no. Največ je blo to, da je bil nemiren. Ni mel obstanka. Agresiven ni bil. Pa to, ko nas je opazoval. Drugega pa nič takega no.

N: Okej, kakšen odnos je imel Miha do vas?

R: Men se je zdel, tko, jz ne vem no, mal me je opazoval, tko kot je vse druge. Jaz sem ga večkrat opazila kako me od strani malo gleda, kot, da me proučuje. V redu bi rekla, mel me je rad, hitro me je začel klicat mami, je slišal pri mojih otrocih. Tudi poslušal me je, če sem kaj ukazala. Priden je bil no. Še sestre njegove, ko so naju vidle, enkrat na birmi...so rekle, da ne morejo verjet kakšen odnos sva vzpostavila. Da se vidi kako se imava rada. In, da so ful vesele za njega.

N: Kašen odnos je imel do sebe?

R: Ja, on se je zelo, vedno je govoril, glej kako me gleda. Tudi v šoli recimo, se je kar izmikal in bil sam zase. Ni se dosti družil s sošolci, prvo leto. Mel je strah pred tem, da ga nebi sprejeli.

N: Kakšen je imel odnos do drugih ljudi?

R: On se je, dobro se je z vsemi. Bil je prijazen, vljuden, šel je do vsakega. Nebi rekla, da je prou, ampak prišel je, pozdravil, ni se skrival pred ljudmi no.

N: Kako pa se je vedel ob navezovanju stikov?

R: Ja bolj mu je blo nerodno kot kar drugega no. Ni kar sam od sebe pristopil, mu je blo kar težko to. Mislim, da je tukaj spet bil ta strah, ker je izgledal drugače no. Če je poznal ljudi ni mel težav. Te, ki pa jih ni poznal, je mel bolj distanco do njih no.

N: Kako se je odzival, ko ste zapustili prostor?

R: To je zmerm hotu z mano. Jaz grem s tabo. Če je slučajno tako blo, da ni mogu z mano it mu ni blo čisto fajn, ampak je razumel to. Ni jokal al pa kaj takega.

N: Kako se je odzival, ko ste se vrnili?

R: O mami, a si že doma. Čisto veselje. Takoj prletu in me objel.

N: Koliko je vzpostavljaj očesni stik z vami in drugimi?

R: Ni mel težav pri tem, se mi zdi, da ne. On je vedno pogledal v oči, ni se izmikal temu. Vedno je pogledal naravnost.

N: Kakšno je imel potrebo po telesnem kontaktu?

R: Ja, zelo, jo ima še danes. Zelo se je rad objemal in cartal.

N: Kako se je vedel v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Ja...ja tisto je bil tko, malo od začetka zadržan. Ampak potem, ko je videl, da so ga sprejeli in začeli z njim komunicirat je tudi on začel se pogovarjat. Imel je velik problem s tem, da ga ne bojo sprejeli. Ampak, ko je videl, da so ga, ni več mel problema pol. Nove situacije pa...hm...ni ga blo tolko strah situacij, ampak spet tega, da ga nebi sprejeli. Bolj ljudi no. Pa bal se je tega, da bo mogo spet zamenjat rejniško družino. Mi smo bli njegova četrt. Ne, njega ne dam.

N: Kako se je potolažil, ko je bil razburjen?

R: Ja...večkrat sva tako, da sm ga objela pa stisnila, pol pa je blo v redu.

N: Pol bi rekli, da ste bli vi tista na katero se je obračal?

R: Ja, definitivno. Moža sm jaz izgubila, tako, da smo sami z otroci. Ja...k meni je prišel vedno, ko se je razburil. In sem ga potolažila ne. Sem ga malo pocartala.

N: Kako se je igral?

R: On se je igral, v bistvu se sploh ni ne vem kako igral recimo. On je bolj, že takrat, ko je prišel k nam je delal zunaj. On je bil kot odrasel človek, kot, da bi bil 20. let star. Sm rekla, da mu je to zelo v veselje, delo na kmetiji. On se sploh ni, da bi se z žogo igral al pa kaj. No, rad pa se je igral te igre, monopoly, družabne igre no. Ko pa je bil zunaj pa je delal okoli hiše, al pa iskal kje bo kaj posadil. Jaz sem se zelo lahko na njega zanesla, tudi, če je bil še mlad. Je zakuru centralo, pobral jajca, zaprl vrata kuram. Pa ne, da bi mu jaz kaj naročila, to je on sam od sebe delal. Zlo odrasel. Malo kdaj je blo, da je šel gor na igrišče se z žogo igrat, ampak je hmal dam pršou.

N: Kako je raziskoval okolje?

R: Ja, od začetka je bolj rabu mene zraven. Pejva to, dajva to, pridi bova tole delala. Ni rad šou sam na začetku.

N: Kako je izražal potrebe?

R: Ja...velik stvari sem mogla jaz izvleči iz njega. Primer pa lahka povem da, ko je prišel k nam. Prišel je, pa je rekel, da je lačen. In sem mu rekla, tam je kruh pa ga odreži. Aja? Ni mu blo jasno, da lahko on kruh odreže. In pol sem ga vse spraševala zakoj je temu tako. Težko sem to izvlekla iz njega. Je bil bolj zaprt, no, saj je še danes. Po hrani je kar nekaj časa...je dosti pojedu no. Ampak ja, če mu kaj ne paše tud pove no, ampak to je danes. Na začetku ni blo tko.

N: Okej. V tem sklopu sva se pogovarjali o Mihovem vedenju na začetku rejništva. V nadaljevanju se bova pogovarjali o tem kakšno je Mihovo vedenje danes. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne, lahko kar nadaljujemo.

N: Kakšen odnos ima Miha do vas?

R: Odnos imava, sej pravim, se mi zdi, da je čedalje bolj navezan. Eden brez drugega sva težko. Mene kar, pa nevem zakaj no, me ful preveč skrbi za njega. Morem prav sama sebe brzdat, da je fant že dovolj star, samostojen in odgovoren. Pa tud sam pokaže hvaležnost ne. Mi je za novo leto prinesu vinjeto, ker si sposoja moj avto recimo. Je zlo pozoren tudi. Letos je šou prvič, za novo leto s sošolci. Pa mu je blo kar hudo no. Ker sploh ne hodi okrog. Me je pogrešal. Ne vem, al me potrebuje še, al ma še zmeraj mal to, kako ga bojo sprejel, kako se bo vklopil. Saj mu rečem naj gre, pa noče. Na zečetku, pa nas je on spravljal vn. Dej gremo, gremo. Ampak jaz poleg njega ne, sam ni hotu it.

N: Kakšen odnos ima do sebe in do drugih ljudi?

R: Zdej je velik bolj odprt no. Tudi sam se rad pohvali če kaj nardi, to tudi pokaže obiskom. Tko, bi rekla, da ima veliko višjo samopodobo kot takrat, ko je prišel. Tudi do drugih ljudi je bolj odprt no. Sicer ma še vedno malo to, da ga nebojo sprejeli, ampak ful manj kot takrat. Hoče eno potrditev od drugih, če kaj nardi no. In ga ni sram pokazat stvari.

N: Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Jah...mislim, da je v redu no. Sej pravim, nima težav. Je zlo odprt in vljuden. Ampak to od teh, ki jih pozna no. Pristopi in je zraven nas v kuhnji, če recimo pridejo na obisk. Ampak, če so pa čist neznanci pa se raj umakne, ne bo navezal stika. Ma še tuki mal tega straha, se pa je zelo izboljšalo.

N: Kako se odziva, ko zapustite prostor?

R: Zdej je pa to mal drgač. Ni več tko, da bi hotu z mano it. Zdej ma avto in izpit, pa gre, če želi. Čeprav občasno pa še no, grem s tabo. Čeprav ne tolko no. Jaz mu povem, ko grem, da ve, da je sam v hiši. Ko se vrnem pa se me tudi zelo razveseli no. Pa reče o mami, si pršla. Ampak ja, malo bolj odraslo kot prej no. Ne več tisto otroško, da prileti in me objame.

N: Kako vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: Niti ni mel težav, ko je bil majhen, kot sem rekla že prej. Tud zdej nima težav s tem. Gleda v oči.

N: Kakšno potrebo ima po telesnem kontaktu?

R: Ja, še zmeraj no. Se ne izogiba in se celo rad objema pa carta. Je malo nenavadno za tolko staro osebo, ampak ja, se objema ja, rad. Zelo, zelo rab on to no. Vidi se kolko on ni dobil tega, ko je bil majhen in zdaj to nadomešča.

N: Kako se vede v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Jah...zdej isto no. Če pozna ljudi ni problema. Če pa jih ne pozna, pa je previden, oprezen. Opazuje kako ga bojo sprejeli se mi zdi. Če ga sprejmejo pa se pol hitro vklopi. Z novimi situacijami pa nima težav. Ni prestrašen al pa kaj takega.

N: Kako se potolaži, ko je razburjen?

R: Ja, takrat pa več ne pride do mene ne. Jaz pridem do njega. Če mava midva konflikt ne, pridem jaz do njega. Če pa ma s kom drugim pa ga pustim, da reši s tisto osebo. Je pa bolj tak no, da se rad umakne zdej. Zdaj, ko je starejši bolj čaka, da jaz pridem do njega. Ko je bil majhen je bil on tisti ne, zdej pa čaka.

N: Kako se zamoti, kaj počne v prostem času?

R: Igrce igra na telefonu, to največ. Pa s psom gre na sprehod. Dostikrat sam od sebe. Pa največ je od zunaj, za hišo. Študira kaj bo posadil. Ni pa tak, se zelo malo družji z ostalimi no. Večinoma je zunaj in se ukvarja z živalmi pa s tem ja, kaj bo posadil.

N: Kako danes izraža potrebe?

R: Od začetka je bolj v sebi držal, pa sem jaz vlekla ven. Zdaj pa se je začel že upirat. Kar dost odločno pove nazaj, če mu kaj ne paše. Se mi zdi, da je tukaj nardil en korak naprej. Kar pove zdej ja.

N: Okej, v nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Miho umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih nejegovo vedenje ob začetku rejništva. Lahko kar začnem?

R: Lahko.

N: Okej, prva zgodba. Miha je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozoren je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže

znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnili. Ob interakciji z drugimi ljudmi Miha vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem. Pa druga... Miha je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Miha pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njega in, da mu bodo pomagali, ko jih bo potreboval. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajal prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja... Ob ločitvi s starši kaže Miha veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerad vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Miha kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Miha znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja... Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Miha velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmeden in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato mu ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njegove tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskal tolažbo.

R: Ja ta tazadnja že ne. Pa druga tudi ne. Najbolj bi rekla, da ga najdem v prvem. Pa v tretjem tudi no. Težko bi se odločila. Obe zgodbi sta malo. Ampak bom rekla, da ga najbolj v prvi najdem.

N: Okej, zdaj pa še zadnji sklop vprašanj, ki se nanaša na znanja, ki jih imate. Pa bi kar vprašala, kaj bi rekli, kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Znanja so, veste kako ne, to so zdej...nevem kakšna znanj nimam, ampak mam izkušnje. Največ ti dajo izkušnje. Tudi predavanja ti dajo veliko, ampak pol, ko prideš domov, si misliš, da boš začel po tistem delat, ampak ne gre vedno ne. Najbolj so izkušnje.

N: Kaj bi rekli, kakšna znanja ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Ja...mislim velik ane, v bistvu. Dostikrat se potem zalotiš, pa si rečeš, tole pa ni prou, ne delam prou, tam sem to slišala. Morem na drug način. Mi je pomagal dostikrat, da sem vedla kaj nardit. Pa vsak otrok je tudi poseben ane. Vsakemu se moreš posebej prilagajt, z njim delat. Čeprav, včasih bi mogu še več, ampak ni vedno energije. Največ so pogovori z otroci no. Jaz sem se največ tega držala, da smo se vsedli pa pogovorili.

N: Na kakšen način pa ste si razlagali njegovo vedenje?

R: To so mi povedali, da je blo veliko mamil v družini, verjetno je pol blo iz tega. Pa tudi to, da so ga premetavali sem pa tja. Da je zaradi tega bi nemiren. Blo ga je strah, da bo spet mogu it kam drugam.

N: Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?

R: Jah, deloma te skupine. Tam si velik pomagamo en drugmu ne. Te, rejniške skupine. Pa pač socialna ne, prek socialne tud dosti ne. Pokličesh pa vprašash, če maš težave. In vprašash kako bi to rešil. Pa mogoče tudi kaj prebereš ne. Pa se malo zamisliš in se učiš iz tistega.

N: Na kakšen način bi rekli, da so vam pomagale knjige?

R: Boljše sem razumela njega. Kšno stvar prebereš, se te mal dotakne, tole pa jz ne delam prou. Potem mal o tem razmišljajš in pol hočeš nardit drgač. Čeprav ti zmerm ne uspeva. Ampak se pa potrušiš.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Hm teme? Nevem. Mogoče o teh mladostnikih recimo, kako pristopi do njih, ko so težave. Na kakšen način. Sploh do takšnih hudih a ne. Ker včasih si sam seb prepuščen ne. Jaz sem bla že. Se mi zdi, da bi tle blo tud, da bi mel kakšne strokovne pomoči več, ko se kaj zgodi ne. Da bi meli to, da pokličemo če smo v težavah. To bi blo dobro vzpostaviti.

N: Na kakšen način so vam pomagali strokovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?

R: Ja smo sodelovali s svetovalnim centrom, je ena gospa kar dost pomagala. Da ti je ena opora ane. Drugače pa bolj na tak način, zdržte, sej bo šlo. Sej lahko pokličesh, če maš težave, ampak oni delajo do treh, al pa do petih. Kaj pa pol? Bi blo dobro met nekoga, ki bi bil sredi noči tud na razpolago. Mi mam takrat tudi težave in pol nimaš kam poklicat. In je panika.

N: Kaj vam je še bilo v pomoč?

R: Ja to kar sem rekla ne. Mož, ko je še bil živ. To, da cela družina sprejme otroka. Te skupine so mi dosti pomagale, izobraževanja, pa tudi socialne delavke no. Pa to kar sem prebrala. Vse sem vpijala kar sem le lahko.

N: Okej, prišli sva do zadnjega vprašanja. Zanima me samo še, če se mogoče spomnite, kaj bi še potrebovali tekom procesa rejništva, da bi vam bilo še lažje? Izpostavili ste že, da bi bilo fajn imet nekoga, ki je razpoložljiv tudi ponoči. Je še kaj takega mogoče?

R: Ne, mislim, da je to glavna stvar, ki bi jo izpostavila.

N: Super, s tem sva prišli do konca intervjuja. Najlepša hvala za pomoč in sodelovanje.

R: Malenkost. Lep dan še naprej.

N: Enako, nasvidenje.

R: Nasvidenje.

INTERVJU ŠT. OSEM

N: Sem torej študentka na Fakulteti za socialno delo. Pišem magistrsko nalogo z naslovom Kompleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. V nalogi želim ugotoviti predvsem dve stvari. Prva stvar, ki me zanima je s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na potek rejništva. Druga stvar, ki pa me zanima je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Ne bova se pogovarjali o procesu rejništva na splošno, ampak o procesu Vesnina rejništva. Intervju je sestavljen iz 4 obsežnih vprašanj. Če se med pogovorom pojavi kakršnikoli zadržek ali vprašanje, lahko to brez težav poveste ali vprašate. Svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izivi ste se srečevali vi in s kakšnimi Vesna. Rada bi vas povabila v varen prostor v katerem lahko govorite brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo spremenjeni. To je iz moje strani vse, imate še mogoče vi kakšno vprašanje, bi kaj dodali?

R: Ne, lahko kar začneva.

N: Okej, pa me za začetek zanima, kako bi opisali proces rejništva z Vesno?

R: Vesna je prišla v rejništvo k nam zaradi tega, ker v njihovi družini več ni mogla živeti. Mamica je dost velik alkoholik. Vse se je začelo tako, da je mamica enkrat zagnala piksno piva v Vesno. Potem jo je oče odpeljal k zdravniku in potem so zaznali kaj vse se dogaja v njihovi družini. Potem pa so jo dali v rejništvo, ker so vidli da ne more več živeti v matični družini. En čas je bila v kriznem centru, potem je pa prišla k nam.

N: Kakšni so bili začetki rejništva?

R: Ko je prišla k nam je bilo zelo težko. Nismo se poznali, hotu si na vsak način dati toplino. Tisti prvi dan ne bom nikoli pozabila kako je bilo. Ko so odhajale socialna delavka in direktorica centra za socialno delo se je zgrudla, bruhala. Grozno je bilo. Potem sem jo dvignila in jo nesla na sedežno in jo pokrila. Tisti dan je bil taki deževen, jaz sej ji htela samo toplino dati. Samo to sem mela v glavi. Čez čas se je pol začela pogovarjati. Na začetku ni upala govoriti, ni upala pridi jest. Prve dni je bilo grozno. Potem je zbolela, 14 dni je bila bolana. Potem je pa bilo boljše no. Tudi v šoli je bilo treba vse nadoknaditi. Je napredovala tudi v rezredu, čeprav smo mislili, da ne bo mogla no. Potem je bilo vsako leto boljše.

N: Na kakšen način ste vzpostavljali odnos z Vesno?

R: Na prijeten način. Pogovor, objem, smo ji kupili kake take stvari, ko je hotela met. Te stvari so jo dvignile. Je pa ogromno pogovor, toplina, da otroka pohvališ, res ga moreš včasih okregat. Čeprav te boli pri srcu je tudi to potrebno včasih. Saj je ona tudi sama vidla, da je to potrebno včasih, če nardiš kaj narobe. Ni zamerljiva.

N: Kako je Vesna sprejela življenje v vaši družini?

R: Ja zelo dobro. Tudi skoz je zadovoljna. Ko gre k očetu točno vidi kako je pri njih. Ker oči ne more za vse stvari poskrbet a ne. Tko da, težko živi tam ne. Na začetku sem rekla, je bilo težko. Samo se je privadla čez čas. Ko jo je nehala bit strah. Na začetku je bila prestrašena no. Pol pa se je čez kak mesec to umirilo.

N: Kako ste se odzvali, če ste želeli, da Vesna spremeni vedenje?

R: Sej ni bilo treba velik, pri Vesni ni bilo treba velik. Moja večja je dve leti starejša, mlajša pa je dve leti mlajša in je Vesna dosti prevzela od njih. Si je jemala zgled. Ni bilo treba dosti. Če pa je bilo kaj smo se pogovarjali, to smo ogromno. Pogovor, toplina. Povedali smo ji, da to pa mi ne delamo, pa vprašali zakaj je to nardila. Vse preko pogovora.

N: S čim vse ste se morali spopadati?

R: Ja...nebi rekla, da smo z Vesno meli take probleme no. Sej pravim, težko mi je bilo na začetku. Ko nisem vedla kaj naj nardim, da se nas bo nehala bat. Nisem vedla kako se ji naj približam. Pa skrbi me še danes zlo za njo. Lahko rečem, da me manj skrbi za moji dve kot za njo. Sta vseeno bolj zreli. Tudi mlajša je bolj zrela kot Vesna. In me skrbi, da se ji bo kaj zgodilo.

N: Okej, kako bi opisali Vesnino vedenje ob začetku rejništva?

R: Ko je prišla k nam živeti je Vesna bila mirna, tiha, ni si upala povedati, vprašati, od začetka nobene stvari. Potem, ko ji je oči kupil za rojstni dan računalnik se je to spremenilo za 100% bi rekla. Začela se je pogovarjati po facebooku, tudi z otroci iz njenega kraja ne. Mislim, da jo je to malo pomirilo. Ker je bila v stiku z njimi ne.

N: Kakšen odnos je imela Vesna do vas?

R: Boječ. En čas nismo ble na isti valovni dolžini. Po kakšnih 14 dneh se je to že velik spremenil no. Seveda, drugo okolje, drugi ljudje, vse je zamenjala ne. Po tisti bolezni se je spremenila no. Je vidla, da sem ji pomagala, topel čaj, topla dekca in je vidla ne. Sam je pa res hudo, ko pridejo otroci. Je teden ali pa 14 dni zlo hudo. Rabijo, da se vpeljejo. Takrat pa res, nobene druge stvari, samo otroka.

N: Kakšen odnos je imela Vesna do sebe?

R: Ona je mela zlo nizko samopodobo. Zlo...ni mela navade za higieno, nič bi rekla. Za vse smo jo mogli navadit. Od higiene, do oblačenja. Pa bi to že mogla vedet sama. Pa ni blo nič ne. Pa tudi govorila ni, kot sem rekla ne. Je najprej malo opazovala, kaj lahko in kaj ne. Boječa je bla zlo.

N: Kakšen odnos je imela Vesna do drugih ljudi?

R: Do sošolk se je vključla hitro. Ampak problem je pa blo naše sorodstvo. Ni se hotla vključit z njimi. Se je vsedla stran in jih opazovala, tudi zdej je isto. Ona samo, da vidi kakšno zamero pri komu, nima več te osebe rada. In vidi pri našem sorodstvu ne. Ona je škorpion ane. Samo čaka, in pol kar naenkrat vgrizne. Ja, se je vsedla in opazovala. Ona ni hotela nikoli bit v sredini. Je raje sama kot pa da je okoli veliko ljudi.

N: Kako se je vedla ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Sej pravim, ko je bla majhna se je vedno malo umaknila. Ni upala zraven, tudi, ko smo šli na kaki rojstni dan ni hotla k otrokom, je kar pri meni sedela za mizo. Ni upala zraven. In niti je nismo silili. Če noče pač ne. Ona se je stisnila k meni, al pa je šla k moji hčerki. Če pa je kera od hčerka šla k otrokom, pa je ona tudi pol šla. Čez nekaj časa no. Je rabla neko oporo.

N: Kako se je odzivala, ko ste zapustili prostor?

R: Ja samo je nikoli nisem pustila. Ona je šla vedno z mano. Mene je blo vedno strah. Nikol je nisem puščala doma. Če pa sem samo prostor zapustila, da sem recimo šla v kopalnico, pa je tako vedla kam grem. Sem ji povedala. Ona je delala pol nalogo naprej, ni blo. Sej smo bli navajeni, da je en tuki en tam.

N: Okej, kaj pa, ko ste se vrnili iz kopalnice, kako se je odzvala?

R: Ma...nič posebnega no. Je delala nalogo še naprej. Ni mela nobenih taki odzivov.

N: Koliko je vzpostavljala očesnega stika z vami in drugimi?

R: Vesna zelo veliko, ker je že od začetka navajena, da se gledamo v oči, ko se pogovarjamo. To smo ji povedali. Ko pa je prišla k nam je mela težave ja. Nas ni upala pogledat, al pa te je pogledala pa se je hitro obrnila drugam. Igračke je tudi k sebi stiskala. Takrat, ko je prišla je mela malo s tem ja...

N: Kakšno potrebo je imela po telesnem kontaktu?

R: Ona ga ni mela. Ona ga ni mela...en čas bi rekla, da se ni hotla sploh stisnt. Se je prej k mojim hčerkam začela stiskati, ko pa k meni ane. Jaz sem jo objela, ona pa je čisto tko sedela, ko da jo noben ni objel. Čisto mehka je bla naprej. Ni dala nobenega znaka, da si jo objel. Dočim zdej...zdej se objema, k se prej ni. Zdej se pa dosti.

N: Kako se je vedla v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Zdej ob novih ljudeh sem že rekla, je bla prestrašena ne. Je opazovala, sedela je pri meni v naročju, ni hotela navezat stika. Jo je blo strah. V novih situacijah je pa bla zmedena, zlo. Ona se je na hitro vstrašla stvari zelo. Zdaj se je to navadla, ko pa je prišla k nam pa ni blo tko. Bla je v kaki novi situaciji pa ni točno vedla kaj bi. Ja...strah jo je blo.

N: Kako se je potolažila, ko je bila razburjena?

R: Ona, ko je bla razburjena, še danes je tko no. Neki posebnega ima v sebi. Ona, ko se fejest razburi, okrog ustnic postane bela, pa rdeče pikce ma not. Rabi pa mir v takih situacijah. Al se je vsedla na sedežno, lahko je šla tudi v sobo. Potem sem jaz šla z njo in sem se pogovorila z njo, pa jo malo potolažla. Pogovor spet ne. Včasih smo se vsi trudili okoli nje. Če je bla fejest razburjena smo včasih vsi sedeli na postli, cela družina, in smo se pogovarjali.

N: Okej, o tem kako se je vedla, če je bila obkrožena z neznanci sva že prej spregovorili. Rekli ste, da je bla prestrašena.

R: Ja, ni se hitro vključla ane. Je rabla čas.

N: Kako se je igrala?

R: Bom rekla, da se ni znala igrat. Nikoli ni teh punčk objemavala pa tega. Niti ni sprejela igrač. Ona je sestavljala sestavljanke. Pol, ko je bla večja ji je oči kupil računalnik. Ampak res...igračke kar se jaz spomnem sploh ne. Rajši smo se šli kakšne družabne igre, al pa smo šli kej risat. Te stvari so jo bolj zanimale ko pa, da bi se sama no.

N: Kako je raziskovala okolje?

R: Tisto kar jo je zanimalo je rada delala, tisto kar jo pa ni zanimalo..pa te niti poslušat ni hotela.

N: Okej, kaj bi rekli, se je bolj oklepala vas, al je bila toliko pogumna, da je šla sama raziskovat okolico?

R: Zlo dolg časa se je mene držala no, zlo dolg časa. Al je bla z mano, al pa je bla z mojimi dekleti. Sama je redko, da je šla. Se je bala na začetku.

N: Kako je izražala potrebe?

R: Ni veliko govorila ne. Sem rekla. Je tiščala v sebi na začetku stvari. Ni vedla, če nam lahko zaupa. Bom rekla, da po kakih pol leta je ona to začela bolj ne. Govorit o sebi pa o tem kako se počuti. Mi je čez pol leta napisala tudi pismo. In v pismu je pisalo, da mi tega ne more povedat in, da lažje napiše. Na začetku je res malo govorila. Tudi, če je kaj rabla, lahko rečem, da tega ni povedala.

N: Okej, v tem sklopu sva se pogovarjali o Vesninem vedenju ob začetku rejništva. V nadaljevanju se bova pogovarjali o tem kakšno je Vesnino vedenje danes. Vmes je torej minil ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne, kar vprašajte.

N: Kako bi opisali Vesnino vedenje danes?

R: Vesna danes je..že navajena tolko, da v določenih situacijah vzkipi. Zdaj je tudi tolko stara in jo včasih že razganja. V določenih stvareh, ko ji film počí se razjezi, zaloputne vrata in gre. Jaz tega nisem navajena ne. Se pogovarjamo in reče ja mami vem. Moji puncí ne delata tega. Tako, da ja...včasih vzkipi. To se zdej dogaja 2 mesca no, ampak tako je.

N: Kakšen odnos ima Vesna do vas?

R: Do mene spoštljivega. Bom rekla, da nikoli ne vidim, da kaj govori čez mene. Moje bi mi tudi povedale ne. Me spoštuje. Me tudi objame, tudi za dan materinstva me preseneti in za rojtni dan. Tako da sem glede tega kar zadovoljna.

N: Kakšen odnos bi rekli da ima do sebe?

R: Do sebe ma tudi v redu odnos. Rada se lepo uredi, je tudi eno uro v kopalnici. Je velika sprememba tukaj. Nase da zdaj veliko. Gremo tudi dostikrat v trgovino in se uredi ne.

N: Kakšen ima odnos do drugih ljudi?

R: Bom tko rekla..tisti, ki jo majo radi, ma Vesna lep odnos do njih. Tisti, ki pa ji hočejo kaj slabega, jih pa več ne mara. Zelo je zamerljiva morem rečt. Če dobi slučajno kaki negativen odziv od koga sploh noče več z njimi v kontakt stopit. In noče popustit. Do mene, do nas ni problema ne. Ampak do drugih pa vidim.

N: Kako se danes vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Ja...s temi prijatlcami pa to se zelo hitro vključi, se pogovarja. Je pa tudi tko, če so kakšne nove prjatlice, je tudi povedla zadnjič. Veš mami...pol pa stojim v krogu in gledam, pa gledam, pol pa začnem govorit, neki povem, pa je v redu. Tako, da nima težav no.

N: Kako se odziva, ko zapustite prostor in, ko pridete nazaj?

R: Ja, danes je že rada sama no. In če grem v trgovino al pa na vrt, mi kar reče, da bo sama doma. Ko pa pridem nazaj je tudi v redu. Se ji celo zdi, da pridem prehitro. Reče, o mami, si že nazaj.

N: Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: Ja, danes nima težav. Jaz točno vem, da, če me noče gledat pol je nekaj narobe. Hitro vem, da ni iskrena. Čisto običajno me gleda bi rekla. In druge tudi. Nisem zasledila, da bi mela težave s tem.

N: Kakšno potrebo ima po telesnem kontaktu?

R: Danes bolj kot takrat, ko je prišla. Ona kar pride in se stisne, tudi mlajšo deklico vzame v naročje in jo stiska. Tko, zlo rada se stisne. Velikokrat smo na sedežni in gledamo te nadaljevanke in se stisnemo.

N: Kako se vede v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Bom rekla, da gre raje v sobo, ko pridejo kaki obiski. Se raje umakne zdej, kot pa da je zraven. Gre na mobi, pokliče očija, al pa malo gre na facebook. Večinoma pa smo skupaj no, tko, da ni velikokrat, da pride do kakih novih stvari. Ampak, če bo mela možnost se bo umaknila. Tudi v nekih novih stvareh.

N: Kako se potolaži, ko je razburjena?

R: Enako je danes kot včasih no. Se umakne, gre v sobo al pa na kavč. Rabi mir. In pol jaz grem do nje, al pa ona pride do mene. Velikokrat nama tudi skuha kavo, ona ma to zlo rada, da se pol pogovarjava zraven. Ne pustimo pa nikol, da ge mimo ane. Se vedno pogovorimo o tem, da se nebo pol otrok sekiral ne.

N: Kako se vede, če je obkrožena z neznanci?

R: Kot sem rekla no. Se rajši umakne kot pa, da bi vzpostavljala kakšen stik. Je bolj sramežljiva ona. Gre v sobo in dela svoje stvari

N: Okej, kako bi rekli, da se danes zamoti?

R: Ja...z računalnikom, telefon, veliko se druží z malimi otroci, grejo na sprehod in tako.

N: Koliko pa bi rekli, da se druží s svojimi vrstniki, prijatelji?

R: Čez popoldneve se ne druží z njimi. Oni so skupaj v šoli, tukaj pa ni nobenih njenih prijateljic. Ni niti ona taka, da bi hodila popoldan sem pa tja. Gre zjutraj z možem prej, ko gre v službo in grejo s kolegicami na kavo. Včasih tudi po šoli. Popoldan pa je ona doma.

N: Kako izraža potrebe?

R: Ja danes pa kr pove. Mami a veš jst bi pa to mela, a bova šle v trgovino? Kr pove. Pa tudi pogovarja se dosti ne. Pove, če je žalostna. Mi jo vidmo. In pol jo vprašam in takoj pove kaj je narobe. To je tudi ful razlika od takrt, ko je pršla. Takrt je vse tiščala v sebi. Zdej ni več taka.

N: Okej. V nadaljevanju vam bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Vesno umestite v eno od njih. Ob tem imejte v mislih njeno vedenje ob začetku rejništva. Lahko kar začnem?

R: Lahko.

N: Okej. Prva zgodba. Vesna je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozorna je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor ne kaže znakov stiske, saj ima temeljno zaupanje v to, da se bodo vrnili. Ob interakciji z drugimi ljudmi Vesna vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem.

R: To ni.

N: Okej, druga. Vesna je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Vesna pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njo in, da ji bodo pomagali, ko jih bo potrebovala. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajala prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci.

R: Ta tud ne.

N: Naslednja.... Ob ločitvi s starši kaže Vesna veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerada vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Vesna kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Vesna znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Vesna velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmedena in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato ji ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njene tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskala tolažbo.

R: Mislim, da bi bil c. Tretja ja. Drugi ziher ne. Od teh dveh bi dala raj c no.

N: Okej, prišli sva do zadnjega sklopa vprašanj. Pa bi kar vprašala, kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Bom rekla, da sem dosti stvari dobila že iz svoje družine. Jaz sem mela sicer zelo strogo vzgojo doma. Včasih je blo na kmetiji drugače kot danes. Jst sicer nisem tako stroga kot sta bla moja starša, sem pa med bolj strogimi mam jaz občutek. Tako, da ja...bi rekla, da sem dosti pridobila od doma ne. Ja...rada mam red. To tudi otrokom predajam naprej. Se mi zdi to potrebno, da majo. Pa pol seveda lastne izkušnje, ki jih mam s svojimi otroci. Tu sem dosti pridobila glede vzgoje. Pa hodila sem na ta predavanja. So zelo v redu. Pa Marka Juhanta mam zelo rada. Mi je zelo všeč. Ja...predvsem glede vzgoje bi rekla da mam znanje. Tudi jih kaznujem, če je kaj narobe.

N: Okej. Nekaj ste že povedali o tem, kje ste pridobili znanja za izvajanje rejniške dejavnosti. Rekli ste iz svoje družine, iz lastnih izkušenj in pa iz predavanj. Bi mogoče še kaj dodali?

R: Ja, na drugih predavanjih, ki so še ne. V šoli so dostikrat, na zdravstveni, pa v knjižnici sem tudi že šla ane. Ko nisem vedla kaj nardit. Ker to je res včasih za znoret. Šla sem v knjižnico, pa sem si nabrala knjige. Tudi moja socialna delavka je zelo dobra, vprašaj za nasvet in ti pove.

N: Kaj bi rekli, kako so vam pomagale knjige, ki ste jih prebrali?

R: Povejo ti, kaj nardit v teh primerih. Kako toplino daš še bolj otroku, kako mu pomagaš. Moreš ga objet, pohvalit, okregat. Vse. Moreš ga imet rad no. Dobila sem znanje iz vzgoje no. Pa tudi na predavanjih sem to dobila. Kako delat z otroci.

N: Kako ste si razlagali Vesnino vedenje, ko je prišla živeti k vam?

R: Ja veste, da mi je blo mal čudno, da se na nobeno stvar ni hotla odzvat, umikala se je...Takšna pač je bla, sej mi smo to pol sprejel ane. Smo pa predvidevali, da je to zato, ker je menjala okolje. Pa novi ljudje. Pa tudi v svoji družini no...jaz ne vem koliko je ona bla slišana v svoji družini. Tudi to bi lahko blo. Ni zaupala svojim staršem. Nam tudi ni, ko je prišla ane.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Kako v najstniških letih obvladat otroka. Al pa tudi začetek osnovne šole. Kako z otroci, ko pridejo v puberteto in se ti pregovarjajo nazaj. Nevem vedno kaj naj nardim. Zadnjič mi je tamau pokazal sredinca. Ja ka pa zdej? In takšne stvari ne. Kako se odzivat ob takih trenutkih.

N: Okej. Povedali ste že, da so vam knjige, izobraževanja in pa strokovni delavci pomagali tako, da ste ena svoja vedenja ob določenih trenutkih prilagodili in, da ste bolj razumeli otroka. Se mogoče spomnite še kakšne stvari, ki vam je bila v pomoč?

R: Ne, nebi zdej vedla no. Se mi zdi, da sem kar povedala ta glavno.

N: Okej, imam samo še eno vprašanje. Zanima me, kaj bi še potrebovali tekom Vesninega procesa rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Hm... a veste, da ne vem. Nebi nič takega zdej izpostavlja. Se mi zdi, da sem mela kar dosti pomoči no. Tako kot sem rekla, socialno delavko sem poklicala vedno, ko česa nism vedla ane. In mi je pomagala. Zdej bi to. Neka predavanja na to temo, kako delat z najstniki. Drugega pa se zdej ne spomnim.

N: Okej, s tem sva prišli do konca. Najlepša hvala za pomoč in sodelovanje.

R: Ni problema, hvala vam. Upam, da sem vam kej pomagala. Nasvidenje.

N: Adijo

INTERVJU ŠT. DEVET

N: Sem študentka na Fakulteti za socialno delo in pišem magistrsko nalogo z naslovom Kopmleksnost življenja v rejništvu skozi perspektivo teorije navezanosti. V povezavi z nalogo se mi zastavljata dve glavni vprašanji. Prvo vprašanje je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo in kako to vpliva na sam potek rejništva. Drugo vprašanje, ki se mi zastavlja je, ali lahko pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu vpliva na preoblikovanje stila navezanosti iz ne – varnega v varnega.

Intervju je sestavljen iz štirih obsežnih vprašanj. Ne bova se pogovarjali o procesu rejništva na splošno ampak o procesu Špelinega rejništva. Namen intervjuja je skupno raziskovanje procesa rejništva. Svoje vloge ne vidim samo v vodenju intervjuja, ampak si želim biti vaša sogovornica, ki bom skupaj z vami raziskovala s kakšnimi izzivi ste se soočali vi in s kakšnimi Špela. Če se med pogovorom pojavijo kakšni zadržki ali vprašanja bi si želala, da to podelite z menoj. Na koncu bi rada poudarila še to, da sva v varnem prostoru v katerem lahko govoriva brez zadržkov. Kakršnikoli podatki s katerimi bi vaša družina lahko bila prepoznana, bodo spremenjeni.

To je za začetek iz moje strani vse. Bi želeli še vi kaj dodati, vprašati?

R: Ne, lahko kar začneva.

N: Okej, pa me za začetek zanima, kako bi opisali proces rejništva s Špelo?

R: Špela je bila nameščena, ble so odvzete roditeljske pravice. Najprej je bila 6 tednov v varni hiši, potem je prišla k nam. Sama sprememba vpliva na Špelo pozitivno. Sigurno, bom rekla, ji je boljše, lepše pri nas, kot bi ji bilo v matični družini. Tam nebi mela tko, pogoojev, kokr jih mi nudimo. Ja, tud tko, v bistvu, sama se zlo solidno razvija. Nima v bistvu, ona se zaveda, da ma pač še mamo, ve da ma brata, sestro. Samga očeta ne omenja.

N: Kakšni so bili začetki rejništva s Špelo?

R: Ona je na začetku, ko je pršla, se je vidlo, da ma en strah v sebi. Recimo, ko smo jo na začetku pripeljali smo rekli, glej Špela to pa je zdej tvoj novi domek. Pa je tko okrog pogledala in se je prou oddahnla, se je vidlo, da je vesela. Midva z možem sva kolko se je le dalo v teh 6 tednih hodila v varno hišo, tko, da smo že takrat navezali en stik. Tko da naju je poznala, blo je novo samo okolje. Zdej pa vidim, da recimo je ves čas, skoraj leto pa pol od kar je bila pri nas zelo težko navezovala stik z drugimi. To se je prou vidl, se je čutil, da je mogu vedno nekdo od naju bit zavravn. Tud zasmejala se je ona šele po treh mesecih kar je bila pri nas. Zgleda, da je bila vseeno oškodovana od tega kar se je dogajalo pri mami. Je pa blo tko, da jo je recimo nekdo hotu nekam odpelat, recimo moževa mama ji je htela razkazat kje živi in se je zlo ustrašila ane, tako je jokala, da res, neverjetno, kaj je ona takrat, prou eno travmo je mogla takrat podoživeti. K je šla v vrtec, v vrtec je šla zlo rada no. Ampak je ves čas mogla met prou svojo vzgojiteljico zraven, da se je počutila varno. Tudi razne predstave, ki jih majo v vrtcu je ona šele letos prvič, da ni sedela pri vzgojiteljici v naročju. Pa je minilo že par let. Tudi te maskote, ko je recimo levček od peugota, ko je ona to zagledala, ona se je tako ustrašila....kar neke vrste, ko, da bi živčni zlom doživela. Tko majhen otrok, to je neverjetno. Tud bog ne daj, da se je zgodl, da kšnega od nas ni vidla, ona je tko jokala. To zdej gre že na bolj, ampak še ni čisto v redu ne. Še vedno je ves čas prisoten strah. Ampak je že začutila neko varnost in je ni strah čist vsega, če so pa novosoti pa jo je strah. To rabi nekoga, ki mu zaupa zraven. Samo, da je nekdo zraven, ki ga pozna. Strah pred neznanim, pred tem, da bi bila spet stran od tega kar pozna...ta strah je sigurno prisoten ne.

N: Na kakšen način ste vzpostavljali odnos s Špelo?

R: Ja v bistvu smo se poskusl čim več crklat, da smo jo meli čim več v naročju. Se pa je vidl, da niti ni tega navajane. Da ji je to blo tuje. Ona je rabla veliko manj te nežnosti kokr tamali otrok. Se je vidl, da ni te simbioze z nekom razvila ne. Se je vidl. Njej je blo v redu tud, če je, nevem, bla v postlci sama. Šele kasneje, ko je že dobr shodila je pršla ponoč se crklat. Njo si zvečer, ko je bila majhna položu v postlco, objel, dal lupčka, ona je brez problema zaspala ne. Nikol ni hodla k nama. Zdej pa ja. Zdej pa hod skoz.

N: Kako je Špela sprejela življenje v vaši družini?

R: Jst mislim, da ona pač je začutila, da je neka sprememba, ampak, da je vseeno še premejhna, da bi to vedla. Ona sicer ve, da ma dve mama, vpraša zakaj jih ma. Povemo, da pač mama ne more zanjo skrbet, ker je bolna.

Zato skrbimo mi. Niti ne sprašuje velik. Ona ve, da obstaja mama. Je pa se mi zdi še vseeno premejhna no. Dobi vse odgovore, ampak več kot to še zaenkrat ni spraševala.

N: S čim vse ste se morali spopadati?

R: V bistvu ni blo nič tko pretresljivga, razn tej strahovi no, v bistvu ne, ker pač otrok je bil zdrav, ni blo nekih zdravstvenih težav, mejhna je še bla tolko ne. Razen teh strahov, ki jih je zdrav prinesla ne, moreš bit bolj pozoren, bolj, da znaš pravilno odreagirat takrat, ko je njo strah ne.

N: Kako bi opisali Špelino vedenje ob začetku rejništva?

R: V bistvu zlo zadržana je bla, zlo tiha, tko ko si jo postavu pa dau, tko je ostala. Ona v bistvu sploh ni bla zahteven otrok, pa velik je spala ne. Ona je spala, po, ona niti 8 ur ni bla pokonc v celem dnevu, zlo velik je spala no. Zlo zadržana, težko je šla kam drugam, h komu drugemu v naročje, zlo pozno se je zasmejala. Prou taka otožna je bla no. Skoz je mela tko na dol usta. Res otožen otrok je bla bol. Ni blo tko, da bi jokala, jokav otrok sploh ni bla, ampak je bla zlo zadržana, zaprta. Res nezahteven dojenček.

N: Kakšen odnos je imela Špela do vas?

R: Em...u bistvu, mislim, čist v redu, za tko majhnega otroka, ampak ta bližina ne...to je mela pa skoz en zid, tud do mene, pa sem bla skoz z njo ne. Ampak ni rabla rok, mislim rabla, ni bla navajena, sploh ni vedla da to nekaj obstaja ne. Ni rabla, res ni rabla te bližine tko.

N: Kakšen odnos pa je imela do drugih ljudi?

R: Do tistih, ki jih res ni pogosto videvala...mejhni otroci so jo zanimali, to ja, ampak tko starejši pa to, pa je mela zlo, tko odbijajoč odnos. Ni mogla vzpostaviti nekega stika. Niso je smeli v naročje vzeti. Je pokazala, da ji ni prijetno no.

N: Okej. To, kako se je vedla ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi ste že nekaj omenjali. Rekli ste, da je imela s tem velike težave...

R: Ja, u bistvu vsakič k je nekoga, da jo je nekdo ogovoril je prou stran, prou tko je nardila, stran se je umaknila, al pa se je obrnla pa kr šla. Tud, če jo je kdo kej spraševal al pa ogovarjal sploh ni hotla ne, navezat tega stika.

N: Kaj bi rekli, kako se je odzivala, ko ste zapustili prostor?

R: To pa nism tok opazla, da bi blo kej drgač. Če sem ga jaz zapustila je gledala, je pogledovala skoz. To ja. Tud jokala je včasih no.

N: Koliko časa je v tem primeru trajalo, da se je umirila?

R: Dostikrat tud šele, ko sem prišla. Ko sem pršla sem jo vzela v roke in stisnila in takrat se je pol umirila no.

N: Na to vprašanje bo verjetno težko odgovoriti, ker je bila tako mala, tako, da si jo lahko predstavljate malo starejšo, ampak vseeno jo skušajte imeti v mislih čim mlajšo, ko odgovarjate.

R: Okej.

N: Kakšen odnos je imela Špela do sebe?

R: Ja...bla je sramežljiva no. Še danes ma nižjo samopodobo, kokr bi lahko bla.

N: Koliko je vzpostavljala očesni stik z vami in drugimi?

R: Z drugimi ne, z mano pa ja. Vseeno smo bli skoz skupi ne. Z drugimi pa ne, še dons stran pogleda.

N: Kakšno potrebo je imela po telesnem kontaktu?

R: Ja ni je mela ne. Ni bla tega navajena. Ji je blo kar neprijetno, ko si jo dvignu in vzeli v naročje. Ni dajala nobenih odzivov, da pa ji zdej to paše ne.

N: Kako se je vedla v novih situacijah?

R: Zadržano, zadržano.

N: Kaj pa ob novih ljudeh?

R: Isto. Še zdej v bistvu je tko.

N: Kako se je potolažila, ko je bila razburjena?

R: U bistvu stisnu si jo. Sej pravim, ona ni bla tko cmerav al pa jokav otrok. Ampak ja, stisnu si jo, lepo si jo pobožu pa tko.

N: Kako se je vedla, če je bila obkrožena z neznanci?

R: Umaknila se je ne, zadržana. Ni mela to rada no.

N: Kako se je igrala?

R: Skoz je rabla nekoga zdravn. Ni se sama igrala. Je rabla nekoga, da se z njo igra. Še danes. Skoz. Če jo primerjan s tamalim, on se je sposoben eno uro sam igrati, brez problema. Ona to ne. Skoz rab. Če riše, riši z mano.

N: Kako bi rekli, da je raziskovala okolje?

R: Ja...u bistvu se je vedno mene držala ne. Ni upala samo nikam tko it. Je bla zdravn mene. Kar je u bistvu meni tudi pasalo. Mi je blo všeč. Ni bla tko, da bi šla kr sama.

N: Kako je izražala potrebe?

R: Ko je bla mejhna je u bistvu dost pokazala no, da bi se prou drla se ni nikol. Dost potrpežljiv otrok je bla no, če jo spet primerjam s tamalim,

N: Okej. V tem sklopu sva se pogovarjali o Špelinem vedenju ob začetku rejništva. V nadaljevanju se bova pogovarjali o Špelinem vedenju danes. Vmes je torej minil ves proces rejništva. Imate mogoče kakšno vprašanje?

R: Ne.

N: Kako bi opisali Špelino vedenje danes?

R: Ja dops je ona, sicer zlo tko, prijazna, nežna in tko vse, ampak je zelo odločna, zelo samosvoja. Nekak uporniška je no. V Bistvu še mejhna, ampak kar upornik no. Če ne doseže, ampak, če ona misli, da se to kar da, zna tečnart no. Pa se kregat. Zdele par mescov je neverjetno jezikava.

N: Kakšen odno ima do vas?

R: Ja u redu, u redu. Dober odnos mava. Sam kar u bistvu skoz to njeno upornišstvo vn skače. Je po karakterju nekak podobna svojim biološkim staršem, mene zlo na sestrcu spominja no. Se vid, da prhaja nek karakter vn ne. Drgač se da no, ji poveš na nek način, da to pa ni okej, da ni prou. Sam, poskuša pa no. Svoje zlo uveljavljat.

N: Kakšen odnos ima do sebe?

R: Em...u bistvu tko večrat reče, sem grda, pa sem škrba. Nekak punca postaja vseen ne. Recimo, ji je rekla pomočnica v vrtcu, kaj ti škrba in to je njo zlo prizadelo. Je rekla, da sem grda, mi pravijo, da sem škrba. Pa ma eno oblecko pa se kar spomni, da je grda v njej. Se mi zdi, da ma slabšo samopodobo. Se mi zdi, da neki ji manjka. Pa pravi, da ma grde lase, pa se hoče ostrižit. Ma mal skaženo to samopodobo, sigurno.

N: Kakšen odnos ima do drugih ljudi?

R: Ja u redu tko, do nobenga nism nikol vidla, da bi bla kej nesramna to ne. Nikol se ne krega za brezveze, njo tudi prizadene, če ji nekdo kej reče takega ne. Nebi nobenga tko izdala ne. Je zelo zvesta, tko se mi zdi. Do naju pa sprobava svoje meje ne. Pa zna včasih neko tako rečt, da te tud prizadene ne.

N: Kako se vede ob navezovanju stikov z drugimi ljudmi?

R: Še vedno je zadržana, še vedno. Recimo, če je kdo ogovori pa ji ne paše, ne bo odgovorila. Če bo pa njo kej zanimal, bo pa znala kej rečt. Pa še to na tak način, da bo neki nardila, da jo bodo opazli ne. Eno pozornost bo hotla vzpodbudit, da bi jo ta oseba opazla. Nebi direkt pristopila.

N: Kako se danes odziva, ko zapustite prostor in, ko se vrnete?

R: Se mi zdi, da, da je pa zdej že tok navajena, v vrtec hodi že tolko časa, tko, da tle ni težav. Mi smo zlo velik skupi no, niti jo ne puščamo v varstvu pa tko. Nima danes težav s tem. Ji poveš kam greš pa dela dalje to kar pač dela. Ko pa pridem nazaj pa je zlo vesela. Ampak je pa res, da, če jst kam grem jo pustim vedno v znanem okolju ne.

N: Koliko vzpostavlja očesni stik z vami in drugimi?

R: U bistvu z nama nima težav, z drugmi pa..odvisno ne spet. Če jo zanima bo vzpostavlja. Če pa jo ne zanima bo pa stran gledala.

R: Kaj pa, ko se pogovarja z drugimi ljudmi?

R: Gleda v oči. Ja, gleda.

N: Kakšno ima danes potrebo po telesnem kontaktu.

R: Večjo k jo je mela. Dosti večjo, ja. V bistvu se zlo rada crkla no. Ko smo gledali risanke, se je zraven dala, čohi me po hrbtu. To moreš nonstop počet. Tud večkrat pride ponoč k nama. Ma bol. V bistvu se zdele pol leta no, ma potrebo da prleti se mal stisne pa gre. Ma to zdej, se mi zdi, čist normalno razvit. Rada se crkla no.

N: Kako se vede v novih situacijah in ob novih ljudeh?

R: Situacija se izboljšuje, ampak še ni 100%. Decembra, ko je bil dedk mrz, smo tko napredovali, da je šla sama gor po darilo in se celo vseda k dedku mrazu. Samo usta so bla pa čist na dol. Sej ni vedla al nej zajoka al kaj nej nardi. Ampak je napredek ne. Napreduje no, ni pa še to tko ko bi kdo drug naredu no. Pri takih stvareh zmrzne še vedno ne. Tud se lahko prestraši. Če kej na hitr pride, te maske pa to, še zmer bi začela jokati ne. Ljudi pa sej pravim, če jo zanima bo skušala nekako pritegnit pozornost, če pa ne, pa se bo umaknila.

N: Kako se potolaži, ko je razburjena?

R: Ja isto se stisne. Isto jo je treba stisnt pa treba ji je stvari obrazložiti ne, tko kt vsakmu otroku. Pove se ji, da ja ta naprimer maskota samo en oblečen pa tko ne.

N: Kako se vede, če je obkrožena z neznanci?

R: Ja je zadržana, še vedno ja.

N: Kako pa se igra?

R: Še vedno se je zlo velik treba igrat z njo. Tud so kakšni trenutki k se sama igra. Več al manj pa ona rabi, da se nekdo z njo igra. Če je več otrok pa je ponavadi bratec tisti, ki jo potegne noter no. Če je to družba, k ji ni tolko poznana. Se ne bo uklopla, jo tamau noter potegne. Al pa moreč it zraven pa se ti igraš zraven. Ni tko, da bi sama pristopla kot eni otroci, ko kr pridejo pa se že igrajo. Če je pa sama pa rabi nekoga.

N: Kako danes raziskuje okolje?

R: U bistvu...nekak zlo velik sprašuje in, če misli, da je varno in, da ve, da ne bova midva daleč stran, gre pogledat. Ampak ne, da bi kar šla nekam daleč sama. To ona nebi nikoli nardila. Spet je razlika, če je poznano al pa nepoznano področje. Če ne bo poznala bo pri meni v naročju. Nebo nikamor šla.

N: Kako danes izraža potrebe?

R: U bistvu kr pove, jz tole rabm. In je tud prepričana, da ona more pol to dobit.

N: Okej, koliko pa bi rekli, da govori o svojih občutkih?

R: Bl pokaže kukr pove. Moreš zlo vn z nje vlečt. Kaj je narobe, moreš zlo velik govorit z njo o tem. Je bol zaprta v tem smislu.

N: Okej. V nadaljevanju bom prebrala 4 kratke zgodbe. Prosila bi vas, da Špelo umestite v eno od njih. Od tem imejte v mislih njeno vedenje ob začetku rejništva. Okej, pa bom kar začela. Prva zgodba. Špela je vesel otrok, ki zaupa vase ter svojemu okolju. Pozorna je na lastne potrebe ter potrebe drugih ljudi. Z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi nima težav. Ko starši zapustijo prostor, joče, vendar se lahko potolaži. Ob ponovnem snidenju s starši išče pri njih tolažbo, a se hitro vrne nazaj k temu, kar je počela. Ob interakciji z drugimi ljudmi Špela vzpostavlja veliko očesnega stika, pri tem opazno daje prednost staršem in ne neznancem. Pa druga. Špela je otrok, ki ne išče veliko telesnega kontakta. Ko starši zapustijo prostor, Špela pokaže malo znakov stiske, čeprav jo v sebi doživlja. Ko se starši vrnejo, s svojim vedenjem ne kaže zanimanja zanje in ne želi navezati stikov z njimi, preprosto se igra naprej. Ne zaupa, da bodo starši tam za njo in, da ji bodo pomagali, ko jih bo potrebovala. Ko je v stiku z drugimi ljudmi, se ne opazi, da bi ob tem dajala prednost staršem, v interakciji je tako z njimi, kot z neznanci. Tretja. Ob ločitvi s starši kaže Špela veliko stopnjo stresa. Ko se starši vrnejo, se zelo težko potolaži, prav tako se nerada vrne k igri. S starši išče kontakt, vendar se ne potolaži tudi, ko ga dobi. Staršem je ves čas za petami in se jih oklepa. Špela kaže ambivalenten odnos do staršev: na eni strani zahteva veliko pozornosti s strani starša, po drugi strani pa jih odbija, zavrača fizični kontakt ter poskuse vzpostavljanja stika. Ko se Špela znajde v novih situacijah in ob novih ljudeh, pogosto izraža vznemirjenost. Pa še zadnja. Ob ločitvi in ponovnem snidenju s starši Špela velikokrat »zmrzne« oziroma vzpostavi kontakt, ob katerem ne kaže veliko čustev. Lahko deluje otopelo in strmi v prazno. Ob starših je lahko velikokrat zmedena in se ne znajde. Vidi jih kot nekoga, ki je pogosto razlog slabih občutkov, zato ji ne predstavljajo vira varnosti in tolažbe. Ker so starši pogosto vir njene tesnobe, se lahko velikokrat znajde v konfliktni situaciji, saj ne ve, če bi pri njih iskala tolažbo.

R: Tretja. Ja, definitivno tretja.

N: Okej. Zdaj se premikava proti zadnjemu sklopu vprašanj. Pa bi vas kar vprašala. Kakšna znanja imate za izvajanje rejniške dejavnosti?

R: Čist ta, splošna znanja, kokr jih pridobiš na teh seminarjih. Drugače pa bolj po občutku kokr kej drugga no.

N: Okej, povedali ste, da ste med drugim pridobili znanja na teh izobraževanjih. Še kje drugje mogoče?

R: U bistvu maš vsako leto dodatno izobraževanje ne. Ampak to ni zdej glih za rejništvo ampak je to bolj splošna vzgoja no.

N: Kakšna znanja bi rekli, da ste pridobili na obveznih in dodatnih izobraževanjih?

R: Ja, o vzgoji ne. Mi nimamo tok tega, da bi mel ne vem kakšne težave z otroci, vedenjske ne. Sigurno vsak je mel neke posebnosti. Ta izobraževanja pa so bolj tematska ne. Pa bolj se osredotočajo na obdobje najstništva ne. To meni ne koristi najbolj, tako, da nebi rekla da sem nevem kakšna znanj pridobila. Je pa vseeno tko, da rd slišiš. Neki novga vseen zveš, če ne drugga pa o tem razmišljaš ne.

N: Kako ste si poleg izobraževanj še pomagali?

R: Ja u bistvu prebereš kakšno knjigo od vzgoje. Jz zlo rada tega Juhanta berem ane. Ta se mi zdi top. Drgač pa vprašaš kakšno mamico k ma tud tolko stare otroke, kaj pa to, kako pa vi to ne. Drgač pa bl nekaj po občutku. Kar se teb zdi prou. Po svojem občutku.

N: Kako ste se razlagali Špelino vedenje?

R: Ja tko, da pač ni mela možnosti po tej bližini. Da ni mela varnosti, da se vseen niso tok ukvarjali z njo. Mi smo pol začel 24/7 zaradi nje funkcionirat. Smo se ji zlo posvetl in smo naše življenje podredil temu. Tko sem si to razlagala.

N: Katere teme so za vas pomembne?

R: Jz se vedno sprašujem o teh mejah. Ker otroci so tko ne. Oni v bistvu skoz probavajo kolk deleč lahko grejo. Včasih si pripravljen na to, včasih pa nisi ane. Mene zanimajo teme kar se tiče te vzgoje, od majhnega naprej ne. Meni neka odvisnost pri mladostnikih me zaenkrat še ne zanima. Me bol te meje pri otrocih. Al pa tudi to ne, kaj pri določenih letih osvajajo. Neveš ne kakšne majo potencialne zmožnosti. To se vedno sprašuješ. In pol te zanima ne, če se z otrokom ni nihče ukvarjal, ali je sploh sposoben pol osvajat neka znanja. In mi je to pri Špeli ful vprašanje. A ma še nek manjko ane. A lahko to nadoknadimo? To, razvojno me zanima, kaj spada v katero obdobje. Kolko majo otroci s katerimi se nihče ni ukvarjal potencialov ne. Mene bi to bol zanimalo, ta izobraževanja pa so bol splošna ne. Kar je tema je pač tema.

N: Kako vam je pomagalo vso znanje, ki ste ga pridobili pomagalo v procesu Špelinega rejništva?

R: V bistvu mi ni no. Vseen, sej pravim, je fokus na tiste, ki so starejši, ki majo drugačne težave ane. Pri Špeli razen te zavrtosti oziroma nedostopnosti ni blo drugih težav. Tle pa posplušujemo. Meni te teme ne koristijo.

N: Na kakšen način pa bi rekli, da so vam pomagale knjige, ki ste jih prebrali?

R: Da ti ne. Samo to moreš večkrat prebrat. Ker pol pa moreš bit striktn ne. Če se to odločiš pol moreš to trajbat. Ne moreš enkrat upoštevati enkrat pa ne. Ja, sigurno sem drugače ravnala kot bi, če nebi prebrala ne.

N: Kako so vam pomagali morebitni strokovnjaki, ki ste jih zaprosili za pomoč?

R: Mah to nismo. Sam tist kar je blo zdravstveno. Od začetka je sigurno pediatriinja, ki je bla tista, ki nam je pomagala. Pa tudi pri tamalem mi je ogromno pomagala patronažna, pri Špeli je nismo mel. Je pa tko se mi zdi no, da ti okolje zna svetovat no. Nisem se tolko na neke strokovnjake obračala. Bolj na moje prijatelje, ki majo isto stare otroke.

N: Kaj vam je še bilo v pomoč?

R: U bistvu mi je bla, ampak to spet pri tamalem, v pomoč tud v razvojni ambulanti. Ker recimo pri Špeli mi ni bla. Pa je bla ista zdravnica. Ampak pri tamalemu pa mi je zlo pomagala.

N: Okej, imam še samo eno vprašanje. Kaj bi še potrebovali tekom Špelinega procesa rejništva, da bi vam bilo lažje?

R: Ne, zdej da bi nevem kva. Ne, se mi zdi da, u bistvu, ker ni nobenih tko težav in tko, da ne rabim niti. Nebi nič rekla.

N: Okej, najlepša hvala za sodelovanje in pomoč.

R: Ja, ni problema. Lep dan še naprej.

N: Enako, adijo.

R: Adijo.

c. RAZPREDELNICE PO TEMAH

PROCES REJNIŠTVA (PR)

TEME	IZJAVE	POJMI	KATEGORIJE
STIKI Z BIOLOŠKIMI STARŠI	Imamo tudi stike z biološkimi starši. Ker to podpiramo ane. Smo odprta družina, bom rekla, da res ni problem. Podpiramo, da ima stike s starši in s svojci. Čim več, da ima tega, da ve kje ima korenine. To more vedet. (PR1.1)	odprta družina, podpiranje stikov	ODPRTO REJNIŠTVO
	Z očetom je bilo drugače. Je velikokrat jokala, ko je odšel. (PR1.2)	jok ob razhodu z biološkim staršem	SPREMEMBA VEDENJA
	Marta pa gre dvakrat na mesec k mamici, drugo pa je pri nas. Ampak zdaj smo že začeli opazati, da pride nazaj vsa razštelana. Naslednji dan je taka, tudi v šoli so to opazili. Ko domov pride to samo treska z vrati. To zdaj, zadnje čase. (PR2.3)	preobrat, treskanje z vrati	SPREMEMBA VEDENJA
	Točno to velja, ko pride iz stikov, ki jih ma z mamico. Taka je pol. Razbija z vrati, živčna je, grdo govori. (PR2.4)	razbijanje z vrati, grdo govorjenje, preobrat	SPREMEMBNA VEDENJA
	Mama je pol čez en mesec že prišla na obisk. Na začetku je rad hodil k njej, jokal je, ko se je vračal. (PR3.5)	jok ob razhodu z biološkim staršem	SPREMEMBA VEDENJA
	On se je zmerej vračal čisto apatičen. Šou je v petek, tak razigran, vračal se je tak, da je bil 2 ali 3 dni odsoten. Velikokrat ga niti v šolo nisem poslala v ponedeljek. Je recimo šou v kopalnico pa je pozabil, da je šel v kopalnico. Čisto raztreščen. (PR3.6)	preobrat, apatičnost, raztresenost	SPREMEMBA VEDENJA
	Rejništvo z Jako je zelo v redu, ker lahko sodelujemo s centrom in tudi imamo zelo odprte stike z njegovo biološko družino. Se pravi z mamico, njegova mamica je shizofrenik, duševni bolnik, ima stike takrat, ko ona zmore. Samo zdaj smo stike uvedli tako, da mi hodimo na 14 dni k njim domov na obisk. Z dedkom in babico, ter z dvema tetama imamo stike po dogovoru. Dedek in babice in tete, in tudi mama, so nam dali odprte roke, kako vzgajati otroka. Zelo je navezan na dedija in babi, in celo svojo Majo, ki je ne kliče mami, ima zelo rad. (PR4.7)	odprta družina, podpiranje stikov z biološkimi svojci	ODPRTO REJNIŠTVO
	Ko je šel domov na vikend k staršem je bilo vse spremenjeno. Zelo se je čutilo, da je drugačen. Niti osnovne higijene ni več vzdrževal. Vsakih 14 dni je takrat hodil k staršem, ampak je bilo prehudo. Še v šoli, po vikendu, en dan al dva, je bil čisto nesposoben, da bi kaj delal. Pol se je pa malo umirilo in je bil že naslednji vikend. (PR5.8)	preobrat, oteženo opravljanje osnovnih opravil	SPREMEMBA VEDENJA
	Ko gre k očetu točno vidi kako je pri njih. Ker oči ne more za vse stvari poskrbet a ne. Tko da, težko živi tam ne. (PR8.9)	težko življenje z biološkim staršem	

ZAČETEK REJNIŠTVA	Ona je bila odvezta, tako na hitro. Starši so se šli zdraviti. Mi smo hodili za vikende v Palčico in smo jo sem vozili tako, da se je malo navadila. Pol sem pa dobila vrtec, pol je bla pa v vrtcu, potem pa tukaj. (PR1.10)	hiter odvzem, navajanje na družino	POSTOPNO NAVAJANJE NA REJNIŠKO DRUŽINO
	In tako je prišla k nam s tremi meseci. Potem smo šli na preglede v poslovalnico. Se mi je tako čudno zdelo, da se Marta nič ne odziva. Taka mlahava je bla. Marta skoraj ni premikala rok, nič ni plazila, shodila je z dvema letoma. Dali smo skozi razne preiskave, šli smo tudi h genetiku, ki je na podlagi preiskav ugotovil, da ima Marta mišično hipotomijo. Potem je šla v vrtec s posebnimi potrebami, ampak je preveč posnemala ostale otroke pri negativnih stvareh. Začela se je recimo grist, imela je histerične napade. Bilo je še slabše. (PR2.11)	pregledi pri zdravnikih, neodzivnost, vrtec s posebnimi potrebami	ZDRAVSTVENE TEŽAVE OTROKA
	Blaža smo dobili, ko je začel hoditi v tretji razred. So me obvestili, da so že ble težave v vrtcu in v šoli. Šlo je za rahlo psihozo, beganje, kričanje. In pol smo mi tega fanta dobili, šlo je za odvzem. Vzeli so ga v vrtcu in ga pripeljali sem. Na začetku je bil en tak prijeten fantič. Kar mi je prec padlo v oči je bla ta, objemanje. Tujca je takoj in objem in poljub. To je bla ena taka novost. Pa tudi socialen stik. Midva sva šla, kamorkoli sva šla skupi...ko sem jaz zaprla avto je bil že 50 metrov stran. Tako, da sem ga učila, da ko se zaklepa se počaka. To je bilo prvih par dni. Saj ni zbežal, ampak je odfrčal. S tem sem imela velike težave. (PR3.12)	odvzem, pretirano objemanje in poljubljanje, beganje	IZRAŽANJE STISKE
	Ko je bil nameščen v rejniško družino je bilo to mišljeno kot začasen ukrep, da se potem najde posvojiteljsko družino. Ampak Jaka je bil zelo revček. Kljub temu, da je bil star par dni, ko je prišel k nam, je imel zelo hudo abstinenčno krizo po zdravlilih. Mišične krče, mislim, te trebušne krče in mišični tonus je imel povišan. Na podlagi tega je mogel hoditi v razvojno ambulanto na terapije, vsak teden dvakrat. Jokal je noč in dan. In potem smo ga nosili sem pa tja. Zelo težek začetek je bil no. En mesec smo kar rabili, da smo se vsi eden na drugega navadili. (PR4.13)	abstinenčna kriza otroka, jok noč in dan	ZDRAVSTVENE TEŽAVE OTROKA
	Joj, zelo težki. Bil je hiperaktiven. Ni bil nič voden še pri pedopsihiatru in psihologu, niti še ni imel diagnoze. Res je bil revež. (PR5.14) Prišel je zelo zanemarjen, živel je z mamo, sta klošarla. Med sabo so se pijanci topli in je mama v enega hotla krožnik vržt in je zadela Jana. In je prišel ves krvav, porezan nad obrvmi. Ampak pri nas je pol kr, je bil kr vesel, prve dneve, prvi mesec, nič ni jokal. Samo, da ga mamica išče, kje je mamica, mamica me išče. Ponoči se je še	hiperaktivnost	ZDRAVSTVENE TEŽAVE OTROKA
		življenje kot brezdomec, hiter odvzem, skrb za biološko mamo, lulanje ponoči, slaba artikulacija, preklinjanje	IZRAŽANJE STISKE

	polulal. Navajen je bil samo, karkoli je videl je zagrabil in hotel Kamorkoli smo šli, če so bla kje jabolka je kar na hitro vzel in pojedu. Bil je zlo na malo hrane navajen. Jedu je čokolino pa po flaši, čeprav je že bil prestar za flaško. Tako, da so socialne delavke rekle, da ne smemo tega takoj odvzet, da moremo še nalo pustit. Zobe je mel čisto naprej zaradi te dude in flaše. Skoraj ni govoril, zelo slabo. Motorično je bil pa zelo spreten. Aja...pa zlo je preklinjal. Saj to je slišal ne. Ampak je pol to nehal v mescu, dveh mescih. (PR6.15) Ja, od začetka je bil bolj zaprt vase, ko je prišel. Kako bi rekla, pa nemiren je bil, zelo nemiren. Ni povedal dosti stvari, pa ni bil, tudi dve minuti ni bil pri miru. Ni mogel delat naloge. Potem sčasoma, ko sem ga tudi spraševala po tem je rekel, da nas je pač opazoval ane, kako ga bomo sprejeli. In potem je videl, da smo ga sprejeli brez predsodkov, ker on je pa še temnopolt, oče je slovenec, mama pa ne. In tega ga je blo strah ane. Pa vedno je preverjal kje smo. (PR7.16) Ko je prišla k nam je blo zelo težko. Tisti prvi dan ne bom nikoli pozabila kako je blo. Ko so odhajale socialna delavka in direktorica centra za socialno delo se je zgrudla, bruhalo. Grozno je blo. Potem sem jo dvignila in jo nesla na sedežno in jo pokrila. Čez čas se je pol začela pogovarjat. Na začetku ni upala govorit, ni upala pridt jest. Prve dni je blo grozno. Potem je zbolela, 14 dni je bla bolana. Potem je pa blo boljše no. (PR8.17) Ona je na začetku, ko je pršla, se je vidlo, da ma en strah v sebi. Zdej pa vidim, da recimo je ves čas, skoraj leto pa pol od kar je bila pri nas zelo težko navezovala stik z drugimi. To se je prou vidl, se je čutil, da je mogu vedno nekdo od naju bit zdrav. Tud zasmajala se je ona šele po treh meseceih kar je bla pri nas. Zgleda, da je bla vseeno oškodovana od tega kar se je dogajalo pri mami. Je pa blo tko, da jo je recimo nekdo hotu nekam odpelat, recimo moževa mama ji je htela razkazat kje živi in se je zlo ustrašla ane, tako je jokala, da res, neverjetno, kaj je ona takrat, prou eno travmo je mogla takrat podoživeti. Tud bog ne daj, da se je zgodl, da kšnega od nas ni vidla, ona je tko jokala. (PR9.18)	zaprtost, nemirnost, opazovanje rejnikov, preverjanje prisotnosti rejniške družine bruhanje, strah pred govorjenjem, bolezen strah pred drugimi ljudmi, neodzivnost, strah, da bi jo kdo kam odpeljal	STRAH PRED IZGUBO REJNIKOV IZRAŽANJE STISKE STRAH PRED IZGUBO REJNIKOV
VZPOSTAVLJANJE ODNOSA	Ona je mislila, da sem jaz njej mamica. Tako kot s svojimi otroki sem vzpostavljala. Nič ji nismo vsiljevali, tako kot se je punčka odločila a veste. (PR2.19) Z igro največ. Pa največ se je tudi z drugimi otroki. Da se je igral z njimi pa sem bla jaz zraven. (PR3.20)	kot s svojimi otroki, brez vsiljevanja z igro največ, da se je igral in sem bila jaz zraven	IZKUŠNJE PRIBLIŽEVANJE OTROKU PREKO IGRE

	Bilo je zelo težko, ker nisi vedel kako mu pomagat. Ker moji otroci niso jokali, so spali. Jokali so samo takrat ko so bili bolani. On pa ni bil bolan, ampak vseeno »bolan«. Na nek način ne. In je skozi jokal. Pa si ga nosil, pa gor pa dol, pa si mu dal čaj, pa kapljice. (PR4.21) Ja, midva sva kar, ni blo kakšnih hudih težav v odnosu. Velikokrat je cela družina sedela pred televizijo kot grozd. Nam je dalo občutek ene celote. (PR5.22) Mi smo se zelo veliko igrali. Začela sva v knjižnico hodit, s knjigicami smo bli pol vsak večer v postli (PR6.23) Mogoče je to ne, da sem ga jaz, kaj jaz vem, pristopila sem bolj k njemu. Z lepimi besedami, sem ga pobožala, stisnila, na ta način je tak odnos nastal. (PR7.24) Pogovor, objem, smo ji kupli kake take stvari, ko je hotela met. Te stvari so jo dvignile. Je pa ogromno pogovor, toplina, da otroka pohvališ, res ga moreš včasih okregat. Čeprav te boli pri srcu je tudi to potrebno včasih. (PR8.25) Midva z možem sva kolko se je le dalo v teh 6 tednih hodila v varno hišo, tko, da smo že takrat navezal en stik. Tko da naju je poznala, blo je novo samo okolje. Ja v bistvu smo se poskusl čim več crklat, da smo jo meli čim več v naročju. (PR9.26)	nošenje po rokah sedenje celotne družine pred televizijo, občutek celote preko igre, branje v postelji lepe besede, telesni stik pogovor, telesni stik, toplina, pohvaliti otroka smo jo crkljali, imeli v naročju	TELESNI STIK OBČUTEK DRUŽINE PRIBLIŽEVANJE OTROKU PREKO IGRE RAZLIČNI MEHANIZMI RAZLIČNI MEHANIZMI TELESNI STIK
SPREJEMANJE ŽIVLJENJA V DRUŽINI	Ja, ona je bla majčkena in je takoj vse sprejela. Imela je veliko otrok s katerimi se je družila. Ona je bila takoj tukaj doma. (PR1.27) Nismo imeli težav z njo. Nas je vse lepo sprejela. Mi smo bili takoj njena družina. (PR2.28) Ja eno stalnico je pol sprejel. Dan je mogel bit podoben dnevu. Če je bla kaka sprememba mu že več ni blo všeč. To mu je blo najlažje. Drugače pa mislim, da se je on kar hitro vživel. Veliko smo bli skupi, jaz sem bla tko doma. (PR3.29) Je rabil, je rabil, kakšne tri tedne, pa tudi, da je iz tiste krize ven prišel no...ampak ja, kakšne tri tedne je rabil. (PR4.30) Hitro se je navadil in mene in družine. Lepo nas je sprejel. (PR5.31) Že ko je prišel k nam je govoril zakaj ne gremo po gostilnah malo. Je bil očitno tega navajen.	družba ostalih otrok, hitro vključevanje brez težav, sprejemanje družine sprejemanje stalnice, težave ob spremembah, hitro vključevanje rabil kakšne 3 tedne hitro navajanje družine, sprejemanje družine daljše vključevanje, premišljevanje o drugih	HITER OBČUTEK DOMA HITER OBČUTEK DOMA HITER OBČUTEK DOMA DALJŠE NAVAJANJE NA DRUŽINO HITER OBČUTEK DOMA DALJŠE NAVAJANJE NA

	Mislim, da zlo tko, premišljuje kako je v naši družini in kako je drugod. Ko pa je prišel k nam je kar rabu nekaj časa no. Kot sem rekla, ni nič govoril, bošček je bil. (PR6.32) Ja, on je kr, on je opazoval, opazoval kako ga bojo moji sinovi sprejeli. Pa veselilo ga je zlo, da mam o kmetijo, rad dela zunaj. In to je pomagalo se mi zdi. (PR7.33) Na začetku sem rekla, je blo težko. Samo se je privadla čez čas. Ko jo je nehalo bit strah. Na začetku je bla prestrašena no. Pol pa se je čez kak mesec to umirilo. (PR8.34)	družinah opazovanje rejniške družine, strah pred nesprejetjem veselje do zunanjega dela strah, daljše vključevanje, privadila čez čas	DRUŽINO IZRAŽANJE PREVIDNOSTI DALJŠE NAVAJANJE NA DRUŽINO
RAVNANJA REJNIKOV	Je pa res, da pride kdaj, da ji je kakšen od otrok rekel, ti nisi tukaj doma. Tudi to je blo že. Pa smo jo pol potolažili in ji rekli: »Petra ti imaš dva doma. Tukaj ga maš in pri očetu ga imaš«. (PR1.35). Potem sva pa enkrat z možem rekla, pa daj no, tako pa tudi ne more vedno iti. In sva rekla, čeprav nebi smel ane, kaj, če jo vzameva k nama v posteljo? In se je otrok umiril. Tako se je umirila, in smo spali. Potem sva pa videla, da je to to. (PR1.36) Tudi eno uro sva sedeli v vrtcu. Se ni hotela obuti. Pa sem rekla, bova pa sedeli toliko časa, da se ne boš obula. In sva sedeli, da se je umirila, pa gremo. (PR1.37) Se skupaj učiva in pripravljava. Sama se noče učiti. Moreš bit kar zraven prisoten. (PR1.38) Jaz jo pol vedno vprašam, pol mi pa govori ne. (PR2.39) Nikoli jih nismo pred drugimi sekirali, v šoli smo se vedno postavili na stran otroka. (PR2.40) Največkrat tko, da sem ga ustavla...pa ta očesni stik. Ker on, ko je kričal, je vedno stran gledal. Ko je bil manjši in je bil agresiven si ga lahko objel in ustavil. Fizično si ga mogel ustavit, ker drgač je metal stvari okoli. To so bli izpadi. (PR3.41) Jaz sem mu zlo strogo postavljala meje. Veliko sva se pogovarjala o stvareh, ki jih ne sme počet (slačiti se v trgovini, odtavat, jezikat). In on je to vse zelo hitro dojel. In tega ni delal, ko sem bla jaz zraven. (PR3.42) Nikakor nobena stvar na silo, niti na ihto ne, da bi	tolaženje, pogovor spanje pri rejnikih, bližina rejnikov vztrajnost skupno učenje pogovor na strani otroka očesni stik, ustavil si ga z objemom postavljanje mej nič na silo, počakat do	ČAS ZA OTROKA TELESNI KONTAKT ČAS ZA OTROKA ČAS ZA OTROKA ČAS ZA OTROKA ZAUPANJE V OTROKA TELESNI KONTAKT STROGOST STROGOST

	ga prijel in bi ga kam dal sedet. Ga kar pustim, da se umiri, potem se je pa treba, ne tisto dolgovezit, ampak glej, tole je prav, tole ni prav. To se ne dela. Jasne in kratke meje. Vsake dolgovezenje potem otrko izkoristi za svoje mišljenje, tako. (PR4.43) Pomirit ga je treba, treba ga je učiti, kaj narditi takrat, ko je tako razburjen. Ne ga karat in ne ga kregat. Pokazati mu je treba kako drugače. Drugače se lahko hitro počuti, jaz sem slab. In potem se to lahko stopnjuje. (PR4.44) Vidla sem, da ne morem z besedo, z enkratnim opozorilom nič doseči. To je blo treba večkrat ponavljati in ponavljati. In, ko je že osvojil, je bilo treba znova. (PR5.45) Zmerm tko, da se ne sme razbijati pa žgat avtomobilov. Nismo bli hudi, ampak smo povedali. (PR6.46) Sva na primer, sva se pogovorila no. Če sem se odzvala narobe sem šla k njemu, sem se opravičila. Na ta način. In on tudi, se je prišel opravičiti. Vzpostavlja sva vse preko pogovora in opravičila. (PR7.47) Je treba postaviti meje. (PR7.48) Če pa je blo kaj smo se pogovarjali, to smo ogromno. Pogovor, toplina. Povedali smo ji, da to pa mi ne delamo, pa vprašali zakaj je to nardila. Vse preko pogovora. (PR8.49)	umirjenja, postavljanje meja učenje mehanizmov spoprijemanja z jezo, pogovor večkratna opozorila, ponavljanje opozoril nismo bili hudi, smo povedali pogovor, opravičilo postavljanje meja pogovor	ČAS ZA OTROKA ČAS ZA OTROKA ČAS ZA OTROKA ČAS ZA OTROKA STROGOST ČAS ZA OTROKA
TEŽAVE REJNIKOV IN NAČIN SPOPADANJA	Kot si vedo, kot si se kaj potrudil pa pomatral. Smo, se pogovarjali, smo se vsedli in pogovorili. (PR1.50) Marta ima tudi babico, ki jo je zapustila. Pred nekaj časa je prišla babica nazaj in je naenkrat hotela biti ljubeča babica. In to se seveda ni dalo. Marta je bila na vse druge navezana, na njo pa ne. Ker je Marta ni marala, smo bili vsi drugi krivi. In je na sodišče vložila tožbo, da jaz zaviram obiske in stike z Marto. Tako da sem jaz mogla na sodišče hoditi. (PR2.51) Bla sem psihologinja, zdravnica, kuharica, mamica, pa grda teta sem bla, če je blo kaj narobe. (PR2.52) V kuhni smo meli včasih eno okroglo mizo in smo meli sestanek za to okroglo mizo. Ko smo meli nedeljsko kosilo, smo sedeli za to mizo in smo si pripovedovali vse kar nas je žulilo ves teden. In to so otroci vedli in so tudi pričakovali. Včasih smo zvedli stvari, ki jih drugače sploh nebi. (PR2.53)	kot si se potrudil, pogovor tožba na sodišču s strani babice psihologinja, zdravnica, kuharica, mamica sestanki za okroglo mizo, pripovedovanje, izvedeli veliko stvari	NAČINI REŠEVANJA TEŽAV TEŽAVE S SORODNIKI OTROKA NAČINI REŠEVANJA TEŽAV NAČINI REŠEVANJA TEŽAV

	Je blo včasih tudi težko. Ampak so ti pomagali socialni delavci, če si jih rabil si jih poklical. Je blo pol lažje ne. (PR2.54)	težka obdobja, pomoč socialnih delavcev	PSIHIČNI PRITISKI
	Velikokrat sem se v začetku zavlekla v sobo in jokala. So bli zelo težki trenutki. In takrat, ko sem imela notranje stiske sem se obrnila na center. Še danes sem jim hvaležna, saj sem dobila odgovore. (PR2.55)	težki trenutki, jok v sobi, iskanje odgovorov na centru	PSIHIČNI PRITISKI
	Predvsem ob postavljanju mej. Takrat se je začel ne. Če se je on igral in sem rekla, da je že kosilo, je blo že preveč za njega. Ni hotel niti slišat. Tega ni blo tolko doma, kolko je blo med vrstniki. Da me je porinil, kričal. V šoli je, v razredu je vzel mizo in jo je obrnil stran od drugih. Pa slačenje...to je bil največji problem. On se je kar slekel. Pred hlevom je stal, hlače dol in je lulal na cesto. Doma se je pol kar vnesel, v razredu pa..tam do četrtega je blo pogosto. Pa bil je na stranišču in je opravil zadeve zraven školjke. Pa ko je bil sam je vedno nekaj všpičil. V momentu je nekaj blo. Tko, zlo nepredvidljiv je bil. Tako, da je mel vedno en tak nadzor. (PR3.56)	težave ob postavljanju mej otroku, fizično in psihično nasilje nad rejnikom, slačenje na neprimernih mestih, nepredvidljivost otroka	TEŽAVE Z VEDENJEM OTROKA
	On je imel večinoma te zdravstvene težave. To je bilo treba postopoma odpravljat. S pomočjo zdravstvenih delavcev. Pa tudi tako, da sem socialno delavko vprašala, če je še kaj takega pri mamici in dedku kar bi morala vedeti. (PR4.57)	zdravstvene težave, pomoč socialnih delavcev	TEŽAVE Z ZDRAVJEM OTROKA
	Tukaj je bila ta hiperaktivnost in vse stvari z njim, pol pa tudi njegova družina. Mama je na začetku neprestano klicala in se je njemu potožila o tem kaj je narobe. Ga je imela kot enakovrednega družinekega člana in mu je tožila svoje probleme. Tudi telefonske stike je mama želela imeti in ga je nosnostop klicala. Imeli so babico, ampak starši niso pustili, da bi imela z njimi stike. Najprej jih je sama izsiljevala, potem je šla v tožbo in potem sem mogla pa jaz k sodnemu izvedenecu, da je pol dobila stike. Drugače pa si ga vedno vedno mogel imeti na očeh. Nisi mogel predvideti kaj se bo zgodilo, da bi ga pustil sam. Nikoli nisi bil brez skrbi. (PR5.58)	hiperaktivnost, težave z biološkimi starši, sodišče, neprestana prisotnost rejnikov	TEŽAVE S SORODNIKI OTROKA
	Prov to, ko misliš, da ga boš mogoče v enih 4ih letih približno spremenil. Mislim spremeni, spremenit se ne da...da bo malo prevzel te naše navade ne. In, ko vidiš, da jim to nič kaj ne pomeni. To mi je blo zmeraj hudo. Vse kar se matraš, vse je brezveze in, da je pri nam vse brezveze. (PR6.59)	žalost ob počasnih spremembah pri otroku, upanje za več	PSIHIČNI PRITISKI
	Mela sem pa primer, k je bil poskus samomora. In to ne enkrat, to je blo večkrat. In sem na koncu	poskus samomora pri otroku, rejnik ne	PSIHIČNI PRITISKI

	res rekla, da pa ne morem več. To je blo najhujše. Tam sem pa mogla nardit, dala sem ji vedet, da, če bo še enkrat, da bo pa šla. Nismo več zdržali tega. Malo me je tudi pol socialna delavka, dajte še malo zdržat. Ker sem prinesla že odpoved ne. In pol me je socialna delavka spodbujala. (PR7.60) Sej pravim, težko mi je bilo na začetu. Ko nisem vedla kaj naj nardim, da se nas bo nehala bat. Nisem vedla kako se ji naj približam. Pa skrbi me še danes zlo za njo. (PR8.61) Razen teh strahov, ki jih je zavrnila prinesla ne, moreš bit bolj pozoren, bolj, da znaš pravilno odreagirat takrat, ko je njo strah ne. (PR9.62)	zmore, pomoč socialnih delavcev občutek nemoči pri rejnikih večja pozornost, pravilna reakcija, ko je otroka strah	PSIHIČNI PRITISKI NAČINI REŠEVANJA TEŽAV
--	--	---	--

OTROK OB ZAČETKU REJNIŠTVA (ZR)

TEME	IZJAVE	POJMI	KATEGORIJE
VEDENJE OB ZAČETKU REJNIŠTVA	Bila je zelo živahna, trmasta. Imela je nočne more, se je zbujala, jokala, tega je bilo veliko. Kar ni nehala. Že v Palčici so jo naučili samostojnosti. (ZR1.1) Je bila zelo odprta. (ZR1.2) Kako vam naj povem, nismo zaznali nobene stvari, ampak nam je bilo čudno ker je zelo pozno shodila. Dolgo ni znala govorit. Je hodila tudi k defektologinji. Ampak, ko je prišla k nam, ko je bila stara 3 mesece, je bila zelo neodzivna. Saj sem rekla, da sem vedela, da je nekaj narobe. Ni se sploh odzivala na nikogar. Ni izkazovala nobene brutalnosti. (ZR2.3) Je gledala stran, roke je zelo malo premikala, tudi zvokov je zelo malo spuščala. Saj pravim, pri njej je bilo razvojno vse zamaknjeno. Ona je pri dveh letih komaj dosegla to kar otroci dosežejo lahko že pred enim letom. (ZR2.4) Ja nič, težko govorim kako je bilo ko je prišla k nam. Sem rekla, da je bilo težko z njo karkoli, ker se ni odzivala nič. Zelo malo je jokala tudi. Čustev je malo kazala ja. (ZR2.5) Drugače vmes je bil on, ko je bil umirjen je bil v redu. Zelo rad se je igral, zelo se je zamotil z živalmi, pogovarjal se je. Rad je bil zunaj. Igriv je bil ne, ampak je mel trenutke. Predvsem ob postavljanju mej. Takrat se je začel ne. Če se je on igral in sem rekla, da je že kosilo, je blo že preveč za njega. Ni hotel niti slišat. Da me je porinil, kričal. V šoli je, v razredu je vzel mizo in jo je obrnil stran od drugih. Pa slačenje...to je bil največji problem. On se je kar slekel. Pred hlevom je stal, hlače dol in je lulal na cesto. Doma se je pol kar vnesel, v razredu pa..tam do	živahnost, trmarjanje, nočne more, jok in zbujanje ponoči, samostojnost odprtost pozno shodila, dolgo ni govorila, neodzivnost malo premikanja, malo spuščanja zvokov malo jokala, malo kazala čustva igrivost, zgovornost, težave pri postavljanju mej, fizično nasilje, slačenje na neprimernih mestih, nepredvidljivost	IZRAŽANJE STRAHU MALA POTREBA PO KONTAKTU MALA POTREBA PO KONTAKTU MALA POTREBA PO KONTAKTU NEPREDVIDLJIV O VEDENJE

	četrtga je blo pogosto. Pa bil je na stranišču in je opravil zadeve zraven školjke. Pa ko je bil sam je vedno nekaj vspičil. V momentu je nekaj blo. Tko, zlo nepredvidljiv je bil. Tako, da je mel vedno en tak nadzor. (ZR3.6) Zlo dolgo je tudi pri luči spal, v predprostoru je bla luč. Kar zlo pogosto je mel more. Je kričal, zlo je kričal. (ZR3.7) On, ko se je razburil je stisnil pesti in tisti moment so mu vse žilce popokale tako se je drl. Takrat je vrgel kar je blo. Ko je bil stisnjen ob zid, takrat je razmetal vse kar je prišlo pod roke. (ZR3.8) V glavnem, ponoči je začel jokati. In potem smo ga nosili sem pa tja. Bilo je zelo težko, ker nisi vedel kako mu pomagat. Ker moji otroci niso jokali, so spali. Jokali so samo takrat ko so bili bolani. On pa ni bil bolan, ampak vseeno »bolan«. Na nek način ne. In je skozi jokal. Ni blo nekih posebnih izstopanj, razen tega mišičnega tonusa no. Aja, pa pleničko je mel zlo dolgo. Še, ko je bil 4 leta star je močil posteljo. Je kar sam prosil za pleničko ponoči, da se mu slučajno nebi kaj zgodilo. (ZR4.9) Ni zmogel biti pri miru, ni zmogel biti sam, samo frčal je. V šoli ni zmogel ne pisat ne nič. V ustih je nonstop imel radirko. Na koncu mu je učiteljica šla pisat, ker je bil v zaostanku, ker ni zmogel. Samo vem, ko so jih prpeljali, socialna, to je samo šlo po sedežni sem in tja, sem in tja. Ko smo ga na dvorišče peljali in ven. To je samo po vejah plazil in uničeval. Veliko je govoril o seksu, odprto, neprimerno. Tudi v šoli, v razredu, vsaki sadež je imel asociacijo na kaj. (ZR5.10) Takrat je zvečer, k se je v postlo vlegu se je zibal z glavo levo desno, dal prt v usta in se zibal tolko časa, da je zaspal. To je vztrajno počel, do 15. leta je to počel. Dosti stvari je razbijal, drugače ni blo nič kaj posebnega no. Ja, vse kar je vidu za pojest, gotovo je bil večkrat lačen, je zgrabu. (ZR6.11) To se ne spomnim, samo blo ga ja pa zlo strah, če je grmelo, če je bla nevihta. Tudi, ko smo hodli taborit, njemu to ni blo všeč. Smo šli taborit, on pa je spal v avtu. Ni se počutu varnega v šotoru. (ZR6.12) Največ je blo to, da je bil nemiren. Ni mel obstanka. Agresiven ni bil. Pa to, ko nas je opazoval. (ZR7.13) Ko je prišla k nam živet je Vesna bla mirna, tiha,	spanje pri lučni, nočne more, kričanje ponoči izbruhi, metanje stvari ob zid, razmetavanje veliko joka ponoči, plenička do 4 let hiperaktivnost, malo koncentracije, uničevanje stvari, neprimeren govor o seksu zibanje z glavo sem in tja, dajanje prsta v usta, uničevanje stvari, strah pred lakoto strah ob nevihti, občutek ne varnosti nemirnost, opazovanje mirna, tiha, strah pred	IZRAŽANJE STRAHU NEPREDVIDLJIV O VEDENJE IZRAŽANJE STRAHU IZRAŽANJE AGRESIVNOSTI DO PREDMETOV IZRAŽANJE AGRESIVNOSTI DO PREDMETOV IZRAŽANJE STRAHU IZRAŽANJE STRAHU IZRAŽANJE
--	---	---	---

	ni si upala povedat, vprašat, od začetka nobene stvari. (ZR8.14) V bistvu zlo zadržana je bla, zlo tiha, tko ko si jo postavu pa dau, tko je ostala. Ona v bistvu sploh ni bla zahteven otrok, pa velik je spala ne. Ona je spala, po, ona niti 8 ur ni bla pokonc v celem dnevu, zlo velik je spala no. Zlo zadržana, težko je šla kam drugam, h komu drugemu v naročje, zlo pozno se je zasmejala. Prou taka otožna je bla no. Skoz je mela tko na dol usta. Res otožen otrok je bla bol. Ni blo tko, da bi jokala, jokav otrok sploh ni bla, ampak je bla zlo zadržana, zaprta. Res nezahteven dojenček. (ZR9.15)	govorjenjem nezahtevnost, veliko spanja, strah pred drugimi, malo kontakta z drugimi, zaprtost	STRAHU MALO POTREBE PO KONTAKTU
ODNOS DO FIGURE NAVEZANOSTI	Na začetku, ko je prišla k nam nebi rekla, da je to sploh bil odnos. Ampak potem je pa imela zelo ljubeč odnos do mene. Zelo je bila navezana na mene. Vedno je bla zelo prileplena na mene. Skozi je bla z mano. (ZR2.16) Je bil zlo prijazen. Zlo se pa je rad dotikal. Ta dotik smo mi omejili. Ja, objet in lupčki za spat, več pa ne. On se je hotel nonstop poljubljat. (ZR3.17) Ampak me je hitro sprejel za svojo. Največkrat se je tudi skregal z mano, ker sva bla največ skupaj, ampak tudi, ko je prišel noter me je iskal. Mene. Če me ni blo doma, je bil čist drug. Midva sva se hitro ujela, sama. Ampak to je bilo individualno. (ZR3.18) Od začetka je iskal, nekaj mu je manjkalo. Zaradi tega je očitno tolko jokal. Potem, ko se je navezal, se je zelo navezal na mojo mamo. Se je pa kar lepo vnesel, se je lepo umirjal. Zelo te je iskal, je komuniciral, sledil z očmi, z govorom, poskušal govorit. (ZR4.19) Imel nas je rad. Tko pa je bil kar spoštljiv do mene. (ZR5.20) Mel nas je rad. Zlo hitro nas je začel klicat mami in ati ne, da bi sploh midva kaj rekla. (ZR6.21) Men se je zdel, tko, jz nevem no, mal me je opazoval, tko kot je vse druge. Jaz sem ga večkrat opazila kako me od strani malo gleda, kot, da me proučuje. V redu bi rekla, mel me je rad, hitro me je začel klicat mami, je slišal pri mojih otrocih. Tudi poslušal me je, če sem kaj ukazala. (ZR7.22) Boječ. En čas nismo ble na isti valovni dolžini. (ZR8.23) Em..u bistvu, mislim, čist v redu, za tko majhnega	ljubeznivost, senca rejnika dotikanje rejnika, prijaznost do rejnika, poljubljanje navezanost na rejnika, hitro sprejemanje rejnika, iskanje rejnika iskanje z očmi, poskusi komuniciranja spoštljiv odnos do rejnika hitro poimenovanje rejnikov mami in ati previdnost, proučevanje, poimenovanje rejnice mami strah pred rejniki, daljše navajanje na rejnika malo potrebe po bližini,	HITER OBČUTEK VARNOSTI OB REJNIKU NEPRIMEREN TELESNI KONTAKT HITER OBČUTEK VARNOSTI OB REJNIKU HITER OBČUTEK VARNOSTI OB REJNIKU HITER OBČUTEK VARNOSTI OB REJNIKU STRAH PRED NESPREJETOSTJO STRAH PRED KONTAKTOM STRAH PRED

	otroka, ampak ta bližina ne...to je mela pa skoz en zid, tud do mene, pa sem bla skoz z njo ne. (ZR9.24)	tudi rejnika	KONTAKTOM
ODNOS DO SEBE	Ni bila sramežljiva, niti do otrok niti do starejših ljudi. (ZR1.25)	zaupanje v sebe, brez sramežljivosti	POZITIVEN MODEL SEBE
	On se je kar znal, ni mel dobre samopodobe. Tudi, ko so bile težave je bil vedno, vedno je nekaj uničeval, ni bil agresiven, da bi pokazal na zunaj, ampak pri sebi. (ZR5.26)	uničevanje stvari ob težavah, slaba samopodoba	NEGATIVEN MODEL SEBE
	Ni imel dobre samopodobe. Vedno je blo, da kaj ne bo zmogu. Nizko samopodobo je mel vedno. Nikoli si ni zaupal. (ZR6.27)	brez zaupanja v sebe	NEGATIVEN MODEL SEBE
	Ja, on se je zelo, vedno je govoril, glej kako me gleda. Tudi v šoli recimo, se je kar izmikal in bil sam zase. Ni se dosti družil s sošolci, prvo leto. Mel je strah pred tem, da ga nebi sprejeli. (ZR7.28)	strah pred nesprejetjem, izmikanje drugim, nezaupanje vase	NEGATIVEN MODEL SEBE
	Ona je mela zelo nizko samopodobo. Zlo...ni mela navade za higieno, nič bi rekla. (ZR8.29)	nizka samopodoba, brez vzdrževanja higiene	NEGATIVEN MODEL SEBE
	Ja...bla je sramežljiva no. (ZR9.30)	sramežljivost	NEGATIVEN MODEL SEBE
ODNOS DO DRUGIH	Nikoga se ni bala. Lahko bi jo odpeljal kdorkoli bi jo hotel. (ZR1.31)	nikogar se ni bala	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	Tudi ljubeč, njo so imeli vsi radi. (ZR2.32)	ljubeč, vsi so jo imeli radi	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	Kdorkoli je lahko prišel in bil z njo. (ZR2.33)	brez straha pred drugimi	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	Ah... Tko je bil tak, prijazen fantič. On je takoj stik navezal z vsakmu. Govoril je z vsemi, tudi, če je kdo vprašal za pot me je prišel poklicat, ampak ni bil boječ tukaj, da bi rekla, da se je umikal. (ZR3.34)	prijazen, takoj navezal stik, ni bil boječ	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	Do drugih je bil tako. Do domačih jih je imel vse zelo rad, do tujih je bil pa previden. Ampak ja, lahko rečem, da je bil kar prestrašen, ko je prišlo do interakcije z drugimi. (ZR4.35)	previdnost do tujih ljudi, prestrašenost ob interakciji	OTROK JE IZRAŽAL STRAH
	Ni bil nikoli nesramen, nespoštljiv ali agresiven. Vedno je vse lepo pozdravil in bil prijazen. (ZR5.36)	vljudnost, prijaznost, brez straha pred drugimi	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	On ma zelo dobre odnose, zelo je prijazen, ga imajo vsi radi. Vedno je pozdravljal, z ljudmi ni imel težave nikol. (ZR6.37)	prijaznost, brez straha pred drugimi	OTROK NI IZRAŽAL STRAHA
	On se je, dobro se je z vsemi. Bil je prijazen,	brez straha pred	OTROK NI

	vljuden, šel je do vsakega. Nebi rekla, da je prou, ampak prišel je, pozdravil, ni se skrival pred ljudmi no. (ZR7.38) Ja, se je vsedla in opazovala. (ZR8.39) Mejhni otroci so jo zanimali, to ja, ampak tko starejši pa to, pa je mela zlo, tko odbijajoč odnos. Ni mogla vzpostaviti nekega stika. Niso je smeli v naročje vzeti. Je pokazala, da ji ni prijetno no. (ZR9.40)	drugimi, vljudnost, prijaznost se je vsedla in opazovala odbijajoč odnos do drugih, neprijetno ob telesnem kontaktu z drugimi	IZRAŽAL STRAHA OTROK JE IZRAŽAL STRAH
VEDENJE OB NOVIH LJUDEH/NEZNANCIH	Nič ni imela težav. Tudi ko sva šli prvič v vrtec bi jo komot tam samo pustila. (ZR1.41) Sem vam rekla, je bla zelo radovedna, k vsakemu je šla. Nič ni bla prestrašena. Še zdaj je enako. Pa tudi, ko je bla 3 mesece stara, je lahko bil z njo kdorkoli. Redko je zajokala. Ni se bala novih ljudi, nič. Saj pravim, jaz mislim, da niti ni dojemala takrat vsega tega. (ZR2.42) Preveč. Zlo je bil odprt. Čisto zaupljiv do vsakega. Ko se je kakšen vstavil in ga nekaj vprašal je pristopil takoj, ni blo problema. (ZR3.43) Kot sem rekla. Z drugimi ljudmi je kot dojenček bil zelo prestrašen. Je začel jokati. Potem, ko je bil malo starejši je bil tudi zelo oprezen. Gledal je izza vogala in proučeval situacijo. (ZR4.44) Takrat, ko je bil čisto majčken ga je bilo drugih ljudi strah. Ni mu bilo fajn. Je lahko jokal. Tudi kakšna neprijetna vprašanja od tujih ljudi, se je kar umaknil. (ZR4.45) Hitro je navezal stike, vedno. Ni bilo problema. Pristopil je do osebe in se začel z njimi pogovarjati. Bil je spoštljiv, je pomagal, če je bilo potrebno. (ZR5.46) Je pristopil do osebe, če ga je zanimala in jo nekaj spraševal. Tudi, če ga je kdo nagovoril ni imel težav. (ZR6.47) Ja bolj mu je blo nerodno kot kar drugega no. Ni kar sam od sebe pristopil, mu je blo kar težko to. (ZR7.48) Sej pravim, ko je bla majhna se je vedno malo umaknila. Ni upala zraven, tudi, ko smo šli na kaki rojstni dan ni hotla k otrokom, je kar pri meni sedela za mizo. (ZR8.49) Ja, u bistvu vsakič k je nekoga, da jo je nekdo	ni imela težav, v vrtcu bi jo prvič lahko pustila radovedna, nič prestrašena, k vsakemu bi šla odprtost, zaupljiv do vsakega prestrašenost in jok ob prisotnosti drugih strah in jok ob prisotnosti tujih ljudi, umik ob vprašanjih hitro navezovanje stikov, pristopil do osebe zaupanje, hitro navezovanje stikov sram ob kontaktu, ni pristopil neprijetnost, strah ob tujih ljudeh, otrok se umakne pogled stran,	POZITIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN

	ogovoril je prou stran, prou tko je nardila, stran se je umaknila, al pa se je obrnla pa kr šla. Tud, če jo je kdo kej spraševal al pa ogovarjal sploh ni hotla ne, navezat tega stika. (ZR9.50)	nezaupanje drugim, težko navezovanje stikov	MODEL DRUGEGA
ODZIV, KO FIGURA NAVEZANOSTI ZAPUSTI PROSTOR	Tudi nič, ko sem jo pri sestri pustila me je objela in rekla adijo. Ni bilo težav, ni jokala, se je dalo lepo z njo. (ZR1.51)	brez težav, objem, pozdrav, brez joka	OTROK SE ODZIVA RAZUMEVAJOČE
	Ko sem jo peljala v vrtec se je drla, jokala, pogrešala je mene ne. (ZR2.52)	jok, dretje, pogreša rejnika	OTROK SE ODZOVE Z JOKOM IN SE TEŽKO POTOLAŽI
	Se je zelo jokala pa drla. Zelo me je iskala. Ko pa je bla čisto majčkена pa se sploh ni odzivala, če sem kam šla. (ZR2.53)	neodzivnost, ko je bila dojenček, jok, ko je bila starejša	OTROK SE NE ODZIVA
	Ja...če sem mu povedala se je igral. Drugače pa je jokal, zelo. In se je težko potolažil. Blo ga je tudi zelo strah. (ZR4.54)	strah, jok	OTROK SE ODZOVE Z JOKOM IN SE TEŽKO POTOLAŽI
	Jok. Zelo težko se je pomiril v takšni situaciji. (ZR4.55)	jok, težko se pomiri	OTROK SE ODZOVE Z JOKOM IN SE TEŽKO POTOLAŽI
	Sploh nisem upala ga samega pustit. Nekaj je že ušpičil takrat. Čisto je bil noter v igri, niti ni opazil, da sem odšla. (ZR5.56)	neodzivnost, počne naprej iste stvari	OTROK SE NE ODZIVA
	Se pa ne spomnim kako se je odzival, ko sem kam šla. (ZR6.57)	rejnika se ne spomni	
	To je zmerm hotu z mano. Jaz grem s tabo. Če je slučajno tako blo, da ni mogu z mano it mu ni blo čisto fajn, ampak je razumel to. Ni jokal al pa kaj takega. (ZR7.58)	brez joka, razumevanje s strani otroka	OTROK SE ODZIVA RAZUMEVAJOČE
	Če pa sem samo prostor zapustila, da sem recimo šla v kopalnico, pa je tako vedla kam grem. Sem ji povedala. Ona je delala pol nalogo naprej. (ZR8.59)	počne naprej iste stvari	OTROK SE ODZIVA RAZUMEVAJOČE
	Če sem jo jaz zapustila je gledala, je pogledovala skoz. To ja. Tud jokala je včasih no. (ZR9.60)	pogledovanje za rejnikom, včasih tudi jok	OTROK SE ODZIVA RAZUMEVAJOČE (intervju A)
ODZIV, KO SE FIGURA NAVEZANOSTI VRNE	Ja tudi tako, čisto normalno. Kot, da bi mami prišla. Se je razveselila, me je objela in lepo šla domov. (ZR1.61)	veselje, objem	IZRAŽANJE SREČE IN TELESNI KONTAKT OB PRIHODU

	Ko je bila starejša se je pol zakadila vame in me objela. Začela me je pol spraševati kje sem bila pa kaj sem tam delala. (ZR2.62) Spraševal je. (ZR3.63) Takoj je hotel v naročje. Potem, ko je šel v naročje se je pomiril, ampak je sedel v naročju še naprej. Kot en strah, da bom spet odšla. (ZR4.64) Normalno se je igral dalje. Saj pravim, mislim, da niti ni opazil, da sem odšla. (ZR5.65) To je že toliko časa nazaj, res se ne spomnim tega. (ZR6.66) O mami, a si že doma. Čisto veselje. Takoj prletu in me objel. (ZR7.67) Ma...nič posebnega no. Je delala nalogo še naprej. (ZR8.68) Ko sem pršla sem jo vzela v roke in stisnila in takrat se je pol umirila no. (ZR9.69)	veselje, objem, spraševanje spraševanje potreba po telesnem kontaktu, se pomiri ampak ostane v naročju normalno se igra dalje rejnika se ne spomni veselje, objem počne iste stvari naprej vzela v roke in stisnila, otrok se umiri	IZRAŽANJE SREČE IN TELESNI KONTAKT OB PRIHODU STRAH, DA BO FIGURA NAVEZANOSTI PONOVRNO ODŠLA OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ IZRAŽANJE SREČE IN TELESNI KONTAKT OB PRIHODU OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ STRAH, DA BO FIGURA NAVEZANOSTI PONOVRNO ODŠLA (INTERVJU A)
VZPOSTAVLJANJE OČESNEGA STIKA	Ni imela težav s tem. Ni se nič bala. Tudi neznance je gledala lepo v oči. Nič ni imela strahu. (ZR1.70) Na začetku ni. Takrat se sploh ni zavedala. Saj sem rekla... ni te niti gledala, njej je bilo vseeno. Niti ni to dojemala. Lahko si delal karkoli, pa te ni pogledala. Na začetku to ne. (ZR2.71) Na začetku nič. Je gledal stran. (ZR3.72) Če povem za takrat, ko je prišel k nam no. Bolj je gledal to kaj bo tisti človek naredil, kako je. Ne pa toliko v oči. (ZR4.73) To se pa toliko ne spomnim. Nebi vedela povedati, se opravičujem. Mislim, da ni imel nekih	ni imela težav, ni se bala brez gledanja v oči, bilo ji je vseeno je gledal stran opazovanje reakcij ljudi, malo manj v oči	OTROKA NI STRAH VZPOSTAVITI OČESNEGA STIKA OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA

	problemov s tem. Verjetno bi opazila in si zapomnila. (ZR5.74) Je kar gledal v oči, če pa kdaj ni, sem ga jas vedno opozarjala, da mora. Ampak načeloma je gledal v oči. (ZR6.75) Ni mel težav pri tem, se mi zdi, da ne. On je vedno pogledal v oči, ni se izmikal temu. Vedno je pogledal naravnost. (ZR7.76) Ko pa je prišla k nam je mela težave ja. Nas ni upala pogledat, al pa te je pogledala pa se je hitro obrnila drugam. (ZR8.77) Z drugimi ne, z mano pa ja (ZR9.78)	gledanje v oči gledanje v oči, ni izmikal pogleda strah pred pogledom v oči, odvrčanje pogleda gledanje rejnice, težave pri drugih ljudeh	OTROKA NI STRAH VZPOSTAVITI OČESNEGA STIKA OTROKA NI STRAH VZPOSTAVITI OČESNEGA STIKA OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA
POTREBA PO TELESNEM KONTAKTU	A to je pa rada. U, rada je prišla v naročje sedet, da si jo pobožal pa stisnil. (ZR1.79) Ko smo jo dobili pa ni blo nič tega no. Ni stegovala rokic, da bi jo prijeli. Na začetku je bilo težko ja, ko še nismo vedeli kaj je narobe. Smo mislili, da mi delamo nekaj narobe. Niti ni dajala pozitivnih odzivov, ko si jo prijel, nič. (ZR2.80) Na začetku sem rekla, smo to omejevali. To je bila ogromna težava tudi v šoli, do petega razreda. Objemanje, bližina, ta varnostni prostor človeka. On tega ni mel. Določene si je zbral, ko so meli težave s tem. Doma smo to takoj razčistli. (ZR3.81) Zelo. Ko je prišel k nam je zelo stegoval rokice proti meni. Zelo se je tudi umiril, ko sem ga vzela v naročje. (ZR4.82) Ja kar, je kar. Zelo rad se je crkljal, velikokrat je rabil, da se je stisnil. Je prišel in se vsedel na noge, al pa se je prišel pocrklat. Zelo je to rabil. (ZR5.83) Ne da nebi hotu no, ampak ene posebne želje pa tudi ni mel no. Z mano ja, z možem pa sploh ne. (ZR6.84) Zelo se je rad objemal in cartal. (ZR7.85)	sedenje v naročju, božanje, stiskanje brez stegovanja rokic, brez pozitivnih odzivov ob telesnem kontaktu omejevanje telesnega kontakta velika potreba po kontaktu, stegovanje rokic, pomiritev otroka ob telesnem kontaktu crkljanje, sedenja na nogah, stiskanje potreba po telesnem kontaktu z rejnico, z drugimi ne objemanje, cartanje	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU OTROK JE OB TELESNEM KONTAKTU OTOPEL IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU IZRAŽANJE

	Ona ga ni mela...en čas bi rekla, da se ni hotla sploh stisnt. Jaz sem jo objela, ona pa je čisto tko sedela, ko da jo noben ni objel. Čisto mehka je bla naprej. Ni dala nobenega znaka, da si jo objel. (ZR8.86) Ja ni je mela ne. Ni bla tega navajena. Ji je blo kar neprijetno, ko si jo dvignu in vzel v naročje. Ni dajala nobenih odzivov, da pa ji zdej to paše ne. (ZR9.87)	brez potrebe, ob telesnem kontaktu mehko telo, otrok ne daje znaka, da je bil objet brez potrebe, neprijetni občutki otroka ob telesnem kontaktu	POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU OTROK JE OB TELESNEM KONTAKTU OTOPEL OTROK JE OB TELESNEM KONTAKTU OTOPEL
VEDENJE V NOVIH SITUACIJAH	Kot sem že rekla, brez problema se je vklopila, ni je bilo strah. (ZR1.88) Preplašen, zlo zvedav, rad je spraševal, ampak iztirile so ga nove situacije. (ZR3.89) Če smo kam šli se je zelo držal mene in moža za krilo in hotel biti v naročju. On ni hotel nikamor it. (ZR4.90) Ja, tako, zelo je bila očitna hiperaktivnost. Vsaka sprememba, tudi novi ljudje so povečali njegovo hiperaktivnost. Kot, da bi v teh trenutkih postal zeo nervozen in posledično zelo hiperaktiven. (ZR5.91) Pred novimi situacijami zlo velik strah. Tudi na začetku, če smo šli. Če poti ni poznal, da smo šli z avtom v kakšno drugo smer, to ga je bilo tako strah. Kam gremo, kam gremo, kam gremo. Velik strah. (ZR6.92) Nove situacije pa..hm...ni ga blo tolko strah situacij, ampak spet tega, da ga nebi sprejeli. (ZR7.93) V novih situacijah je pa bla zmedena, zlo. Ona se je na hitro vstrašila stvari zelo. (ZR8.94) Zadržano, zadržano. (ZR9.95)	vklopila se je brez težav, ni je bilo strah strah pred novimi situacijami, zmeda senca rejnika, otrok ni želel iti nikamor nervoza, povečana hiperaktivnost izguba nadzora, strah brez straha strah, zmeda zadržanost	OTROKA NI STRAH NOVIH SITUACIJ STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI OTROKA NI STRAH NOVIH SITUACIJ STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI
NAČINI S KATERIMI SE OTROCI POTOLAŽIJO	Ponavadi je bilo tako, da je prišla k nama v posteljo. Drugače pa je šla k hčerki. (ZR1.96) Veste kako. Mela je en vogal od deke in pol premika deko po obrazu, dvakrat, trikrat in pol je boljše. Ko je bla mala je to delala in še zdaj to dela. (ZR2.97) Velikokrat smo ga mogli pustit na miru. Nič ni pomagalo, pustil si ga. Tudi, če je kaj, jaz odneham. Ga ne prepričujem v nekaj, če on trdi drugače....ker pol se preveč razburi. (ZR3.98)	prišla v posteljo premikanje deke po obrazu pustili smo ga na miru, da se umiri, ne prepričujemo ga v nekaj	BLIŽINA REJNIKOV DRUGO SAMOUMIRJANJE

	Ja, če je jokal smo ga vzeli v naročje in hodili gor pa dol po sobi. Saj sem rekla, ko je prišel k nam se je tudi tako zelo težko umiril. Najboljše je bilo pri možu. Ampak je kar jokal in jokal. (ZR4.99) Ko sem vedla, da je kakšna nova situacija sem šla jaz z njim, mu je bilo takoj lažje. Ko sem bila zraven je bil pomirjen. (ZR5.100) Pa rekla bi kar to no...ni bil razburjen v teh situacijah, vsaj ni blo videt, ampak s tem, no, ko je dal prst v usta pa migal z glavo sem in tja. S tem se je zelo umiril. (ZR6.101) Ja...večkrat sva tako, da sm ga objela pa stisnila, pol pa je blo v redu. (ZR7.102) Rabi pa mir v takih situacijah. Al se je vsedla na sedežno, lahko je šla tudi v sobo. Potem sem jaz šla z njo in sem se pogovorila z njo, pa jo malo potolažla. Pogovor spet ne. (ZR8.103) Ampak ja, stisnu si jo, lepo si jo pobožu pa tko. (ZR9.104)	dvig v naročje, hoja po sobi jaz sem bla dosti z njim, pomirjen ob prisotnosti rejnice miganje z glavo sem in tja, prst v usta objem otroka pustit otroka, da se pomiri sam objem	BLIŽINA REJNIKOV BLIŽINA REJNIKOV DRUGO BLIŽINA REJNIKOV SAMOUMIRJANJE BLIŽINA REJNIKOV
NAČIN IGRANJA	Je, motorično je zlo. Igrala se je sama, ali pa s kom drugim. (ZR1.105) Mela je kocke, računalnik, pa samo enega medvedka, ki ga je stiskala, pa še enega mucija. S tistim še zdaj hodi spat. (ZR2.106) Rad se je igral, zelo. Se je zamotil sam, kakšne palce, pa z živalmi se je igral. Zlo jih ma rad, še danes. Tudi umiri se. Ko je bil jezen je šel do akvarija pa je ribe gledal. Ampak je pa bil dosti on v svojem svetu. (ZR3.107) Takrat se ni igral. Težko si ga tudi zamotil s stvarmi. Ko je jokal je pač jokal. Takrat ni nič pomagalo. Nisi ga mogel zamotiti. Mogel se je sam umiriti. (ZR4.108) Veliko se je igral z avtomobilčki, vozil je kolo, bil je v pesku. Samo je polomil vse kar je bilo plastike. (ZR5.109) Celi čas je nekaj uničeval. To je bla njemu igra no. (ZR6.110) On se sploh ni, da bi se z žogo igral al pa kaj. No, rad pa se je igral te igre, monopoly, družabne igre no. (ZR7.111) Bom rekla, da se ni znala igrat. Nikoli ni teh punčk objemavala pa tega. Niti ni sprejela igrač. Ona je sestavljala sestavljanke. (ZR8.112)	igra se sama, ter z drugimi igra s kockami in plišastimi igračkami igra s palcami in živalmi težko smo ga zamotili igra z avtomobilčki, igranje v pesku, lomljenje igrač uničevanje igrač igranje z rejniško družino, manj igranja z vrstniki sestavljanje sestavljanek, z igračkami se ni igrala	OTROK SE JE IGRAL SAM ALI PA Z DRUGIMI OTROK SE JE VEČINOMA IGRAL SAM OTROK SE JE VEČINOMA IGRAL SAM OTROK JE UNIČEVAL IGRAČE OTROK JE UNIČEVAL IGRAČE OTROK SE JE VEČINOMA IGRAL SAM

	Ni se sama igrala. Je rabla nekoga, da se z njo igra. (ZR9.113)	igranje z drugimi, sama ne	OTROK SE JE VEČINOMA IGRAL Z DRUGIMI
RAZISKOVANJE OKOLJA	Nič je ni to zanimalo kaj dosti. (ZR1.114) Kar odtaval je. Zlo je bil radoveden. (ZR3.115) Zdej spet težko povem, ko je prišel, ampak lahko rečem, da, ko je že začel plaziti po tleh je kar šou. Zelo je bil radoveden in pogumen. Doma. Če pa smo kam šli pa je bilo čisto drugače. Ga je bilo strah, je bil pri meni al pa pri mojemu možu v naročju. (ZR4.116) Ni bilo tukaj nobenega straha, saj pravim, prej nasprotno. Nismo ga želeli pustiti samega, ker je kar odtaval, bil je radoveden in pogumen. (ZR5.117) Ja...mulci so hodili skupaj pa so raziskovali. (ZR6.118) Ne, se je bolj mene držal no. (ZR6.119) Ja, od začetka je bolj rabu mene zraven. Pejva to, dajva to, pridi bova tole delala. Ni rad šou sam na začetku. (ZR7.120) Zlo dolg časa se je mene držala no, zlo dolg časa. Sama je redko, da je šla. Se je bala na začetku. (ZR8.121) Ni upala samo nikam tko it. Je bla zravn mene. (ZR9.122)	brez zanimanja radovednost, otrok odtava radovednost, pogum v domačem okolju, v novem okolju zadržanost, bližina rejnika brez straha, radovednost, pogum, otrok odtava skupaj z vrstniki se je držal rejnika rabil zraven rejnika, ni rad šou sam se je držala rejnika, se je bala ni upala sama, bila zraven rejnika	BREZ STRAHA PRI RAZISKOVANJU ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU BREZ STRAHA PRI RAZISKOVANJU BREZ STRAHA PRI RAZISKOVANJU ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU
IZRAŽANJE POTREB	Če je bilo kaj narobe je povedala. Ni tega tiščala v sebi. (ZR1.123) Ja...izkušnje z mojimi otroci so take. Da so jokali, če so kaj rabli. Dojenčki to, ne. Ona pa je to zelo malo. Bla je pokakana, pa ni jokala. Recimo. Zelo smo tudi mogli bit pazljivi, da se ji nebi kaj zgodilo ne. Ker nas ona ni opozorila, da bi bilo kaj narobe. (ZR2.124) Povedal je. (ZR3.125)	govorjenje o svojih potrebah malo jokala, ni opozorila, če je bilo kaj narobe z govorom	OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE POTREBE OTROK NI IZRAŽAL POTREB OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE

	Oh...je začel jokati ne. In pol smo mogli ugotavljati kaj bi rad. To je bilo takrat, čisto na začetku. (ZR4.126) O svojih občutkih pa ni dosti govoril, niti zdaj ne govori dosti o tem. (ZR5.127) Ja, on je potrebe z govorom izražal, samo mi ga na začetku nismo razumeli kaj sploh želi povedati, ker je tako slabo govoril. (ZR6.128) Ja...velik stvari sem mogla jaz izvleči iz njega. Je bil bolj zaprt, no, saj je še danes. (ZR7.129) Ni veliko govorila ne. Sem rekla. Je tiščala v sebi na začetku stvari. Ni vedla, če nam lahko zaupa. Tudi, če je kaj rabla, lahko rečem, da tega ni povedala. (ZR8.130) Ko je bla mejhna je u bistvu dost pokazala no, da bi se prou drla se ni nikol. (ZR9.131)	je začel jokati občutke držal v sebi z govorom, nismo razumeli na začetku izvleči iz njega, bolj zaprt tiščanje v sebi, nezaupanje je pokazala	POTREBE OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE POTREBE OTROK NI IZRAŽAL POTREB OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE POTREBE OTROK NI IZRAŽAL POTREB OTROK NI IZRAŽAL POTREB OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE POTREBE
--	---	--	--

OTROK DANES (DR)

TEME	IZJAVE	POJMI	KATEGORIJA
VEDENJE DANES	Danes je pridna, samo za šolo je pa lena. Pospravlja ne rada oblek. To je kar naprej treba za njo pospravljati. Pa šolsko torbo je treba kdaj odpret. Je tipični otrok. (DR1.1) Ona je zelo vztrajna, če si kaj zamisli, hoče to tudi dobiti ne. Zelo tudi lahko izkorišča. Ve h komu more stopiti, da bo kaj dobila. Včasih tudi hoče kaj z ihto doseči. Ona hoče vedno ne, usmeriti v ja. Pol začne ihtariti in kriči. Zdaj je začela tudi zelo grdo govoriti. Jaz to ne vem kje to ona sliši. Po ustih sem jo. Sem rekla, meni to ne boš govorila. Jaz te mam rada, zelo te mam rada, ampak to meni ne boš govorila. Ona je zdaj tako velika ne. Pri sebi ma dobro razčiščeno kaj lahko pri dediju, kaj lahko pri mami in kaj lahko pri nas. Ma zelo splanirano vse. (DR2.2) Je pa zelo zgovorna, odprta. Zdaj se strašansko spreminja. Rada je lepa, ja v takem obdobju je. Vse hoče vedeti, vse hoče videti. Je pa taka, vse samo z lepo besedo, bog ne daj, da se kregaš na njo, ali, da jo kaj ponižuješ. Že če zjutraj, ko odpreš oči in si tečen, že ni dobro za njo. Moreš	pridna, lena za šolo, pospravljamo za njo, tipični otrok vztrajna, kričanje v primeru, da ni po njeno, grdo govorjenje, ve pri komu bo kaj dosegla zgovorna, odprta, občutljiva	OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE

	jo že zjutraj lepo pozdravit. Zelo je občutljiva na to. Ne smeš malo slabe volje na njo pokazat. (DR2.3) Še vedno je nepredvidljiv. (DR3.4) Pol, ko se ohladi, zdaj se zelo hitro ohladi. Plus zdravila, plus injekcije...danes je to čisto drugače kot včasih. Se hitreje ohladi. . On za svoja leta ma malo drugače obnašanje ne. Hoče zaupat, pol ga pa zafrkavajo. Zelo hitro zaupa. (DR3.5) Ko je bil starejši pa smo ga objeli. On more do konca povedat tisto kar ga teži. Ne bo dovolil da ga prekineš. Tako, da smo se zdaj že navadli, da on more do konca povedat. Če mu ne pustiš se zelo razburi. Se zelo razjezi. On bi kar nekaj vdaril, to pa tudi ni vredno. To je tisto kar me skrbi recimo pri njemu. Ta hitra jeza. Na hitro se razburi in v tistem razburjenju nekaj nardi. (DR4.6) On je bolj precizen in bolj natančen. Če se nekaj dogovorijo pol more tako it. Ne more bit igra vmes kar spremenjena. In pol se on razjezi ne. Pri otrokih pa je tko, da se hitro igre spreminjajo ne. In to je prav, saj se morejo igre spreminjat. On se pa zelo težko prilagodi na hitre, nove situacije, ki jih imajo med sabo. Ja, težko se prilagodi. Ponavadi se skrega in pol lahko koga udari ali pa ugrizne. (DR4.7) Zdej pa ni tolko spoštljiv, je najstnik, bolj uporniški in te lahko tudi pošlje nekam. Vse grde besede zna. Skrbi pa me to, da ne premisli preden kaj naredi. (DR5.8) Se včasih recimo smeji v trenutkih, ko bi mogel biti resen. (DR5.9) Skoz okoli mene hodi in me, najeda me, name se spravi in mene muči, ker mu je dolgčas in je nezadovoljen. Neprestano je nezadovoljen. Prav pije. Velikokrat reče, da mu v naši družini ni všeč. Da če bi mogu, da bi kam šou. Pravi, da sva preveč resna in, da ne žurava in tko. Ker drugi hodijo po gostilnah, tudi starši in tko, pri nas pa ne a ne. (DR6.10) Pomoje kar hitro zaupa pa misli kako so vsi pošteni. Je zelo naiven. (DR6.11) Vesna danes je..že navajena tolko, da v določenih situacijah vzkipi. Zdaj je tudi tolko stara in jo včasih že razganja. V določenih stvareh, ko ji film počasi se razjezi, zaloputne vrata in gre. (DR8.12)	nepredvidljiv preveč zaupljiv, hitreje se ohladi hitra jeza, razburjenje težko prilagajanje na hitre in nove situacije, lahko udari ali vgrizne uporniški, grdo govori, ne premisli preden kaj naredi smeš v trenutkih, ko bi moral biti resen dolgčas, nezadovoljstvo z družino preveč zaupljiv, naiven lahko se razjezi, loputa z vrati, tipičen najstnik	NEPREDVIDLJIV O VEDENJE IZRAŽANJE ZAUPANJA NEPREDVIDLJIV O VEDENJE NEPREDVIDLJIV O VEDENJE OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE NEPREDVIDLJIV O VEDENJE OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE IZRAŽANJE ZAUPANJA OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE
--	---	--	--

	Ja dons je ona, sicer zlo tko, prijazna, nežna in tko vse, ampak je zelo odločna, zelo samosvoja. Če ne doseže, ampak, če ona misli, da se to kar da, zna tečnat no. Pa se kregat. (DR9.13)	prijazna, nežna, odločna, samosvoja, se lahko skrega če ne doseže svojega	OTROŠKO/NAJST NIŠKO VEDENJE
ODNOS DO FIGURE NAVEZANOSTI	Kot do mame. Me tudi kliče mami, se pride pocartat, mi zaupa stvari, tako no. (DR1.14)	zaupljiva, kot do mame	IZKAZOVANJE ZAUPANJA
	Ljubeč, mamica moja mi govori. Zjutraj greva, se oblečeva, zrihtava, jaz jo peljem v šolo. Ona, ko pride iz šole takoj plane v mene in me začne nekaj spraševati. Če pa me slučajno ne vidi, takoj vpraša kje sem. (DR2.15)	kot do mame, ko me vidi po celem dnevu me veliko sprašuje	IZKAZOVANJE ZAUPANJA
	Mislim, da je zlo spoštljiv, brez izpadov. Velika razlika je od takrat, ko je prišel. Veliko mi pomaga tudi okoli gospodinjstvih opravil. Midva sva ves čas skupaj no. (DR3.16)	spoštljiv, brez izpadov, pomaga, veliko časa preživita skupaj	IZKAZOVANJE ZAUPANJA
	Zaščitniški, sploh do mene. Ker jaz se njegova mami, je tudi zelo hud na drugo punco, ki jo imamo, če kaj vpije na mene. In, je tudi rekla grdo besedo in jo je kar vdaril. Ker on tega ne dovoli. Zlo ma strah, da me več nebo. Takrat se ponavadi zvečer zgodi, da pride spat k meni. (DR4.17)	zaščitniški, strah, da bo rejnica odšla	VELIKA NAVEZANOST NA REJNICO
	Očeta zelo ceni, pravi, da je idealen. Pokaže tudi, da mu ni vseeno zame, ampak se vidi, da ima očeta zelo rad. Vidi se tudi, da je najstnik in, da je v takem obdobju. Zna biti tudi malo nesramen do mene. (DR5.18)	lahko nesramen, ima me rad, zelo ceni biološkega očeta	ODNOS, KI SE SPREMINJA
	Ma me rad, sam se pa tudi, kadar je jezen, mi lahko reče tudi kaj grdega. (DR6.19)	ima me rad, ko je jezen lahko reče kaj nesramnega	ODNOS, KI SE SPREMINJA
	Odnos imava, sej pravim, se mi zdi, da je čedalje bolj navezan. Eden brez drugega sva težko. (DR7.20)	velika navezanost, težko en brez drugega	VELIKA NAVEZANOST NA REJNICO
	Do mene spoštljivega. Bom rekla, da nikoli ne vidim, da kaj govori čez mene. (DR8.21)	spoštljiv	IZKAZOVANJE ZAUPANJA
ODNOS DO SEBE	Ja u redu, u redu. Dober odnos mava. Sam kar u bistvu skoz to njeno uporništvu vn skače. (DR9.22)	se začenja upirat	ODNOS, KI SE SPREMINJA
	Rada je lepa, je samozavestna. (DR1.23)	samozavestna	POZITIVEN MODEL SEBE
	Ima kar visoko samopodobo, definitivno boljše kot včasih. Je uspešen in zadovoljen. Je velika sprememba. (DR5.24)	visoka samopodoba, zadovoljen	POZITIVEN MODEL SEBE
	Zelo nizko samopodobo ima. Da nič ne zna, da to ne bo dobro naredu. Zlo se nizko ceni no. Je pa rad zrihtam pa lep. To ma, se gleda, umiva, češe. (DR6.25)	nizka samopodoba, rad lep in urejen	NEGATIVEN MODEL SEBE

	Zdej je velik bolj odprt no. Tudi sam se rad pohvali če kaj nardi, to tudi pokaže obiskom. Tko, bi rekla, da ima veliko višjo samopodobo kot takrat, ko je prišel. (DR7.26) Do sebe ma tudi v redu odnos. Rada se lepo uredi, je tudi eno uro v kopalnici. Je velika sprememba tukaj. (DR8.27) Em...u bistvu tko večrat reče, sem grda, pa sem škrba. Se mi zdi, da neki ji manjka. Ma mal skaženo to samopodobo, sigurno. (DR9.28)	višja samopodoba, bolj odprt, se sam pohvali višja samopodoba, rada urejena nizka samopodoba	POZITIVEN MODEL SEBE POZITIVEN MODEL SEBE NEGATIVEN MODEL SEBE
ODNOS DO DRUGIH	Ni taka, da bi koga žalila je kar pridna, nimam kaj rečt. Tudi lepo pozdravi, jo pohvalijo tudi starejši. (DR1.29) Potem pa, ko je bila malo starejša pa smo se malo bali. K vsakemu je šla takoj v naročje. Ni se sploh nič bala. (DR2.30) Zlo lepo se, tudi, ko ga pošljem k sosedi, zelo lepo pozdravi Tudi do drugih ma tak spoštljiv in prijazen odnos. (DR3.31) Ima zelo rad, tiste, ki jih pozna. Recimo, da pridejo na obisk. (DR4.32) Včasih ima tudi, saj je spoštljiv do nekaterih, včasih sem pa kar malo začudena, saj je kar malo čuden. Veliko zna preklinjati. In včasih lahko tudi pošlje koga kam. (DR5.33) Do tistih, ki pridejo k nam, je od naših otrok najbolj prijazen, pozdravi, pa tudi če samo za 5 sekund, reče doberdan. Je zlo vljuden. (DR6.34) Tudi do drugih ljudi je bolj odprt no. Sicer ma še vedno malo to, da ga nebojo sprejeli, ampak ful manj kot takrat. (DR7.35) Bom tko rekla..tisti, ki jo majo radi, ma Vesna lep odnos do njih. Tisti, ki pa ji hočejo kaj slabega, jih pa več ne mara. (DR8.36) Ja u redu tko, do nobenga nism nikol vidla, da bi bla kej nesramna to ne. Nebi nobenga tko izdala ne. Je zelo zvesta, tko se mi zdi. (DR9.37)	spoštljiv, vljuden brez straha pred drugimi spoštljiv, vljuden zaupljiv, rad ima ljudi, ki jih pozna včasih spoštljiv, včasih nesramen spoštljiv, vljuden, potem se umakne odprt lep odnos do drugih, če se ji kdo zameri jih več ne mara spoštljiva, zvesta drugim	SPOŠTLJIV ODNOS OTROK NE IZRAŽA STRAHA SPOŠTLJIV ODNOS OTROK NE IZRAŽA STRAHA ODNOS, KI SE SPREMINJA SPOŠTLJIV ODNOS OTROK NE IZRAŽA STRAHA OTROK NE IZRAŽA STRAHA OTROK NE IZRAŽA STRAHA
VEDENJE OB NOVIH LJUDEH/NEZNANCIH	Tudi z navezavanjem stikov nima težav, ko ste me že prej vprašali. Pristopi do človeka. Sicer jo je bolj sram kot takrat ko je bila mala, ampak mislim, da je to tudi z leti povezano. Predvidevam, da bi ji bilo malo nerodno, ampak bi se hitro sprostila. (DR1.38) Sladka je ko sto vragov, res. Stopi k človeku, če kdo njo kaj vpraša, odgovori in se pogovarja.	brez težav z navezovanjem stikov, malo sramu ampak se hitro sprosti nobenega straha pred navezovanjem stikov	POZITIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL

	Nima nobenega straha no. Pred ničemere in pred nikomer. (DR2.39) Je tko, vljuden, pozdravi, kar je pa novega se pa zmede. Rad ma eno spremstvo no. Za nove ljudi ni takega problema, ampak nove situacije pa so za njega nekaj groznega. (DR3.40) Do tujih ljudi pa ni tako. Je zelo previden. Se umakne. Odvisno je koliko so tej neznanci tudi pripravljeni z njim. Če so taki, da nebi nič, se on tudi čisto umakne. Ko pa ga malo spodbudijo, je tukaj, opazuje, potem pa mogoče bi, se kej. Ob novih ljudeh sem rekla, je zelo sramežljiv. (DR4.41) Nima problemov. Bi kar rekla, da je enako kot takrat, ko je bil majhen. (DR5.42) Predstavljam si, da nima težav. (DR6.43) Je zlo odprt in vljuden. Ampak to od teh, ki jih pozna no. Pristopi in je zraven nas v kuhnji, če recimo pridejo na obisk. Ampak, če so pa čist neznanci pa se raj umakne, ne bo navezal stika. Ma še tuki mal tega straha, se pa je zelo izboljšalo. (DR7.44) Je pa tudi tko, če so kakšne nove prjatlice, je tudi povedla zadnjič. Veš mami...pol pa stojim v krogu in gledam, pa gledam, pol pa začnem govorit, neki povem, pa je v redu. Tako, da nima težav no. (DR8.45) Še vedno je zadržana, še vedno. Recimo, če je kdo ogovori pa ji ne paše, ne bo odgovorila. Eno pozornost bo hotla vzpodbudit, da bi jo ta oseba opazla. Nebi direkt pristopila. (DR9.46)	brez težav, vljuden previden ob neznancih, umik, sramežljiv brez težav, brez straha brez težav ob neznancih umik, ne bo navezal stika, strah pred tujimi ljudmi brez težav pri navezovanju stikov zadržana	DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA POZITIVEN MODEL DRUGEGA NEGATIVEN MODEL DRUGEGA
ODZIV, KO FIGURA NAVEZANOSTI ZAPUSTI PROSTOR	Normalno. Reče adiyo in me objame. (DR1.47) Če ji povem je vse v redu. Večinoma tako gre z nama. Če ji ne povem se prestraši, kam sem šla ne. Morem ji povedat. (DR2.48) Nobenega problema ni. Če me celi dan ni, se ne počuti dobro no, mu je kar dolgčas. So bli vsi doma, ampak mu ni blo fajn, zdolgočasi se. Jaz ga vedno zaposlim in me zlo pogreša no. Eden se mu more pol posvetit. Da je prepuščen, on se ne zna organizirat. (DR3.49) V redu. Rad ostane doma, pri atu in pri mami.	pozdrav, objem če povem vse v redu, če ne, se prestraši brez težav, če me ni več časa se začne dolgočasiti ni težav, potrebno je	OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE IZRAŽANJE

	Seveda pa more vedet, če pridem kmalu in kdaj pridem. Če pa bi šla za več dni, pa ne vem, če bi prenesel. Že če bi šla čez noč kam, bi ga blo zelo strah. (DR4.50) Ni problema. Je isto kot takrat, ko je bil majhen, ampak zdaj večkrat zazna, da odidem in, da pridem nazaj. (DR5.51) Jaz mu povem kam grem pa reče samo ok. (DR6.52) Jaz mu povem, ko grem, da ve, da je sam v hiši. (DR7.53) Ja, danes je že rada sama no. In če grem v trgovino al pa na vrt, mi kar reče, da bo sama doma. (DR8.54) Nima danes težav s tem. Ji poveš kam greš pa dela dalje to kar pač dela. (DR9.55)	povedati kdaj pridem nazaj nazaj, strah, če grem čez noč enako kot, ko je bil majhen, bolj zazna, da odidem reče ok samo, da ve, da je sam v hiši je rada sama, reče da bo sama ostala poveš kam greš	STRAHU OB ODHODU FIGURE NAVEZANOSTI OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE
ODZIV, KO SE FIGURA NAVEZANOSTI VRNE	Ko pa pridem nazaj se pa tudi razveseli in me objame. (DR1.56) Ja skoči vame ne. Zelo se me razveseli in me začne takoj spraševati kje sem bla pa kaj sem delala. Tudi, če ji povem me pol preverja, če je to res kar sem povedala. Zelo vesela. (DR2.57) Pa potem, ko domov pridem, ga tudi vse zanima. (DR4.58) Počne pa dalje iste stvari. (DR5.59) Ko pridem pa me velikokrat niti ne pozdravi. (DR6.60) Ko se vrnem pa se me tudi zelo razveseli no. (DR7.61) Ko pa pridem nazaj je tudi v redu. Se ji celo zdi, da pridem prehitro. Reče, o mami, si že nazaj. (DR8.62) Ko pa pridem nazaj pa je zelo vesela. (DR9.63)	veselje, objem veselje, radovednost, preverjanje ga vse zanima počne naprej iste stvari velikokrat ne pozdravi veselje je v redu, se ji zdi, da pridem prehitro veselje	IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU OTROK POČNE ISTE STVARI NAPREJ IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU

VZPOSTAVLJANJE OČESNEGA STIKA	Normalno se mi zdi da. Se mi zdi da ja. Zdaj je že malo bolj sramežljiva, ampak normalno. (DR1.64)	bolj sramežljiva, ampak brez težav	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	Nebi rekla, da ma težave s tem. Normalno. Zdaj normalno pogleda v oči. In nas doma, pa tudi druge ljudi. (DR2.65)	brez težav, normalno pogleda v oči	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	V redu, To je veliko boljše. Tiki se pa pojavijo, ko pa kakšne skrbi, ali pa, če se kaj hitro dogaja. Drugače pa s tem zde nima problema takega kot ga je mel včasih. (DR3.66)	veliko boljše, tiki v primeru skrbi	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	S tujci se umakne. (DR4.67)	umik ob tujcih	OTROK UMIKA POGLED
	Ja, ga. Ga vzpostavi. Nima s tem težav da nebi gledal v oči. (DR5.68)	ga vzpostavi, nima težav	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	Ja tko, kr pogleda v oči ja. Nima težav s tem. (DR6.69)	pogleda v oči, nima težav	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	Tud zde nima težav s tem. Gleda v oči. (DR7.70)	gleda v oči	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
POTREBA PO TELESNEM KONTAKTU	Čisto običajno me gleda bi rekla. In druge tudi. Nisem zasledila, da bi mela težave s tem. (DR8.71)	čisto običajno, nima težav	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	Gleda v oči. Ja, gleda. (DR9.72)	gleda v oči	OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK
	Pride se pocartat, ko ji je dolgčas, pride se v naročje vvest. Zvečer preden gre spat mi da lupčka se objameva. (DR1.73)	se pocarta, vsede v naročje	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU
	Bom rekla kar tako no, takrat, ko ona hoče. Zlo dosti se carta pa objema no. Ampak takrat, ko je ona na volji. Drugače ne. (DR2.74)	se pocarta, se objame, ko ona želi	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU
	Zelo rad se stisne, objame. Je pa tako. Samo kadar je on pripravljen. Če bi jaz prišla do njega pa bi ga objela, to ne. (DR4.75)	se stisne, ko on želi	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU
	Uh, zdaj pa sploh ne. Ga lahko malo pobožam, ampak več od tega pa skorajda ne. (DR5.76)	zdaj ne, malo ga lahko pobožam	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU
	Pusti, ampak nima pa nevem kake potrebe po tem. (DR6.77)	pusti, nima velike potrebe	IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM

	Ja, še zmeraj no. Se ne izogiba in se celo rad objema pa carta. Je malo nenavadno za tolko staro osebo, ampak ja, se objema ja, rad. Zelo, zelo rab on to no. (DR7.78) Ona kar pride in se stisne, tudi mlajšo deklico vzame v naročje in jo stiska. Tko, zlo rada se stisne. (DR8.79) Večjo k jo je mela. Dosti večjo, ja. V bistvu se zlo rada crkla no. Tud večkrat pride ponoč k nama. (DR9.80)	se objame in pocarta, velika potreba po tem rada se stisne rada se stisne, pride tudi ponoči	KONTAKTU IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU
VEDENJE V NOVIH SITUACIJAH	Malo je sramežljiva, bolj kot, ko je bila mala. Je razlika. Je ravno v tistih letih. (DR1.81) Nima nobenega straha no. Pred ničemer in pred nikomer. (DR2.82) Zmede se, če je brez spremstva. Najrajši ma, da gre z nekom, ki ga pozna. Tudi na tabore ga pol niso jemali zraven. Takrat, ko je bil nazadnje niti ni svojih oblačil poznal. Za nove ljudi ni takega problema, ampak nove situacije pa so za njega nekaj groznega. (DR3.83) V novih situacijah pa opazuje. Nekaj časa opazuje, potem se pa kar hitro, če je situacija njemu zanimiva, se bo kar hitro vključil. Če mu pa ni zanimiva se bo umaknil. Bo pa ostal pri meni pa bo gledal, če smo na tujem terenu. Če smo doma pa se bo umaknil. (DR4.84) Se znajde, ni problema. Včasih so bile to situacije, ko se je pojavila hiperaktivnost, danes tega ni. Nima problema nobenega. Edino, če spozna, da je kakšen takšen kot on, to pa je še enako kot takrat, ko je bil majhen. Še vedno ga odnese. (DR5.85) V novih situacijah je zelo prestrašen. Negotov je zelo, boji se, da bo izpadel bedak, da bodo s prstom za njim kazali. Sram, strah. Res ta, nizka samopodoba. Vedno je prisoten strah, ko je kaj novega. Strah ga je enostavnih stvari. (DR6.86) Z novimi situacijami pa nima težav. Ni prestrašen al pa kaj takega. (DR7.87) Večinoma pa smo skupaj no, tko, da ni velikokrat, da pride do kakih novih stvari. Ampak, če bo mela možnost se bo umaknila. Tudi v nekih novih	bolj sramežljiva kot včasih, ravno v tistih letih brez straha se zmede, na taboru ni poznal svojih stvari, nove situacije so za njega grozne opazuje in ocenjuje, če je situacija zanimiva se vključu brez nervoze in hiperaktivnosti kot včasih prestrašen, negotov, strah, da bo izpadel čuden, strah pred novimi stvarmi, občutek sramu brez težav, straha večinoma smo skupaj, če ima možnost se umakne	NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH OTROK NIMA TEŽAV Z NOVIMI SITUACIJAMI NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH OTROK NIMA TEŽAV Z NOVIMI SITUACIJAMI OTROK NIMA TEŽAV Z NOVIMI SITUACIJAMI NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH OTROK NIMA TEŽAV Z NOVIMI SITUACIJAMI NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH

	stvarah. (DR8.88) Napreduje no, ni pa še to tko ko bi kdo drug naredu no. Pri takih stvareh zmrzne še vedno ne. Tud se lahko prestraši. Če kej na hitr pride, te maske pa to, še zmer bi začela jokati ne. (DR9.89)	še vedno zmrzne, se prestraši, lahko joče	SITUACIJAH NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH
NAČINI S KATERIMI SE OTROCI POTOLAŽIJO	Malo gre na tablico, malo k televiziji. Tudi zajoka, skuha mulo. Je pa enako kot takrat, ko je bila mala. Obrne se na tistega, ki je bližje. Pa tisti, ki ni jezen. Če sem jaz huda bo šla k hčerki, če je ona huda, bo prišla k meni. (DR1.90) Danes pa jo mi kar pustimo. Tudi, če je jezna pustimo da se kar sama pomiri. Ker nič ne dosežeš, če začneš takrat rinit v njo. More se sama pomirit pol pa pride. (DR2.91) Sej ga vidiš, ko je nemiren, ko začne. Pustiš ga, da se sam pomiri. Ne moreš drugače. Potem pa se pogovorimo. (DR3.92) Zadnje čase smo opazili, da se nekam skrije. Ponavadi kar v dnevno za kavč. (DR4.93) Danes ga pa težko, ker ga jaz ne morem k sebi potegniti in umirit, edino, če ga tako, da mu dam znak z očmi, da se naj umiri in neha. (DR5.94) Tudi kaj razbije, če je razburjen. Tako lahko butne, da razbije šipo. Če je zlo razburjen gre tudi na cigaret, tako se potolaži. Lahko tudi tko nardi no, gre v sobo, naredi temo in gre spat. (DR6.95) Je pa bolj tak no, da se rad umakne zdej. (DR7.96) Se umakne, gre v sobo al pa na kavč. Rabi mir. In pol jaz grem do nje, al pa ona pride do mene. (DR8.97) Isto jo je treba stisnt pa treba ji je stvari obrazložiti ne, tko kt vsakmu otroku. (DR9.98)	gre na tablico, k televiziji, zajoka, skuha mulo jo kar pustimo, sama se pomiri pa pride pustiš ga, da se sam pomiri, potem se pogovorimo se skriva v dnevno za kavč rejnica da znak, da se umiri lahko kaj razbije, cigaret, se osami in gre spat se umakne, čas za sebe se umakne, čas za sebe jo stisnemo in ji obrazložimo stvari	SAMOUMIRJANJE IN POGOVOR SAMOUMIRJANJE IN POGOVOR SAMOUMIRJANJE IN POGOVOR OTROK SE UMAKNE OTROK SE UMAKNE OTROK SE UMAKNE OTROK SE UMAKNE OTROK SE UMIRI S POMOČJO TELESNEGA KONTAKTA
NAČIN IGRANJA	Ne igra se rada sama. Rada je v družbi in želi vse voditi. (DR1.99) Do mlajših je zelo skrben. Se boji za njih, da se jim ne bo kaj nardil. Se igra sam, zelo se rad igra v družbi, ampak je rad dominanten. Tudi pri starejših. Rad bi nadvladoval starejše in rad bi vodil igro. Malo se igra drugače kot drugi otroci, malo je drugačen. (DR4.100) Danes je glaven telefon in računalnik, največ. Zdaj mu ni več žoga toliko pomembna. Gre tudi	raje v družbi, dominantna igra se sam, v družbi, je dominanten, rad nadvladuje druge otroke telefon in računalnik, malo gre tudi ven	OTROK SE VEČINOMA IGRA Z DRUGIMI OTROK SE VEČINOMA IGRA Z DRUGIMI VEČINOMA SE ZAMOTI SAM

	malo ven, ampak največ telefon pa računalnik. (DR5.101) Ja, hodijo s prijatli okoli, popravljajo motorje, zadnjič so podkvice metali, pa tudi v gostilne grejo, na kafe hodijo. Pa ven gre v soboto zvečer. Če pa je doma, pa je na računalniku al pa telefonu. Lahko tudi računalnike popravlja, igra igrce. (DR6.102) Igrce igra na telefonu, to največ. Pa s psom gre na sprehod. Pa največ je od zunaj, za hišo. Študira kaj bo posadil. Ni pa tak, se zelo malo družī z ostalimi no. (DR7.103) Ja...z računalnikom, telefon, veliko se družī z malimi otroci, grejo na sprehod in tako. (DR8.104) Tud so kakšni trenutki k se sama igra. Več al manj pa ona rabi, da se nekdo z njo igra. Ni tko, da bi sama pristopla kot eni otroci, ko kr pridejo pa se že igrajo. (DR9.105)	hodijo okoli s prijatelji, grejo v gostilne, gre ven v soboto, igra računalnik, je na telefonu igranje igrc na telefonu, sprehod s psom, malo se družī z ostalimi računalnik, telefon, sprehod večinoma se nekdo igra z njo, ne pristopi sama do otrok	VEČINOMA SE ZAMOTI SAM VEČINOMA SE IGRA SAM OTROK SE VEČINOMA IGRA Z DRUGIMI
IZRAŽANJE POTREB	Jaz to rabim. Zdaj mi to kupi. Ona kar pove, če je kaj takega, da lahko sama vzame pol to naredi sama. (DR1.106) Zdaj pa to čisto drugače ne. Če bi kaj mela on to pove in se tudi bori, da bi to dobila. (DR2.107) Pove, včasih celo zahteva. Nima težav s tem. (DR3.108) Nima težav s tem bi rekla. Če kar rabi kar pove. Saj sem že prej rekla, pove, ampak ne zahteva. Pa tudi sem že omenla, da, če je žalosten al pa kaj tudi pove. Me kar obrne in reče naj ga poslušam. (DR4.109) Isto. Pove, ampak ne izsiljuje. O svojih občutkih pa ni dosti govoril, niti zdaj ne govori dosti o tem. (DR5.110) Tišči v sebi, dolgo, ti pa že na daleč vidiš, da nekaj ni v redu. In pol pove, ko pride že do roba in čez. In pol izbruhne. (DR6.111) Zdaj pa se je začel že upirat. Kar dost odločno pove nazaj, če mu kaj ne paše. Se mi zdi, da je tukaj nardil en korak naprej. Kar pove zdej ja. (DR7.112) Kr pove. Pa tudi pogovarja se dosti ne. Pove, če je žalostna. (DR8.113)	pove, vzame in naredi, če lahko pove in se bori, da to dobi pove in tudi zahteva pove, če kaj potrebuje, nima težav z izražanjem občutkov pove, o občutkih ne govori dosti tišči v sebi in izbruhne se upira, pove, če mu kaj ne paše, naredil korak naprej pove, tudi o svojih občutkih	ODPRTO IZRAŽANJE POTREB ODPRTO IZRAŽANJE POTREB ODPRTO IZRAŽANJE POTREB ODPRTO IZRAŽANJE POTREB ZAPRTOST PRI IZRAŽANJU POTREB ZAPRTOST PRI IZRAŽANJU POTREB ODPRTO IZRAŽANJE POTREB ODPRTO IZRAŽANJE POTREB

	Bl pokaže kukr pove. Moreš zlo vn z nje vlečt. Kaj je narobe, moreš zlo velik govorit z njo o tem. Je bol zaprta v tem smislu. (DR9.114)	bolj kaže, je bolj zaprta, vlečeš ven iz nje	ZAPRTOST PRI IZRAŽANJU POTREB
--	---	--	-------------------------------------

ZNANJA ZA IZVJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI (IR)

TEME	IZJAVE	POJMI	KATEGORIJE
VRSTA ZNANJ	Kaj pa jaz vem kakšna znanja. (IR1.1) Ko sem začela, nula. Zdaj pa sem pridobila znanje kako pravilno ravnati z otroci, če so razburjeni, živčni. Kako pristopiti k otroku. To je največ. Kakšen pristop je treba ubrat. Začela sem z nič zdaj pa mam pristop. (IR2.2) Mam pa seveda, znanja iz vzgoje predvsem ne. Predvsem to sem pridobila. Kako, na kakšen način postopat. (IR3.3) Ja..predvsem glede vzgoje bi rekla da mam znanje. (IR8.4) Čist ta, splošna znanja, kokr jih pridobiš na teh seminarjih. (IR9.5)	rejnica ne ve kako pravilno ravnati z otroci, kakšen pristop ubrat znanja iz vzgoje, na kakšen način pristopat predvsem glede vzgoje splošna znanja	ZNANJA IZ VZGOJE ZNANJA IZ VZGOJE ZNANJE IZ VZGOJE
NAČIN PRIDOBITVE ZNANJ	Ampak vzameš znanje po svojemu srcu. Delaš tako kot misliš da je prav. Tako kot sem jaz svoje otroke vzgajala. Ne gledam nič drugače. (IR1.6) Največ iz življenja, tako kot sem rekla. (IR1.7) Sproti se učiš. Od otroka do otroka. Vsak otrok te posvoje uči. Noben proces ti ne more toliko dat. Vsak otrok je drugačen. Malo spreminjaš sebe, sproti delaš na tem. Drugače pa delam tako kot sem delala s svojimi otroci. Ni preveč drugače. (IR1.8) Na izobraževanjih, zelo veliko. Na teh obveznih in dodatnih. In pa na raznih drugih izobraževanjih o vzgoji in o otrocih s posebnimi potrebami. V glavnem izobraževanja. Potem pa tudi lastne izkušnje ne. Ki sem jih pridobila že s svojimi otroci. Pa razmišljala sem, po predavanjih, kaj je zame. Kaj si jaz lahko vzamem. Predvsem o vzgoji no. (IR2.9) Še vedno se učim, ampak sem veliko pridobila v teh letih. Me zanima, vsaka stvar mi je izziv. (IR3.10) Že moja stara mama me je veliko naučila. Tašča me je veliko naučila. Jaz sem odraščala pri tujih ljudeh ne. Ob teh izkušnjah sem veliko pridobila. Pri svojih otrokih. Oni so mi dali ogromno znanja. Vsak otrok posebej, pa njihovi starši so me ogromno naučili. Pa tudi življenje me je naučilo. Tukaj je potrebna kilometrina ne. Izkušnje te	po svojem srcu, kot misliš, da je prav, kot sem svoje otroke vzgajala največ iz življenja učiš se sproti, tako, kot sem delala s svojimi otroci na izobraževanjih, lastne izkušnje s svojimi otroci veliko pridobila skozi leta od mame, tašče, odraščala sem pri tujih ljudeh. izkušnje z lastnimi otroci, biološki starši otrok, izkušnje iz življenja, čut	LASTNE IZKUŠNJE LASTNE IZKUŠNJE LASTNE IZKUŠNJE IZOBRAŽEVANJA IN LASTNE IZKUŠNJE LASTNE IZKUŠNJE LASTNE IZKUŠNJE

	naučijo. Pa ta čut mi je dan. (IR3.11) Drugače so na vsake 5 let so ponovitvena izobraževanje. So pa tri sobote zapored. Celodnevne. Tam je veliko predavateljev, kar je fajn. Enkrat na leto so tudi obvezna predavanja. Glede te vzgoje je vsak otrok specifičen in se sproti učiš pri otroku. (IR4.12) Hja, pridobila sem veliko na teh izobraževanj, ko smo bli. Veliko. Tudi moje izkušnje z biološkimi sinovi so mi velikokrat dale. (IR5.13) Različno. Nekaj na teh izobraževanjih, nekaj tudi v šoli, vrtcu k hodijo razni predavatelji. (IR6.14) Največ ti dajo izkušnje. Tudi predavanja ti dajo veliko, ampak pol, ko prideš domov, si misliš, da boš začel po tistem delat, ampak ne gre vedno ne. Najbolj so izkušnje. (IR7.15) Bom rekla, da sem dosti stvari dobila že iz svoje družine. Pa pol seveda lastne izkušnje, ki jih mam s svojimi otroci. Pa hodila sem na ta predavanja. (IR8.16) U bistvu maš vsako leto dodatno izobraževanje ne. Ampak drugače pa bolj po občutku kokr kej družga no. (IR9.17)	na izobraževanjih, učiš se pri otroku na izobraževanjih, izkušnje s svojimi otroci na izobraževanjih, v šoli in vrtcu na predavanjih najbolj so izkušnje iz svoje družine, izkušnje s svojimi otroci, izobraževanja dodatna izobraževanja, po občutku	IZOBRAŽEVANJA TER LASTNE IZKUŠNJE IZOBRAŽEVANJA TER LASTNE IZKUŠNJE IZOBRAŽEVANJA LASTNE IZKUŠNJE IZOBRAŽEVANJA TER LASTNE IZKUŠNJE IZOBRAŽEVANJA TER LASTNE IZKUŠNJE
ZNANJA PRIDOBLENA NA IZOBRAŽEVANJIH	Predvsem o vzgoji no. (IR2.18) Velik. Čeprav se ponavlja to, ampak je fajn da kakšno stvar večkrat slišiš. Čeprav v praksi je drugače. Živet po tem je težje. (IR3.19) Kar se pa tiče teh zakonikov, teh stvari, ki so, pravnih stvari no, se pa največkrat tam lahko pozanimaš, lahko vprašaš za nasvet, ko si v kakšni stiski. Na teh predavanjih lahko to vprašaš. To je povsem neuradno in ti lahko povejo. Lahko poveš tudi svoj primer in ti prav svetujejo. (IR4.20) Fajn, so. Znanja so dobra, sigurno, predavanja so dobra. Dobiš veliko. Dajo ti veliko predavanja, amšak s prakso pa dobiš največ. (IR5.21) Nakažejo na teh predavanjih najbolj v nebo vpijoče probleme, sam ja povejo ti, generalno, da ti otroci rabijo zlo ostre meje. Ja, ampak znanje glede vzgoje dobiš no. Predvsem to. (IR6.22) Ja... mislim velik ane, v bistvu. (IR7.23) Pa tudi na predavanjih sem to dobila. Kako delat z otroci. (IR8.24)	o vzgoji veliko, fajn, da večkrat slišiš zakonodaja, svetovanje za konkreten primer dobra znanja, dobiš veliko najbolj tipične probleme, znanje o vzgoji, o postavljanju mej veliko znjanja o načinu dela z otroci	VZGOJA ZAKONODAJA VZGOJA VZGOJA

	Ja, o vzgoji ne. Ta izobraževanja pa so bolj tematska ne. Pa bolj se osredotočajo na obdobje najstništva ne. To meni ne koristi najbolj, tako, da nebi rekla da sem nevem kakšna znanj pridobila (IR9.25)	znanja o vzgoji, tematska izobraževanja	VZGOJA
NAČINI S KATERIMI SO SI REJNIKI ŠE POMAGALI	Pa tudi te sestanke, ki jih imamo rejnice vsak mesec. Tudi tisto pomaga. (IR1.26)	sestanki, ki jih imajo rejnice	REJNIŠKE SKUPINE
	Knjige smo recimo, v knjižnico smo šli pa sem brala. Tudi socialne delavke so priporočale katero knjigo lahko preberem. Sem dosti sama prebrala. (IR2.27)	knjige, dosti sem sama prebrala	SAMOPOMOČ
	Sodelovanje cele družine, to mi ogromno pomeni. (IR3.28)	sodelovanje družine	DRUŽINA
	Ja, veliko sem brala. Od nekdaj rada berem. Veliko pogovorov z ostalimi rejnici. (IR3.29)	knjige, pogovori z ostalimi rejnici	RAZLIČNO
	Enkrat mesečno mam skupino, na kateri izmenjamo vse novosti, med sabo si izmenjamo izkušnje in težave. Pa tudi v šoli je veliko predavanj od otrok no. Je pa tudi v srečni hiši so predavanja, večkrat. Na katere nas pošle naša socialna delavka iz centra, če imamo željo, pa če se vidimo, da bi nam tista tema prišla prav. Tam se jaz kar dosti udeležim bi rekla. Ja..tko iz interneta no. Drugače pa veliko rajši pokličem socialno delavko. So na razpolago, če si v stiski. In s z njimi posvetuješ. (IR4.30)	skupine z drugimi rejnici predavanja organizirana v šoli, internet, klic socialni delavki	RAZLIČNO
	Jaz sem iskala pomoč pri psihologu in pedopsihiatru. Pa brala sem veliko na to temo. Dobila sem čtivo iz knjižnice in sem brala. (IR5.31)	psiholog in pedopsihiater, knjige	RAZLIČNO
	In pol sem se obračala na razne strokovnjake in sem iskala rešitev kaj naj. Sestankovali smo timsko na osnovni šoli s pedopsihiatrinjo in z obema centroma. (IR5.32)	razni strokovnjaki, timski sestanki na šoli	RAZLIČNO
	Ja, s knjigami. Na Gotsko je hodil tudi, v Ljubljano. Lansko leto sva šla tudi k Mrgoletu. Sva šla na pogovore za njega no, da bi nama pomagal malo. Kljub temu, da jaz nsiem poklicna rejnica hodim vsak mesec na to rejniško skupino. Jaz mislim, da sem največ tam pridobila, ker slišiš ženske kakšne probleme imajo doma. (IR6.33)	knjige, svetovalni center, skupine, ki jih imajo rejnice, razni strokovnjaki	RAZLIČNO
	Te, rejniške skupine. Pa pač socialna ne, prek socialne tud dosti ne. Pokličeš pa vprašaš, če maš težave. In vprašaš kako bi to rešil. Pa mogoče tudi kaj prebereš ne. (IR7.34)	rejniške skupine, center za socialno delo, knjige	RAZLIČNO
	Ja u bistvu prebereš kakšno knjigo od vzgoje. Drgač pa vprašaš kakšno mamico k ma tud tolko stare otroke, kaj pa to, kako pa vi to ne. (IR9.35)	knjige, pogovor z drugimi starši, ki imajo toliko stare	RAZLIČNO

		otroke	
RAZLAGA VEDENJA	Ja, ko je prišla k nam mi je bilo zelo čudno. Mislili smo na začetku, ko še nismo vedeli za bolezen, da mi kaj delamo narobe. Nismo vedeli kaj naj naredimo, da bi jo malo vzpodbudili. Pol pa smo šli k genetiku ne. Pa nam je povedal kaj je narobe. Je blo na eni strani olajšanje. Pol smo vedli zakaj je taka. (IR2.36)	na začetku mislili, da mi delamo kaj narobe	SAMOOBTOŽEVA NJE
	On ni slab fantek, to je nekaj v njemu. Jemljem ga takšnega kot je. Vsak otrok je drugačen. Ne moreš ti veliko spremenit. Je obdobje, plus njegovi geni. Pač takšen je. On ma pač nekaj v sebi. Nekaj je prinesel zraven. (IR4.37)	obdobje in geni, nekaj je prinesel zraven	POSLEDICA BIOLOŠKE DRUŽINE
	Na začetku nismo vedli. Ignoriral me je, bil je zelo živ, sploh ni poslušal. Vedela sem, da nekaj mora biti narobe. Pa sem pol šla k psihologu pa pedopsihiatru. In so mi pol povedali, da je hiperaktiven. (IR5.38)	na začetku niso vedeli	
	Pa tudi to, da so ga premetavali sem pa tja. Da je zaradi tega bi nemiren. Blo ga je strah, da bo spet mogu it kam drugam. (IR7.39)	strah, da bo spet mogel menjati rejniško družino	IZRAŽANJE STRAHU
	Ja veste, da mi je blo mal čudno, da se na nobeno stvar ni hotla odzvat, umikala se je...Takšna pač je bla, sej mi smo to pol sprejel ane. Smo pa predvidevali, da je to zato, ker je menjala okolje. Pa novi ljudje. Pa tudi v svoji družini no...jaz ne vem koliko je ona bla slišana v svoji družini. Tudi to bi lahko blo. Ni zaupala svojim staršem. Nam tudi ni, ko je prišla ane. (IR8.40)	ker je menjala okolje, novi ljudje, ni bila slišana v svoji družini, ni zaupala staršem	POSLEDICA BIOLOŠKE DRUŽINE
	Ja tko, da pač ni mela možnosti po tej bližini. Da ni mela varnosti, da se vseeno niso tok ukvarjali z njo. (IR9.41)	ni imela možnosti po bližini, varnosti	POSLEDICA BIOLOŠKE DRUŽINE
POMEMBNE TEME	Celostno življenje, otroka kot celoto. Kako ga vzgajat ne. Kako pol naprej otroka za življenje pripraviti. Za Marto vemo, da bo pri nas. Ampak druge punce pa niso ostale. Kako njih pripraviti na življenje in pasti. Kako otroka prilagoditi, da bo lahko živel v prihodnosti, ki ga čaka. (IR2.42)	kako otroke pripraviti na življenje in pasti	OTROK
	Ja, tudi to, če se otrok vrne v matično družino. Kako takrat postopati, kako ga pripraviti na to. Pa kako s starši delati, to je zelo pomembna stvar. Pa to ja....strah, da ti bodo otroka kar vzeli. Tega jaz na začetku nisem vedela. Pa strahovi, pa tvoja nemoč. Pa sodelovanje s šolo. (IR3.43)	kako postopati, če se otrok vrne v matično družino, kako delati s starši, sodelovanje s šolo, strahovi rejnikov	SODELOVANJE Z DRUGIMI
	Prva stvar je pomoč otroku, da bo otrok slišan in razumljen. Druga stvar je pomoč rejnicam, da bodo slišane in razumljene. (IR4.44)	da so vsi v procesu slišani in razumljeni	POMOČ VSEM V PROCESU
	Pomembna tema je, kako zdaj, ko so že otroci odrasli, ko grejo, kako s tem. Pa tudi kako sodelovati s starši in vse to. (IR5.45)	kako je s tem, ko otroci odrastejo in grejo, sodelovanje s	OTROK IN BIOLOŠKI STARŠI

	Če bi za sebe rekla, prou to...da te izšolajo za to, da si pripravljen sprejet, da tudi, če te potlači, totalno pohodi, da moreš to sprejet. Da te čisto ne potre. Ker oni to delajo ne. In pol se ti slabo počutiš. So pa še obiski staršev ne. To se mi zdi ena tudi pomembna tema....včasih bi se mi zdelo boljše da nebi blo tega. Sem mela ene slabe izkušnje s tem. To je tudi pomembna tema ja, da bi nam bolj povedali kako pa kaj. (IR6.46) Mogoče o teh mladostnikih recimo, kako pristopi do njih, ko so težave. Na kakšen način. (IR7.47) Kako v najstniških letnih obvladat otroka. Al pa tudi začetek osnovne šole. Kako z otroci, ko pridejo v puberteto in se ti pregovarjajo nazaj. (IR8.48) Mene zanimajo teme kar se tiče te vzgoje, od majhnega naprej ne. Al pa tudi to ne, kaj pri določenih letih osvajajo. Neveš ne kakšne majo potencialne zmožnosti. To se vedno sprašuješ. In pol te zanima ne, če se z otrokom ni nihče ukvarjal, ali je sploh sposoben pol osvajat neka znanja. To, razvojno me zanima, kaj spada v katero obdobje. (IR9.49)	starši kako sprejet nesramnost otroka, stiki staršev pristop do mladostnikov pristop do mladostnikov razvojna psihologija	OTROK IN BIOLOŠKI STARŠI OTROK OTROK OTROK
KAKO JE REJNIKOM VSO ZNANJE POMAGALO	Mi je pol to vse pomagalo, da sem se vedla odzvat. Bolj sem lahko razumela otroka. Vedla sem v določeni situaciji kaj moram naredit. (IR2.50) Velikokrat kakšna huda stvar ni bla več tako huda. Zavedanje ne, da nisi sam v tem. Da sem ne dogaja samo tebi. (IR3.51) Ja, definitivno ti pomaga, da razumeš otroka. To je zlo pomembno, da razumeš neke njegove reakcije mogoče. Pa pol tudi to, da lahko sam sebe nadziraš ne. V neki situaciji se spomniš naučenega in probaš tako delovat. (IR4.52) In potem smo ravnali tako kot se ravna z otrok, ki je hiperaktiven. Pomagajo ti pri tvojih odzivih. Sigurno se včasih spomniš kar si se naučil in uporabiš. (IR5.53) Ja, predvsem to, da bolj razumeš otroka. Bolj razumeš zakaj dela neke stvari. Pa seveda tudi tebi je lažje ne. (IR6.54) Ne vem, če bi zdržala. So mi dale podporo, eno psihično pomoč. Mi je zelo pomagalo. Sem vidla, da nisem edina, da nisem sama v tem. (IR6.55) V bistvu mi ni no. Vseen, sej pravim, je fokus na tiste, ki so starejši, ki majo drugačne težave ane.	vedla odzvat, vedla kaj moram naredit stvari postanejo manj hude, ne dogaja se samo tebi razumevanje otroka, nadziraš sebe, spomniš se naučenega potem smo tako ravnali, spomniš se naučenega razumeš otroka, tebi je lažje zavedanje, da nisem sama meni teme na predavanjih niso	PRILAGODITEV ODZIVOV OBČUTEK NORMALIZACIJE PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV OBČUTEK NORMALIZACIJE

	Pri Meni te teme ne koristijo. (IR9.56)	koristile	
POMOČ KNJIG	To nisem nikol, saj nimam časa. (IR1.57) Mi je pol to vse pomagalo, da sem se vedla odzvat. Bolj sem lahko razumela otroka. Vedla sem v določeni situaciji kaj moram nardit. (IR2.58) ...ali pa kaj iz knjige kar sem prebrala. In stvar ni bila več tako huda. (IR3.59) Ja malo da sem vedla, da sem se vedla orientirati kako se obnašati v kakšnem določenem primeru. Da sem vedla kako ravnat v situacijah. (IR5.60) Iz vsake knjige sigurno nekaj zase potegneš ven. To kar sem rekla ne. Ti pomaga pri razumevanju otroka. Pa to, da ti veš kaj nardit. Dobil si navdih za naprej. Mogoče pa morem to nardit, pa bo on odreagiral drugače. (IR6.61) Boljše sem razumela njega. Kšno stvar prebereš, se te mal dotakne, tole pa jz ne delam prou. Potem mal o tem razmišljaš in pol hočeš nardit drgač. (IR7.62) Povejo ti, kaj nardit v teh primerih. Kako toplino daš še bolj otroku, kako mu pomagaš. Dobila sem znanje iz vzgoje no. (IR8.63) Ja, sigurno sem drugače ravnala kot bi, če nebi prebrala ne. (IR9.64)	ni časa vedla sem se odzvat, razumela sem otroka olajšanje v konkretni situaciji vedla sem se orientirat, ravnat v situacijah razumevanje otroka, veš kaj nardit, navdih za naprej razumevanje otroka, nardiš drugače kaj nardit v določenih primerih, znanje iz vzgoje, pomoč otroku ravnala drugače	PRILAGODITEV ODZIVOV OBČUTEK NORMALIZACIJE PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV
POMOČ IZOBRAŽEVANJ	Moreš it tja ane. To je obvezno, ampak ne vem no. Velikokrat se znajdeš v drugi stiski kot ti tam govorijo. V enem dnevu, ko ti slišiš toliko stvari, je preveč. Pozabiš. Ja, preveč je. To si zjutraj od 9ih pa do 5ih popoldan, meni se to kar preveč zdi. Pa to so tri sobote zapored. (IR1.65) Mi je pol to vse pomagalo, da sem se vedla odzvat. Bolj sem lahko razumela otroka. Vedla sem v določeni situaciji kaj moram nardit. (IR2.66) Al pa sem se spomnila na predavanja in stvar ni bila več tako huda. (IR3.67) Se ob trenutkih spomniš kaj si slišal na predavanjih in skušaš tako nardit. (IR6.68) Dostikrat se potem zalotiš, pa si rečeš, tole pa ni prou, ne delam prou, tam sem to slišala. Morem na drug način. Mi je pomagal dostikrat, da sem vedla kaj nardit. (IR7.69) Ta izobraževanja pa so bolj tematska ne. To meni ne koristi najbolj, tako, da nebi rekla da sem nevem kakšna znanj pridobila. (IR9.70)	niso mi bila v pomoč, je preveč vedla sem se odzvat, razumevanje otroka olajšanje v konkretni situaciji skušaš nardit tako kot si slišal se zalotiš, to ne delam prav, morem drugače niso mi koristla	IZOBRAŽEVANJA NISO POMAGALA PRILAGODITEV ODZIVOV OBČUTEK NORMALIZACIJE PRILAGODITEV ODZIVOV PRILAGODITEV ODZIVOV IZOBRAŽEVANJA NISO POMAGALA

POMOČ STROKOVNJAKOV	Meni več pomeni, če jaz nekaj rabim, da pokličem na center pa se pogovorim. To je meni več. Pokličem socialno delavko, se pogovarjamo na timskih sestankih. Vsedemo se in se pogovorimo. (IR1.71)	pokličem na center, se pogovorim, timski sestanki	POMOČ V STISKI
	Meni so največ bom rekla pomagale delavke na centru. Če sem rabla smo se vsedli skupaj, z otrokom smo se vsedli in smo se pogovorili. To se mi zdi, da je bilo največ. Ali pa, če je bil problem z otrokom, sem šla na center in so mi pomagali. Sama nebi mogla. (IR1.72)	delavci na centru, pogovor, pomoč	POMOČ V STISKI
	Zelo, zelo. Center, to je bil moj vodnik. Karkoli sem rabla. Al sem se v kakšno zadevo zapletla, al pa nisem znala sama razvozlat. Sem poklicala in sem šla na center in osebno, iz oči v oči, sem se pogovorila. Po tem kar so mi povedali sem se pol tudi ravnala. Saj pravim, jaz sem iz nule začela. Nisem imela pojma o rejništvu. (IR2.73)	center je bil vodnik, pogovor, pomoč	POMOČ V STISKI
	Vedno sem mela zelo pozitivne izkušnje s centrom. Če sem bila v stiski sem poklicala in stvar ni bila več tak huda. (IR3.74)	pozitivne izkušnje s centrom, stvar postane manj huda	POMOČ V STISKI
	Ja psihologi in pedopsihiatri so mi zelo pomagali razumeti kaj se dogaja z njim. Pa center mi je tudi ogromno pomagal. Skoz sem bila z njimi v stiku. Velikokrat ko je bila težka situacija sem poklicala na moj in na njegov center. Veliko so mi pomagali. Jaz sem imela vedno dober odnos z njimi in sem vedno dobila kar sem želela. Včasih pride kriza in si res na tleh. Pokličeš in če ne drugega, dobiš vsaj kako besedo, ki te malo dvigne spet ne. (IR5.75)	psihologi, pedopsihiatri pomagali pri razumevanju otroka, pomoč centra, beseda, ki te dvigne	POMOČ V STISKI
	So pomagali no. Čisto ene praktične zadeve so ti povedali kako pa kaj. Isto center. Si mel en problem, pa si poklical. Pa vprašal konkretno kaj nardit. Eno voljo so mi dali no. (IR6.76)	pomoč pri praktičnih zadevah, klic, dali voljo	POMOČ V STISKI
	Ja smo sodelovali s svetovalnim centrom, je ena gospa kar dost pomagala. Da ti je ena opora ane. Drugače pa bolj na tak način, zdržite, sej bo šlo. (IR7.77)	sodelovanje s svetovalnim centrom, opora	POMOČ V STISKI
KAJ BI ŠE OLAJAŠALO PROCES	Tudi moja socialna delavka je zelo dobra, vprašaš za nasvet in ti pove. (IR8.78)	pomoč socialne delavke	POMOČ V STISKI
	Nisem se tolko na neke strokovnjake obračala. (IR9.79)	nisem se veliko obračala na strokovnjake	
	Jaz najbolj pogrešam eno osebo, neglede na kateremu centru bi bila. Najbolje bi bilo, da na temu centru, ko si ti. Da ti pomagajo tisti moment, ko to potrebuješ in nujno rabiš. Recimo maš problem z otrokom. Ko ti gre zvečer ven in ne pride pravi čas nazaj. Ti potrebuješ tisti moment	oseba, ki pomaga tisti moment, nekdo, ki ti je neprestano na voljo	VEDNO DOSEGLJIVA OSEBA

	pomoč. In si živčen, se ti je oglasi na telefon, kaj nardit. Ker se bojiš. Bilo bi fajn imet nekoga, ki ti je neprestano na voljo. Da ga hitro pokličeš in ti pomaga. (IR1.80) Nič, ne. Iz centra sem imela zelo pomoči. Konkretno za Marto ja...ne vem kaj bo, ko bo šolo končala. Pravico ima biti v šoli do 26. leta. Da bi mi to nekdo malo bolj razložil kaj bo po tem, ko bo stara 26. let. To me zelo obremenjuje. Ne vem kaj bo pol. Upam, da bo lahko kaj delala. Res me skrbi, kaj bo recimo z njo čez 10 let. (IR2.81) Ja, poskrbet za polnoletne. Niso vsi nadarjeni, zelo fajn je poskrbljeno za tiste, ki hodijo v šolo. Ampak tisti, ki pa jim ne gre šola...in pol prvi dan po 18ih..kaj je z njimi. No saj center poskrbi za to, ampak je vseeno stiska. Kaj bomo zdaj. Čez noč ga ravno ne moreš ven vržt. Za te stvari še ni poskrbljeno. To bi mogli no. (IR3.82) Mogoče pa to no...rejnike nas je velikokrat strah, ker ne vemo do kje lahko gremo. Takoj nas lahko obtožijo, da smo šli predaleč ne. In pol nas je strah. Ne poznamo dosti zakonodaje. To..rejnike bi morali bolj podpirat, da bi se mi počutli bolj varno. (IR4.83) Nisem o tem nič razmišljala. Jaz sem kar to sprejela, sistem takšen kot je. (IR5.84) Rekla bi, da je to premalo poudarjeno na teh predavanjih. Bi mogli bolj poudariti te ostre meje. Pa to, da bi ti bolj realno sliko predstavi. Se mi zdi, da se včasih kar olepšuje stvari no in pol nisi pripravljen. (IR6.85) Bi blo dobro met nekoga, ki bi bil sredi noči tud na razpolago. Mi mamo takrat tudi težave in pol nimaš kam poklicat. In je panika. (IR7.86) Zdej bi to. Neka predavanja na to temo, kako delat z najstniki. Drugega pa se zdej ne spomnim. (IR8.87) Ne, se mi zdi da, u bistvu, ker ni nobenih tko težav in tko, da ne rabim niti. Nebi nič rekla. (IR9.88)	kaj bo, ko konča šolo, kaj bo po 26. letu, kaj bo z njo čez 10 let poskrbet za polnoletne, ki ne hodijo v šolo, kaj je z njimi ko dopolnijo 18 let strah rejnikov, obtožbe, da smo šli predaleč, slabo znanje zakonodaje sprejela tako kot je poudarjanje ostrih mej, predstaviti relano sliko, brez olepševanja nekdo, ki je sredi noči na razpolago predavanja o najstnikih ne vem nič takega	INFORMACIJE INFORMACIJE VEČJE VAROVANJE REJNIKOV BOLJŠA PRIPRAVA REJNIKOV VEDNO DOESGLJIVA OSEBA INFORMACIJE
--	---	---	--

d. OSNO KODIRANJE

1. PROCES REJNIŠTVA (PR)

STIKI Z BIOLOŠKIMI STARŠI (tema)
ODPRTO REJNIŠTVO (kategorija)

- odprta družina, podpiranje stikov, odprta družina, podpiranje stikov z biološkimi svojci: **PR1.1, PR4.7**

SPREMEMBA VEDENJA (kategorija)

- jok ob razhodu z biološkim staršem, preobrat, treskanje z vrati, razbijanje z vrati, grdo govorjenje, preobrat, jok ob razhodu z biološkim staršem, preobrat, apatičnost, raztresenost, preobrat, oteženo opravljanje osnovnih opravil: **PR1.2, PR2.3, PR2.4, PR3.5, PR3.6, PR5.8**

ZAČETEK REJNIŠTVA (tema)

POSTOPNO NAVAJANJE NA REJNIŠKO DRUŽINO (kategorija)

- hiter odvzem, navajanje na družino: **PR1.10**

ZDRAVSTVENE TEŽAVE OTROKA (kategorija)

- pregledi pri zdravnikih, neodzivnost, vrtec s posebnimi potrebami, abstinenčna kriza otroka, jok noč in dan, hiperaktivnost: **PR2.11, PR4.13, PR5.14**

IZRAŽANJE STISKE (kategorija)

- odvzem, pretirano objemanje in poljubljanje, beganje, življenje kot brezdomec, hiter odvzem, skrb za biološko mamo, lulanje ponoči, slaba artikulacija, preklinjanje, bruhanje, strah pred govorjenjem, bolezen: **PR3.12, PR6.15, PR8.17**

STRAH PRED IZGUBO REJNIKOV (kategorija)

- zaprtost, nemirnost, opazovanje rejnikov, preverjanje prisotnosti rejniške družine, strah pred drugimi ljudmi, neodzivnost, strah, da bi jo kdo kam odpeljal: **PR7.16, PR9.18**

VZPOSTAVLJANJE ODNOSA (tema)

PRIBLIŽEVANJE OTROKU PREKO IGRE (kategorija)

- z igro največ, da se je igral in sem bila jaz zraven, preko igre, branje v postelji: **PR3.20, PR6.23**

TELESNI STIK (kategorija)

- nošenje po rokah, smo jo crkljali, imeli v naročju: **PR4.21, PR9.26**

OBČUTEK DRUŽINE (kategorija)

- sedenje celotne družine pred televizijo, občutek celote: **PR5.22**

Ja, midva sva kar, ni blo kakšnih hudih težav v odnosu. Velikokrat je cela družina sedela pred televizijo kot grozd. Nam je dalo občutek ene celote. (**PR5.22**)

RAZLIČNI MEHANIZMI (kategorija)

- lepe besede, telesni stik, pogovor, telesni stik, toplina, pohvaliti otroka: **PR7.24, PR8.25**

SPREJEMANJE ŽIVLJENJA V DRUŽINI (tema)

HITER OBČUTEK DOMA (kategorija)

- družba ostalih otrok, hitro vključevanje, brez težav, sprejemanje družine, sprejemanje stalnice, težave ob spremembah, hitro vključevanje, hitro navajanje družine, sprejemanje družine: **PR1.27, PR2.28, PR3.29, PR5.31**

DALJŠE NAVAJANJE NA DRUŽINO (kategorija)

- rabil kakšne 3 tedne, daljše vključevanje, premišljevanje o drugih družinah, strah, daljše vključevanje, privadila čez čas: **PR4.30, PR6.32, PR8.34**

IZRAŽANJE PREVIDNOSTI (kategorija)

- opazovanje rejniške družine, strah pred nesprejetjem veselje do zunanjega dela: **PR7.33**

RAVNANJA REJNIKOV (tema)

ČAS ZA OTROKA (kategorija)

- tolaženje, pogovor, vztrajnost, skupno učenje, pogovor, učenje mehanizmov spoprijemanja z jezo, pogovor, večkratna opozorila, ponavljanje opozoril, nismo bili hudi, smo povedali, pogovor, opravičilo: **PR1.35, PR1.37, PR2.39, PR4.44, PR5.45, PR6.46, PR7.47**

TELESNI KONTAKT (kategorija)

- spanje pri rejnikih, bližina rejnikov, očesni stik, ustavil si ga z objemom: **PR1.36, PR3.41**

STROGOST (kategorija)

- postavljanje mej, nič na silo, počakat do umirjenja, postavljanje meja, postavljanje meja: **PR3.42, PR4.43, PR7.48**

ZAUPANJE V OTROKA (kategorija)

- na strani otroka: **PR2.40**

TEŽAVE REJNIKOV IN NAČIN SPOPADANJA (tema)

NAČINI REŠEVANJA TEŽAV (kategorija)

- kot si se potrudil, pogovor, psihologinja, zdravnica, kuharica, mamica, sestanki za okroglo mizo, pripovedovanje, izvedeli veliko stvari, večja pozornost, pravilna reakcija, ko je otroka strah: **PR1.50, PR2.52, PR2.53, PR9.62**

TEŽAVE S SORODNIKI OTROKA (kategorija)

- tožba na sodišču s strani babice, hiperaktivnost, težave z biološkimi starši, sodišče, neprestana prisotnost rejnikov: **PR2.51, PR5.58**

PSIHIČNI PRITISKI (kategorija)

- težka obdobja, pomoč socialnih delavcev, težki trenutki, jok v sobi, iskanje odgovorov na centru, žalost ob počasnih spremembah pri otroku, upanje za več, poskus samomora pri otroku, rejnik ne zmore, pomoč socialnih delavcev, občutek nemoči pri rejnikih: **PR2.54, PR2.55, PR6.59, PR7.60, PR8.61**

TEŽAVE Z VEDENJEM OTROKA (kategorija)

- težave ob postavljanju mej otroku, fizično in psihično nasilje nad rejnikom, slačenje na neprimernih mestih, nepredvidljivost otroka: **PR3.56**

TEŽAVE Z ZDRAVJEM OTROKA (kategorija)

- zdravstvene težave, pomoč socialnih delavcev: **PR4.57**

2. OTROK OB ZAČETKU REJNIŠTVA (ZR)

VEDENJE OB ZAČETKU REJNIŠTVA (tema)

IZRAŽANJE STRAHU (kategorija)

- živahnost, trmarjanje, nočne more, jok in zburjanje ponoči, samostojnost, spanje pri lučni, nočne more, kričanje ponoči, veliko joka ponoči, plenička do 4 let, strah ob nevihti, občutek ne varnosti, nemirnost, opazovanje, mirna, tiha, strah pred govorjenjem: **ZR1.1, ZR3.7, ZR4.9, ZR6.12, ZR7.13, ZR8.14**

MALA POTREBA PO KONTAKTU (kategorija)

- pozno shodila, dolgo ni govorila, neodzivnost, malo premikanja, malo spuščanja zvokov, malo jokala, malo kazala čustva, nezahtevnost, veliko spanja, strah pred drugimi, malo kontakta z drugimi, zaprtost: **ZR2.3, ZR2.4, ZR2.5, ZR9.15**

NEPREDVIDLJIVO VEDENJE (kategorija)

- igrivost, zgovornost, težave pri postavljanju mej, fizično nasilje, slačenje na neprimernih mestih, nepredvidljivost, izbruhi, metanje stvari ob zid, razmetavanje: **ZR3.6, ZR3.8**

IZRAŽANJE AGRESIVNOSTI DO PREDMETOV (kategorija)

- hiperaktivnost, malo koncentracije, uničevanje stvari, neprimeren govor o seksu, zibanje z glavo sem in tja, dajanje prsta v usta, uničevanje stvari, strah pred lakoto: **ZR5.10, ZR6.11**

ODNOS DO FIGURE NAVEZANOSTI (tema)

HITER OBČUTEK VARNOSTI OB REJNIKU (kategorija)

- ljubeznivost, senca rejnika, navezanost na rejnika, hitro sprejemanje rejnika, iskanje rejnika, iskanje z očmi, poskusi komuniciranja, hitro poimenovanje rejnikov mami in ati: **ZR2.16, ZR3.18, ZR4.19, ZR6.21**

NEPRIMEREN TELESNI KONTAKT (kategorija)

- dotikanje rejnika, prijaznost do rejnika, poljubljanje: **ZR3.17**

STRAH PRED NESPREJETOSTJO (kategorija)

- previdnost, proučevanje, poimenovanje rejnice mami: **ZR7.22**

STRAH PRED KONTAKTOM (kategorija)

- strah pred rejniki, daljše navajanje na rejnika, malo potrebe po bližini, tudi rejnika: **ZR8.23, ZR9.24**

ODNOS DO SEBE (tema)

POZITIVEN MODEL SEBE (kategorija)

- zaupanje v sebe, brez sramežljivosti: **ZR1.25**

NEGATIVEN MODEL SEBE (kategorija)

- uničevanje stvari ob težavah, slaba samopodoba, brez zaupanja v sebe, strah pred nesprejetjem, izmikanje drugim, nezaupanje vase, nizka samopodoba, brez vzdrževanja higiene, sramežljivost: **ZR5.26, ZR6.27, ZR7.28, ZR8.29, ZR9.30**

ODNOS DO DRUGIH (tema)

OTROK NI IZRAŽAL STRAHA (kategorija)

- nikogar se ni bala, ljubeč, vsi so jo imeli radi, brez straha pred drugimi, prijazen, takoj navezal stik, ni bil boječ, vljudnost, prijaznost, brez straha pred drugimi, prijaznost, brez straha pred drugimi, brez straha pred drugimi, vljudnost, prijaznost: **ZR1.31, ZR2.32, ZR2.33, ZR3.34, ZR5.36, ZR6.37, ZR7.38**

OTROK JE IZRAŽAL STRAH (kategorija)

- previdnost do tujih ljudi, prestrašenost ob interakciji, odbijajoč odnos do drugih, neprijetno ob telesnem kontaktu z drugimi: **ZR4.35, ZR9.40**

VEDENJE OB NOVIH LJUDEH/NEZNANCIH (tema)

POZITIVEN MODEL DRUGEGA (kategorija)

- ni imela težav, v vrtcu bi jo prvič lahko pustila, radovedna, nič prestrašena, k vsakemu bi šla, odprtost, zaupljiv do vsakega, hitro navezovanje stikov, pristopil do osebe, zaupanje, hitro navezovanje stikov: **ZR1.41, ZR2.42, ZR3.43, ZR5.46, ZR6.47**

NEGATIVEN MODEL DRUGEGA (kategorija)

- prestrašenost in jok ob prisotnosti drugih, strah in jok ob prisotnosti tujih ljudi, umik ob vprašanjih, sram ob kontaktu, ni pristopil, neprijetnost, strah ob tujih ljudeh, otrok se umakne, pogled stran, nezaupanje drugim, težko navezovanje stikov: **ZR4.44, ZR4.45, ZR7.48, ZR8.49, ZR9.50**

ODZIV, KO FIGURA NAVEZANOSTI ZAPUSTI PROSTOR (tema)

OTROK SE ODZOVE Z JOKOM IN SE TEŽKO POTOLAŽI (kategorija)

- jok, dretje, pogreša rejnika, strah, jok, jok, težko se pomiri: **ZR2.52, ZR4.54, ZR4.55**

OTROK SE NE ODZIVA (kategorija)

- neodzivnost, ko je bila dojenček, jok, ko je bila starejša, neodzivnost, počne naprej iste stvari: **ZR2.53, ZR5.56**

OTROK SE ODZIVA RAZUMEVAJOČE (kategorija)

- brez težav, objem, pozdrav, brez joka, brez joka, razumevanje s strani otroka, počne naprej iste stvari, (pogledovanje za rejnikom, včasih tudi jok – intervju A): **ZR1.51, ZR7.58, ZR8.59, ZR9.60**

ODZIV, KO SE FIGURA NAVEZANOSTI VRNE (tema)

IZRAŽANJE SREČE IN TELESNI KONTAKT OB PRIHODU (kategorija)

- veselje, objem, veselje, objem, spraševanje, veselje, objem: **ZR1.61, ZR2.62, ZR7.67**

STRAH, DA BO FIGURA NAVEZANOSTI PONOVRNO ODŠLA (kategorija)

- potreba po telesnem kontaktu, se pomiri ampak ostane v naročju, vzela v roke in stisnila, otrok se umiri (intervju A): **ZR4.64, ZR9.69**

OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ (kategorija)

- normalno se igra dalje, počne iste stvari naprej: **ZR5.65, ZR8.68**

VZPOSTAVLJANJE OČESNEGA STIKA (tema)

OTROKA NI STRAH VZPOSTAVITI OČENSEGA STIKA (kategorija)

- ni imela težav, ni se bala, gledanje v oči, gledanje v oči, ni izmikal pogleda: **ZR1.70, ZR6.75, ZR7.76**

OTROK NI VZPOSTAVLJAL OČESNEGA STIKA (kategorija)

- brez gledanja v oči, bilo ji je vseeno, je gledal stran, opazovanje reakcij ljudi, manj v oči, strah pred pogledom v oči, odvrčanje pogleda, gledanje rejnice, težave pri drugih ljudeh: **ZR2.71, ZR3.72, ZR4.73, ZR8.77, ZR9.78**

POTREBA PO TELESNEM KONTAKTU (tema)

IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU (kategorija)

- sedenje v naročju, božanje, stiskanje, omejevanje telesnega kontakta, velika potreba po kontaktu, stegovanje rokic, pomiritev otroka ob telesnem kontaktu, crkljanje, sedenja na nogah, stiskanje, potreba po telesnem kontaktu z rejnico, z drugimi ne, objemanje, cartanje: **ZR1.79, ZR3.81, ZR4.82, ZR5.83, ZR6.84, ZR7.85**

OTROK JE OB TELESNEM KONTAKTU OTOPEL (kategorija)

- brez stegovanja rokic, brez pozitivnih odzivov ob telesnem kontaktu, brez potrebe, ob telesnem kontaktu mehko telo, otrok ne daje znaka, da je bil objet, brez potrebe, neprijetni občutki otroka ob telesnem kontaktu: **ZR2.80, ZR8.86, ZR9.87**

VEDENJE V NOVIH SITUACIJAH (tema)

OTROKA NI STRAH NOVIH SITUACIJ (kategorija)

- vklopila se je brez težav, ni je bilo strah, brez straha: **ZR1.88, ZR7.93**

STRAH PRED NOVIMI SITUACIJAMI

- strah pred novimi situacijami, zmeda, senca rejnika, otrok ni želel iti nikamor, nervoza, povečana hiperaktivnost, izguba nadzora, strah, strah, zmeda: **ZR3.89, ZR4.90, ZR5.91, ZR6.92, ZR8.94**

NAČINI S KATERIMI SE OTROCI POTOLAŽIJO (tema)

BLIŽINA REJNIKOV (kategorija)

- prišla v posteljo, dvig v naročje, hoja po sobi, jaz sem bla dosti z njim, pomirjen ob prisotnosti rejnice, objem otroka, objem: **ZR1.96, ZR4.99, ZR5.100, ZR7.102, ZR9.104**

DRUGO (kategorija)

- premikanje deke po obrazu, miganje z glavo sem in tja, prst v usta: **ZR2.97, ZR6.101**

SAMOUMIRJANJE (kategorija)

- pustili smo ga na miru, da se umiri, ne prepričujemo ga v nekaj, pustit otroka, da se pomiri sam: **ZR3.98, ZR8.103**

NAČIN IGRANJA (tema)

OTROK SE JE IGRAL SAM ALI Z DRUGIMI (kategorija)

- igra se sama, ter z drugimi: **ZR1.105**

OTROK SE JE VEČINOMA IGRAL SAM (kategorija)

- igra s kockami in plišastimi igračkami, igra s palcami in živalmi, sestavljanje sestavljanek, z igračami se ni igrala: **ZR2.106, ZR3.107, ZR8.112**

OTROK JE UNIČEVAL IGRAČE (kategorija)

- igra z avtomobilčki, igranje v pesku, lomljenje igrač, uničevanje igrač: **ZR5.109, ZR6.110**

OTROK SE JE IGRAL Z DRUGIMI (kategorija)

- igranje z drugimi, sama ne: **ZR9.113**

RAZISKOVANJE OKOLJA (tema)

BREZ STRAHA PRI RAZISKOVANJU (kategorija)

- radovednost, otrok odtava, brez straha, radovednost, pogum, otrok odtava, skupaj z vrstniki: **ZR3.115, ZR5.117, ZR6.118**

ZADRŽANOST PRI RAZISKOVANJU (kategorija)

- radovednost, pogum v domačem okolju, v novem okolju zadržanost, bližina rejnika, se je držal rejnika, rabil zraven rejnika, ni rad šou sam, se je držala rejnika, se je bala, ni upala sama, bila zraven rejnika: **ZR4.116, ZR6.119, ZR7.120, ZR8.121, ZR9.122**

IZRAŽANJE POTREB (tema)

OTROK JE ODPRTO IZRAŽAL SVOJE POTREBE (kategorija)

- govorjenje o svojih potrebah, z govorom, z govorom, je začel jokati, nismo razumeli na začetku, je pokazala: **ZR1.123, ZR3.125, ZR4.126, ZR6.128, ZR9.131**

OTROK NI IZRAŽAL POTREB (kategorija)

- malo jokala, ni opozorila, če je bilo kaj narobe, občutke držal v sebi, izvlečt iz njega, bolj zaprt, tiščanje v sebi, nezaupanje: **ZR2.124, ZR5.127, ZR7.129, ZR8.130**

3. OTROK DANES (DR)

VEDENJE DANES (tema)

OTROŠKO/NAJSTNIŠKO VEDENJE (kategorija)

- pridna, lena za šolo, pospravljamo za njo, tipični otrok, vztrajna, kričanje v primeru, da ni po njeno, grdo govorjenje, ve pri komu bo kaj dosegla, zgovorna, odprta, občutljiva, uporniški, grdo govori, ne premisli preden kaj naredi, lahko se razjezi, loputa z vrati, tipičen najstnik, dolgčas, nezadovoljstvo z družino, prijazna, nežna, odločna, samosvoja, se lahko skrega če ne doseže svojega: **DR1.1, DR2.2, DR2.3, DR5.8, DR6.10, DR8.12, DR9.13**

NEPREDVIDLJIVO VEDENJE (kategorija)

- nepredvidljiv, hitra jeza, razburjenje, težko prilagajanje na hitre in nove situacije, lahko udari ali vgrizne, smeh v trenutkih, ko bi moral biti resen: **DR3.4, DR4.6, DR4.7, DR5.9**

IZRAŽANJE ZAUPANJA (kategorija)

- preveč zaupljiv, hitreje se ohladi, preveč zaupljiv, naiven: **DR3.5, DR6.11**

ODNOS DO FIGURE NAVEZANOSTI (tema)

IZKAZOVANJE ZAUPANJA (kategorija)

- zaupljiva, kot do mame, kot do mame, ko me vidi po celem dnevu me veliko sprašuje, spoštljiv, brez izpadov, pomaga, veliko časa preživita skupaj, spoštljiv: **DR1.14, DR2.15, DR3.16, DR8.21**

VELIKA NAVEZANOST NA REJNICO (kategorija)

- zaščitniški, strah, da bo rejnica odšla, velika navezanost, težko en brez drugega: **DR4.17, DR7.20**

ODNOS, KI SE SPREMINJA (kategorija)

- lahko nesramen, ima me rad, zelo ceni biološkega očeta, ima me rad, ko je jezen lahko reče kaj nesramnega, se začinja upirat: **DR5.18, DR6.19, DR9.22**

ODNOS DO SEBE (tema)

POZITIVEN MODEL SEBE (kategorija)

- samozavestna, visoka samopodoba, zadovoljen, višja samopodoba, bolj odprt, se sam pohvali, višja samopodoba, rada urejena: **DR1.23, DR5.24, DR7.26, DR8.27**

NEGATIVEN MODEL SEBE (kategorija)

- nizka samopodoba, rad lep in urejen, nizka samopodoba: **DR6.25, DR9.28**

ODNOS DO DRUGIH (tema)

SPOŠTLJIV ODNOS (kategorija)

- spoštljiv, vljuden, spoštljiv, vljuden, spoštljiv, vljuden, potem se umakne: **DR1.29, DR3.31, DR6.34**

OTROK NE IZRAŽA STRAHA (kategorija)

- brez straha pred drugimi, zaupljiv, rad ima ljudi, ki jih pozna, odprt, lep odnos do drugih, če se ji kdo zameri jih več ne mara, spoštljiva, zvesta drugim: **DR2.30, DR4.32, DR7.35, DR8.36, DR9.37**

ODNOS, KI SE SPREMINJA (kategorija)

- včasih spoštljiv, včasih nesramen: **DR5.33**

VEDENJE OB NOVIH LJUDEH/NEZNANCIH (tema)

POZITIVEN MODEL DRUGEGA (kategorija)

- brez težav z navezovanjem stikov, malo sramu ampak se hitro sprosti, nobenega straha pred navezovanjem stikov, brez težav, vljuden, brez težav, brez straha, brez težav, brez težav pri navezovanju stikov: **DR1.38, DR2.39, DR3.40, DR5.42, DR6.43, DR8.45**

NEGATIVEN MODEL DRUGEGA (kategorija)

- previden ob neznancih, umik, sramežljiv, ob neznancih umik, ne bo navezal stika, strah pred tujimi ljudmi, zadržana: **DR4.41, DR7.44, DR9.46**

ODZIV, KO FIGURA NAVEZANOSTI ZAPUSTI PROSTOR (tema)

OTROK SE ODZOVE RAZUMEVAJOČE (kategorija)

- pozdrav, objem, če povem vse v redu, če ne, se prestraši, brez težav, če me ni več časa se začne dolgočasiti, reče ok, samo, da ve, da je sam v hiši, je rada sama, reče da bo sama ostala, poveš kam greš: **DR1.47, DR2.48, DR3.49, DR6.52, DR7.53, DR8.54, DR9.55**

IZRAŽANJE STRAHU (kategorija)

- ni težav, potrebno je povedati kdaj pridem nazaj nazaj, strah, če grem čez noč: **DR4.50**

ODZIV, KO SE FIGURA NAVEZANOSTI VRNE (tema)

IZRAŽANJE VESELJA OB PRIHODU (kategorija)

- veselje, objem, veselje, radovednost, preverjanje, ga vse zanima, veselje: **DR1.56, DR2.57, DR4.58, DR7.61, DR9.63**

OTROK POČNE ISTE STVARI ŠE NAPREJ (kategorija)

- počne naprej iste stvari, velikokrat ne pozdravi, je v redu, se ji zdi, da pridem prehitro: **DR5.59, DR6.60, DR8.62**

VZPOSTAVLJANJE OČESNEGA STIKA (tema)

OTROK VZPOSTAVLJA OČESNI STIK (kategorija)

- bolj sramežljiva, ampak brez težav, brez težav, normalno pogleda v oči, veliko boljše, tiki v primeru skrbi, ga vzpostavi, nima težav, pogleda v oči, nima težav, gleda v oči, čisto običajno, nima težav, gleda v oči: **DR1.64, DR2.65, DR3.66, DR5.68, DR6.69, DR7.70, DR8.71, DR9.72**

OTROK UMIKA POGLED (kategorija)

- umik ob tujcih: **DR4.67**

POTREBA PO TELESNEM KONTAKTU (tema)

IZRAŽANJE POTREBE PO TELESNEM KONTAKTU (kategorija)

- se pocarta, vsede v naročje, se pocarta, se objame, ko ona želi, se stisne, ko on želi, zdaj ne, malo ga lahko pobožam, pusti, nima velike potrebe, se objame in pocarta, velika potreba po tem, rada se stisne, rada se stisne, pride tudi ponoči: **DR1.73, DR2.74, DR4.75, DR5.76, DR6.77, DR7.78, DR8.79, DR9.80**

VEDENJE V NOVIH SITUACIJAH (tema)

NEPRIJETNI OBČUTKI OB NOVIH SITUACIJAH (kategorija)

- bolj sramežljiva kot včasih, ravno v tistih letih, se zmede, na taboru ni poznal svojih stvari, nove situacije so za njega grozne, prestrašen, negotov, strah, da bo izpadel čuden, strah pred novimi stvarmi, občutek sramu, večinoma smo skupaj, če ima možnost se umakne, še vedno zmrzne, se prestraši, lahko joče: **DR1.81, DR3.83, DR6.86, DR8.88, DR9.89**

OTROK NIMA TEŽAV Z NOVIMI SITUACIJAMI (kategorija)

- brez straha, opazuje in ocenjuje, če je situacija zanimiva se vključu, brez nervoze in hiperaktivnosti kot včasih, brez težav, straha: **DR2.82, DR4.84, DR5.85, DR7.87**

NAČINI S KATERIMI SE OTROCI POTOLAŽIJO (tema)

SAMOUMIRJANJE IN POGOVOR (kategorija)

- gre na tablico, k televiziji, zajoka, skuha mulo, jo kar pustimo, sama se pomiri pa pride, pustiš ga, da se sam pomiri, potem se pogovorimo: **DR1.90, DR2.91, DR3.92**

OTROK SE UMAKNE (kategorija)

- se skriva v dnevno za kavč, lahko kaj razbije, cigaret, se osami in gre spat, se umakne, čas za sebe, se umakne, čas za sebe: **DR4.93, DR6.95, DR7.96, DR8.97**

OTROK SE UMIRI S POMOČJO TELESNEGA KONTAKTA (kategorija)

- jo stisnemo in ji obrazložimo stvari: **DR9.98**

NAČIN IGRANJA (tema)

OTROK SE VEČINOMA IGRA Z DRUGIMI (kategorija)

- raje v družbi, dominantna, igra se sam, v družbi, je dominanten, rad nadvladuje druge otroke, večinoma se nekdo igra z njo, ne pristopi sama do otrok: **DR1.99, DR4.100, DR9.105**

VEČINOMA SE ZAMOTI SAM (kategorija)

- telefon in računalnik, malo gre tudi ven, igranje igrc na telefonu, sprehod s psom, malo se družijo z ostalimi, računalnik, telefon, sprehod: **DR5.101, DR7.103**

IZRAŽANJE POTREB (tema)

ODPRTO IZRAŽANJE POTREB (kategorija)

- pove, vzame in naredi, če lahko, pove in se bori, da to dobi, pove in tudi zahteva, pove, če kaj potrebuje, nima težav z izražanjem občutkov, se upira, pove, če mu kaj ne paše, naredil korak naprej, pove, tudi o svojih občutkih: **DR1.106, DR2.107, DR3.108, DR4.109, DR7.112, DR8.113**

ZAPRTOST PRI IZRAŽANJU POTREB (kategorija)

- pove, o občutkih ne govori dosti, tišči v sebi in izbruhne, bolj kaže, je bolj zaprta, vlečeš ven iz nje: **DR5.110, DR6.111, DR9.114**

4. ZNANJA ZA IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI (IR)

VRSTA ZNANJ (tema)

ZNANJA IZ VZGOJE (kategorija)

- kako pravilno ravnati z otroci, kakšen pristop ubrat, znanja iz vzgoje, na kakšen način pristopati, predvsem glede vzgoje: **IR2.2, IR3.3, IR8.4**

NAČIN PRIDOBITVE ZNANJ (tema)

LASTNE IZKUŠNJE (kategorija)

- po svojem srcu, kot misliš, da je prav, kot sem svoje otroke vzgajala, največ iz življenja, učiš se sproti, tako, kot sem delala s svojimi otroci, veliko pridobila skozi leta, od mame, tašče, odraščala sem pri tujih ljudeh. izkušnje z lastnimi otroci, biološki starši otrok, izkušnje iz življenja, čut, najbolj so izkušnje: **IR1.6, IR1.7, IR1.8, IR3.10, IR3.11, IR7.15**

IZOBRAŽEVANJA IN LASTNE IZKUŠNJE (kategorija)

- na izobraževanjih, lastne izkušnje s svojimi otroci, na izobraževanjih, učiš se pri otroku, na izobraževanjih, izkušnje s svojimi otroci, iz svoje družine, izkušnje s svojimi otroci, izobraževanja, dodatna izobraževanja, po občutku: **IR2.9, IR4.12, IR4.13, IR8.16, IR9.17**

IZOBRAŽEVANJA (kategorija)

- na izobraževanjih, v šoli in vrtcu na predavanjih: **IR6.14**

ZNANJA PRIDOBLENA NA IZOBRAŽEVANJIH (tema)

VZGOJA (kategorija)

- o vzgoji, najbolj tipične probleme, znanje o vzgoji, o postavljanju mej, znanja o načinu dela z otroci, znanja o vzgoji, tematska izobraževanja: **IR2.18, IR6.22, IR8.24, IR9.25**

ZAKONODAJA (kategorija)

- zakonodaja, svetovanje za konkreten primer: **IR4.20**

NAČINI S KATERIMI SO SI REJNIKI ŠE POMAGALI (tema)

REJNIŠKE SKUPINE (kategorija)

- sestanki, ki jih imajo rejnice: **IR1.26**

SAMOPOMOČ (kategorija)

- knjige, dosti sem sama prebrala: **IR2.27**

DRUŽINA (kategorija)

- sodelovanje družine: **IR3.28**

RAZLIČNO (kategorija)

- knjige, pogovori z ostalimi rejnicami, skupine z drugimi rejnicami predavanja organizirana v šoli, internet, klic socialni delavki, psiholog in pedopsihiater, knjige, razni strokovnjaki, timski sestanki na šoli, knjige, svetovalni center, skupine, ki jih imajo rejnice, razni strokovnjaki, rejniške skupine, center za socialno delo, knjige, knjge, pogovor z drugimi starši, ki imajo toliko stare otroke: **IR3.29, IR4.30, IR5.31, IR5.32, IR6.33, IR7.34, IR9.35**

RAZLAGA VEDENJA (tema)

SAMOOBTOŽEVANJE (kategorija)

- na začetku mislili, da mi delamo kaj narobe: **IR2.36**

POSLEDICA BIOLOŠKE DRUŽINE (kategorija)

- obdobje in geni, nekaj je prinesel zraven, ker je menjala okolje, novi ljudje, ni bila slišana v svoji družini, ni zaupala staršem, ni imela možnosti po bližini, varnosti: **IR4.37, IR8.40, IR9.41**

IZRAŽANJE STRAHU (kategorija)

- strah, da bo spet mogel menjati rejniško družino: **IR7.39**

POMEMBNE TEME (tema)

OTROK (kategorija)

- kako otroke pripraviti na življenje in pasti, pristop do mladostnikov, pristop do mladostnikov, razvojna psihologija: **IR2.42, IR7.47, IR8.48, IR9.49**

SODELOVANJE Z DRUGIMI (kategorija)

- kako postopati, če se otrok vrne v matično družino, kako delati s starši, sodelovanje s šolo, strahovi rejnikov: **IR2.43**

POMOČ VSEM V PROCESU (kategorija)

- da so vsi v procesu slišani in razumljeni: **IR4.44**

OTROK IN BIOLOŠKI STARŠI (kategorija)

- kako je s tem, ko otroci odrastejo in grejo, sodelovanje s starši, kako sprejeti nesramnost otroka, stiki staršev: **IR5.45, IR6.46**

KAKO JE REJNIKOM VSO ZNANJE POMAGALO (tema)

PRILAGODITEV ODZIVOV (kategorija)

- vedla odzvat, vedla kaj moram narediti, razumevanje otroka, nadziraš sebe, spomniš se naučenega, potem smo tako ravnali, spomniš se naučenega, razumeš otroka, tebi je lažje: **IR2.50, IR4.52, IR5.53, IR6.54**

OBČUTEK NORMALIZACIJE (kategorija)

- stvari postanejo manj hude, ne dogaja se samo tebi, zavedanje, da nisem sama: **IR3.51, IR6.55**

POMOČ KNJIG (tema)

PRILAGODITEV ODZIVOV (kategorija)

- vedla sem se odzvat, razumela sem otroka, vedla sem se orientirat, ravnat v situacijah, razumevanje otroka, veš kaj nardit, navdih za naprej, razumevanje otroka, nardiš drugače, kaj nardit v določenih primerih, znanje iz vzgoje, pomoč otroku, ravnala drugače: **IR2.58, IR5.60, IR6.61, IR7.62, IR8.63, IR9.64**

OBČUTEK NORMALIZACIJE (kategorija)

- olajšanje v konkretni situaciji: **IR3.59**

POMOČ IZOBRAŽEVANJ (tema)

IZOBRAŽEVANJA NISO POMAGALA (kategorija)

- niso mi bila v pomoč, je preveč, niso mi koristla: **IR1.65, IR9.70**

PRILAGODITEV ODZIVOV (kategorija)

- vedla sem se odzvat, razumevanje otroka, skušaš nardit tako kot si slišal, se zalotiš, to ne delam prav, morem drugače: **IR2.66, IR6.68, IR7.69**

OBČUTEK NORMALIZACIJE (kategorija)

- olajšanje v konkretni situaciji: **IR3.67**

POMOČ STROKOVNJAKOV (tema)

POMOČ V STISKI (kategorija)

- pokličem na center, se pogovorim, timski sestanki, delavci na centru, pogovor, pomoč, center je bil vodnik, pogovor, pomoč, pozitivne izkušnje s centrom, stvar postane manj huda, psihologi, pedopsihiatri pomagali pri razumevanju otroka, pomoč centra, beseda, ki te dvigne, pomoč pri praktičnih zadevah, klic, dali voljo, sodelovanje s svetovalnim centrom, opora, pomoč socialne delavke: **IR1.71, IR1.72, IR2.73, IR3.74, IR5.75, IR6.76, IR7.77, IR8.78**

KAJ BI ŠE OLAJŠALO PROCES (tema)

VEDNO DOSEGLJIVA OSEBA (kategorija)

- oseba, ki pomaga tisti moment, nekdo, ki ti je neprestano na voljo, nekdo, ki je sredi noči na razpolago: **IR1.80, IR7.86**

INFORMACIJE (kategorija)

- kaj bo, ko konča šolo, kaj bo po 26. letu, kaj bo z njo čez 10 let, poskrbet za polnoletne, ki ne hodijo v šolo, kaj je z njimi ko dopolnijo 18 let, predavanja o najstnikih: **IR2.81, IR3.82, IR8.87**

VEČJE VAROVANJE REJNIKOV (kategorija)

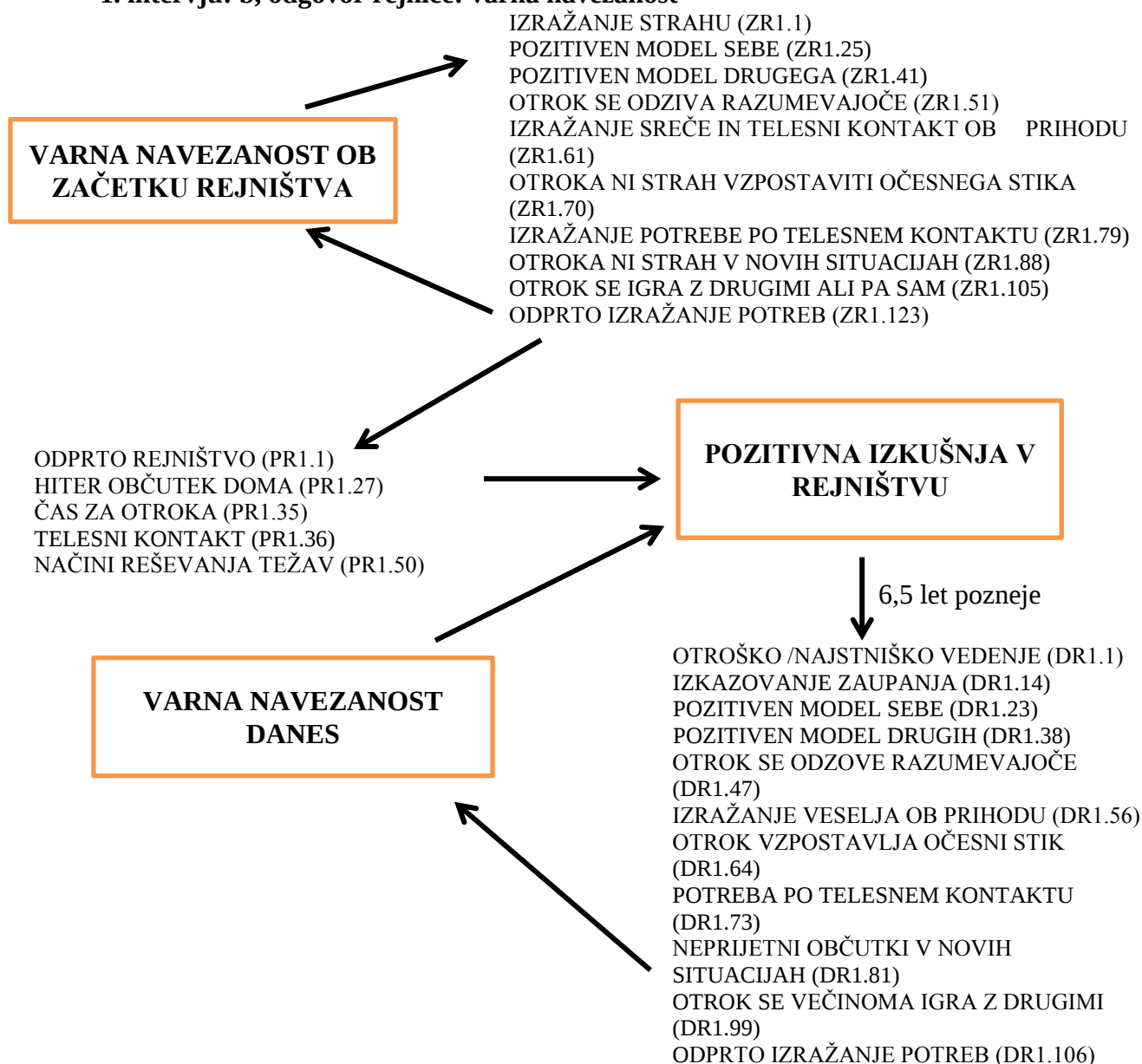
- strah rejnikov, obtožbe, da smo šli predaleč, slabo znanje zakonodaje: **IR4.83**

BOLJŠA PRIPRAVA REJNIKOV (kategorija)

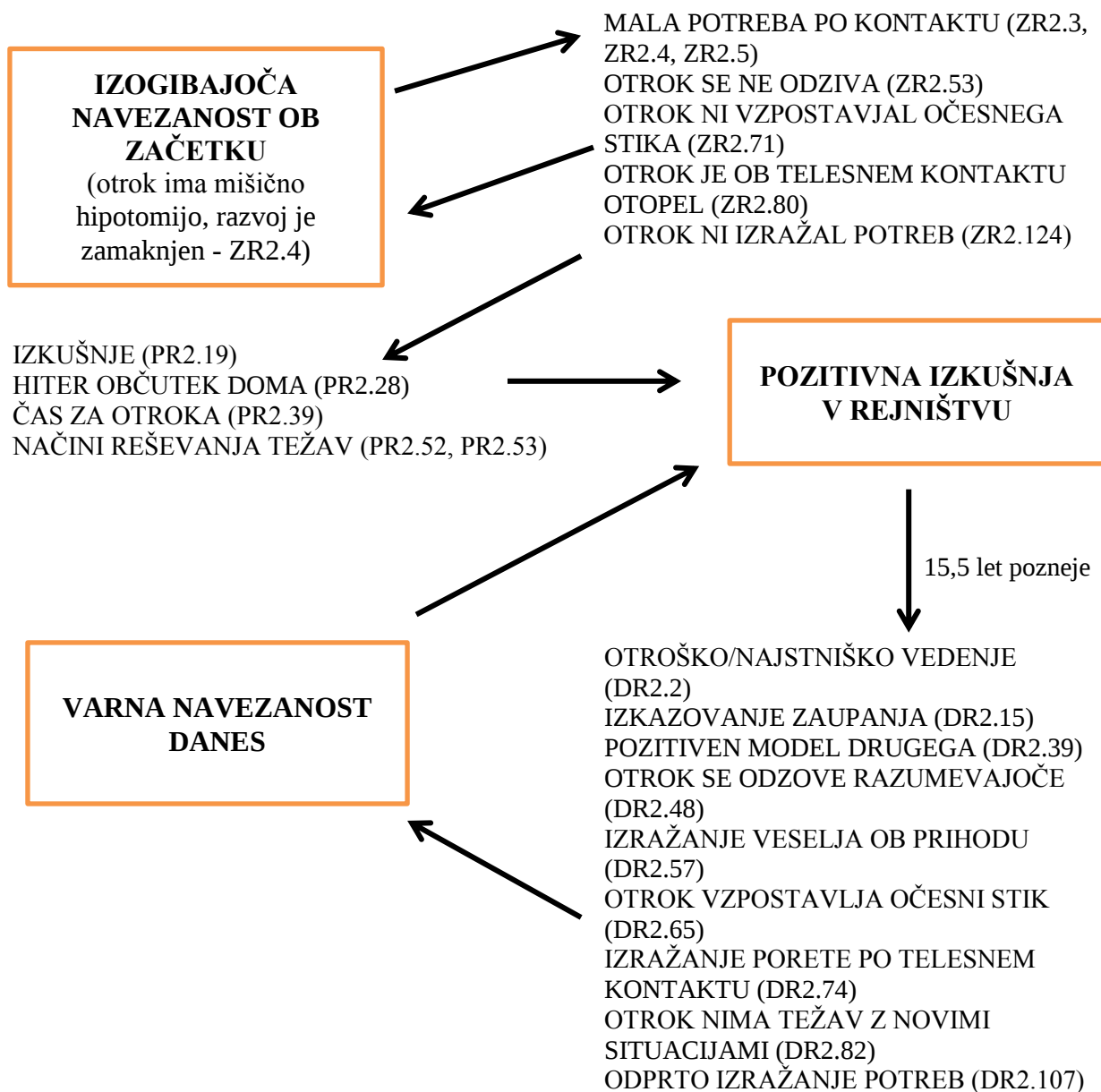
- poudarjanje ostrih mej, predstaviti relano sliko, brez olepševanja: **IR6.85**

e. ODNOSNO KODIRANJE

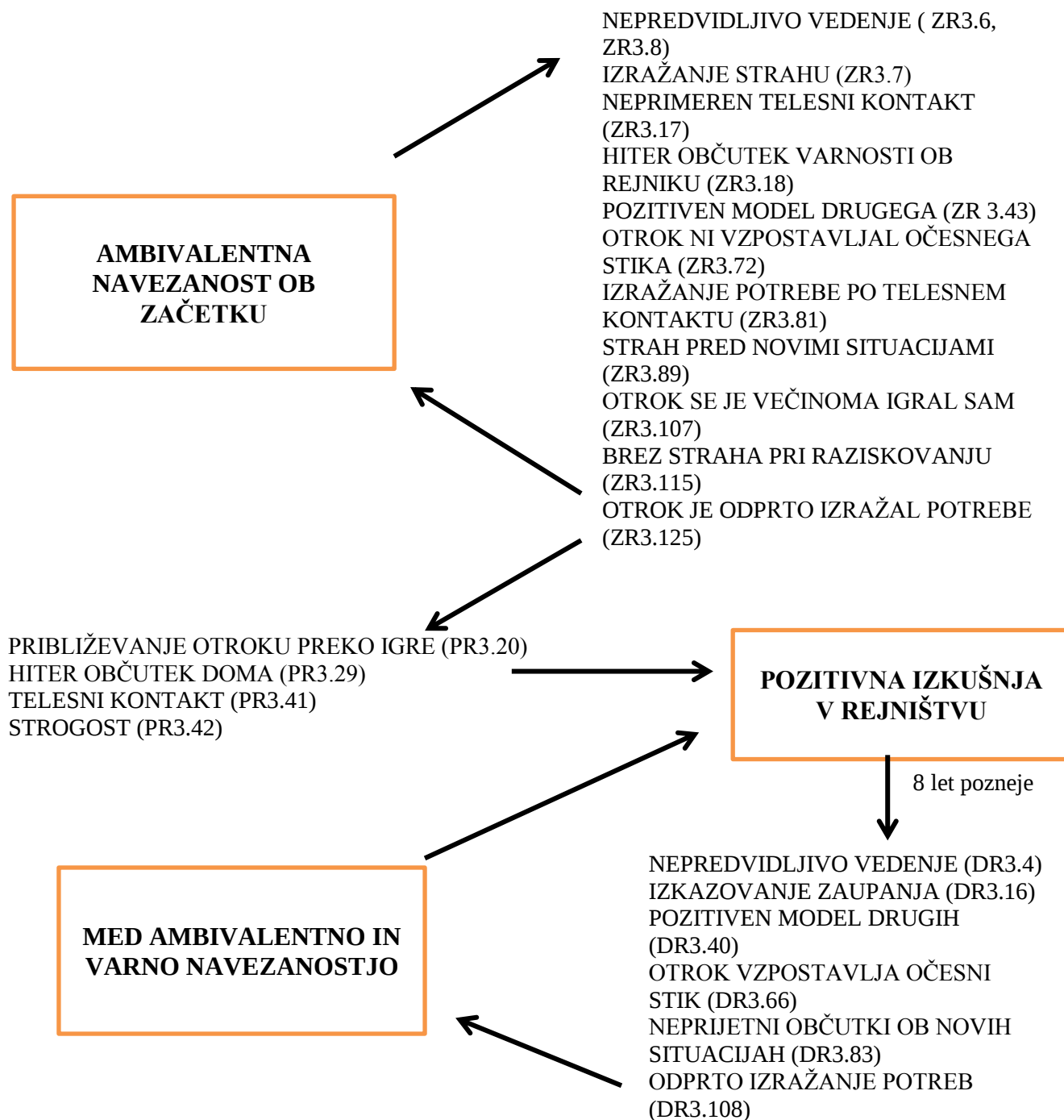
1. intervju: b, odgovor rejnice: varna navezanost

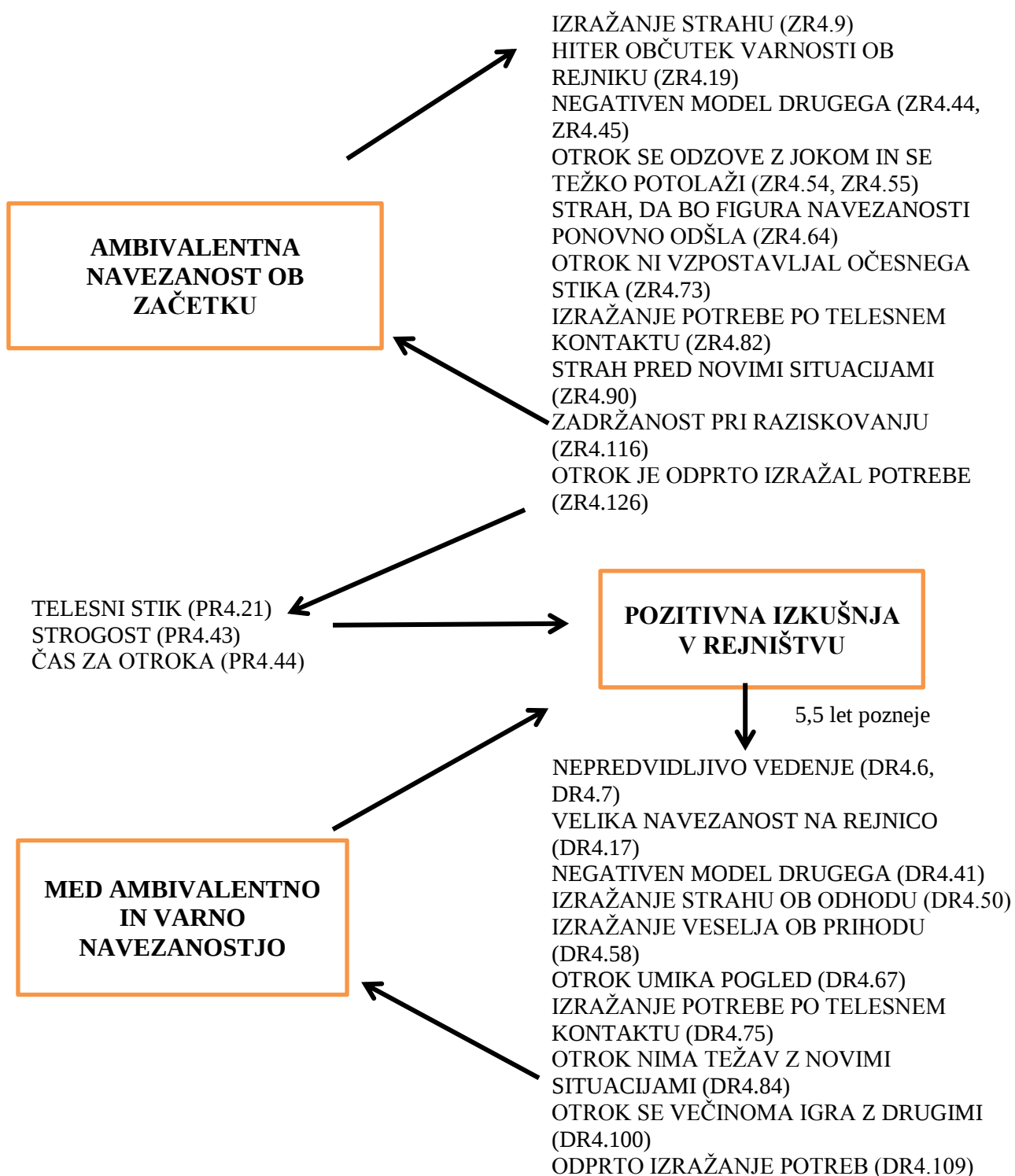
2. intervju: a, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

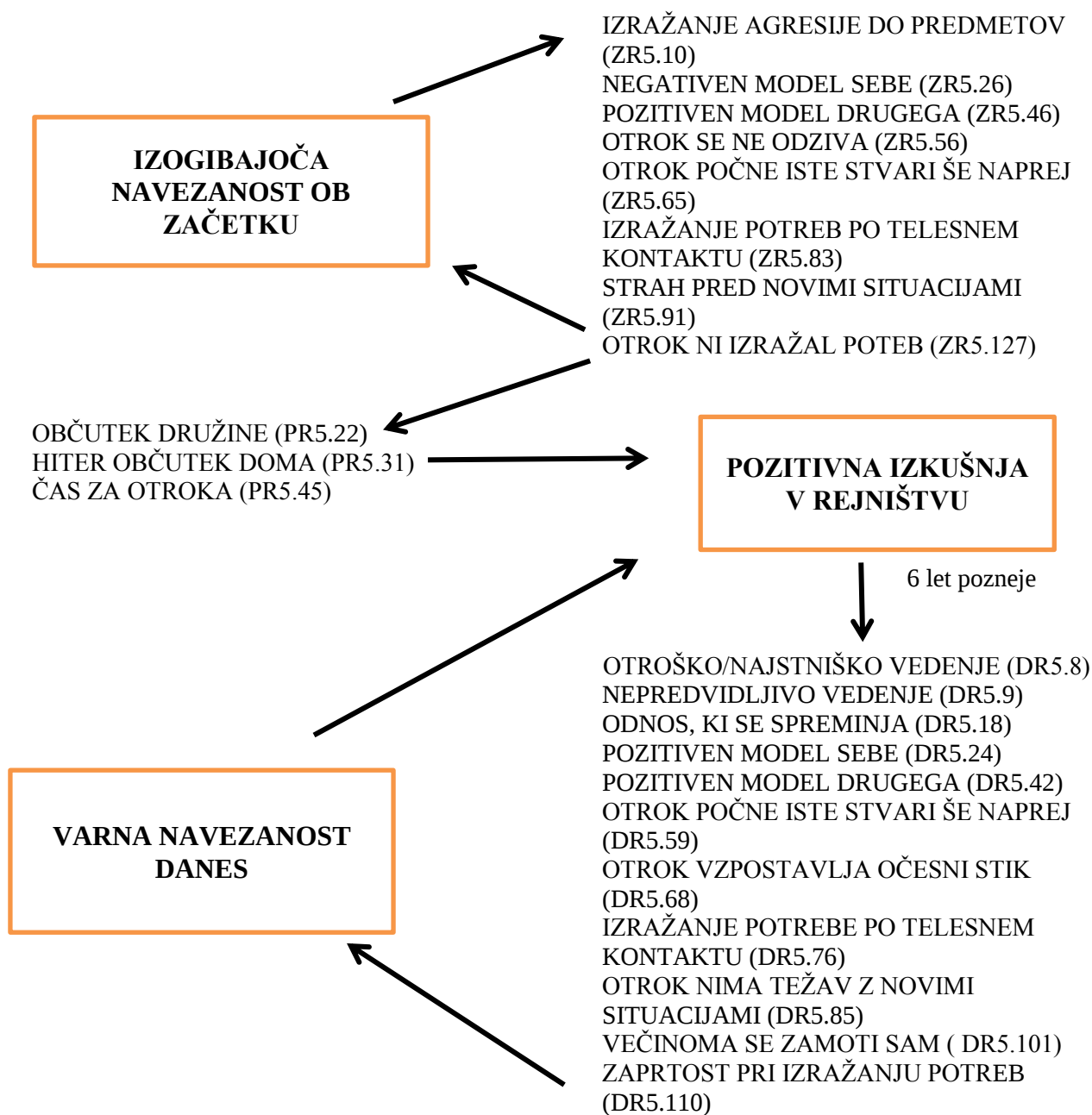
3. intervju: b, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

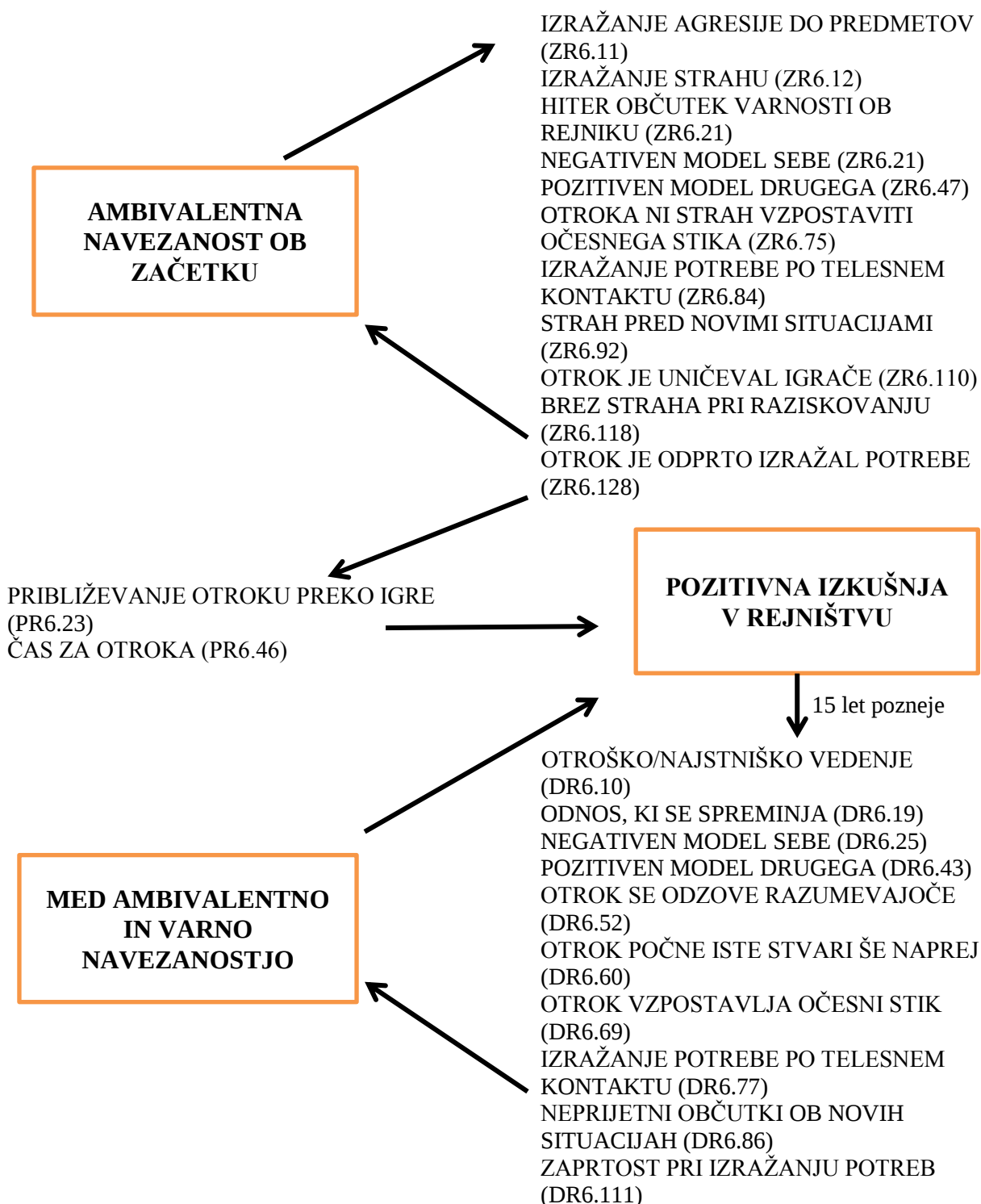
4. in intervju: a, odgovor rejnice: med varno in ambivalentno navezanostjo

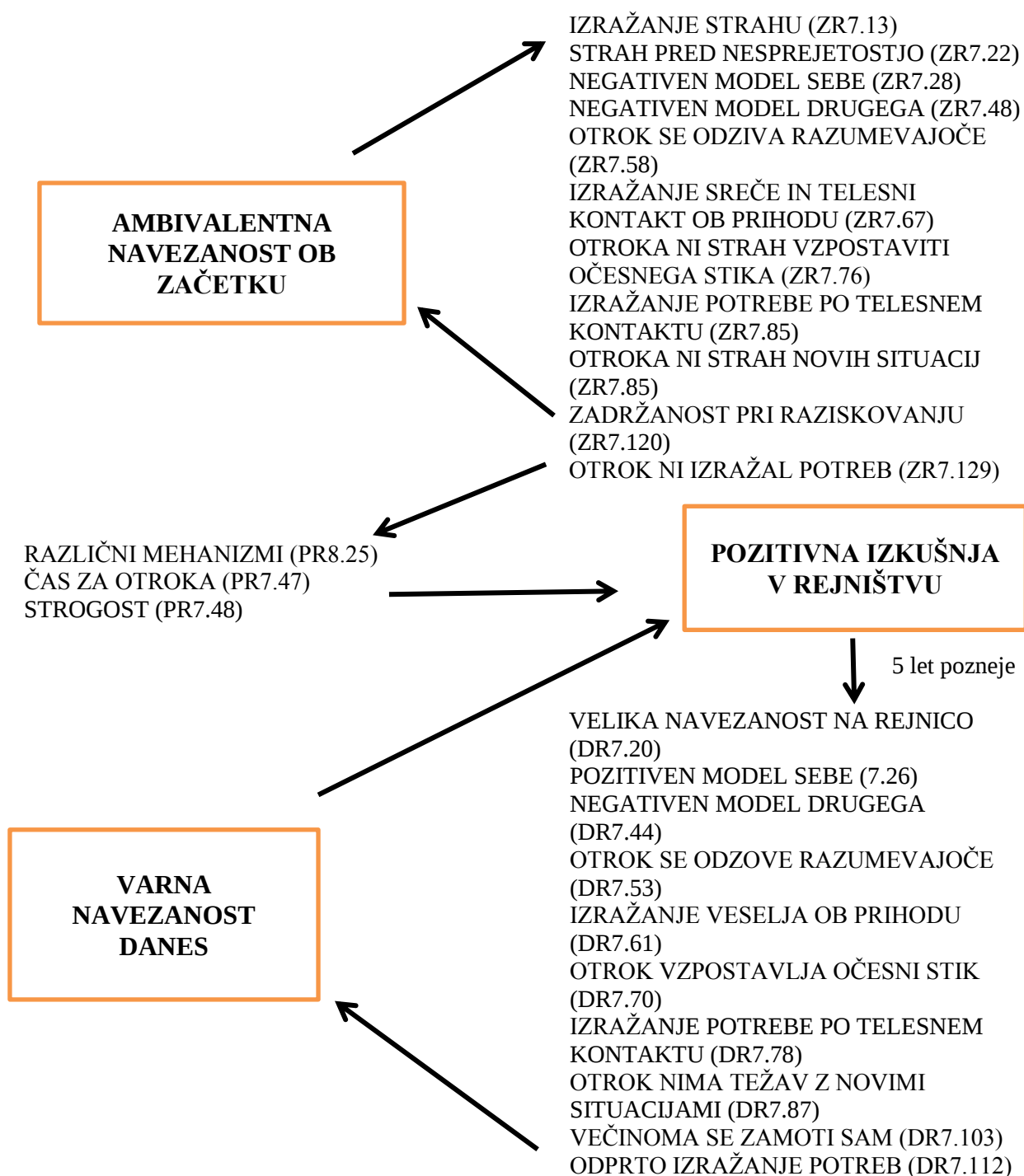
5. intervju: b, odgovor rejnice: izogibajoča navezanost

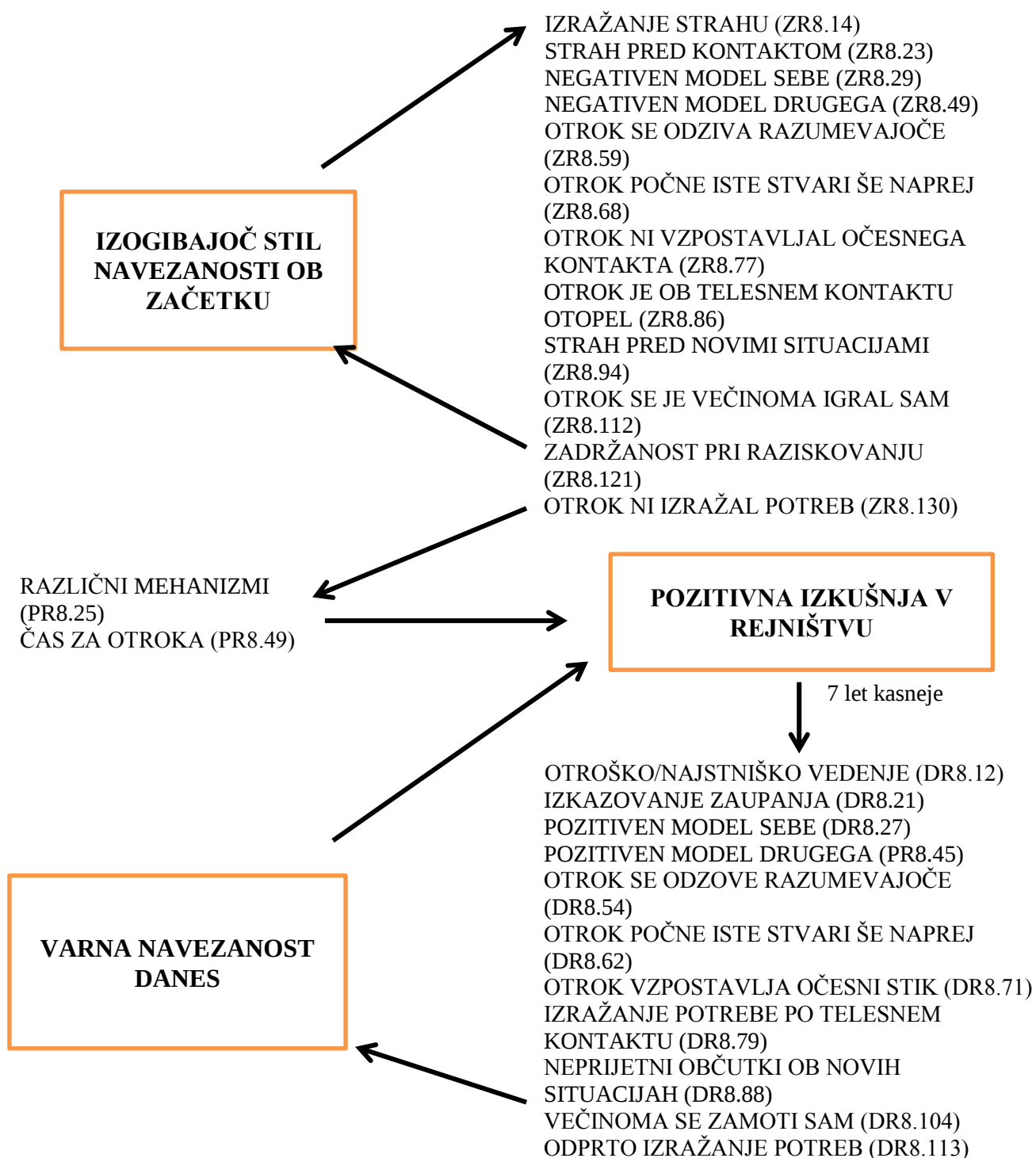
6. intervju: b, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

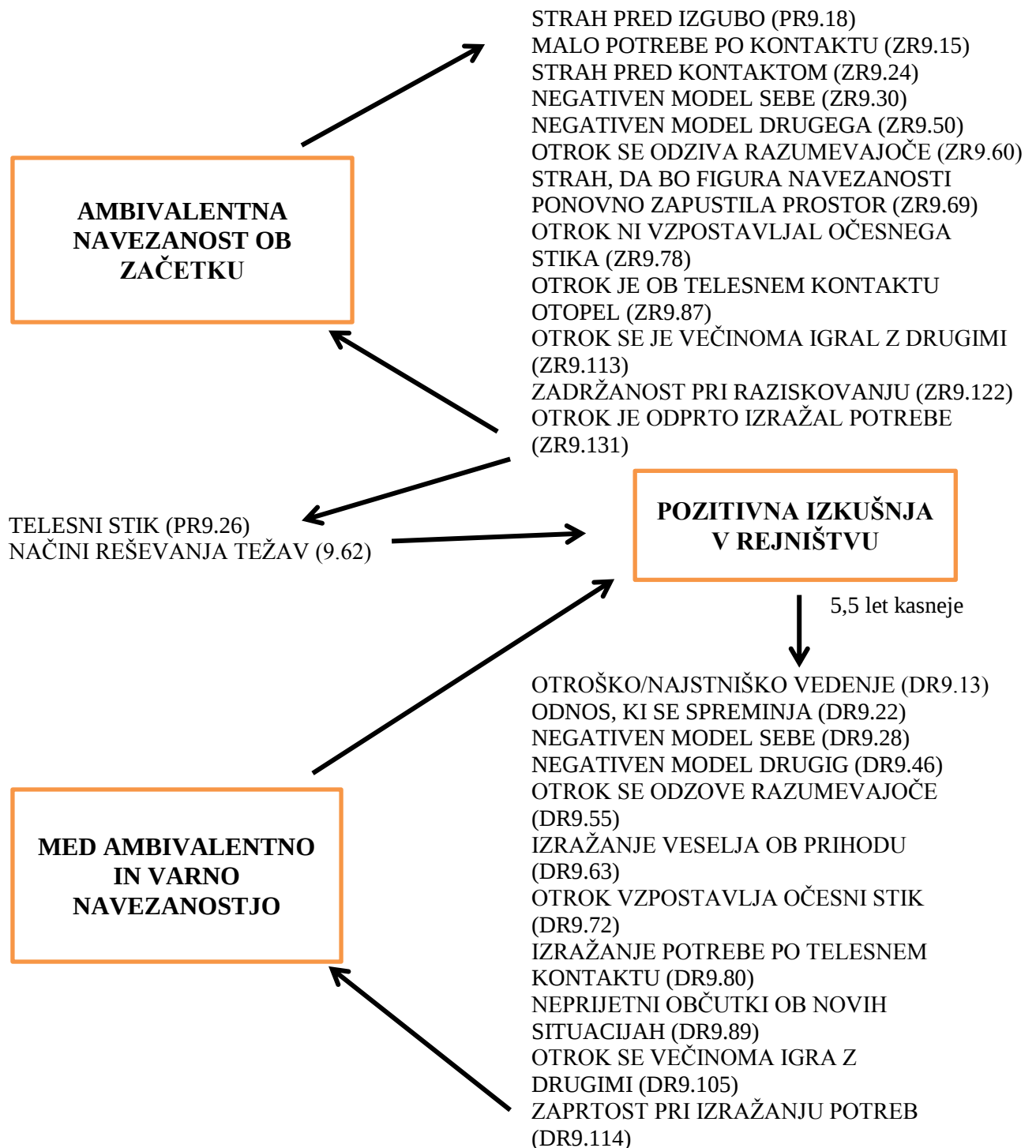
7. intervju: b, odgovor rejnice: med varno in ambivalentno navezanostjo

8. intervju: b, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

9. intervju: a, odgovor rejnice: ambivalentna navezanost

10. POVZETEK

Osrednja tema moje magistrske naloge je raziskovanje teorije navezanosti v kontekstu rejništva. V prvem delu teorije sem podrobno predstavila koncept rejništva v Sloveniji, s katerim sem želela prikazati rejništvo kot pozitiven ukrep države. V literaturi lahko velikokrat zasledimo, da otroci na podlagi zgodnji odnosov razvijejo stil navezanosti, ki je lahko varen ali ne-varen. Temu sem se posvetila v drugemu poglavju, kjer sem pisala o teoriji in stilih navezanosti. Na koncu teoretičnega dela sem opisala izzive, s katerimi se soočajo rejniki, otroci nameščeni v rejništvo ter matična družina otroka.

Otroci, nameščeni v rejništvo, so velikokrat žrtve zlorab ali zanemarjanja, kar je med drugim, lahko razlog za razvoj ne-varnega stila navezanosti. Z raziskavo sem želela prikazati, da rejništvo daje otroku možnost za zdravo rast in razvoj. Novo možnost, da otroci morebitni ne-varen stil navezanosti, preoblikujejo. Zastavila sem si 4 raziskovalna vprašanja. Zanimalo me je, s kakšnimi stili navezanosti pridejo otroci v rejništvo. Ugotovila sem, da je večina otrok prišla v rejništvo z ne-varnim stilom navezanosti, samo ena punčka je bila navezana varno. Erzar in Kompan Erzar (2011:170) pravita, da bo otrok, ki je žrtev zlorabe, lahko rešil posledice travme, če ima kompetentne skrbnike, ki so mu čustveno na voljo in mu bodo ponudili oporo in zaščito. Na podlagi tega sem si zastavila temeljno vprašanje magistrske naloge. Zanimalo me je, kako predpostavljena pozitivna izkušnja, ki jo otroci pridobijo v rejništvu, vpliva na stil navezanosti otroka. Rezultati raziskave so pokazali, da so vsi otroci uspeli spremeniti stil navezanosti, oziroma je ta še vedno v procesu preoblikovanja. S tretjim raziskovalnim vprašanjem sem želela ugotoviti, kako posamezni stili navezanosti vplivajo na proces rejništva. Neposrednega odgovora na to vprašanje nisem dobila. Ugotovila pa sem, da je rejnica, katere punčka je ob namestitvi bila navezana varno, edina izmed rejnic, ki se ni samoizobraževala. Z zadnjim raziskovalnim vprašanjem sem raziskovala, kakšna znanja imajo rejniki za izvajanje rejniške dejavnosti in kako ta znanja uporabljajo v praksi. Rezultati so pokazali, da imajo rejnice predvsem znanja iz vzgoje ter različna psihološka znanja o razvoju otroka. Nobena izmed rejnic ni posebej omenjala znanja o teoriji navezanosti, nekatere niso niti vedele, kaj teorija navezanosti pomeni. Pridobljena znanja rejnicam pomagajo pri prilagojenih odzivih na otrokova vedenja, veliko rejnic je tudi povedalo, da s pomočjo znanja vidijo, da niso same in da se tudi druge rejnice soočajo s podobnimi težavami kot one.

Ob analizi intervjujev sem ugotovila, da bi intervju lahko bil sestavljen boljše. Teme intervjuja se mi zdijo dobro zastavljene, medtem ko bi spremenila nekatera vprašanja. Naredila bi lahko dva intervjuja, ki bi ju bolj konkretno kot sedaj ločila na razvojna obdobja otrok in vprašanja prilagodila temu.

Rejnice so povedale, da se v vedenju otrok pozna velika razlika, ko pridejo iz stikov z biološkimi starši. Menim, da otroci z vedenjem izražajo stisko, na katero se je potrebno odzvati ter soustvariti načine, da bo otroku prehajanje iz ene družine v drugo manj stresno. Prav tako sem mnenja, da tudi rejnice potrebujejo en del delovnega odnosa, ki bo namenjen njim samim in ne otrokom. Veliko jih je namreč povedalo, da so se tekom rejništva znašle v stiski ali pod psihičnim pritiskom. Tudi ideja, ki so jo podale rejnice, se mi zdi zelo dobra. Povedale so, da pogrešajo osebo, ki bi bila neprestano dosegljiva. Že s tem bi se jim odvzelo veliko breme, saj bi lahko poklicale nekoga tudi v popoldanskem ali nočnem času, ko socialne službe ne delajo. Menim tudi, da bi bilo dobro, da se v izobraževanja vključi tudi tema teorije navezanosti. Prav tako bi lahko del predavanj posvetili temam, ki bi jih predhodno soustvarili centri za socialno delo ter rejnice, ki že imajo otroke v rejništvu.

Za nadaljnje raziskovanje bi predlagala bolj konkretno določen vzorec oziroma otroke, ki so danes v enakem razvojnem obdobju. S tem bi bila analiza lažja, rezultati pa bolj posplošljivi. Prav tako predlagam opravljanje intervjuja tudi z biološkimi starši. Rejnice pravijo, da je vedenje otrok po stikih z biološkimi starši čisto drugačno kot sicer. Menim, da bi s tem dobili realnejšo sliko stila navezanosti otroka ob namestitvi v rejništvo.

Menim, da mi je uspelo predstaviti rejništvo kot pozitivno obliko varstva otrok, prav tako pa sem opozorila, da samo izpolnjevanje zakonskih pogojev ni dovolj za opravljanje rejniške dejavnosti. Rejnice, s katerimi sem se pogovarjala, so imele veliko znanja o vzgoji ter psihološkega znanja o razvoju otrok. Kar se mi zdi zelo pomembno, je to, da sem rejnice videle kot empatične in sočutne osebe, ki so otroku namenile veliko svojega časa.